

Rangaistuksen määrääminen huumeusaine-, lääke- ja dopingrikoksissa

Helsingin ja Rovaniemen hovioikeuspiirien laatuhanke 2019

Työryhmä

Käräjätuomari Jaana Lehto (pj.)
Käräjätuomari Laura Törnqvist
Käräjätuomari Eero Nikkarinen
Käräjätuomari Elisa Savolainen
Käräjätuomari Samuli Kaarre
Käräjätuomari Anne Ali-Rekola
Hovioikeudenneuvos Heli Melander
Asianajaja Janne Nyman
Asianajaja Tommi Toivonen
Erikoissyöttäjä Anna-Riikka Ruuth
Aluesyöttäjä Jouni Peräinen
Käräjätuomari Mirja Seppänen
Hovioikeudenneuvos Teemu Saukkoriipi
Hovioikeudenesittelijä Jimi Sillanpää
Hovioikeudenneuvos Marjo Juotasniemi
Hovioikeudenneuvos Janne Mononen
Käräjätuomari Johanna Savolainen

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	5
1.1. Työryhmän lähtökohdat	5
1.2. Tuomareille suunnatussa kyselyssä esiin nousseet haasteet rangaistuksen mittaamisessa	6
2. RANGAISTUKSEN MÄÄRÄÄMISEN LÄHTÖKOHDAT	8
2.1. Yleisiä seuraamusharkinnassa huomioon otettavia seikkoja	8
2.1.1. Sovellettavat säännökset, rangaistusasteikot ja -taulukot.....	8
2.2. Rangaistuksen mittaamisharkinnan lähtökohdat rangaistustaulukot huomioon ottaen	9
3. HUUMAUSAINEN LAATU, MÄÄRÄ JA PITOISUUS RANGAISTUKSEN MITTAAMISESSA PERINTEISTEN HUUMAUSAINEIDEN OSALTA	10
3.1. Lähtökohta.....	10
3.2. Pitoisuuden merkityksestä	13
3.3. Mikä on huumausaineen tavanomainen pitoisuus?	14
3.4. Milloin huumausaineen pitoisuus on poikkeava?	17
3.5. Poikkeavan pitoisuuden merkitys rangaistuksen mittaamisessa	20
4. RANGAISTUKSEN MITTAAMINEN TILANTEESSA, JOSSA HUUMAUSAINERIKOKSEN KOHTEENA ON OLLUT USEITA ERI AINEITA	23
5. LYHYT KATSAUS MDMA:TA (METYLEENIDIOKSIMETAMFTAMIINI) ELI EKSTAASIA KOSKEVAAN RANGAISTUSKÄYTÄNTÖÖN	27
6. LYHYT KATSAUS PSILOSYBE-SIENIÄ KOSKEVAAN RANGAISTUSKÄYTÄNTÖÖN.....	31
7. UUDET HUUMAUSAINET	34
7.1. Amfetamiinin kaltaiset uudet huumausaineet.....	35
7.1.1. Alfa-PVP:hen liittyvää rangaistuskäytäntöä	36
7.1.2. Johtopäätöksiä ja havaintoja Alfa-PVP:hen liittyvästä rangaistuskäytännöstä.....	39
7.2. Fentanyylin kaltaiset synteettiset opioidit	40
7.2.1. Fentanyyleihin liittyvää rangaistuskäytäntöä.....	44
7.2.2. Johtopäätöksiä ja havaintoja fentanyyliin ja sen kaltaisiin aineisiin liittyvästä rangaistuskäytännöstä.....	46
7.3. Bentsodiatsepiinit tai muuntobentsodiatsepiinit.....	51
7.4. PCP:n metoksijohdannaiset.....	53
7.5. Synteettiset kannabinoidit	54
7.6. Synteettiset katinonit	57
7.7. 25X-NBOMe -aineet.....	57
8. TEKOTAVAN VAIKUTUS RANGAISTUKSEN MITTAAMISEEN ERITYISESTI UUSIEN HUUMAUSAINEIDEN OSALTA	57
8.1. Internet-tilaus tekotapana	57

8.2. Levitystarkoitus.....	58
8.3. Rikosten keskinäinen yhteys.....	59
9. LÄÄKEAINEET JA -VALMISTEET	60
9.1. Yleistä	60
9.2. Lääkkeiden maahantuontia koskeva sääntely.....	60
9.3. Johtopäätökset	61
10. DOPINGAINEET	62
10.1. Yleistä	62
10.2. Rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavia seikkoja	63
10.2.1. Dopingaineen laatu/vaarallisuus	63
10.2.2. Dopingaineiden määrä	63
10.2.3. Muut rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavat seikat	65
11. KULUTTAJAMARKKINOILTA KIELLETTY PSYKOAKTIIVISET AINEET	66
11.1. Yleistä	66
11.2. Rangaistuksen mittaaminen	69
11.2.1. Syyttäjien omaksuma syyttämiskäytäntö	69
11.2.2. Havaintoja tutkitusta oikeuskäytännöstä.....	69
12. TEKIJÄN SYYLLISYYS JA OSALLISUUS	70
12.1. Tekijän osallisuudesta ja asemasta rangaistusta mitattaessa	70
12.1.1. Johtopäätöksiä.....	74
12.2. Huumausaineen kuriirille tuomittavasta rangaistuksesta erikseen	75
12.2.1. Johtopäätöksiä.....	76
12.2.2. Kuriiria koskevien ratkaisujen merkitys ja vaikutus rangaistuksiin	77
12.3. Huumausaineen kätäjälle tuomittavasta rangaistuksesta erikseen	78
12.4. Rikoksen selvittämisen edistäminen ja rikoksen vaikutusten estämisen merkitys rangaistuksen lieventämiseen	79
12.5. Koventamisperusteen soveltaminen ja merkitys huumausainerikoksissa.....	82
12.5.1. Tekijän aikaisempi samankaltainen rikollisuus.....	83
12.5.2. Teon suunnitelmallisuus	85
12.6. Ehdottomasta vankeusrangaistuksesta.....	86
13. LAINSÄÄDÄNNÖN VERTAILU RUOTSIN JA SUOMEN VÄLILLÄ	87
13.1. Perusmuotoinen huumausainerikos	87
13.2. Lievä huumausainerikos/käyttörikos.....	88
13.3 Törkeä tekemuoto	88
13.4. Tuottamuksellinen huumausainerikos	89
13.5. Valmistelu- ja edistämiskriminalisoinnit sekä yrityksen rinnastuminen täytettyyn tekoon	90

13.6. Rangaistusten mittaaminen Ruotsin tuomioistuinkäytännössä ja lainsäädännöllinen kehitys viime vuosina huumausainerikoksia koskien	90
13.7. Oikeuskäytännön kehitystä Suomessa 2000-luvulla	93

1. JOHDANTO

1.1. Työryhmän lähtökohdat

Vuonna 2019 käräjäoikeuspainotteinen laatuhanke toteutettiin Helsingin ja Rovaniemen hovioikeuspiirien yhteishankkeena. Laatuhankeen tehtävänantona oli rangaistuksen määrääminen huumausaine-, lääke- ja dopingrikoksissa. Työryhmälle tehtäväksi annettiin selvittää markkinoille tulleita uusia aineita ja niiden vaarallisuutta suhteessa muihin aineisiin, mahdollista uutta tietoa jo kauemmin markkinoilla olleista aineista, rangaistustason kehittymistä yleisesti tai jonkin yksittäisen aineen osalta, vertailua muiden valtioiden rangaistuskäytäntöön sekä tekijän osuutta rikoksen tekemisessä ja tämän tekijän vaikutusta rangaistuksen mittaamisessa.

Edellinen vastaavaa aihepiiriä koskeva laatuhanke toteutettiin 13 vuotta sitten. Sanotun laatuhankeen jälkeen huumausainekauppa on muuttunut ja markkinoille tullut jatkuvasti uusia aineita sekä uusia tapoja aineiden hankkimiseen. Perinteisen vaihdannan lisäksi huumausainemarkkinat ovat yhä enenevässä määrin siirtyneet darknettiin (internetiin), missä huumaus-, doping- ja lääkeaiheiden myynti ja hankkiminen on entistä helpompaa ja nopeampaa. Myös aineiden laatu on muuttunut, ja useista uusista aineista jo pienestä määrästä ainetta on saatavissa huomattavan suuria käyttöannosmääriä. Edellä mainitun johdosta nykypäivänä rikosentekijä saattaa esimerkiksi tulla tuomituksi useiden vuosien mittaiseen ehdottomaan vankeusrangaistukseen rikoksesta, johon syyllistyminen ei aikaisempaan huumekauppaan verrattuna edellytä kovinkaan mittavaa valmistelua tai harkintaa. Tulisiko tällöin rikoksen tekemisen helppous ottaa huomioon myös rangaistusta määrättäessä tai tulisiko sen sijaan enemmän vaivaa ja valmistelua edellyttävä rikokseen syyllistyminen katsoa aikaisempaa moitittavammaksi? Entä miten rangaistus tulisi määrätä tilanteissa, joissa rikoksen kohteena ollut aine on uusi, eikä siitä ole saatavissa ainakaan vakiintunutta oikeuskäytäntöä?

Työryhmän tehtävänanto on ollut hyvin laaja, joten työryhmä on sille annetun harkintavallan mukaan päättänyt keskittyä työssään tiettyihin ratkaisutoiminnassa erityisen haastavaksi osoittautuneisiin kysymyksiin. Toisin kuin aikaisemmassa laatuhankeessa, työryhmän tarkoituksena ei ole ollut antaa uusia tai päivittää vanhoja rangaistussuosituksia eikä työryhmä ota kantaa rangaistussuositusten sovellettavuuteen ratkaisutoiminnassa. Sen sijaan työryhmän tarkoituksena on ollut oikeuskäytäntöä tutkimalla selvittää tämän hetkistä rangaistuskäytäntöä huumausaine-, doping- ja lääkerikoksissa sekä keskittyä työssä selvityksessä ilmenneisiin erityiskysymyksiin ja mahdollisiin ongelmakohtiin tarkemmin. Työryhmä on pyrkinyt selvittämään ja nostamaan esiin, millaisille seikoille oikeuskäytännössä on annettu merkitystä arvioitaessa teon vahingollisuuden ja vaarallisuuden, teon vaikuttimien sekä rikoksesta ilmenevän muun tekijän syyllisyyden vaikutusta rangaistuksen määräämisessä.

Laatuhankeraportin esitysjärjestys mukailee rangaistuksen määräämistä koskevan rikoslain 6 luvun järjestystä siten, että johdannon jälkeisessä kappaleessa 2 on käsitelty rangaistuksen määräämistä koskevia normeja yleisesti. Kappaleissa 3 – 11 on käsitelty rikoksen vahingollisuutta ja vaarallisuutta tutkimalla rikoksen kohteena olevien aineiden määrää ja laatua koskevaa oikeuskäytäntöä. Kappaleissa 3 – 4 on käsitelty ns. perinteisiä huumausaineita, kappaleessa 5 on tehty katsaus MDMA:ta koskevaan rangaistuskäytäntöön sekä kappaleessa 6 Psilosybe-sieniä koskevaan rangaistuskäytäntöön. Uusia huumausaineita on käsitelty kappaleissa 7 ja 8. Kappaleessa 9 on tarkasteltu lääkeaineita ja -valmisteita, kappaleessa 10 dopingaineita sekä kappaleessa 11 kuluttajamarkkinoilta kiellettyjä psykoaktiivisia aineita.

Ratkaisutoiminnassa haastavaksi on havaittu rangaistuksen määrääminen sellaisissa asioissa, joissa rikoksen kohteena oleva huumausaine on uusi, eikä aineesta – sen vahingollisuudesta ja vaarallisuudesta – ole saatavilla vakiintunutta oikeuskäytäntöä tai oikeuskäytäntöä lainkaan. Työryhmä on katsonut mainitut tilanteet haasteellisiksi erityisesti oikeuskäytännön yhtenäisyyden näkökulmasta. Koska oikeuskäytännön yhtenäisyys tulee rikoslain 6 luvun 3 §:n 1 momentin mukaisesti otettavaksi huomioon yhtenä rangaistuksen määräämisen lähtökohtana, työryhmä on katsonut tarpeelliseksi laatia kappaleessa 7 olevat taulukot oikeuskäytännössä viimeisimpien vuosien aikana yleisimmin ilmenneistä ns. uusista aineista.

Taulukoiden tarkoituksena on ollut tuoda lainsoveltajalle lisätietoa sanotuista aineista rangaistuksen määräämiseksi. Tarkoituksena ei sen sijaan ole ollut laatia rangaistussuosituksia.

Kappaleessa 12 on käsitelty, miten rangaistuksen määräämisessä on huomioitu teon vaikuttimet sekä rikoksesta ilmenevä muu tekijän syyllisyys. Jaksossa on käsitelty muun ohella, miten tekijän osallisuuden aste on otettu huomioon rangaistuksen määräämisessä ja mittaamisessa.

Työryhmälle on lisäksi tehtävänannossa annettu mahdollisuus tuoda selvitykseen oikeusvertaileva näkökulma. Työryhmä on valinnut tarkastelun kohteeksi Ruotsin oikeusjärjestyksen ja -käytännön, koska valtiodemme oikeusjärjestykset ovat hyvin samankaltaiset ja ruotsalaista oikeuskäytäntöä hyödynnetään suomalaisessa ratkaisutoiminnassa tarvittaessa tulkinta-apuna. Kappaleen 13 tarkoituksena on ensinnäkin luoda katsaus ruotsalaiseen sääntelyyn ja oikeuskäytäntöön laatuhankealueen aihealuetta koskien. Jakson tarkoituksena on lisäksi tuoda lainsoveltajalle välineitä ruotsalaisen oikeuskäytännön tulkitsemiseen ja analysointiin sekä siten helpottaa lainsoveltajaa hänen arvioidessaan ruotsalaista oikeuskäytännön hyödynnettävyyttä tulkinta-apuna omassa ratkaisutoiminnassa.

Tarkasteltavana olevaa aihealuetta koskevia ratkaisuja on valtava määrä. Aineiston laajuuden vuoksi laatuhankealueessa tutkittavaksi otettavasta aineistosta on ollut välttämätöntä rajata pois käräjäoikeustasoiset ratkaisut, joihin ei ole haettu muutosta. Työryhmä on valinnut aineistokseen lähtökohtaisesti korkeimman oikeuden sekä kaikkien hovioikeuksien ratkaisut vuosilta 2017 – 2018. Korkeimman oikeuden oikeuskäytäntöä on seurattu lisäksi vuoden 2019 elokuun loppuun asti. Kutakin osaa aluetta silmällä pitäen on tehty aineistopyynnöt hovioikeuksiin. Tarkempaan analyysiin ovat valikoituneet pääosin oikeustapaukset, joissa on muutoksenhakuvaiheessa tehty sisällöllinen ratkaisu. Kussakin osiossa on täsmennetty lähdeaineistona käytetty oikeustapa- ja muu aineisto, mikäli se on poikennut edellä mainitusta.

Kirjoitusvastuu kappaleesta 2 on ollut Teemu Saukkoriipillä, Marjo Juotasniemellä ja Janne Monosella, kappaleista 3 ja 4 Laura Törnqvistilla ja Elisa Savolaisella, kappaleista 5 – 8 Anna-Riikka Ruuthilla, Janne Monosella, Heli Melanderilla, Anne Ali-Rekolalla, Marjo Juotasniemellä ja Teemu Saukkoriipillä, kappaleista 9 – 10 Anne Ali-Rekolalla ja Samuli Kaarteella, kappaleesta 11 Anna-Riikka Ruuthilla ja Jaana Lehdolla, kappaleesta 12 Teemu Saukkoriipillä, Marjo Juotasniemellä ja Janne Monosella sekä kappaleesta 13 Janne Nymanilla ja Tommi Toivosella.

1.2. Tuomareille suunnatussa kyselyssä esiin nousseet haasteet rangaistuksen mittaamisessa

Helsingin ja Rovaniemen hovioikeudessa sekä Helsingin, Länsi-Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan käräjäoikeuksissa toteutetun vapaamuotoisen kyselyn perusteella erityisen haastaviksi rangaistuksen mittaamistilanteiksi koettiin ennen muuta ne, joissa rikoksen kohteena oli huumausaine, josta ei ollut juurikaan aikaisempaa oikeuskäytäntöä. Mihin ”pitkään käytössä olleeseen huumausaineeseen” ainetta voitiin verrata ja mistä oli haettava johtoa käyttöannoksesta? Aineen pitoisuuden huomioon ottaminen koettiin ongelmalliseksi useassa suhteessa samoin kuin rangaistuksen mittaaminen tilanteessa, jossa rikoksen kohteena oli useampaa huumausainetta. Lisäksi puolustuksessa usein esiintyvät väitteet nettikaupan helpoudesta, huumausainetta hankkineen henkilön huumausaineriippuvuudesta ja levitystarkoituksen puuttumisesta toivat haasteita mittaamisharkintaan. Oma kysymyksensä oli lisäksi esimerkiksi se, kuinka lyhyen ajan sisällä verkkokaupassa tehtyjen huumausainetilauksien keskinäinen suhde tuli huomioida rangaistusta näistä rikoksista mitattaessa. Näitä kyselyssä esiin nousseita tekotapaa liittyviä kysymyksiä tarkastellaan jäljempänä tässä työssä.

Korkein oikeus on oikeuskäytännössään lähtenyt siitä, että uusien huumausaineiden osalta rangaistus voidaan määritellä vertaamalla ainetta johonkin sellaiseen, josta on jo olemassa vakiintunutta oikeuskäytäntöä. Tavanomaisten käyttöannosten perusteella eri aineiden määriä ja tuomittavia rangaistuksia voidaan vertailla keskenään.

Lähtökohtana on, että rangaistusta vaativan syyttäjän tulisi esittää riittävä selvitys rangaistusvaatimuksensa tueksi myös hänen oikeaksi katsomaansa rangaistusta puoltavista seikoista. Yleensä syyttäjän todisteena vedottaneenkin kyseistä ainetta koskeviin asiantuntijalausuntoihin tai Fimean arviointilomakkeisiin, joista on saatavissa johtoa aineen laadusta, tavanomaisesta käyttöannoksesta ja rinnastumisesta pitkään käytössä olleisiin huumausaineisiin. Käytännössä syyttäjä voi pyrkiä esittämään selvitystä käyttöannoksista myös käyttäjien internetsivustoilla käymien keskustelujen perusteella etenkin sellaisten aineiden osalta, joista tutkimustietoa ei juuri ole saatavissa. Kun nämä selvitykset ovat esillä jo haastehakemuksessa, avointa keskustelua rikoksen kohteena olevan aineen laadusta ja mittaamiseen olennaisesti vaikuttavasta käyttöannoksesta voidaan käydä pääkäsittelyssä kaikkien asianosaisten kesken. Oma kysymyksensä luonnollisesti on, kuinka näihin käyttäjä sivustojen tietoihin on näyttönä suhtauduttava. Käyttäjä sivustoilla käyttöannokset on esimerkiksi saatettu määritellä puhtaan aineen sijasta käyttöpitoisuuden laimennetun aineen perusteella eikä tiedossa välttämättä ole kuinka kokeneen käyttäjän annoksista on kysymys. Toisaalta käytännössä myös asiantuntijalausunnoissa tavanomaista käyttöannosta määriteltäessä nojaututtaneen tosiasiaissa pitkälti käyttäjäkokemuksiin, kun muutakaan tietoa ei ole saatavissa.

Edellä mainitussa kyselyssä pyydettiin tuomareilta näkemyksiä myös siitä, kuinka haasteellisista mittaamistilanteista oli käytännön ratkaisutoiminnassa selvitty. Tilanteissa, joissa haastehakemuksessa ei ollut tarkempia mainintoja kysymyksessä olevan aineen laadusta tai käyttöannoksista, useammassa tapauksessa tuomari oli istunnossa pyytänyt syyttäjää esimerkiksi seuraamuskeskustelun yhteydessä esittämään tätä koskevia perusteluja antaen näin myös puolustukselle tilaisuuden vastata väitteisiin. Tilanteissa, joissa mitään selvitystä käyttöannoksista ei ollut syyttäjän puolesta esitetty, mittaamisessa on noudatettu erityistä varovaisuutta. Näin on menetelty myös niissä tilanteissa, joissa rikoksen kohteena olevan aineen pitoisuus on jäänyt selvittämättä, eikä mahdollisissa esitetyissä lausunnoissa tiettyihin pitoisuuksiin perustuvia käyttöannoksia katsottu voitavan sellaisenaan soveltaa.

Ongelmalliseksi on koettu myös se, kuinka tieto huumausainerikoksen kohteena olevaa ainetta koskevista asiantuntijalausunnoista on saatavissa ja toisaalta hyödynnettävissä ratkaisutoiminnassa, jos syyttäjä ei tähän selvitykseen nimenomaisesti vetoa. Jo vuonna 2006 laaditussa Helsingin hovioikeuspiirin laatuhankeessa työryhmä toi esiin tarpeen selvittää asiantuntijoiden kuulemisella huumausainemarkkinoille tulleen uuden aineen ominaisuuksia niin, että selvittely ja siitä tiedottaminen leviäisi mahdollisimman nopeasti valtakunnallisesti. Työryhmä esitti harkittavaksi seurantajärjestelmän luomista huumausainerikoksiin.

Uusimpien huumausaineiden ja erityisesti kuluttajamarkkinoilta kiellettyjen psykoaktiivisten aineiden osalta jossain määrin tyypillistä on se, että ainetta esiintyy tietyssä muodossaan huumausainemarkkinoilla vain lyhyen aikaa. Tämän vuoksi laajamittaisiin tutkimuksiin tiettyjen aineiden osalta ei ole välttämättä tarkoituksenmukaista edes ryhtyä. Tällöin käytännön ratkaisutoiminnan kannalta ensiarvoisen tärkeää olisi kuitenkin saada tietoa siitä, mihin jo pidempään markkinoilla olleeseen aineeseen rikoksen kohteena oleva aine rinnastuu ja millaisia käyttöannoksia rikoksen kohteena olevasta ainemäärästä olisi saatavissa. Tähän on osaltaan pyritty myös tässä työssä laaditulla uusimpien huumausaineiden ryhmittelyllä.

Käytännön ratkaisutoiminnassa on luonnollisesti mahdollista viran puolesta seurata kysymyksessä olevaa huumausainetta koskevaa oikeuskäytäntöä ja hakea johtoa mittaamisharkintaan aikaisemmin annetuista ratkaisuista. Aipa-järjestelmään siirtymisen myötä annettujen ratkaisujen seuraaminen helpottunee myös valtakunnallisesti. Oma kysymyksensä on kuitenkin se, onko viran puolesta mahdollistaa soveltaa muissa asioissa annettuja asiantuntijalausuntoja, jos sellaiseen ei ole kyseisessä asiassa nimenomaisesti vedottu, vaikka lausunnot sinällään olisivat jonkinlaisen seurantajärjestelmän puitteissa koottu kattavasti yleisesti saataville.

Pitoisuuskysymyksen osalta kyselyyn annettujen vastausten perusteella suurimmaksi käytännön ongelmaksi mittaamisharkinnassa koettiin se, että rikoksen kohteena olevan aineen pitoisuutta ei ollut lainkaan selvitetty.

Nykyisin huumausainerikostuomioille on jossain määrin tyypillistä se, että vaikka aineen pitoisuus ei huomattavasti poikkeaisi keskimääräisestä, rikoksen kohteena olevan aineen pitoisuus muunnetaan keskimääräistä pitoisuutta vastaavien käyttöannosten määrään ja määritellään rangaistus tällä perusteella. Näin ollen aineen pitoisuus on saanut käytännön ratkaisutoiminnassa keskeisen merkityksen.

Tämän työn tarkastelukulmana ovat rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavat kysymykset, ja lähtökohtana tältäkin osin on, että syyttäjän tulisi esittää riittävä selvitys rangaistusvaatimustaan puoltavista seikoista. Jos rikoksen kohteena olevan aineen pitoisuutta ei ole tarkemmin tutkittu, onko riittävää, että syyttäjä esittää selvitystä esimerkiksi viime aikoina takavarikoitujen erien keskimääräisistä pitoisuuksista ja myös kyseissä asiassa aineen pitoisuus määritellään tällä perusteella keskimääräisen pitoisuuden ja sen perusteella mahdollisesti tiedossa olevien käyttöannosten perusteella? Vai voidaanko lähtökohdaksi ottaa puhdas tai lähes puhdas aine, jos tiedetään, että yleensä ulkomailta tehtävät tilaukset ovat puhdasta ainetta, jota mahdollisesti myöhemmin jatketaan edelleenmyyntiä varten? Vai onko tilanteissa, joissa pitoisuutta ei ole tutkittu eikä siitä voida tehdä päätelmiä myöskään esimerkiksi tilaukseen liittyvien seikkojen perusteella, lähdeittävä vastaajamyönteisesti siitä, että tilattu aine on ollut keskimääräistä miedompaa? Näihin kysymyksiin ei ole olemassa yksiselitteisiä vastauksia.

Rikosten kohteena olevien huumausaineiden pitoisuuden selvittäminen lienee osaltaan myös resurssikysymys ja siksi on ymmärrettävää, ettei rikoksen kohteena olevan huumausaineen pitoisuutta ole kaikkien rikosten osalta tarkoituksenmukaista tutkia. Koska aineen pitoisuus on kuitenkin nykyratkaisutoiminnassa keskeinen rangaistuksen mittaamista ohjaava seikka, joku lähtökohta aineen pitoisuudesta rangaistusta mitattaessa tulisi kuitenkin olla.

Kyselyvastauksissa esiintyi näkemyksiä myös sen puolesta, että nykykäytännössä aineen pitoisuudelle annetaan mittaamisharkinnassa liikaakin merkitystä, mikä johtaa turhan kaavamaisiin matemaattisiin laskelmiin myös niissä tilanteissa, joissa rikoksen kohteena olevan aineen pitoisuus ei huomattavasti poikkea tavanomaisesta.

2. RANGAISTUKSEN MÄÄRÄÄMISEN LÄHTÖKOHDAT

2.1. Yleisiä seuraamusharkinnassa huomioon otettavia seikkoja

2.1.1. Sovellettavat säännökset, rangaistusasteikot ja -taulukot

Rangaistuksen määräämisen keskeiset säännöt ovat rikoslain 6 luvussa:

- yleiset säännöt rikoslain 6 luku 1–3 §:t,
- mittaamista koskevat säännöt rikoslain 6 luku 4–8a §:t ja
- rangaistuslajin valintaa koskevat säännöt rikoslain 6 luku 9–12 §:t.

Rangaistusta määrättäessä on otettava huomioon kaikki lain mukaan rangaistuksen määrään ja lajiin vaikuttavat perusteet sekä rangaistuskäytännön yhtenäisyys. Rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttamiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen.

Nyt tarkasteltavana olevat huumausainerikokset on jaettu rikoslaissa kolmeen eri tekemuotoon niiden vakavuuden ja vaarallisuuden osalta:

- huumausainerikos rikoslain 50 luku 1 §,
- törkeä huumausainerikos rikoslain 50 luku 2 § ja
- huumausaineen käyttörikos rikoslain 50 luku 2a §.

Näiden tekemuotojen lisäksi laissa on erikseen kriminalisoitu myös huumausainerikoksen valmistelu (rikoslain 50 luku 3 §), huumausainerikoksen edistäminen (rikoslain 50 luku 4 §) sekä edistämiserikoksen törkeä tekemuoto (rikoslain 50 luku 4a §).

Tässä laaturaportissa on keskitytty ensisijaisesti perusmuotoisen huumausainerikoksen sekä törkeän huumausainerikoksen rangaistuksen mittaamiseen vaikuttaviin seikkoihin. Perusmuotoisen huumausainerikoksen rangaistusasteikko laissa on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Törkeän tekemuodon rangaistusasteikko on vähintään yksi ja enintään kymmenen vuotta vankeutta. Huumausainerikosten lievimmästä tekemuodosta, eli huumausaineen käyttörrikoksesta tulee yksittäisenä rikoksena yleensä tuomittavaksi sakkorangaistus. Huumausaineen käyttörrikoksen rangaistusasteikko laissa on sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta.

2.2. Rangaistuksen mittaamisharkinnan lähtökohdat rangaistustaulukot huomioon ottaen

Huumausainerikoksissa rangaistuksen mittaamiseen vaikuttaa keskeisesti se, kuinka vaarallisesta huumausaineesta on kysymys ja kuinka suuri määrä huumausainetta on ollut käsillä. Keskeisiä lähtökohtia huumausainerikoksista rangaistusta määrättäessä ovat siten huumausaineen laji, määrä, pitoisuus, tavanomainen kerta-annos, käytötapa ja tekotapa. Rikoksen kohteena olevan huumausaineen laatu ja määrä ilmentävät jo siten rikoksen vahingollisuutta ja vaarallisuutta. Nämä seikat huomioon ottaen huumausainerikokset ovat rangaistuksen mittaamisharkinnan kannalta suhteellisen yhtenäisen rikostyyppi.

Huumausainerikokseen syyllistytään tyypillisesti pitämällä hallussa huumausainetta, hankkimalla sitä omaa käyttöä varten, myymällä sitä taikka levittämällä muulla tavoin huumausaineeksi luokiteltua ainetta. Myös eri huumausaineiden kasvatusta- ja viljelytoiminta on tyypillistä. Jossain määrin ovat yleistyneet myös huumausaineiden valmistaminen ja jatkojalostus, josta yhtenä esimerkkinä voidaan mainita amfetamiinin saostaminen amfetamiiniemäksestä. Tekotapana on vuoden 2006 lautuhankkeessa käsiteltyihin tapoihin verrattuna yleistynyt myös internetin välityksellä tehdyt tilaukset.

Huumausainerikosten erityisluonne rangaistuksen mittaamisen näkökulmasta ilmenee käytännössä myös siitä, että merkittävä osa edellä kuvatuista mittaamiseen vaikuttavista seikoista, ennen kaikkea huumausaineen laji, määrä, pitoisuus ja tekotapa, on jo aikaisemmin pyritty laatimaan rangaistuskäytäntöä ohjaaviin asteikkoihin (esimerkiksi Helsingin käräjäoikeudessa vuonna 1999 laadittu ja Helsingin hovioikeuspiirissä 2006 päivitetty huumausainerikosten rangaistustaulukko ja Kouvolan hovioikeuspiirissä vuonna 2007 tehty selvitys).

Kyseisillä rangaistustaulukoilla ja selvityksillä on myös tosiasiallista ohjausvaikutusta oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa. Jo pitkään käytössä olleiden huumausaineiden osalta (esimerkiksi amfetamiini, Subutex, kannabis ja hasis) on jo muutoinkin muodostunut vakiintunutta rangaistuskäytäntöä, josta voidaan saada johtoa rangaistusta harkittaessa (kts. KKO 2011:108 ja KKO 2017:9).

Huumausaineen määrää voidaan suuntaa antavasti myös arvioida ja eri huumausaineiden määriä vertailla keskenään huumausaineen tavanomaisen käyttöannoksen avulla (kts. KKO 2018:7, kohta 13 ja muut siinä mainitut ratkaisut).

Oikeuskäytännössä rangaistus huumausainerikoksesta määräytyykin usein melko kaavamaisesti aineen määrän ja laadun perusteella. Tämä sinänsä edistää rangaistusten mittaamisessa rangaistuskäytännön yhtenäisyyttä ja ennakoitavuutta.

Toisaalta huumausainerikosten on yhä useammin todettu kohdistuneen suurempiin määriin huumausainetta ja niiden kohteeksi on tullut lukuisia uusia erittäin vaarallisina pidettäviä huumausaineita. Tämä yhdessä kaavamaisen mittaamistavan kanssa on johtanut törkeistä huumausainerikoksista tuomittavien rangaistusten kohoamiseen lähelle enimmäisrangaistusta myös sellaisista teoista, jotka eivät tekotavoiltaan ole kaikkein vahingollisimpia, vaarallisimpia ja suurinta syyllisyyttä osoittavia. Erityisesti uusien huumausaineiden osalta rangaistuksen mittaamista on lisäksi vaikeuttanut saatavilla olevan tiedon niukkuus. Sanotuista aineista ei ole välttämättä riittävästi tietoa, jotta niitä voitaisiin edes suuntaa antavasti arvioida suhteessa muihin huumausaineisiin.

Ankarimmat rangaistukset eivät siten kohdistu vain kaikkein törkeimpiin huumausainerikoksiin eivätkä tekojen rangaistusarvot ole riittävästi erotettavissa toisistaan. Samalla on vaarana, että törkeiden huumausainerikosten rangaistuskäytäntö erkaantuu muun tyyppisistä rikoksista, joissa on sama rangaistusasteikko.

3. HUUMAUSAINEEN LAATU, MÄÄRÄ JA PITOISUUS RANGAISTUKSEN MITTAAMISESSA PERINTEISTEN HUUMAUSAINEIDEN OSALTA

3.1. Lähtökohta

Huumausainerikoksissa rangaistuksen mittaamiseen vaikuttaa keskeisesti se, kuinka vaarallisesta huumausaineesta on kysymys ja kuinka suuri määrä huumausainetta on ollut rikoksen kohteena. Pitkään käytössä olleiden huumausaineiden osalta on tässä suhteessa muodostunut vakiintunutta rangaistuskäytäntöä, josta voidaan saada johtoa näiden seikkojen merkitystä harkittaessa (KKO 2011:108 kohta 11). Rikoksen kohteena olevan huumausaineen laatu ja määrä ilmentävät siten rikoksen vahingollisuutta ja vaarallisuutta (esimerkiksi KKO 2017:9).

Ratkaisussa KKO 2017:9 annetun oikeusohjeen mukaisesti, joka on myös vahvistettu myöhemmissä ratkaisuissa, huumausainerikoksesta tuomittavan rangaistuksen ei tule perustua yksin rikoksen kohteena olevan huumausaineen laatuun ja määrään, vaan rangaistuksen mittaamisessa on otettava huomioon kaikki rikoslain 6 luvun 4 §:ssä mainitut seikat. Tästä huolimatta rangaistuksen mittaamisen *lähtökohtana* on edelleen melko kaavamaisesti huumausaineen määrä, laatu ja pitoisuus. Niiden perusteella määräytyvä rangaistusta alennetaan tai korotetaan tekijän syyllisyyden, rikoksen tekotavan sekä muiden rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavien lieventämis- ja koventamisperusteiden perusteella (esimerkiksi KKO 2018:45 kohta 10).

Laatuhankkeen aineistona on ollut korkeimman oikeuden huumausainerikoksia koskevat ennakkopäätösratkaisut sekä noin 750 tuomiota Helsingin, Turun, Rovaniemen, Vaasan ja Itä-Suomen hovioikeuksista vuosilta 2017 – 2018 nimikkeillä huumausainerikos ja törkeä huumausainerikos. Aineistoa on tarkasteltu siitä näkökulmasta, miten rangaistuksen mittaamisen lähtökohta määräytyy huumausaineen laadun, määrän ja pitoisuuden perusteella.¹

Näiden ratkaisujen perusteella huumausaineen määrä ja laatu on huomioitu osalta rangaistuksen mittaamisessa lähtökohtana pitkälti edellisessä vuoden 2006 laatuhankkeessa määriteltyjen taulukoiden mukaisesti silloin, kun rikoksen kohteena on ollut vain yhtä huumausainetta määrä, joka asettuu taulukoiden ala- ja keskivaiheille ja samalla rangaistusasteikon ala- ja keskivaiheille. Edelleen tilanteissa, joissa ei ole ollut tekijän syyllisyyden, rikoksen tekotavan sekä muiden rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavien lieventämis- ja koventamisperusteiden perusteella syytä poiketa huumausaineen laadun ja

¹ Myös Ruotsissa toimii työryhmä ”Drogpraxisgruppen”, jonka tehtävänä on seurata oikeuskäytäntöä huumausainerikoksissa. Työryhmään kuuluu 14 tuomarijäsentä valtakunnallisesti eri hovioikeuksista ja käräjäoikeuksista. Työryhmä on laatinut rangaistussuosituksitaulukon, jossa on ilmoitettu normaalirangaistus huumausaineen laadun ja määrän perusteella. Työryhmän toiminta eroaa joiltakin osin laatuhankkeen toimeksiannosta ja tehtävistä. Ruotsissa työryhmä kokoontuu muutaman kerran vuodessa keskustelemaan ajankohtaisista huumausainerikollisuutta koskevista oikeudellista kysymyksistä. Työryhmä lisäksi päivittää säännöllisesti laatimaansa rangaistussuosituksitaulukkoa ja tekee myös muita selvityksiä ja suosituksia, kuten vuonna 2019 pitoisuuden vaikutuksesta rangaistuksen mittaamisessa. Työryhmä on antanut rangaistussuosituksia sellaisista aineista, joista ei ole ollut ylempien oikeusasteiden oikeuskäytäntöä, ja toisaalta erittäin törkeän huumausainerikoksen tunnusmerkistön säätämisen yhteydessä huumausainemääristä, joista ei vielä ollut ollut rangaistuskäytäntöä. Ruotsissa työryhmä ei ole pelkästään seurannut oikeuskäytäntöä vaan myös antanut ennakolta rangaistussuosituksia.

määrän mukaan määräytyvästä rangaistuksesta, rangaistus on määrätty vakiintuneen rangaistuskäytännön mukaisesti. Tämä vakiintunut rangaistuskäytäntö on taas pitkälti noudattanut edellisessä laatuhankkeessa määriteltyjä taulukoita. Hovioikeuskäytännön perusteella voidaan näin ollen todeta, että edellisessä laatuhankkeessa määriteltyt taulukot ilmentävät ainakin taulukoiden ala- ja keskivaiheilla vakiintunutta oikeuskäytäntöä.²

Hovioikeuksien ratkaisusta ilmenee, että rangaistuksen mittaamisen lähtökohta on sen sijaan vaihdellut tilanteissa, joissa rikoksen kohteena on ollut useita huumausaineita taikka yhtä tai useampaa huumausainetta määrää, joka sijoittuu taulukoiden ja samalla rangaistusasteikon ylävaiheille. Lisäksi rangaistuskäytäntö on ollut vaihtelevaa siltä osin, mikä merkitys huumausaineen pitoisuudelle on annettu rangaistuksen mittaamisessa.

Korkein oikeus on arvioinut huumausaineen laadun, määrän ja pitoisuuden mukaan määräytyvää rangaistuksen mittaamisen lähtökohtaa muun ohella seuraavasti:

KKO 2004:73 Rikoksen kohteena oli ollut noin 1.540 grammaa heroïinia. Korkein oikeus totesi, että vakiintuneessa rangaistuskäytännössä tällaiseen määrään heroïinia kohdistuneesta törkeästä huumausainerikoksesta on yleensä seurannut vähintään 7 vuoden vankeusrangaistus (kohta 5). Heroïinin alhaisen pitoisuuden vuoksi rangaistusta alennettiin. *(Taulukoiden mukaan 1 kilogramma heroïinia vastaa noin 7 vuoden vankeusrangaistusta.)*

KKO 2006:58 Vastaaja oli hänen syykseen luetuilla törkeillä huumausainerikoksilla tuonut maahan yhteensä 11.205 Subutex-tablettia. Vastaaja oli hankkimisensa kuriirin välityksellä ja tuonnin rahoittaan liiketoiminnanomaisesti järjestänyt tablettien maahantuonnin Ranskasta Suomeen antaen kuriireille myyjän yhteystiedot ja muut ohjeet. Rangaistuksen mittaamisessa oli sovellettu rikoslain 6 luvun 2 §:n 1 kohdan koventamisperustetta. Korkein oikeus korotti rangaistuksen 7 vuoteen 6 kuukauteen vankeutta (KKO 2006:58 kohta 13 ja 14). *(Taulukoiden mukaan 12.500 tablettia vastaa noin 7 vuoden vankeusrangaistusta.)*

KKO 2006:59 Vastaaja oli tuomittu törkeästä huumausainerikoksesta ja ampuma-aserikoksesta yhteiseen 1 vuoden 2 kuukauden vankeusrangaistukseen. Ottaen huomioon vastaajan hallussa pitämien 316 Subutex -tabletin ja niistä saatavien käyttöannosten määrä korkein oikeus katsoi, että hovioikeuden vastaajalle tuomitsema 1 vuoden 2 kuukauden vankeusrangaistus oli oikeudenmukaisessa suhteessa hänen syykseen luettujen rikosten vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen sekä hänen niistä ilmenevään syyllisyyteensä. Rangaistusta ei ollut vaadittu korotettavaksi. *(Taulukoiden mukaan 250 tablettia vastaa noin 1 vuoden vankeusrangaistusta.)*

KKO 2006:60 Vastaajat olivat yhdessä ja yksissä tuumin erään muun henkilön kanssa tuoneet laittomasti Ranskasta Suomeen edelleen levitettäväksi ja myyntitarkoituksessa yhteensä 2.996 kappaletta 8 milligramman Subutex-tablettia. Korkein oikeus, ottaen alempien oikeuksien tavoin huomioon vastaajien erilaisen osallisuuden rikoksen toteutuksessa sekä vastaaja A:n osalta sovelletun koventamisperusteen, piti oikeudenmukaisena rangaistuksena A:lle 5 vuoden 6 kuukauden, B:lle 4 vuoden, C:lle 3 vuoden 6 kuukauden ja D:lle 3 vuoden vankeusrangaistusta. *(Taulukoiden mukaan 3.000 tablettia vastaa noin 4 vuoden vankeusrangaistusta.)*

KKO 2006:82 Rikoksen kohteena oli ollut 184,1 grammaa amfetamiinia, jonka huumausainepitoisuus oli ollut 66 – 68 painoprosenttia. Ainetta olisi 25 painoprosentin käyttövahvuuteen laimennettuna ollut lähes 500 grammaa. Rikokseen oli syyllistytty pitämällä ainetta hallussa levittämistarkoituksessa. Korkein oikeus tuomitsi tästä rikoksesta ja vastaajalle aikaisemmin kätkemisrikoksesta tuomitusta 3 kuukauden

² Myös Ruotsissa korkein oikeus on todennut, että rangaistuskäytännön avulla muodostetut rangaistustaulukot ovat arvokas apuväline rangaistusharkinnassa, koska huumausainerikoksissa huumausaineen laatu ja määrä ovat keskeisiä rangaistuksen mittaamisia vaikuttavia seikkoja. Tämä koskee erityisesti tilanteita, joissa syyksiluetut teot eivät ole vakavia (NJA 2011 s. 357 kohta 22).

ehdollisesta vankeusrangaistuksesta yhteisen 2 vuoden vankeusrangaistuksen. *(Taulukoiden mukaan 500 grammaa vastaa noin 2 vuoden 4 kuukauden pituista vankeusrangaistusta.)*

KKO 2014:34 Korkein oikeus totesi, että hieman yli 300 fentanyylin käyttöannosta vastaa käytettävistä riippuen 15 – 30 grammaa katukaupassa käytettävää heroiinia. Mainitun heroiinimäärän hallussa pitämisen rangaistustason voidaan katsoa olevan suunnilleen 1 vuodesta 1,5 vuoteen vankeutta (kohta 32). *(Taulukoiden mukaan 15 – 50 g heroiinia vastaa noin 1 – 2 vuoden vankeusrangaistusta.)*

KKO 2015:18 Törkeän huumausainerikoksen kohteena oli ollut 430 – 440 grammaa amfetamiinia ja huumausainerikoksen kohteena 10 grammaa kokaiinia. Kokaiinilla ei ollut juurikaan merkitystä rangaistuksen mittaamisessa (kohta 18). Hovioikeus oli tuominnut vastaajalle yhteisen 2 vuoden ehdollisen vankeusrangaistuksen ja sen ohessa yhdyskuntapalvelua 90 tuntia. Korkein oikeus totesi, että vankeusrangaistus vastaa pituudeltaan törkeitä huumausainerikoksia koskevaa yleistä rangaistuskäytäntöä, kun asiaa arvioidaan vastaajan luovuttaman ja ostaman amfetamiinin yhteismäärän perusteella. *(Taulukoiden mukaan 400 grammaa amfetamiinia vastaa noin 2 vuoden vankeusrangaistusta.)*

KKO 2017:93 Törkeiden huumausainerikosten (5 kpl) kohteena oli ollut yhteensä noin 52,4 kilogrammaa marihuanaa. Korkein oikeus katsoi, että vastaajalle tuomittavan rangaistuksen tulee hänen asemansa huomioon ottaen olla jonkin verran alempi kuin tällaisen huumausaine-erän maahantuonnista tulisi muutoin tuomita. Hovioikeuden tuomitsemia 4 vuoden 6 kuukauden vankeusrangaistusta oli pidettävä oikeudenmukaisena seuraamuksena A:n syyksi luetusta rikoksesta. *(Taulukoiden mukaan 50 kilogrammaa vastaa noin 5 vuoden vankeusrangaistusta.)*

KKO 2018:7 Rikoksen kohteena oli ollut 1.350 grammaa marihuanaa. Korkein oikeus totesi, että huumausainerikoksissa rangaistuksen mittaamiseen vaikuttaa keskeisesti se, kuinka vaarallisesta huumausaineesta on kysymys ja kuinka suurta määrää huumausainetta teko on koskenut. Pitkään käytössä olleiden huumausaineiden, kuten esimerkiksi hasiksen ja marihuanan osalta, on muodostunut vakiintunutta rangaistuskäytäntöä, josta voidaan saada johtoa rangaistusta yksittäistapauksessa harkittaessa. Korkein oikeus piti oikeudenmukaisena seuraamuksena 1 vuoden 1 kuukauden ehdollista vankeusrangaistusta. *(Taulukoiden mukaan 1 – 3 kilogrammaa marihuanaa vastaa noin 1 vuoden – 1 vuoden 6 kuukauden vankeusrangaistusta.)*

KKO 2018:45 Rikoksen kohteena oli ollut 3,88 kilogrammaa amfetamiinia, joka on ollut pitoisuudeltaan noin 13 painoprosentista. Keskimääräisen vahvuiseksi eli 25 painoprosentin vahvuiseksi muunnettuna amfetamiinia oli ollut noin 2 kilogrammaa. Yksin huumausaineen määrän ja sen laadun perusteella törkeästä huumausainerikoksesta tulisi vastaajalle tuomita noin 4,5 vuoden vankeusrangaistus. *(Taulukoiden mukaan 2 kilogrammaa amfetamiinia vastaa noin 5 vuoden vankeusrangaistusta.)*

KKO 2018:76 Rikoksen kohteena oli ollut 100,5 grammaa alfa-pvp:tä, joka voidaan rinnastaa 800 grammaan normaalivahvuista amfetamiinia (kohta 13). Korkein oikeus totesi, ettei asiassa ollut erityisiä perusteita alentaa tai korottaa rangaistusta tavanomaisesta. Teon kohteena olleen huumausaineen laadun ja määrän sekä kohdassa 15 todettujen seikkojen perusteella vastaajalle tulisi mitata jonkin verran yli 2 vuoden vankeusrangaistus (kohta 16). *(Taulukoiden mukaan 800 grammaa amfetamiinia vastaa noin 3 vuoden vankeusrangaistusta.)*

Edellä selostetuista korkeimman oikeuden ratkaisuksista voidaan havaita, että joissakin ratkaisuissa ”tavanomainen” tai ”vakiintunut” oikeuskäytäntö on määritelty edellisen laatuhankkeen taulukkojen mukaisesti. Joissakin ratkaisuissa rangaistuksen mittaamisen lähtökohta tai vakiintunut käytäntö on määritelty selvästi taulukoiden osoittamaa alhaisemmaksi ilman erityisiä perusteluja. Ilman perusteluja ei voida tehdä luotettavia johtopäätöksiä sen suhteen, onko esimerkiksi vuoden 2018 korkeimman oikeuden ratkaisuissa (KKO 2018:45 ja 2018:76) haluttu ohjata oikeuskäytäntöä siten, että amfetamiinin laadun ja määrän mukaisesti määräytyvät rangaistukset tulisi arvioida alhaisemmiksi kuin taulukoiden osoittamat ja alemmissa oikeusasteissa vakiintuneeksi oikeuskäytännöksi muodostuneet rangaistukset.

Työryhmän aineistona olleiden ratkaisujen perusteella voidaan todeta, että huumausaineen laadulla ja määrällä ja sitä kautta rangaistussuositustaulukoilla on korostunut asema rangaistuksen mittaamisessa taulukoiden ala- ja keskivaiheilla. Sen sijaan useiden huumausaineiden tai suurten huumausainemäärien tilanteissa huumausaineen laadulla ja määrällä on rangaistuksen mittaamisessa vähäisempi merkitys, kun taas muut rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavat seikat saavat enemmän painoarvoa harkinnassa. Toisin sanoen, näissä tapauksissa rangaistusta ei ole määrätty yhtä kaavamaisesti taulukoiden perusteella kuin tilanteissa, joissa rikoksen kohteena on taulukoiden ala- tai keskivaiheille sijoittuva määrä huumausainetta. Useissa tapauksissa rikoksen kohteena olleet huumausainemäärät ovat olleet niin suuria, ettei rangaistuksen mittaamisen lähtökohtaa ole voinut määritellä taulukoiden tai vakiintuneen oikeuskäytännön perusteella. Taulukot on laadittu noin 7 vuoden vankeusrangaistukseen asti ja esimerkiksi amfetamiinin osalta 7 vuoden vankeusrangaistus on lähtökohta jo reilun 5 kilogramman amfetamiinimäärän kohdalla.

Aineistosta ilmenee, että jos rangaistuksen määräämisen lähtökohdaksi otettaisiin yksinomaan huumausaineen määrä ja laatu rangaistustaulukoiden mukaisesti arvioituna, 7 vuoden vankeusrangaistuksen tuomitsemisen edellytykset olisivat täyttyneet useassakin tapauksessa. Kun törkeästä huumausainerikoksesta tuomittava enimmäisrangaistus on 10 vuotta, rikosten keskinäinen moitittavuuden arviointi muodostuu haastavaksi silloin, kun rikosten kohteena on suuria määriä huumausainetta, esimerkiksi 5 kilogramman erä ja 25 kilogramman erä. Aineistosta ilmenee edelleen, että rikoksen kohteena olleiden huumausainemäärien kasvaessa enimmäisrangaistusta ei kuitenkaan ole tuomittu pelkästään huumausaineen laadun ja määrän perusteella, vaan enimmäisrangaistuksen tuomitseminen on edellyttänyt muitakin teon moitittavuutta lisääviä seikkoja. Rangaistus ei siten ole ankaroitunut lineaarisesti huumausaineen määrän kasvaessa. Tätä voidaan pitää perusteltuna, kun otetaan huomioon, että rangaistusasteikon yläpäästä tulisi soveltaa vain moitittavimpiin huumausainerikoksiin.

Aineistosta tehtyjen havaintojen perusteella voidaan perustellusti kysyä, ovatko huumausaineen laadun ja määrän mukaan määräytyvät rangaistuksen mittaamisen lähtökohdat taulukoiden ala- ja keskivaiheilla oikeudenmukaisessa suhteessa huumausaineen laadun ja määrän perusteella kaikkein moitittavimmin arvioitavien tekojen kanssa. Edelleen voidaan perustellusti kysyä, tulisiko taulukoita ja rangaistuskäytäntöä taulukoiden keskivaiheilla ja yläpäässä lieventää esimerkiksi Ruotsissa käytössä olevien rangaistussuositusten mukaisesti.³ Tässä laatuhankeessa työryhmän toimeksiantona on kuitenkin ollut ainoastaan huumausainerikosten rangaistuskäytännön selvittäminen. Työryhmän tehtävänä ei siten ole ollut uusien suositusten antaminen eikä vakiintuneen oikeuskäytännön ohjaaminen. Laatuhankeeseen selvityksessä ei näin ollen oteta kantaa siihen, tulisiko edellisessä laatuhankeessa määriteltyjä rangaistussuosituksia muuttaa ja millä tavalla.

3.2. Pitoisuuden merkityksestä

Huumausaine-erän vaarallisuus riippuu paitsi huumausaineen laadusta myös sen pitoisuudesta eli siitä, kuinka paljon aine sisältää puhdasta huumausainetta. Myös huumausaineen levittäjän rikoksesta saama taloudellinen hyöty riippuu yleensä aineen puhtaudesta. Puhtaammasta huumausaineesta voidaan periä korkeampaa hintaa tai vaihtoehtoisesti siitä voidaan laimentamalla saada suurempi määrä myytävää huumausainetta. Näin ollen huumausainerikoksen kohteena olevan huumausaine-erän pitoisuuteen on syytä kiinnittää huomiota (KKO 2004:73 kohta 4).

Pitoisuus voi vaikuttaa arvioinnissa kahdella tavalla. Rikoslain 50 luvun 2 §:n 1 kohdan mukaan törkeän huumausainerikoksen yhtenä tunnusmerkkinä on se, että huumausainerikoksen kohteena on erittäin vaarallinen huumausaine tai suuri määrä huumausainetta. Lain esitöissä (HE 180/1992 vp s. 22) on

³ Ruotsissa esimerkiksi amfetamiinin osalta rangaistussuositus 200 gramman osalta on 1 vuosi vankeutta, 5 kilogramman osalta 5 vuotta vankeutta, 25 kilogramman osalta 6 vuotta vankeutta, 100 kilogramman osalta 7 vuotta vankeutta ja 500 kilogramman osalta 8 vuotta vankeutta. Ero Suomessa käytettävään suositukseen, jonka mukaan yli 5 kilogrammasta amfetamiinia tulisi lähtökohtaisesti tuomita yli 7 vuoden vankeusrangaistus, on huomattava. Ks. liitteenä oleva Drogpraxisgruppenin rangaistussuositustaulukko 25.9.2017.

mainittu, ettei huumausaineen suurta määrää voida tässä yhteydessä ilmaista täsmällisesti, koska törkeysarvioinnissa on aina kiinnitettävä huomiota myös huumausaineen voimakkuuteen. Samoin korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2002:5 on todettu, että amfetamiinin osalta on oikeuskäytännössä yleisesti pidetty 100 grammaa törkeän huumausainerikoksen tunnusmerkistön täyttävänä suurena määränä huumausainetta. Korkein oikeus on pitänyt sanottua määrää hyväksyttävänä lähtökohtana huumausainerikoksen törkeysasteen arvioinnissa. Kuitenkin huomiota on kiinnitettävä myös huumausaineen pitoisuuteen. Katukaupassa yleisesti levitettävän huumausaineen pitoisuuteen nähden korkean tai erityisen alhaisen pitoisuuden tulee vaikuttaa arviointiin.

Edellä todetuvin tavoin huumausaineen pitoisuus voi vaikuttaa siihen, onko huumausainerikoksen kohteena katsottava olevan suuri määrä huumausainetta. Tältä osin oikeuskäytäntö on kuitenkin ollut vaihtelevaa⁴ ja vakiintuneemmin pitoisuudelle on annettu merkitystä rangaistuksen mittaamisessa. Rangaistuksen mittaamisen kannalta sillä seikalla, onko rikoksen kohteena ollut suuri määrä huumausainetta tai vaihtoehtoisesti, onko teko ollut kokonaisuutena arvostellen törkeä, on lähinnä merkitystä niissä tilanteissa, joissa rikoksen kohteena on ollut vakiintuneessa oikeuskäytännössä suurena määränä pidetty määrä pitoisuudeltaan tavanomaista laimeampaa huumausainetta. Tällöin alhaista pitoisuutta ei välttämättä voida ottaa riittävässä määrin rangaistuksen mittaamisessa huomioon, jos tekijä tuomitaan törkeästä huumausainerikoksesta, jonka vähimmäisrangaistus on 1 vuosi vankeutta. Koska laatuhankeen aiheena on rangaistuksen mittaaminen huumausainerikoksissa, käsitellään pitoisuuden merkitystä seuraavaksi ainoastaan rangaistuksen mittaamisen näkökulmasta.

Korkein oikeus on useissa ennakkoratkaisuissaan todennut, että huumausaineen tavanomaista alhaisempi tai voimakkaampi pitoisuus tulee ottaa huomioon rangaistuksen mittaamisessa (esimerkiksi KKO 2002:5, 2004:73, 2006:82 ja 2018:45).⁵ Työryhmän aineistoon kuuluvien ratkaisujen perusteella voidaan yleisesti todeta, että poikkeava pitoisuus on vakiintuneesti otettu huomioon myös alemmissa oikeusasteissa. Oikeuskäytäntö kuitenkin vaihtelee sen osalta, miten tavanomainen pitoisuus määritellään, milloin pitoisuus katsotaan niin poikkeavaksi, että sille annetaan rangaistusharkinnassa merkitystä ja minkälainen vaikutus rangaistuksen mittaamisessa poikkeavalle pitoisuudelle annetaan. Näitä kysymyksiä tarkastellaan aineistosta esille nostettujen esimerkkien avulla seuraavaksi tarkemmin.

3.3. Mikä on huumausaineen tavanomainen pitoisuus?

Huumausaineen tavanomainen pitoisuus voidaan määritellä eri tavoin. Oikeudenkäynnissä huumausaineen tavanomaisesta pitoisuudesta esitetään usein selvityksenä keskusrikospoliisin rikosteknisen laboratorion

⁴ Korkein oikeus on myöntänyt valitusluvan VL 2019:44 (alemman tuomioistuimen ratkaisu Helsingin kärjäoikeus 18.12.2018 R 18/8302), jossa on kysymys amfetamiinin pitoisuuden merkityksestä arvioitaessa sitä, onko huumausainerikoksen kohteena ollut suuri määrä huumausainetta. Kärjäoikeus tuomitsi vastaajan huumausainerikoksesta, kun hänen hallusta oli takavarikoitu yhteensä 116,9 grammaa amfetamiinia, josta 95,5 grammaa on ollut pitoisuudeltaan 14 painoprosenttia ja 20,7 grammaa pitoisuudeltaan 7 painoprosenttia. Pitoisuutta ei ollut mitattu 0,7 gramman osalta. Kärjäoikeus oli tuominnut vastaajan ainoastaan 60 gramman osalta muuntamalla huumausaineen tavanomaista pitoisuutta vastaavaksi. Amfetamiinin osalta suurena määränä on oikeuskäytännössä vakiintuneesti pidetty vähintään 100 grammaa, minkä vuoksi kärjäoikeus on tuominnut vastaajan perusmuotoisesta huumausainerikoksesta. Vastaaja on kärjäoikeudessa tunnustanut teon törkeänä huumausainerikoksena.

⁵ Ruotsissa korkein oikeus otti ratkaisussa NJA 2013 s. 321 kantaa huumausaineen pitoisuuden vaikutukseen rangaistuksen mittaamisessa. Korkein oikeus oli jo aikaisemmin todennut, että taulukkorangaistuksia, jotka perustuvat huumausaineen laatuun ja määrään, on sovellettava varoen niin, etteivät rangaistukset ole epäoikeudenmukaisessa suhteessa toisiinsa (NJA 2011 s. 357). Taulukkojen varauksellinen soveltaminen koski korkeimman oikeuden arvion mukaan erityisesti huumausaineen poikkeavaa pitoisuutta (kohta 9). Pienien pitoisuusvaihtelujen ei tulisi vaikuttaa rikosoikeudelliseen arviointiin, mutta tilanteissa, joissa pitoisuus poikkeaa selvästi tavanomaisena pidetystä pitoisuudesta, pitoisuuden tulee vaikuttaa arvostelussa. Korkeimman oikeuden mukaan tällä on suurin merkitys ankarimmin arvioitavassa rikollisuudessa, mutta asia on lisäksi otettava huomioon lievemmissä teoissa (kohta 10).

laatima lausunto. Keskusrikospoliisin rikostekninen laboratorio tutkii takavarikoitujen huumausainenäytteiden pitoisuudet vuosittain. Pitoisuusmääritysten alaraja on pääsääntöisesti amfetamiinissa ja metamfetamiinissa 10 grammaa, kokaiinissa 4 grammaa ja heroiinissa 2 grammaa. Keskusrikospoliisin lausunnosta ilmenee muun ohella tutkittujen huumausainenäytteiden pitoisuustulosten keskiarvot vuosittain, tutkittujen näytteiden lukumäärä ja keskipitoisuudet eri painorajoilla.⁶ Pitoisuusmääritykset kohdistuvat näin ollen pääsääntöisesti niin sanottua alinta katukauppatasoa suurempiin määriin.

Keskusrikospoliisin rikostekninen laboratorio on tutkinut amfetamiinin osalta myös katukaupassa levitettyjä takavarikoituja näytteitä, joiden paino on ollut 0,5 – 9,9 grammaa. Vuonna 2006 tehdyssä tutkimuksessa amfetamiinisulfaatin pitoisuuden mediaani on ollut 23 painoprosenttia ja vuonna 2019 tehdyssä tutkimuksessa 13 painoprosenttia. Vuoden 2019 tutkimuksen kohteena on ollut 377 näytettä, joista yli puolet on ollut alle 3 gramman painoisia. Vuoden 2019 tutkimuksessa näytteiden keskiarvo on ollut 18 painoprosenttia.⁷

Vuoden 2006 laatuhanke otti yleistä väärinkäyttöannosta arvioidessaan lähtökohdaksi ”keskivertokäyttäjän” väärinkäyttöannoksen suuruuden. Laatuhankeessa kuultujen asiantuntijoiden esittämä puhtasainevertailu ja vuorokausiannokset eivät olleet työryhmän käsityksen mukaan tässä yhteydessä käyttökelpoinen laskutapa muun ohella sen vuoksi, että pitoisuudet vaihtelivat huomattavasti. Käyttäjä ei yleensä tiennyt aineen pitoisuutta, ja se tuli ilmi vain, jos pitoisuus oli erityisen korkea tai alhainen. Lisäksi tuomioistuimissa oli käsiteltävänä runsaasti huumausainesytytteitä, joissa ainetta ei ollut saatu takavarikoitua ja sen pitoisuutta tutkittua. Vertailua olisi hankaloittanut vielä lisää aineen arvioidun käyttötiheyden mukaan ottaminen (raportti s. 18 – 19).

Koska vaarallisuusarvioissa käytettiin lähtökohtana keskivertokäyttäjän väärinkäyttöannosta vertailukelpoisten lukujen selvittämiseksi, työryhmä ei ottanut rangaistussuosituksissa huomioon huumausaineiden pitoisuuksia silloin, kun eri huumausaineet olivat yleisesti huumekaupassa levitettävien huumausaineiden pitoisuuksien vaihtelun rajoissa (raportti s. 18). Yleisesti levitettävän huumausaineen pitoisuus määriteltiin esimerkiksi amfetamiinin osalta takavarikoitujen amfetamiinierien perusteella 20 – 40 painoprosentin välille (suositus s. 1).⁸

Korkein oikeus on ratkaisukäytännössään määritellyt huumausaineen tavanomaisen pitoisuuden muun ohella seuraavasti:

KKO 2002:5 Korkein oikeus totesi, että hovioikeudessa esitetyn selvityksen mukaan amfetamiinin pitoisuus katukaupassa on yleensä 20 – 25 painoprosenttia.

KKO 2004:73 Korkein oikeus totesi, että keskusrikospoliisin rikosteknisen laboratorion lausunnon mukaan laboratorion tutkittavaksi tulleen takavarikoidun heroiinin keskimääräinen pitoisuus on 1990-luvulla vaihdellut yleensä 30 – 50 painoprosentin välillä. Vaikka pitoisuudet ovatkin viime vuosina laskeneet alle 20 painoprosenttiin, lausunnon perusteella on korkeimman oikeuden mukaan pääteltävissä, että huumausainerikosten yhteydessä takavarikoidun heroiinin tavanomainen pitoisuus on ollut vähintään 30 painoprosenttia.

KKO 2006:82 Korkein oikeus totesi käyttövahvuisen amfetamiinin pitoisuuden vaihtelevan 20 ja 40 painoprosentin välillä ja että se tavallisesti on noin 25 painoprosenttia.

KKO 2018:45 Korkein oikeus totesi amfetamiinin keskimääräisen pitoisuuden eli tavanomaisen käyttövahvuuden olevan noin 25 painoprosenttia.

⁶ Keskusrikospoliisin rikosteknisen laboratorion lausunto 18.2.2019

⁷ Muistio katukauppatason amfetamiinäytteiden pitoisuuksista 19.6.2019

⁸ Myös Ruotsissa Drograxisgruppenin laatima rangaistussuosituksitaulukko on laadittu huumausaineen tavanomaisen pitoisuuden perusteella.

Korkeimman oikeuden ratkaisuisa tavanomainen pitoisuus on amfetamiinin osalta määritelty yleisen katukauppapitoisuuden tai tavanomaisen käyttövahvuuden perusteella. Ratkaisuista ei ilmene, millä perusteella käyttövahvuisen amfetamiinin pitoisuus on määritelty 20 – 40 painoprosentin välille. Ratkaisuista ilmenee, että keskimääräinen pitoisuus on arvioitu suhteellisen vakiintuneesti noin 25 painoprosenttiin, vaikka keskusrikospoliisin rikosteknisen laboratorion lausunnoista ilmenee, että vuosina 2010 – 2018 takavarikoitujen yli 10 gramman amfetamiinierien pitoisuustulosten keskiarvot ovat vuosittain vaihdelleet 15 – 26 painoprosentin välillä. Heroiinin osalta korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2004:73 määritellyt tavanomaisen pitoisuuden takavarikoitujen huumausaine-erien keskimääräisen pitoisuuden perusteella, eikä katukauppapitoisuuden tai tavanomaisen käyttövahvuuden perusteella (kohta 6).

Aineistoon kuuluvissa hovioikeuksien ratkaisuisa pitoisuuden merkitys tuli useimmiten esiin tapauksissa, joissa rikoksen kohteena oli ollut amfetamiinia. Ratkaisuisa tavanomainen pitoisuus oli pääsääntöisesti määritelty korkeimman oikeuden ratkaisuja vastaavalla tavalla noin 25 painoprosenttiin. Niissäkin tapauksissa, joissa selvityksenä tavanomaisesta pitoisuudesta oli esitetty keskusrikospoliisin rikosteknisen laboratorion lausunto, tavanomaisen pitoisuuden oli useimmiten arvioitu rangaistuksen mittaamisharkinnassa korkeimman oikeuden ratkaisuja vastaavalla tavalla olevan noin 25 painoprosenttia.⁹

Vaasan HO R 16/825 nro 118177 Rikosteknisessä laboratoriossa vuonna 2007 – 2013 tutkittujen amfetamiininäytteiden pitoisuustulosten keskiarvot osoittivat, että amfetamiinin pitoisuus oli katukaupassa jatkuvasti laskenut. Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä normaalivahvuisen amfetamiinin pitoisuuden on katsottu olevan tavallisesti noin 25 painoprosenttia (KKO 2006:82 kohta 7). Hovioikeus arvioi amfetamiinin tavanomaisen pitoisuuden olevan korkeimman oikeuden ratkaisun mukaisesti 25 painoprosenttia.

Itä-Suomen HO R 16/1329 nro 108818 Hovioikeus arvioi tavanomaisen amfetamiinin pitoisuudeksi noin 25 painoprosenttia.

Helsingin HO R 17/884 nro 127686 Hovioikeus arvioi tavanomaisen pitoisuuden ratkaisujen KKO 2002:5 ja 2006:82 perusteella olevan noin 25 painoprosenttia.

Helsingin HO R 17/1033 nro 153324 Hovioikeus arvioi ratkaisun KKO 2006:82 perusteella käyttövahvuisen amfetamiinin pitoisuuden vaihtelevan 20 ja 40 prosentin välillä ja että, se tavallisesti oli noin 25 painoprosenttia.

Helsingin HO R 17/1407 nro 107047 Hovioikeus arvioi amfetamiinin tavanomaista pitoisuutta Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen viimeisimmän julkaistun selvityksen perusteella, jonka mukaan vuonna 2013 amfetamiinin keskipitoisuus oli 16 painoprosenttia (Huumetilanne Suomessa 2014, raportti 1/2015 s. 131).

Turun HO R 18/444 nro 134899 Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden perustelut. Käräjäoikeudessa oli esitetty selvitystä vuonna 2016 takavarikoitujen amfetamiininäytteiden pitoisuustulosten keskiarvoista. Käräjäoikeus oli pitänyt keskusrikospoliisin rikosteknisen laboratorion lausunnosta ilmeneviä pitoisuustuloksia luotettavampana selvityksenä tavanomaisesta pitoisuudesta kuin korkeimman oikeuden ratkaisuisa ilmeneviä kannanottoja. *(Lopputuloksen kannalta tällä seikalla ei kuitenkaan ollut merkitystä, koska tutkittujen näytteiden pitoisuustulosten keskiarvo vuonna 2016 on ollut 25 painoprosenttia).*

Tavanomainen pitoisuus voidaan valitusta näkökulmasta riippuen määritellä joko vuosittain tutkittavien takavarikoitujen huumausainenäytteiden keskiarvon perusteella, jolloin tavanomainen pitoisuus kuvaa tietyn aineen osalta pitoisuuden keskiarvoa levityksessä olevan huumausaineen kokonaismäärästä, tai

⁹ Ruotsissakaan ei ole vakiintunutta oikeuskäytäntöä siitä, miten huumausaineen tavanomainen pitoisuus tulisi määritellä. Ruotsissa poliisin keskusviranomaisen Nationellt Forensiskt Centrum (NFC) kerää tietoja takavarikoitujen huumausaine-erien pitoisuuksista. Pitoisuustiedot julkaistaan neliportaisena taulukkona: erityisen korkea – korkea – matala – erityisen matala -pitoisuus. Hovioikeuskäytännössä viitataan raportista ilmeneviin takavarikoitujen huumausaine-erien pitoisuuksiin tavanomaista pitoisuutta määriteltäessä (Svea hovrätt, 20.4.2017, B 2224-17 ja Hovrätten för Västra Sverige, 6.4.2018, B 1697-18).

tavanomaisen käyttövahvuuden perusteella, jolloin tavanomainen pitoisuus kuvaa pitoisuutta katukaupassa. Kumpikaan määrittystapa ei ole ongelmaton. Jos tietyn huumausaineen, kuten heroiinin, osalta tehdään vain vähän vuotuisia takavarikoita, tavanomainen pitoisuus voi vaihdella vuosittain merkittävästi riippuen siitä, onko huumausainetta saatu takavarikoitua esimerkiksi yksi suuri pitoisuudeltaan hyvin korkea huumausaine-erä. Toisaalta tilanteissa, joissa rikoksen kohteena olevaa esimerkiksi maahantuotua huumausainetta ei ole saatu takavarikoitua, huumausaineen pitoisuuden arvioiminen katukaupan alhaista pitoisuutta vastaavaksi tavanomaiseksi pitoisuudeksi ei kaikissa tilanteissa ole perusteltua.

Riippumatta siitä, määritelläänkö huumausaineen tavanomainen pitoisuus tavanomaisen käyttövahvuuden perusteella vai vuotuisten takavarikoiden keskiarvon perusteella, rangaistuksen mittaamisharkinnassa tulee kuitenkin ottaa huomioon, että vakiintunutta oikeuskäytäntöä nykyään pitkälti vastaavissa vuoden 2006 laatuhankeeseen rangaistussuositustaulukoissa esimerkiksi amfetamiinin tavanomaiseksi pitoisuudeksi on taulukoita laadittaessa katsottu 20 – 40 painoprosenttia. Samoin korkeimman oikeuden ratkaisuissa amfetamiinin tavanomaiseksi pitoisuudeksi on vakiintuneesti katsottu 25 painoprosenttia. Näin ollen, vaikka tietyssä vuonna amfetamiinin tavanomainen pitoisuus olisi esitetyn selvityksen mukaan esimerkiksi alle 20 painoprosenttia, tavanomaisen pitoisuuden aleneminen ei merkitse sitä, että rangaistuksen mittaamisessa rangaistuskäytännön tulisi vuosittain ankaroitua samassa suhteessa tavanomaisen pitoisuuden alentuessa. Aineistossa olleiden hovioikeusratkaisujen perusteella mittaamisharkinta on pääsääntöisesti tehty juuri siten, ettei vuotuisten takavarikoiden perusteella selvitetty keskimääräinen alentunut pitoisuus ole johtanut suhteessa ankarampaan rangaistukseen. Rangaistuskäytäntöä voidaan tältä osin pitää perusteltuna, kun otetaan huomioon, että tietyllä pitoisuudella huumausaine sisältää puhdasta huumausainetta aina saman määrän riippumatta siitä, kuinka huono- tai hyvälaatuista huumausainetta kunakin vuonna on levityksessä tai käytetään. Lisäksi tilanteessa, jossa jonkin huumausaineen rangaistuskäytäntö on vakiintunut tietylle tasolle suhteellisen kapealla vaihteluvälillä, vaihteluvälille vakiintuneella oikeuskäytännöllä tulee olla merkitystä mittaamisharkinnassa.¹⁰

3.4. Milloin huumausaineen pitoisuus on poikkeava?

Edellisessä laatuhankeessa työryhmä esitti kannanottonaan, että pitoisuudella on rangaistuksen mittaamisessa ja teon törkeysarvostelussa merkitystä vain, jos se on erityisen korkea tai alhainen verrattuna huumekaupassa yleisesti levitettävän huumausaineen pitoisuuteen vaihteluvälillä (raportti s. 18).

Korkein oikeus on katsonut pitoisuuden poikkeavaksi muun ohella seuraavissa ratkaisuissaan:

KKO 2002:5 Korkein oikeus katsoi amfetamiinin 53 painoprosentin pitoisuuden tavanomaista voimakkaammaksi.

KKO 2004:73 Korkein oikeus katsoi heroiinin 6 – 7 painoprosentin pitoisuuden tavanomaista miedommaksi.

KKO 2006:82 Korkein oikeus katsoi amfetamiinin 66 – 68 painoprosentin pitoisuudeltaan vahvaksi.

KKO 2017:9 Korkein oikeus katsoi amfetamiinin 38 – 45 painoprosentin pitoisuuden keskimääräistä voimakkaammaksi.

¹⁰ Tältä osin Suomessa laaditut rangaistussuositustaulukot ja vakiintunut oikeuskäytäntö poikkeavat Ruotsin rangaistussuosituksista ja ratkaisukäytännöstä. Ruotsissa tavanomainen pitoisuus on oikeuskäytännössä määritelty hyvin laajalle vaihteluvälille ja rangaistussuosituksia on myös päivitetty useammin kuin Suomessa. Ruotsissa esimerkiksi amfetamiinin tavanomaista pitoisuutta ei ole vakioitu mihinkään tiettyyn painoprosenttiin kuten Suomessa on tehty. Tämän vuoksi NFC:n vuosittain julkaisemilla pitoisuustaulukoilla on suurempi merkitys arvioinnissa kuin Suomessa. Ruotsissa ei ole samalla tavalla tiettyyn painoprosenttiin vakioitua rangaistuskäytäntöä kuten meillä.

KKO 2017:23 Korkein oikeus katsoi amfetamiinin 48 painoprosentin pitoisuuden keskimääräistä voimakkaammaksi.

KKO 2018:45 Korkein oikeus katsoi amfetamiinin 13 painoprosentin pitoisuuden tavanomaista miedommaksi.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2004:73 annetun oikeusohjeen mukaan rikoksen kohteena olevan huumausaineen pitoisuus tulisi ottaa rangaistuksen mittaamisessa huomioon, kun se poikkeaa *selvästi* tavanomaisesta pitoisuudesta. Korkeimman oikeuden vuosien 2017 – 2018 ratkaisukäytäntö viittaa kuitenkin siihen, että poikkeavuuden ei enää edellytetä olevan erityisen merkittävä, jotta se voitaisiin ottaa huomioon rangaistuksen mittaamisessa. Korkein oikeus on esimerkiksi amfetamiinin osalta ottanut rangaistuksen mittaamisessa huomioon poikkeavan, mutta hyvin lähellä amfetamiinin tavanomaista noin 25 painoprosentin käyttövahvuutta olevan pitoisuuden. Edelleen korkeimman oikeuden uusimpien ratkaisujen perusteella vaikuttaa siltä, että tavanomaiseksi pitoisuudeksi on katsottu tietty yksittäinen painoprosentti sen sijaan, että arviointi olisi tehty vuoden 2006 laatusuosituksen ja aikaisemman ratkaisukäytännön mukaisesti vaihteluvälillä.¹¹ Korkeimman oikeuden vuosien 2017 – 2018 ratkaisukäytännöstä ei ole löydettävissä täsmällistä perustelua valitulle pitoisuusratkaisulle, minkä vuoksi luotettavia johtopäätöksiä tämän osalta ei voida tehdä.

Aineistossa olleissa hovioikeusratkaisuissa amfetamiinin pitoisuus on pääsääntöisesti katsottu poikkeavaksi, kun pitoisuus on ollut alle 10 painoprosenttia tai yli 50 painoprosenttia.¹²

Helsingin HO R 17/780 nro 139844 Hovioikeus katsoi amfetamiinin 1 - 18 painoprosentin välillä olleen pitoisuuden tavanomaista miedommaksi.

Helsingin HO R 17/884 nro 127686 Hovioikeus katsoi amfetamiinin 8 – 9 painoprosentin välillä olleen pitoisuuden tavanomaista miedommaksi.

Helsingin HO R 17/146 nro 112657 Hovioikeus piti 72 painoprosenttista kokaiinia tavanomaista voimakkaampana.

¹¹ Ruotsissa Drograxisgruppen on tutkinut hovioikeuskäytäntöä ja laatinut 21.3.2019 selvityksen pitoisuuden merkitystä rangaistuksen mittaamiseen. Selvityksen mukaan huumausaineen pitoisuus ei yleensä vaikuta rangaistuksen mittaamiseen, vaikka sen pitoisuus olisi lähellä NFC:n vuoden 2016 pitoisuustaulukon mukaista poikkeavaa pitoisuutta. Jos huumausaineen pitoisuus asettuu pitoisuustaulukon mukaiseen hyvin laajaan tavanomaiseen vaihteluväliin, pitoisuudella ei säännönmukaisesti ole vaikutusta rangaistuksen mittaamisessa. Joissakin tapauksissa rangaistusta on korotettu jo NFC:n pitoisuustaulukon mukaisen korkean pitoisuuden perusteella (esimerkiksi vuonna 2016 amfetamiinin osalta korkea pitoisuus oli noin 72 painoprosenttia ja kokaiinin osalta 76 painoprosenttia), mutta useimmiten kuitenkin vasta niissä tapauksissa, joissa pitoisuus on ollut erityisen korkea (esimerkiksi vuonna 2016 amfetamiinin osalta 84 painoprosenttia ja kokaiinin osalta 86 painoprosenttia). Käytäntö siis mukailee pitkälti Ruotsin korkeimman oikeuden linjausta siitä, että pitoisuudella tulee olla vaikutusta rangaistuksen mittaamisessa vain silloin, kun se selvästi eroaa tavanomaisesta pitoisuudesta (NJA 2013 s. 321).

¹² Ruotsissa tavanomaisen pitoisuuden vaihteluväli on määritelty laajemmaksi kuin Suomessa ja pitoisuus katsottu poikkeavaksi harvemmin kuin Suomessa. Drograxisgruppenin selvityksen 21.3.2019 mukaan erityisen alhainen pitoisuus on otettu säännönmukaisesti huomioon rangaistusharkinnassa. Rangaistuskäytäntö alle 10 painoprosentin pitoisuuden osalta on ollut vaihtelevampaa. Amfetamiini, joka on ollut 9 – 10 painoprosenttista, on usein katsottu pitoisuudeltaan tavanomaiseksi (Hovrätten över Skåne och Blekinges, 20.12.2017, B 98-17 ja Hovrätten för Västra Sveriges 18.2.2019, B 1143-19). Amfetamiini, joka on ollut 7 – 8 painoprosenttista, on katsottu olevan pitoisuudeltaan lähellä NFC:n raportin mukaista alhaisen pitoisuuden rajaa, jolloin sille on annettu rangaistuksen mittaamisessa merkitystä (Hovrätten för Västra Sveriges, 6.4.2018, B 1697-18). Sen sijaan heroiinin pitoisuudeltaan tavanomaiseksi on katsottu myös 6 painoprosenttinen heroiini (Hovrätten över Skåne och Blekinges, 31.8.2018, B 1700-18). Korkean pitoisuuden tilanteissa joissakin tapauksissa rangaistusta on korotettu jo NFC:n pitoisuustaulukoiden mukaisen korkean pitoisuuden perusteella, mutta useimmiten kuitenkin vasta niissä tapauksissa, joissa pitoisuus on ollut erityisen korkea. Esimerkiksi kokaiinin osalta tavanomaiseksi pitoisuudeksi on katsottu 59 painoprosenttia (Hovrätten för Västra Sveriges, 1.6.2018, B 3700-18), 69 painoprosenttia (Hovrätten över Skåne och Blekinge, 13.12.2017, B 2951-17) ja 80 painoprosenttia (Hovrätten över Skåne och Blekinges, 23.1.2018, B 3361-17).

Itä-Suomen HO R 18/123 nro 118939 Hovioikeus piti amfetamiinin 58 painoprosentin pitoisuutta poikkeavana pitoisuutena, mikä tuli ottaa rangaistuksen mittaamisessa huomioon.

Poikkeavana ratkaisuna mainittakoon:

Itä-Suomen HO R 17/321 nro 123362 Hovioikeus katsoi kokaiinin 90 painoprosentin pitoisuuden olevan tavanomainen verrattuna suurten kokaiinierien keskimääriisiin pitoisuuksiin eikä arvioinut pitoisuutta poikkeavaksi.

Sen sijaan ratkaisukäytäntö on vaihdellut sen osalta, onko yli 10 painoprosentin tai vastaavasti alle 50 painoprosentin pitoisuus katsottu poikkeavaksi.¹³

Helsingin HO R 16/887 nro 103973 Teon kohteena ollut amfetamiini oli jatkamisen jälkeenkin ollut normaalia katukauppapitoisuutta vahvempaa eli 31 – 34 painoprosenttista. Hovioikeus totesi rangaistusta koskeissa perusteluissaan, että amfetamiini oli vielä jatkamisenkin jälkeen pitoisuudeltaan korkea.

Itä-Suomen HO R 16/1030 nro 107714 Hovioikeus katsoi amfetamiinin 38 painoprosentin pitoisuuden olevan tavanomaisen amfetamiinin huumausainepitoisuuden rajoissa eikä arvioinut pitoisuutta poikkeavaksi.

Itä-Suomen HO R 16/1329 nro 108818 Hovioikeus katsoi amfetamiinin 41 painoprosentin pitoisuuden tavanomaista vahvemmaksi.

Helsingin HO R 16/1673 nro 108097 Teon kohteena oli ollut muun muassa 14 painoprosenttista amfetamiinia. Hovioikeuden perusteluista ei ilmene, että hovioikeus olisi pitänyt amfetamiinin pitoisuutta poikkeavana.

Helsingin HO R 16/2548 nro 138166 Teon kohteena oli ollut pitoisuudeltaan 47 – 56 painoprosenttista metamfetamiinia. Hovioikeus piti huumausainetta tavanomaista huomattavasti vahvempaa.

Helsingin HO R 16/2769 nro 121919 Syytteessä tarkoitetun amfetamiinin pitoisuus on ollut 10 painoprosenttia. Hovioikeus katsoi, että kysymys oli tavanomaista lievemmästä huumausaineesta.

Itä-Suomen HO R 17/392 nro 151718 Hovioikeus katsoi amfetamiinin 38 – 42 painoprosentin pitoisuuden olevan tavanomaisen amfetamiinin huumausainepitoisuuden rajoissa eikä arvioinut pitoisuutta poikkeavaksi.

Helsingin HO R 17/552 nro 119924 Hovioikeus hyväksyi kuitenkin käräjäoikeuden mittaamisratkaisun, jossa rangaistus oli tuomittu tavanomaisen vahvuuden mukaisesti taulukkoa vastaavasti. (Ratkaisussa ei ole otettu nimenomaisesti kantaa siihen, onko amfetamiinin 40 painoprosentin pitoisuutta pidettävä tavanomaisesta poikkeavana.)

Helsingin HO R 17/1850 nro 115728 Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden perustelut huumausaineen pitoisuuden vaikutuksesta rangaistuksen mittaamiseen. Rikoksen kohteena ollut amfetamiini oli ollut pitoisuudeltaan hieman yli 50 painoprosenttista ja kokaiini hieman yli 20 painoprosenttista. Käräjäoikeus totesi, että amfetamiini oli poikennut selvästi yleisesti levitettävän 10 – 30 painoprosenttisen amfetamiinin ylärajasta. Kokaiinin pitoisuus oli sen sijaan ollut yleisesti levitettävän kokaiinin katukauppapitoisuuden vaihteluvälissä.

Helsingin HO R 17/2343 nro 118539 Hovioikeus katsoi amfetamiinin 12 painoprosentin pitoisuuden tavanomaista miedommaksi käyttäen arvioinnissa apuna amfetamiinin keskimääriäistä pitoisuutta 20 – 40 painoprosentin vaihteluvälillä.

¹³ Drogpraxisgruppenin selvityksessä 21.3.2019 ei ole ollut ratkaisuja, joissa yli 10 painoprosentin tai vastaavasti alle 50 painoprosentin pitoisuus olisi katsottu poikkeavaksi. Tältä osin Ruotsin oikeuskäytäntö poikkeaa meidän käytännöstä.

Helsingin HO R 18/443 nro 119730 Takavarikoidun amfetamiinin pitoisuus oli ollut 11 painoprosenttia, joka oli selvästi alle amfetamiinin keskipitoisuuden noin 20 – 25 prosenttia, ja siten rangaistusta mitattaessa huomioon otettava poikkeava pitoisuus.

Helsingin HO R 18/769 nro 138408 Amfetamiini oli ollut pitoisuudeltaan 10 painoprosenttista. Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden mittaamisratkaisun, jossa huumausaine oli katsottu tavanomaista laimeammaksi.

Ratkaisujen perusteella pitoisuuden poikkeavuutta on arvioitu kahdella eri tavalla. Suurimmassa osassa ratkaisuja tavanomainen pitoisuus on ensin määritelty tietyille vaihteluvälille, esimerkiksi amfetamiinin 20 ja 40 painoprosentin välille, ja tähän vaihteluväliin vertaamalla on arvioitu sitä, tuleeko teon kohteena olevaa huumausaine-erää pitää pitoisuudeltaan poikkeavana. Joissakin ratkaisuissa vastaavaksi vertailukohdaksi on otettu pitoisuuden keskimääräiseksi katsottu prosenttiyksikkö eli esimerkiksi amfetamiinin osalta 25 painoprosenttia. Vertailun tekeminen täsmällisen prosenttiyksikön perusteella on ongelmallista monesta syystä. Ensinnäkin maahantuotujen huumausaine-erien ja levityksessä olevien huumausaine-erien pitoisuudet vaihtelevat huomattavasti. Useissa tapauksissa rikoksen kohteena olevaa huumausainetta ei ole saatu takavarikoitua eikä sen pitoisuutta luotettavasti selvitettyä. Tällaisessa tilanteessa olisi perustellumpaa arvioida huumausaineen tavanomaista pitoisuutta täsmällisen prosenttiyksikön sijaan tietyllä vaihteluvälillä. Toisaalta tekijä on harvoin tietoinen rikoksen kohteena olevan huumausaineen täsmällisestä pitoisuudesta. Rikoksen kohteena olevan huumausaineen pitoisuus tulee yleensä ilmi tilanteissa, joissa se selvästi poikkeaa tavanomaisesta. Tästäkin syystä pitoisuuden poikkeavuus olisi perustellumpaa arvioida vertaamalla sitä tavanomaiseksi katsottuun pitoisuuden vaihteluväliin, eikä tiettyyn keskimääräiseen pitoisuusprosenttiyksikköön.¹⁴

3.5. Poikkeavan pitoisuuden merkitys rangaistuksen mittaamisessa

Oikeuskirjallisuudessa¹⁵ on esitetty, että huumausaineen tavanomaisesta poikkeava pitoisuus otetaan huomioon siten, että huumausainemäärä muutetaan tavanomaiseen käyttövahvuuteen ja huumausaine-erän suuruutta arvioidaan näin laskettujen ”normaalivahvuisten” käyttöannosten lukumäärän perusteella.

Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä poikkeavan pitoisuuden merkitys rangaistuksen mittaamisessa on joissakin tapauksissa arvioitu siten, että huumausaineen määrä on laskennallisesti muunnettu vastaamaan tavanomaista käyttövahvuutta vastaavaa määrää huumausainetta.

KKO 2006:82 Kysymyksessä oli pitoisuudeltaan vahva 66 – 68 painoprosentin amfetamiinierä, josta olisi saatu levitykseen ja käyttöön erittäin suuri määrä kerta-annoksia. Ainetta olisi 25 painoprosentin käyttövahvuuteen laimennettuna ollut lähes 500 grammaa, josta olisi tullut noin 2.400 painoltaan 0,2 gramman tai lähes 1.000 suurempaa 0,5 gramman käyttöannosta. Korkein oikeus tuomitsi vastaajalle tästä rikoksesta ja aikaisemmin kätkemisrikoksesta tuomitusta 3 kuukauden ehdollisesta vankeusrangaistuksesta yhteisen 2 vuoden vankeusrangaistuksen. *(Taulukoiden mukaan 500 grammaa amfetamiinia vastaa jo yksistään noin 2 vuoden 4 kuukauden vankeusrangaistusta.)*

KKO 2018:45 Rikoksen kohteena oli ollut 3,88 kilogrammaa amfetamiinia, joka oli ollut vahvuudeltaan noin 13 painoprosenttista. Amfetamiinin keskimääräisenä pitoisuutena eli tavanomaisena käyttövahvuutena korkein oikeus piti noin 25 painoprosenttia, jolloin keskimääräisen vahvuiseksi muunnettuna amfetamiinia oli ollut noin 2 kilogrammaa. Yksin huumausaineen määrän ja sen laadun perusteella törkeästä huumausainerikoksesta tulisi vastaajalle korkeimman oikeuden mukaan mitata noin 4,5 vuoden vankeusrangaistus. *(Taulukoiden mukaan 2 kilogrammaa amfetamiinia vastaa kuitenkin noin 5 vuoden vankeusrangaistusta.)*

¹⁴ Arviointi tehdään vastaavalla tavalla myös Ruotsissa, missä vaihteluväli on kuitenkin huomattavasti laajempi.

¹⁵ Siro: Huumausainerikokset 2017, s. 95.

Toisissa korkeimman oikeuden ratkaisuihin (KKO 2002:5, 2017:9 ja 2017:23) vastaavaa muuntolaskelmaa ei ole perusteluissa. Ratkaisuihin ei myöskään muiden rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavien seikkojen vuoksi voida luotettavasti päätellä, mikä vaikutus poikkeavalla pitoisuudella on ollut tuomittuun rangaistukseen. Ratkaisussa KKO 2004:73 muuntolaskelmaa ei ole perusteluissa. Takavarikoidun heroiinin määrä oli ollut 1.540 grammaa ja sen pitoisuus oli ollut 6 – 7 painoprosenttia. Tapauksessa heroiinia olisi siis ollut tavanomaisen takavarikkopitoisuuden eli 30 prosentin vahvuiseksi muunnettuna hieman yli 300 grammaa, josta taulukoiden mukaan tulisi lähtökohtaisesti tuomita noin 4 vuoden vankeusrangaistus. Korkein oikeus sovelsi koventamisperustetta ja tuomitsi vastaajan laittomasta tuontitavaraan ryhtymisestä, ampuma-aserikoksesta, lääkerikoksesta ja törkeästä huumausainerikoksesta yhteiseen 6 vuoden vankeusrangaistukseen.

Aineistossa olleissa hovioikeusratkaisuihin ei muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta ole muunnettu huumausaineen määrää vastaamaan tavanomaista käyttövahvuutta vastaavaksi määräksi huumausainetta:

Vaasan HO R 18/1108 nro 19/139303 Vastaaja oli pitänyt hallussaan 76,2 grammaa amfetamiinia ja metamfetamiinia, jonka huumausaine-erän pitoisuus oli ollut 43 painoprosenttia. Vastaajan hallussa olleen tavanomaista vahvemman amfetamiini-metamfetamiinierän määrä oli 25 prosenttina huumausaineena ollut noin 130 grammaa. Rangaistuskäytännössä oli vakiintuneesti tuomittu rangaistus sen mukaan, kuinka paljon amfetamiinia oli ollut tavanomaiseksi käyttövahvuudeksi muunnettuna. Siten mainitun määrän hallussapidosta oli tullut mitata vähintään yhden vuoden vankeusrangaistus. Hovioikeus korotti kärkeäoikeuden tuomitsemaa rangaistusta.

Itä-Suomen HO R 18/123 nro 118939 Vastaaja oli pitänyt ainakin osittain levittämistarkoituksessa hallussaan 215,1 grammaa amfetamiinia, josta 211 grammaa oli ollut pitoisuudeltaan 58 painoprosenttia. Laimennettuna 25 prosentin käyttövahvuuteen huumausainetta olisi ollut, samoin kuin korkeimman oikeuden tapauksessa 2006:82 eli lähes 500 grammaa. Huomioon ottaen vastaajan hallussaan pitämän huumausaineen laatu ja määrä, osittainen levittämistarkoitus ja rangaistuskäytännön yhtenäisyys kärkeäoikeuden vastaajalla tuomitsema 2 vuoden pituinen vankeusrangaistus ei ollut liian ankara. *(Taulukoiden mukaan 500 grammaa amfetamiinia vastaa 2 vuoden 4 kuukauden vankeusrangaistusta. Hovioikeus arvioi rangaistuksen muuntolaskelman mukaisesti.)*

Joissakin ratkaisussa huumausaineen poikkeava pitoisuus ei ilmene muuntolaskelmasta, vaan perusteluista muuten:

Vaasan HO R 16/618 nro 127627 Asiassa oli kysymys muun muassa siitä, tuliko rangaistuksen mittaamisessa 300 gramman amfetamiinierässä huomioida sen 11 painoprosentin pitoisuus. Hovioikeus piti takavarikoidun amfetamiinin pitoisuutta jonkin verran tavanomaista alhaisempana, mutta katsoi, ettei pitoisuuden tullut alentaa seuraamusta kovin merkittävästi. Hovioikeus tuomitsi vastaajan A törkeästä huumausainerikoksesta, jonka kohteena oli ollut edellä mainittu 300 grammaa amfetamiinia, sekä salakuljetuksesta, törkeästä veropetoksesta ja huumausainerikoksesta, yhteiseen 1 vuoden 4 kuukauden vankeusrangaistukseen, ja vastaajan B edellä mainittujen tekojen lisäksi dopingrikoksesta ja rattijuopumuksesta 2 vuoden vankeusrangaistukseen. Molemmat vastaajat ovat syyllistyneet tekoihin osittain nuorina henkilöinä. *(Muuntolaskelmaa ei ole kirjattu perusteluihin. Tavanomaisena pidetyn 25 painoprosentin vahvuuden mukaan huumausaineen määrä olisi ollut 132 grammaa, joka taulukoiden mukaan vastaa noin 1 vuoden – 1 vuoden 4 kuukauden vankeusrangaistusta.)*

Helsingin HO R 16/1901 nro 130320 Teon kohteena oli ollut 11 grammaa 2 painoprosentista ja 18,8 grammaa 6 painoprosentista amfetamiinia, minkä lisäksi 4,5 gramman amfetamiinimäärän osalta pitoisuutta ei ollut määritetty. Kärkeäoikeus tuomitsi vastaajan 34,3 gramman amfetamiinierän hallussapidosta eli huumausainerikoksesta sekä rattijuopumuksesta ja kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta yhteistä 3 kuukauden vankeusrangaistusta vastaavaan yhdyskuntapalvelurangaistukseen. Hovioikeus katsoi, ettei kärkeäoikeus ollut ottanut riittävästi huomioon huumausaineen alhaista pitoisuutta, ja tuomitsi vastaajan yhteiseen 60 päivän vankeusrangaistukseen. *(Muuntolaskelmaa ei ole kirjattu*

perusteluihin. Tavanomaisena pidetyn 25 painoprosentin vahvuuden mukaan huumausaineen määrä olisi ollut 9,89 grammaa, joka taulukoiden mukaan vastaa noin 80 päiväsakon sakkorangaistusta.)

Helsingin HO R 17/1033 nro 153324 Vastaaja oli tilannut internetin välityksellä 100 grammaa amfetamiinia, jonka oli mainostettu olevan pitoisuudeltaan 74 painoprosenttia, ja 5 grammaa kideäistä MDMA:ta, jonka oli ilmoitettu olevan 80 painoprosenttia. Tässä tapauksessa tilattu amfetamiini on ollut huomattavasti tavanomaista vahvempaa, ja huumausaine-erästä olisi saatu käyttöön tavanomaista selvästi suurempi määrä kerta-annoksia, jos toimitus olisi vastannut tilausta. Rangaistus on siten mitattava ankarammin kuin yleensä vastaavansuuruisen amfetamiinierän ollessa rikoksen kohteena. Myöskään vastaajan tilaamaa MDMA-erää ei ole pidettävä aivan vähäisenä. Vastaaja oli tuomittava mainituista huumausaine-eristä ja huumausaineen käyttörikoksesta, jolla ei ollut sanottavaa vaikutusta tuomittavaan rangaistukseen, lähtökohtaisesti 1 vuoden 3 kuukauden vankeusrangaistukseen. *(Muuntolaskelmaa ei ole kirjattu perusteluihin. Tavanomaisena pidetyn 25 painoprosentin vahvuuden mukaan amfetamiinin määrä olisi ollut 296 grammaa, joka taulukoiden mukaan vastaa noin 1 vuoden 8 kuukauden vankeusrangaistusta.)*

Helsingin HO R 17/2579 nro 144443 Vastaaja oli tuomittu käräjäoikeudessa 1,9 kilogramman amfetamiinierän hallussapidosta, myynnistä ja välittämisestä 4 vuoden vankeusrangaistukseen. Takavarikoitujen huumausaineiden pitoisuus oli ollut 43 – 48 painoprosenttia. Hovioikeus korotti rangaistusta 4 vuoteen 6 kuukauteen huumausaineen korkean pitoisuuden vuoksi. *(Muuntolaskelmaa ei ole kirjattu perusteluihin. Tavanomaisena pidetyn 25 painoprosentin vahvuuden mukaan alimpaan 43 painoprosenttiin verraten amfetamiinin määrä olisi ollut 3.268 grammaa, joka taulukoiden mukaan vastaa yli 5 vuoden 9 kuukauden vankeusrangaistusta. Hovioikeus korotti rangaistusta näin ollen muuntolaskelmaa vähemmän.)*

Itä-Suomen HO R 18/382 nro 134701 Vastaaja oli laittomasti pitänyt hallussaan 9,8 grammaa amfetamiinia. Yleisen huumausaineen määrään perustuvan rangaistuskäytännön mukainen rangaistus vastaajan syyksi luetusta huumausainerikoksesta olisi noin 80 päiväsakkoa. Amfetamiinin pitoisuus on toisessa 4,9 gramman erässä ollut 7 painoprosenttia ja toisessa samansuuruisessa erässä 8 painoprosenttia eli ainakin jonkin verran tavanomaista katukaupassa myytävää amfetamiinin pitoisuutta alhaisempi. Yksin tästä rikoksesta tuomittava rangaistus oli näin ollen jonkin verran vähemmän kuin 80 päiväsakkoa. *(Muuntolaskelmaa ei ole kirjattu perusteluihin. Tavanomaisena pidetyn 25 painoprosentin vahvuuden mukaan ensimmäisen amfetamiinierän määrä olisi ollut 1,372 grammaa ja toisen 1,568 grammaa eli yhteensä 2,94 grammaa, joka omaa käyttöä koskevien taulukoiden mukaan vastaa noin 35 päiväsakon sakkorangaistusta.)*

Vaasan HO R 18/45 nro 139236 Vastaajan syyksi luettiin 686,70 gramman amfetamiinierän hallussapito. Takavarikoitu amfetamiini oli pitoisuudeltaan 3 painoprosenttisia eli tavanomaista pitoisuutta merkittävästi miedompaa. Hovioikeus otti huomioon huumausaineen matalan pitoisuuden rangaistusta mitatessaan ja tuomitsi vastaajan amfetamiinin hallussapitoa koskevasta törkeästä huumausainerikoksesta ja toisesta huumausainerikoksesta 1 vuoden 4 kuukauden vankeusrangaistukseen. *(Muuntolaskelmaa ei ole kirjattu perusteluihin. Tavanomaisena pidetyn 25 painoprosentin pitoisuuden mukaan amfetamiinin määrä olisi ollut 82,404 grammaa, joka taulukoiden mukaan vastaa alle 11 kuukauden vankeusrangaistusta.)*

Helsingin HO R 18/164 nro 128800 Vastaaja oli laittomasti pitänyt hallussaan 131,7 grammaa 12 painoprosenttista amfetamiinia. Käräjäoikeus luki vastaajan syyksi törkeän huumausainerikoksen. Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden mittaamisratkaisun, jossa todetun mukaisesti 131,7 grammaa tavanomaista 20 – 40 painoprosentin vahvuista amfetamiinia vastaa 1 vuoden 4 kuukauden vankeusrangaistusta, jos sen pitoisuus olisi tavanomainen 20 – 40 painoprosenttia. Koska pitoisuus oli ainoastaan 12 prosenttia, tästä amfetamiinierästä ja vähäisestä määrästä muita huumausaineita tuli tuomita 1 vuoden vankeusrangaistus. *(Muuntolaskelmaa ei ole kirjattu perusteluihin. Taulukoiden mukaan 131,7 grammaa normaalivahvuista amfetamiinia vastaa ratkaisussa lausutusta poiketen alle 1 vuoden 2 kuukauden vankeusrangaistusta. Tavanomaisena pidetyn 25 painoprosentin vahvuuden mukaan amfetamiinin määrä olisi ollut 63,216 grammaa, joka taulukoiden mukaan vastaa noin 10 kuukauden*

vankeusrangaistusta ja on vähemmän kuin törkeän huumausainerikoksen vähimmäisrangaistus 1 vuosi vankeutta.)

Helsingin HO 18/984 nro 143582 Vastaaja oli pitänyt hallussaan 41,7 grammaa amfetamiinia, jonka pitoisuus oli ollut 7 painoprosenttia. Hovioikeus katsoi, että huumausaineen alhainen pitoisuus tuli ottaa rangaistusta alentavana huomioon ja vastaaja tuli tuomita huumausainerikoksesta ja vain vähän rangaistukseen vaikuttavasta alkoholirikoksesta yhteiseen 4 kuukauden vankeusrangaistukseen. *(Muuntolaskelmaa ei ole kirjattu perusteluihin. Tavanomaisena pidetyn 25 painoprosentin mukaan amfetamiinin määrä olisi ollut 11,676 grammaa, joka taulukoiden mukaan vastaa hieman yli 3 kuukauden vankeusrangaistusta.)*

Aineiston perusteella voidaan todeta, että huumausaineen pitoisuus on otettu rangaistusta mitattaessa huomioon, kun pitoisuus on ollut tavanomaista miedompaa tai tavanomaista pitoisuutta selvästi vahvempaa. Ratkaisuista ei kuitenkaan voida tehdä luotettavia johtopäätöksiä sen suhteen, kuinka suuri merkitys poikkeavalla pitoisuudella on ollut mittaamisharkinnassa. Muuntolaskelmia on harvoin kirjattu tuomion perusteluihin. Usein rangaistuksen mittaamiseen ovat vaikuttaneet myös osallisuutta koskevat seikat sekä mahdolliset rangaistuksen lieventämis- ja koventamisperusteet, jolloin ratkaisuista on ollut mahdotonta päätellä, onko tuomioistuimien käyttänyt mittaamisharkinnassaan apuna muuntolaskelmaa, vaikka sitä ei olisi kirjattu perusteluihin. Aineistosta on osoitettavissa joitakin ratkaisuja, joissa tuomittu yhteinen rangaistus on jäänyt lievemmäksi kuin taulukon mukainen rangaistus tavanomaisen painoprosentin perusteella lasketusta huumausaineen määrästä (ks. esimerkiksi Helsingin HO R 17/2579 nro 144443). Aineiston perusteella voidaan päätellä, että kaikissa tapauksissa rangaistusta ei ole mitattu muuntolaskelman ja taulukoiden osoittaman vakiintuneen oikeuskäytännön mukaisesti. Useissa ratkaisuissa rangaistusta on alennettu tai korotettu poikkeavan pitoisuuden perusteella, mutta vaikutus on ollut muuntolaskelman ja taulukoiden osoittamaa vähäisempi.

Poikkeavan pitoisuuden tilanteissa pitoisuuden vaikutus rangaistuksen mittaamiseen ja tuomittavaan rangaistukseen tulisi perustella avoimemmin.¹⁶ Koska korkein oikeus on ohjannut muuntamaan pitoisuudeltaan poikkeavan huumausaineen tavanomaiseen käyttövahvuuteen, voidaan tätä perustelutapaa pitää suositeltavana lähtökohtana.

4. RANGAISTUKSEN MITTAAMINEN TILANTEESSA, JOSSA HUUMAUSAINERIKOKSEN KOHTEENA ON OLLUT USEITA ERI AINEITA

Kysymys, johon edellisessä laatuhankkeessa ei ole otettu kantaa ja jota korkein oikeus ei ole selvästi linjannut, on se, miten rangaistuksen mittaamisen lähtökohta tulisi arvioida tilanteessa, jossa huumausainerikoksen kohteena on useita eri huumausaineita. Asialla on vaikutusta rangaistuksen mittaamiseen erityisesti niissä tilanteissa, joissa rikoksen kohteena on useita huumausaineita, joiden lähtökohtainen rangaistusarvo on merkittävä. Oikeuskäytännössä on käytetty mallia, jossa ensin määritellään pohjarangaistus ankarimmin arvioitavasta huumausaine-erästä, minkä jälkeen rangaistukseen lisätään muista huumausaineista vakiintuneen rangaistuskäytännön mukaan määräytyvästä rangaistuksesta noin kolmasosa. Mittaamismallin ongelmana on ainakin joissakin tilanteissa pidetty sitä, ettei malli huomioi riittävässä määrin sitä, että vuoden 2006 laatuhankkeessa laadittujen taulukoiden mukainen normaalirangaistus ei ankaroidu samassa suhteessa kuin hallussa pidetyn huumausaineen määrä lisääntyy.

Edellä mainituista syistä on perusteltua tarkastella hovioikeuskäytäntöä myös siitä näkökulmasta, miten rangaistuksen mittaamisen lähtökohta määritellään tilanteissa, joissa huumausainerikos on kohdistunut useaan huumausaineeseen. Tarkastelun kohteena ovat tapaukset, joissa samassa teonkuvauksessa on useita eri huumausaineita ja vähintään kahta eri huumausainetta on ollut merkittävä määrä. Tarkastelun

¹⁶ Aineiston perusteella muutosta käräjäoikeuksien ratkaisuihin oli haettu usein sillä perusteella, että poikkeavan pitoisuuden olisi tullut vaikuttaa enemmän rangaistuksen mittaamisessa. Avoimemmat perustelut todennäköisesti vähentäisivät muutoksenhakutarvetta pitoisuuden perusteella.

ulkopuolelle on rajattu tilanteet, joissa useiden eri huumausainerikosten kohteena on ollut useita eri aineita, tai joissa vastaajan syyksi on luettu useita tekoja ja huumausainerikoksen osuus rangaistuksen mittaamisessa ei ole riittävän selvästi käynyt ilmi tuomion perusteluista¹⁷. Jos tekoja on useita, mittaamisharkintaa ei yleensä tehdä niin, että eri tekojen kohteena olleiden huumausaineiden laadusta ja määrästä muodostettaisiin yksi yhteinen rangaistuksen lähtökohta. Edelleen tarkastelun ulkopuolelle on rajattu ne tapaukset, joissa rikoksen kohteena on ollut muita kuin ns. perinteisiä huumausaineita, koska niiden osalta rangaistuskäytäntö ei ole samalla tavalla vakiintunutta kuin pitkään käytössä olleita huumausaineita koskeva rangaistuskäytäntö.

Yleinen havainto aineistosta on ollut se, ettei tuomioiden perusteluissa ole yksiselitteisesti ilmoitettu, mikä usean huumausaineen tilanteissa on ollut huumausaineiden laadun ja määrän perusteella määräytyvä rangaistuksen mittaamisen lähtökohta. Jos mittaamisen lähtökohta on kirjoitettu tuomion perusteluihin, useimmiten se on kerrottu vain yhden - ankarimmin tuomittavan - aineen osalta. Tämän jälkeen perusteluissa on arvioitu muiden huumausaineiden ja kaikkien muiden rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavien seikkojen merkitystä ja painoarvoa kokonaisuutena. Ratkaisun lopputuloksesta ei näin ollen voida tehdä luotettavia johtopäätöksiä sen suhteen, miten rangaistuksen mittaamisen lähtökohta huumausaineiden laadun ja määrän perusteella on määritetty. Perustelujen suppeuden vuoksi tarkasteltavan kysymyksen kannalta sopivien ratkaisujen löytäminen on ollut laajasta aineistosta huolimatta vaikeaa.

Aineistossa olleissa useita huumausaineita koskevissa hovioikeuksien ratkaisuissa rangaistuksen mittaamista on perusteltu seuraavasti:

Helsingin hovioikeus R 16/369 nro 17/106670 Käräjäoikeus totesi, että vakiintuneen rangaistuskäytännön mukaan noin 1 kilogrammasta heroïinia tulisi mitata 7 vuoden vankeusrangaistus. Teon kohteena oli ollut 1 kilogramma heroïinia ja 0,5 kilogrammaa kokaiinia. Ottaen huomioon myös aineen laadusta esitetty selvitys sekä vastaajan syyllisyyteen liittyvä keskeinen asema lausutussa huumausaineorganisaatiossa käräjäoikeus piti oikeudenmukaisena seuraamuksena 8 vuoden 6 kuukauden vankeusrangaistusta. Hovioikeus totesi mittaamisperusteluissaan, että käräjäoikeuden tuomitsemaa rangaistusta on pidettävä oikeudenmukaisena seuraamuksena hänen syykseen luetusta teosta. *(Taulukoiden mukaan kokaiinista yksistään tulisi tuomita noin 3 vuoden 7 kuukauden vankeusrangaistus.)*

Helsingin hovioikeus R 16/1709 nro 17/106046 Käräjäoikeus totesi, että kysymyksessä olevasta noin 1.500 grammasta normaalivahvuista amfetamiinia olisi yksistään tuomittava noin 4 vuoden ja 6 kuukauden pituinen vankeusrangaistus. Kokaiinista, jota on ollut 180 grammaa, olisi yksistään arvioitaessa tuomittava noin 2 vuotta ja 8 kuukautta vankeutta. Oikeuskäytännön mukainen rangaistus huumausaineiden vahvuus, määrä ja niistä saatavat käyttöannokset huomioiden on käräjäoikeuden mukaan ollut 5 vuotta vankeutta. Hovioikeus totesi, että 5 vuoden vankeusrangaistus vastaa huumausainerikoksia koskevaa yleistä rangaistuskäytäntöä, kun asiaa arvioidaan yksin vastaajan hallussaan pitämien huumausaineiden määrän ja laadun perusteella. *(Käräjäoikeuden arvioimat erilliset rangaistusarvot ovat lähes vastanneet taulukoita.)*

Helsingin hovioikeus R 16/2338 nro 17/126602 Käräjäoikeus totesi, että vastaajan syyksi on luettu 2.000 gramman kokaiinia ja 8.000 gramman hasista hankkiminen ja luovuttaminen Suomeen tuotavaksi. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yksin kahdesta kilogrammasta kokaiinia tulee tuomita noin 7 vuoden vankeusrangaistus. Käräjäoikeus tuomitsi vastaajan 6 vuoden vankeusrangaistukseen. Hovioikeus totesi, että vastaajan syyksi on sinänsä luettu vain yksittäinen tekokerta. Asiassa on kuitenkin otettava huomioon, että vastaaja on hankkinut huumausaineet Espanjassa ja luovuttanut huumausaineet ne Suomeen tuoneelle henkilölle ja on siten toteuttanut rikoksen keskeisiä vaiheita. Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden ratkaisun vastaajalle tuomitun rangaistuksen osalta.

¹⁷ Muutamassa usean teon ratkaisussa on arvioitu pelkästään aineiden määrää ja laatua sekä niiden vaikutusta rangaistuksen mittaamiseen, minkä vuoksi ne on otettu aineistoon.

(Käräjäoikeuden arvio yksin kokaiinin osalta tuomittavasta rangaistuksesta vastaa taulukoita. Ratkaisusta ei ilmene, mikä vaikutus hasiksella on ollut rangaistukseen.)

Helsingin hovioikeus R 18/1408 nro 18/145333 Käräjäoikeus arvioi 36 grammasta kokaiinia ja 91,8 grammasta metamfetamiinia oikeudenmukaiseksi seuraamukseksi 1 vuosi 2 kuukautta ja 15 päivää vankeutta, ottaen huomioon, että 86 grammaa metamfetamiinia oli pitoisuudeltaan 2 painoprosenttia. Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden ratkaisun. *(Kysymys oli tavanomaisesta hallussapidosta levitystarkoituksessa. Yksin kokaiinin osalta taulukoiden mukaan tuomittava rangaistus olisi noin 1 vuosi 1 kuukausi vankeutta.)*

Helsingin hovioikeus R 17/1850 nro 18/115728 Vastaajan syyksi luetun huumausainerikoksen kohteena oli ollut 21 kilogrammaa amfetamiinia, 8,5 kilogrammaa kokaiinia ja 750 grammaa metamfetamiinia. Yleisen rangaistuskäytännön mukainen huumausaineen laadusta ja määrästä johtuva seuraamus olisi yhdestä törkeästä huumausainerikoksesta tuomittava enimmäisrangaistus eli 10 vuotta vankeutta. Amfetamiinin pitoisuus on ollut tavanomaista vaihteluväliä korkeampi. *(Ratkaisussa todettiin tavoin rikoksen kohteena on ollut niin huomattava määrä erityisen vaarallisia huumausaineita, että lienee ollut selvää, että pelkästään laadun ja määrän perusteella tuomittava rangaistus olisi ollut maksimirangaistus.)*

Helsingin hovioikeus R 18/31 nro 18/145350 Vastaajan syyksi luetun rikoksen kohteena on ollut noin 170 grammaa metamfetamiinia, noin 90 grammaa marihuanaa, 1,3 grammaa hasista ja 1,2 grammaa MDMA:ta. Hovioikeus katsoi käräjäoikeuden tavoin, että yksin huumausaineiden määrän ja niiden laadun perusteella sekä levitystarkoituksella huomioon ottaen rangaistus olisi noin 1 vuosi 4 kuukautta vankeutta. *(Taulukoiden mukaan 170 grammaa amfetamiinia vastaa alle 1 vuoden 3 kuukauden vankeusrangaistusta. Muiden aineiden osuus niin vähäinen, ettei ratkaisulla juurikaan ole merkitystä kysymyksenasettelun kannalta.)*

Helsingin hovioikeus R 17/1768 nro 18/112117 Vastaajan on katsottu pitäneen hallussaan ja osittain edelleen levittäneen 800 ekstaasitablettia, noin 80 grammaa amfetamiinia, noin 19 grammaa MDMA:ta (vastaten noin 210 ekstaasitablettia) sekä 1.422 Diatsepam 10 mg tabletteja. Käräjäoikeus katsoi, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan 800 ekstaasitablettien hallussapidosta ja levityksestä olisi seuraamuksena noin 1 vuoden 6 kuukauden vankeusrangaistus, MDMA:sta rinnastettuna 210 ekstaasitablettiin noin 10 kuukauden vankeusrangaistus, amfetamiinin osalta noin 10 kuukautta ja huumausaineeksi luokiteltujen diatsepaamitablettien osalta noin 1 vuoden vankeusrangaistus. Käräjäoikeus arvioi oikeudenmukaiseksi rangaistukseksi 2 vuoden ja 2 kuukauden vankeusrangaistuksen. Hovioikeus katsoi, että yksinään diatsepaamitablettien osalta oikeudenmukainen rangaistus tässä tapauksessa olisi ollut noin 6 kuukauden vankeusrangaistus. Koska käräjäoikeus katsoi 80 gramman amfetamiinin, noin 19 gramman MDMA:n sekä 1.422 diatsepaami 10 mg tablettien kokonaisvaikutuksen yhteiseen vankeusrangaistukseen olevan vain noin 8 kuukautta, hovioikeus ei alentanut rangaistusta.

Itä-Suomen hovioikeus R 17/392 nro 17/151718 Rikoksen kohteena oli ollut 300 kappaletta huumausaineeksi luokiteltuja lääketabletteja, 1.059,1 grammaa metamfetamiinia, 1.924 kappaletta ekstaasitabletteja ja 1.250 grammaa marihuanaa. Käräjäoikeus katsoi oikeudenmukaisen rangaistuksen rikoksesta olevan noin 5 vuotta 3 kuukautta vankeutta. Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden rangaistuksen mittaamisen perusteluineen.

Itä-Suomen hovioikeus R 17/831 nro 18/113376 Rikoksen kohteena oli ollut 26,7 kg amfetamiinia, joka oli pitoisuudeltaan ollut 73 painoprosenttia, ja 35,2 kilogrammaa marihuanaa. Huumausaineiden laadun ja määrän perusteella rangaistus olisi tuomittava rangaistusasteikon ylävaiheilta. Keskeisessä roolissa olleelle tekijälle oli tuomittu 10 vuoden enimmäisrangaistus. *(Ratkaisussa todettiin tavoin rikoksen kohteena on ollut niin huomattava määrä erityisen vaarallisia huumausaineita, että lienee ollut selvää, että pelkästään laadun ja määrän perusteella tuomittava rangaistus olisi ollut maksimirangaistus. Mittaamista ei ilmeisesti tämän vuoksi ole määrän ja laadun osalta perusteltu tarkemmin.)*

Itä-Suomen hovioikeus R 15/535 nro 15/135070 Rikoksen kohteena oli ollut 150 ekstaasitablettia ja 50 grammaa amfetamiinia. Hovioikeus katsoi käräjäoikeuden tavoin, että vakiintuneen rangaistuskäytännön mukaan 150 ekstaasitabletin hallussapidosta myyntitarkoituksessa tuomitaan noin 9 kuukauden vankeusrangaistus ja 50 gramman amfetamiinimäärän hallussapidosta myyntitarkoituksessa niin ikään noin 9 kuukauden vankeusrangaistus. Rangaistusta mitattaessa oli otettava käräjäoikeuden toteamin tavoin huomioon hallussa pidetyn amfetamiinin alhainen 8 painoprosentin pitoisuus. Edelleen on otettava huomioon, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan rangaistus ei ankaroidu samassa suhteessa kuin hallussa pidetyn huumausaineen määrää lisääntyy. Kun 50 gramman amfetamiinimäärän hallussapidosta tuomitaan edellä todetuin tavoin noin 9 kuukauden vankeusrangaistus, niin 100 gramman amfetamiinimäärän hallussapidosta tuomitaan yleensä noin 1 vuoden vankeusrangaistus. Hovioikeus katsoo, että rangaistuksen ankaroitumista ei ole syytä arvioida toisin siinäkään tapauksessa, että vastaajan hallussa pitämän huumausaineen kokonaismäärä muodostuu erilaisista huumausaineista. Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden mittaaman yhteisen 1 vuoden vankeusrangaistuksen. Huumausainerikoksen lisäksi syyksi luettiin muutama vähäisempi teko. *(Tämä on ainoa ratkaisu, jonka perusteluissa on tuotu esille, että taulukoiden mukaan rangaistus ei ankaroidu samassa suhteessa kuin hallussa pidetyn huumausaineen määrä lisääntyy.)*

Itä-Suomen hovioikeus R 17/555 nro 18/113674 Rikoksen kohteena oli ollut 4.000 MDMA tablettia, 2,7 kilogrammaa käyttövahvuista amfetamiinia (*Amfetamiinin pitoisuus on ratkaisussa muutettu laskennallisesti 20 painoprosenttiin. Rikoksen kohteena oli 975 grammaa pitoisuudeltaan 55 – 56 painoprosenttista amfetamiinia.*) ja 1.400 grammaa marihuanaa. Käräjäoikeuden mukaan erikseen arvioituna amfetamiinista olisi tuomittava 4 vuotta 6 kuukautta, ekstaasitableteista 3 – 4 vuotta ja marihuanasta reilu 1 vuosi vankeutta. Käräjäoikeus tuomitsi vastaajan 6 vuoden 1 kuukauden vankeusrangaistuksen. Hovioikeus korotti rangaistusta 7 vuoteen vastaajan keskeisen roolin perusteella ja totesi, ettei marihuanalla ollut juurikaan merkitystä rangaistuksen mittaamisessa. *(Ratkaisussa ns. normaalirangaistus aineen määrän ja laadun perusteella on arvioitu jonkin verran vakiintunutta rangaistuskäytäntöä alemmaksi. Muutoin käräjäoikeus on ilmeisesti mitannut rangaistuksen ns. kolmasosamallia soveltamalla.)*

Rovaniemen hovioikeus R 18/640 nro 18/148303 Rikoksen kohteena oli ollut 500 kappaletta 8 milligramman Subutex-tablettia, 87,30 grammaa pitoisuudeltaan 43 painoprosenttista amfetamiinia sekä hieman yli 1,3 kilogrammaa kannabista. Hovioikeus totesi amfetamiinin pitoisuuden olleen tavanomaista 25 painoprosenttista vahvempaa. Hovioikeus katsoi, ettei käräjäoikeuden vastaajalle yksinomaan huumausaineiden määrän ja laadun perusteella mittaamaa noin kolmen vuoden pituista vankeusrangaistusta ole pidettävä lähtökohdaltaan liian ankarana. *(Ratkaisun lopputulos ei vastaa ns. kolmasosamallia.)*

Rovaniemen hovioikeus R 16/1006 nro 17/113320 Rikoksen kohteena oli ollut 347,6 grammaa pitoisuudeltaan 25 – 28 painoprosentin vahvuista amfetamiinia sekä 82 kappaletta buprenorfiinia sisältäviä Subutex-tabletteja. Huomioon ottaen huumausaineiden laatu ja määrä oikeuskäytännön mukainen seuraamus rikoksesta olisi 2 vuoden pituinen vankeusrangaistus. *(Kolmasosamalli olisi näin ollen johtanut hieman tuomittua alempaan rangaistukseen.)*

Rovaniemen hovioikeus R 16/480 nro 17/121878 Rikoksen kohteena oli ollut 250 grammaa marihuanaa, 473,3 grammaa kannabiskasvin osia, jotka ovat sisältäneet THC:tä, ja 195 kappaletta ekstaasitabletteja (MDMA). Rikoksesta tulisi yksittäisenä tekona tuomita hieman yli vuoden vankeusrangaistus. *(Taulukon mukaan yksin ankarimmin arvioitava huumausaine-erä eli MDMA-tabletit johtaisivat 10 kuukauden vankeusrangaistukseen ja 250 grammasta marihuanaa kolmannes olisi noin 1,5 kuukautta.)*

Rovaniemen hovioikeus R 17/875 nro 18/121296 Rikoksen kohteena oli ollut 2.900 kappaletta ekstaasitabletteja ja 5 kilogrammaa hasista. Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden tuomion perustelut siltä osin kuin se on katsonut, että ekstaasitabletit yksin johtaisivat noin 3 vuoden 6 kuukauden pituiseen

vankeusrangaistukseen. Hovioikeus arvioi oikeudenmukaiseksi seuraamukseksi 4 vuoden 2 kuukauden pituisen vankeusrangaistuksen.

Turun hovioikeus R 18/189 nro 18/144909 Rikoksen kohteena oli ollut 100 grammaa amfetamiinia, 200 – 250 ekstaasitablettia, 400 – 500 huumausaineeksi luokiteltavia Rivatril 2 mg -tabletteja ja 300 – 400 grammaa kannabista. Käräjäoikeus mittasi rangaistukseksi 1 vuoden 5 kuukauden vankeusrangaistuksen, jonka hovioikeus hyväksyi. Rangaistuksessa on jossain määrin otettu huomioon rikoksen selvittäminen. *(Yksin 100 grammaa amfetamiinia vastaa 1 vuoden vankeusrangaistusta ja kolmasosa ekstaasitableteista noin yli 3 kuukauden rangaistusta ja kannabiksesta noin 2 kuukauden vankeusrangaistusta. Lopputulos rikoksen selvittämisestä johtuvasta rangaistuksen alentamisesta huolimatta vastaa ns. kolmasosamallia.)*

Ratkaisuista on pääteltävissä, että määritettäessä rangaistuksen mittaamisen lähtökohta useiden eri huumausaineiden tilanteessa oikeuskäytännössä eniten käytetty malli on ns. kolmasosamalli. Mallin soveltamista ei ollut ratkaisussa kirjattu perusteluihin, mikä jossain määrin heikentää johtopäätöksen luotettavuutta. Ratkaisujen perusteella ei voida päätellä, mihin mallin soveltaminen perustuu. Todennäköisesti malli on haettu yhteisen rangaistuksen mittaamisharkinnasta, jossa eräänlainen lähtökohta on lisätä ankarimmin tuomittavaan tekoon noin kolmasosa seuraavaksi ankarimmin tuomittavista teoista. Mallin soveltaminen yhden huumausainerikoksen sisällä voidaan kuitenkin kyseenalaistaa usealla perusteella. Kuten Itä-Suomen hovioikeuden ratkaisussa R 15/535 nro 15/135070 on todettu, vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan rangaistus ei ankaroidu samassa suhteessa kuin hallussa pidetyn huumausaineen määrä lisääntyy. Edelleen rangaistuksen ankaroitumista ei ole syytä arvioida eri tavalla siinä tapauksessa, että vastaajan hallussa pitämän huumausaineen kokonaismäärä muodostuu erilaisista huumausaineista, verrattuna siihen tilanteeseen, että kokonaismäärä muodostuu samasta huumausaineesta. Edellä mainituista syistä rangaistuksen mittaamisharkinnassa eri laatuiset aineet tulisi jollakin tavalla yhteismitallistaa.

Vuoden 2006 laatuhanke taulukot on laadittu suhteutettuna huumausaineen määrään, ja tekoa lieventävät tai ankaroittavat seikat on otettava huomioon erikseen (raportti s. 1). Huumausaineen määrän kasvaminen korottaa rangaistusta enemmän pienissä kuin suurissa huumausaine-erissä. Tällöin voidaan mittaamisharkinnassa päätyä siihen, että vastaajalle kahdesta erilaatuisesta huumausaine-erästä tuomittava rangaistus on ankarampi kuin suhteessa suuremmasta määrästä yksittäistä huumausainetta. Rikoksen kohdistuminen useampaan huumausainelajiin voi osoittaa tekijässä suurempaa syyllisyyttä ja korkeampaa menettelyn moitittavuutta. Näitä seikkoja ei kuitenkaan tulisi ottaa huomioon määritettäessä rangaistuksen mittaamisen lähtökohtaa huumausaineen laadun ja määrän perusteella. Toisaalta mittaamisharkinnassa tulee ottaa huomioon eri huumausaineiden vaarallisuus. Yksi tapa yhteismitallistaa eri laatuiset huumausaineet keskenään on arvioida kustakin huumausaineesta yksinään tuleva rangaistus ja muuntaa kustakin huumausaineesta tuleva rangaistus vastaamaan ankarimmin arvioitavan huumausaineen määrää. Lopuksi määrät lasketaan yhteen ja rangaistuksen mittaamisen lähtökohta arvioidaan yhteenlasketun määrän mukaisesti. Tällä tavalla rangaistuksen mittaamisharkinnassa tulee huomioiduksi aineiden vaarallisuus, rikoksen kohteena olleiden eri huumausaineiden kokonaismäärä ja se, ettei vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan rangaistus ankaroidu samassa suhteessa kuin hallussa pidetyn huumausaineen määrää lisääntyy.

5. LYHYT KATSAUS MDMA:TA (METYLEENIDIOKSIMETAMFTAMIINI) ELI EKSTAASIA KOSKEVAAN RANGAISTUSKÄYTÄNTÖÖN

MDMA:ta eli metyleenidioksimetamfetamiinia on käsitelty huumausaineena jo aikaisemmassa vuoden 2006 laatuhankeessa. Laatuhanke raportin mukaan ekstaasi (MDMA eli metyleenidioksimetamfetamiini) on syntetttinen stimulantti, joka on yleensä tablettimuodossa, ja väärinkäyttöannos on yksi tabletti.¹⁸

¹⁸ Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 4.12.2006, Rangaistuskäytännön yhtenäisyys koskien

MDMA on erittäin vaarallinen huumausaine¹⁹, ja sitä esiintyy tabletteina, jauheena ja kidemäisessä muodossa.

Korkein oikeus on antanut yhden ekstaasia eli tablettimuotoista MDMA:ta koskevan ennakkopäätöksen KKO 2005:56. Ratkaisussa on todettu, että ekstaasilla tarkoitetaan stimuloivaa ja hallusinogeenisiä vaikutuksia omaavaa ainetta 3,4-metyleenidioksimetamfetaamiini eli MDMA. MDMA on rakenteeltaan amfetamiinia ja meskaliinia muistuttava syntettilinen huumausaine. MDMA:n vaikutuksiin kuuluu muun muassa vireystilan ja valppauden paraneminen, mielihyvän tunne ja puheliaisuus, ruokahalun väheneminen, verenpaineen ja sydämen sykkeen nousu, ruumiin lämpötilan nousu ja pupillien laajeneminen. Varsinkin annosten kasvaessa saattaa ilmetä aistiharhoja ja muita psykoottisia oireita, kuten harhaluuloja ja ajatuksen kulun sekavuutta.

Korkein oikeus on mainitussa ratkaisussaan katsonut, että ekstaasi on erittäin vaarallinen huumausaine. Korkein oikeus on ensinnäkin todennut, että ekstaasin käyttöön ei liity virheellisestä annostelusta johtuvaa hengenvaaraa tai voimakkaita vieroitusoireita. Korkein oikeus on kuitenkin perustellut johtopäätöstään sillä, että ekstaasin käyttöön liittyy sen lyhytaikaisestakin käytöstä johtuva vakavan terveydellisen vaurion vaara.

Vuoden 2006 laatuhanketyöryhmä on arvioinut MDMA:n sijoittumista rangaistusasteikolla suhteessa amfetamiiniin sen vuoksi, että käyttäjille ei tuolloin ole ollut tarjolla puhdistettua vakioitua ekstaasia, vaan tabletit ovat sisältäneet usein erilaisia amfetamiinijohdannaisia ekstaasin sijaan. Työryhmä päätyi kuitenkin suosittamaan huumausaineelle amfetamiinia ankarampaa rangaistustasoa, koska ekstaasitabletteina levitettävät tabletit voivat olla koostumukseltaan ja haittavaikutuksiltaan erilaisia käyttäjän tietämättä. Arvioinnissa otettiin huomioon myös tablettien helppokäyttöisyys verrattuna amfetamiiniin ja että tabletit olivat suosittuja erityisesti nuorten keskuudessa.²⁰ Tuolloin annettujen suositusten mukaan 40 ekstaasitabletin kertahallussapito on ollut yleensä rajana vankeusrangaistukselle, ja törkeän huumausainerikoksen raja on ylittynyt, kun kertahallussapito ollut vähintään 300 tablettia.

Vaikka MDMA esiintyy edelleen yleisesti tablettimuodossa, markkinoille on enenevässä määrin tullut myös kidemäistä MDMA:ta. Vuoden 2006 laatuhankkeessa ei ole käsitelty lainkaan MDMA:n kidemäistä muotoa.

Kidemäisestä MDMA:sta on ollut kysymys muun muassa seuraavissa ratkaisuissa:

Helsingin HO, R 16/2540 nro 108827: A oli tuonut laittomasti maahan postitse 10,5 grammaa *kidemäistä* MDMA:ta, jonka on katsottu vastaavan 105 MDMA tablettia ja todettu, että tavanomainen käyttöannos oli 0,1 grammaa. Siten 105 grammasta olisi ollut saatavissa 105 käyttöannosta. Koko määrän on katsottu tulleen A:n omaan käyttöön. Käräjäoikeus ja hovioikeus lukivat syyksi huumausainerikoksena. Käräjäoikeus tuomitsi 7 kk ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Hovioikeus muutti ainoastaan rangaistuksen yhdyskuntapalveluksi (210 tuntia). Tapauksessa ei tullut arvioitavaksi aineen pitoisuus.

Helsingin HO, R 17/196 nro 126826: L oli tuonut laittomasti maahan postitse 10,5 grammaa *kidemäistä* MDMA:ta, jonka pitoisuus on ollut 91 painoprosenttia ja josta olisi syytteen mukaan saatavissa 110 käyttöannosta. Luettu syyksi syytteen mukaisesti, joten katsottu myös, että aine tullut osittain levitykseen tai ainakin vaara aineen päätymisestä muiden käyttöön on ollut. Käräjäoikeus hylkäsi syytteen, hovioikeus luki syyksi huumausainerikoksena ja tuomitsi 6 kk vankeutta (ehdollinen).

Helsingin HO, R 17/1190 nro 126409: P oli tuonut laittomasti maahan postitse kahdella eri kerralla 1,0 grammaa ja 2,1 grammaa *kidemäistä* MDMA:ta. Tapauksessa ei tullut arvioitavaksi aineen pitoisuus. Käräjäoikeus luki vastaajan syyksi kaksi huumausainerikosta ja tuomitsi hänet 70 päiväsakon sakkorangaistukseen. Hovioikeus ei myöntänyt jatkokäsittelylupaa.

huumausaine-, lääke- ja dopingrikoksia, s. 25.

¹⁹ ks. KKO 2005:56.

²⁰ Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 4.12.2006, Rangaistuskäytännön yhtenäisyys koskien huumausaine-, lääke- ja dopingrikoksia, s. 25.

Helsingin HO, R 16/2767 nro 145504: H oli pitänyt laittomasti hallussaan muun muassa 6,6 grammaa *kidemäistä* MDMA:ta omaa käyttöään varten. Lisäksi H:lta oli takavarikoitu 15 ekstaasitablettia. Kidemäisen MDMA:n todettu aiheuttavan suuremman yliannostuksen riskin kuin tabletteina käytettävä MDMA ja että kidemäinen olomuoto tarkoittaa puhtaampaa ainetta kuin tabletti ja vielä, että kidemäinen muoto mahdollistaa kyseisen huumausaineen monipuolisemman käytön. Hovioikeus katsoi kidemäisen MDMA:n olleen lähes puhdasta huumausainetta ja korotti rangaistusta, mutta katsoi samalla syytteestä poiketen, että MDMA oli tarkoitettu H:n omaa käyttöä varten. Käräjäoikeus luki vastaajan syyksi kaksi huumausainerikosta ja tuomitsi hänet yhteiseen 5 kuukauden vankeuteen. Hovioikeus luki syyksi samat katsoen, että rangaistusta korotetaan ja tuomitsi 4 kuukautta vankeutta.

Jauhemaisesta ja tablettimuodossa olevasta MDMA:sta on ollut muun muassa kysymys seuraavissa ratkaisuissa:

Helsingin HO, R 16/2631 nro 126801: H oli tuonut laittomasti maahan postitse 1,9 grammaa *jauhemaista* MDMA:ta, jonka on katsottu vastaavan 20 ekstaasitablettia pitoisuuden ollessa noin 80 painoprosenttia. Hovioikeus on hyväksynyt käräjäoikeuden tuomion perustelut ja johtopäätökset tältä osin. Hovioikeus luki vastaajan syyksi käräjäoikeuden tavoin kaksi huumausainerikosta ja yhden salakuljetuksen yhteisen rangaistuksen ollessa 4 kuukautta vankeutta, jonka sijasta vastaajalle tuomittiin 120 tuntia yhdyskuntapalvelua.

Helsingin HO, R 17/226 nro 146811: N oli syytteen mukaan pitänyt kahdella eri kertaa laittomasti hallussaan 2.500 ekstaasitablettia ja kuljettanut ne metsäkätöltä erääseen asuntoon uudelleen myytäväksi ja levitettäväksi. N:n syyksi luettiin käräjäoikeudessa 2 törkeää huumausainerikosta (molemmissa siis kyse 2 5.000 ekstaasitabletista) ja tuomittiin 2 vuoden vankeuteen. Hovioikeus hylkäsi toisen syytteen ja katsoi perusteluissaan, että yksistään syyksiluettelusta teosta olisi pitänyt tuomita 3 vuotta vankeutta. Rikoslain 7 luvun 6 §:n nojalla rangaistusta kohtuullistettiin ja N tuomittiin 1 vuoden ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

Helsingin HO, R 17/741 nro 132453: P oli tuonut laittomasti maahan postitse 5,2 grammaa *jauhemaista* MDMA:ta, jonka pitoisuus on ollut 93 painoprosenttia. Kokonaisnäyttemäärän (5,2 grammaa) perusteella laskettuna takavarikoitu jauhe oli vastannut 58 MDMA-tablettia. Yksistään tästä A olisi tullut tuomita noin 3 kuukauden vankeusrangaistukseen. Käräjäoikeus hylkäsi syytteen, mutta hovioikeus luki syyksi 3 eri huumausainerikosta, ja tuomitsi vastaajan yhteiseen 4 kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

Helsingin HO, R 17/949 nro 102916: Käräjäoikeus oli katsonut S:n pitäneen hallussaan 1.000 ekstaasitablettia (sk 2) ja lukenut teon syyksi törkeänä huumausainerikoksena, minkä teon oli katsottu olleen vähemmän moitittava kuin kohdan 1 teko, josta oli mitattu 3 vuotta 6 kuukautta. Yhteinen rangaistus oli 4 vuotta 2 kuukautta. Hovioikeus luki vastaajan syyksi 300 ekstaasitabletin hallussapidon ja niistä 120 myynnin muille henkilöille ja katsoi teon myös törkeäksi huumausainerikokseksi. Hovioikeus alensi rangaistuksen 3 vuodeksi 9 kuukaudeksi.

Helsingin HO, R 17/1248 nro 118007: Syytteen mukaan S:n laittomasti maahantuoman yhteensä 20,7 gramman suuruisen MDMA-erän pitoisuus on ollut 95 painoprosenttia ja määrä on vastannut yhteensä 237 tablettia. Syyttäjä on hovioikeudessa tarkistanut syytettä siten, että siinä tarkoitetun huumausaineen määrä yhteensä 20,7 grammaa MDMA:ta on vastannut yhteensä 131 tablettia. Tästä syystä hovioikeus on katsonut, että käräjäoikeuden S:lle mittaama rangaistus on ollut liian ankara, ja alentanut 10 kuukauden vankeusrangaistuksen 7 kuukauden vankeusrangaistukseksi.

Tutkitut hovioikeuden ratkaisut ovat koskeneet sekä tabletti- että kidemäisessä ja jauhemaisessa muodossa ollutta MDMA:ta. Helsingin hovioikeus on (tuomio 13.11.2017 nro 17/145504, R 16/2767) todennut viitaten dosentti Timo Seppälän 1.11.2008 päivättyyn lausuntoon, että MDMA:n kidemäinen muoto mahdollistaa sen käyttämisen nuuskaamalla, polttamalla ja suonensisäisesti. Tällaiset käyttötavat ovat vaarallisempia kuin MDMA:n käyttäminen tabletteina. Tuolloin jo pienemmät annokset antavat tablettimuotoista MDMA:ta nopeamman ja voimakkaamman sekä enemmän hallusinogeenisen vaikutuksen. Kidemäisen

aineen käyttämiseen sisältyy myös suurempi liika-annostuksen riski kuin tablettien käyttämiseen. Hovioikeus on tämän johdosta katsonut, että vastaajan hallussapitämää lähes puhdasta MDMA:ta on pidettävä erittäin vaarallisena. Hovioikeus on tuominnut vastaajan 6,6 gramman MDMA:n ja 0,2 gramman kokaiinin hallussapidosta sekä toisesta vähäisestä rikoksesta 4 kuukauden pituiseen ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

Tutkituissa ratkaisuihin MDMA:n vaarallisuuden ja määrän arviointi on perustunut muun muassa siihen, kuinka montaa ekstaasitablettia rikoksen kohteena ollut MDMA on vastannut.²¹ Varsin monessa ratkaisussa taas käsillä on ollut esimerkiksi syyttäjän ilmoittamana se, kuinka monta käyttöannosta kidemäisestä tai jauhemaisesta MDMA:sta olisi ollut saatavilla tai kuinka monta ekstaasitablettia se on vastannut, mutta ratkaisuihin ei varsinaisesti ole ollut kysymys rangaistuksen mittaamisesta tai perusteluissa ei muutoin ole lausuttu käyttöannosten määrästä.

Tutkitusta aineistosta on ilmennyt jossain määrin erilaisia käsityksiä laskentatavasta sen suhteen, kuinka monta ekstaasitablettia rikoksen kohteena ollut MDMA on vastannut. Asiassa R 17/2631 (Helsingin hovioikeuden tuomio 4.7.2017 nro 17/126801) käräjäoikeus on viitannut Ilkka Ojanperän 29.10.2014 päivätyyn lausuntoon. Lausunnon mukaan 50,4 grammasta 91 prosentista kidemäistä MDMA-jauhetta on saatavissa lähes 600 kappaletta käyttöannoksia keskimääräisen käyttöannoksen ollessa 65 milligrammaa MDMA-emästä. Käräjäoikeus on arvioinut vastaajan hallussapitämän 1,9 gramman MDMA-jauheen pitoisuuden olleen noin 80 prosenttia ja aineen vastanneen noin 20 ekstaasitablettia. Hovioikeus on tältä osin hyväksynyt käräjäoikeuden tuomion perustelut ja johtopäätökset. Asiassa R 17/742 (Helsingin hovioikeuden tuomio 28.8.2017 nro 17/132453) hovioikeus on todennut, että rikosteknisen laboratorion lausunnon mukaan MDMA-jauheen pitoisuus on ollut 93 painoprosenttia. Kokonaismäärän (5,2 grammaa) perusteella laskettuna jauhe on vastannut 58 MDMA-tablettia. Hovioikeus on katsonut, että vakiintuneen rangaistuskäytännön mukainen seuraamus 58 MDMA-tabletin maahantuonnista on noin 3 kuukautta vankeutta. Ratkaisun perusteella siis 83 milligrammaa puhdasta MDMA-jauhetta vastaa yhtä ekstaasitablettia (5,2 grammaa x 93 prosenttia / 58 tablettia = 83 milligrammaa).

Helsingin hovioikeuden ratkaisussa (tuomio 27.4.2018 nro 18/118007, R 17/1248) huomionarvoista on se, että syyttäjä on käräjäoikeudessa ilmoittanut 95 prosenttisen 20,7 gramman MDMA:n vastaavan 237 tablettia, kun taas hovioikeudessa syyttäjä on ilmoittanut kyseisen määrän vastaavan 131 tablettia tarkistaen syytettä tältä osin. Ratkaisusta ei ilmene, mihin muutos on perustunut. Käräjäoikeudessa ilmoitetun perusteella siis 83 milligrammaa puhdasta MDMA-jauhetta vastaa yhtä ekstaasitablettia (20,7 grammaa x 95 prosenttia / 237 tablettia = 83 milligrammaa), kun taas hovioikeudessa ilmoitetun perusteella 150 milligrammaa puhdasta MDMA:ta vastaa yhtä ekstaasitablettia (20,7 grammaa x 95 prosenttia / 131 tablettia = 150 milligrammaa). Muutos perustuu siihen, että Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus²² on huhtikuussa 2016 julkaisemassaan raportissa²³ todennut, että tutkituissa ekstaasitableteissa MDMA:n määrä on lisääntynyt merkittävästi siten, että esimerkiksi vuonna 2015 tutkituista ekstaasitableteista 53 prosenttia oli sisältänyt enemmän kuin 140 milligrammaa MDMA:ta. Sanotun raportin tulosten perusteella muutettiin laskentatapaa myös kansallisesti siten, että lausunnoissa on yhden tabletin sisältämäksi MDMA:n määräksi ilmoitettu 0,083 gramman sijasta 0,150 grammaa. Aineistossa poikkeuksellisesti olevassa yhdessä vuonna 2019 annetussa Vaasan hovioikeuden ratkaisussa (tuomio 12.7.2019, nro 19/131384, R 18/829) onkin viitattu kirjallisena todisteena olleeseen Keskusrikospoliisin laboratorion lausuntoon, jossa laskentatapana on esitetty 0,150 g/tabletti HCl-suolana. Hovioikeus on siten katsonut 90 prosenttisen 337,1 gramman MDMA:n vastaavan 2.022 tablettia (337,1 grammaa x 90 prosenttia / 0,150 grammaa = 2.022 tablettia).

²¹ Ks. Helsingin hovioikeuden tuomiot 27.4.2018 nro 18/118007 (jauhe), R 17/1248, 4.7.2017 nro 17/126801 (ei ilmene, missä muodossa MDMA on ollut), R 16/2631 ja 28.8.2017 nro 17/132453, R 17/742 (jauhe) ja Vaasan hovioikeuden tuomio 12.7.2019, nro 19/131384, R 18/829 (kide)

²² European Monitoring Centre for Drugs and Addiction eli EMCDDA

²³ Recent changer in Europe's MDMA/ecstasy market: Results from an EMCDDA trendspotter study April 2016

Toivottavaa on, että teon kohteena olevan MDMA:n pitoisuus olisi esitutkinnassa tutkittu. Tutkituissa tapauksissa näin on myös usein menetelty ja oikeudenkäynnissä on esitetty kirjallisena todisteena Keskusrikospoliisin lausunto MDMA:n pitoisuudesta. Joistakin ratkaisuista on pääteltävissä, että lausunnoissa on ilmoitettu myös se, kuinka montaa tablettia MDMA on vastannut.

Helsingin hovioikeus on ratkaisussaan (tuomio 13.11.2017 nro 17/145504, R 16/2767) arvioinut takavarikoidun kidemäisen MDMA:n pitoisuutta tilanteessa, jossa sitä ei ollut tutkittu. Ratkaisusta ilmenee, että tapauksessa vastaajalta takavarikoitu MDMA on ollut rakenteeltaan kidemäistä ja valokuvien perusteella kiteet ovat olleet väriltään hieman ruskehtavia. Hovioikeus viittasi edellä mainittuun Timo Seppälän lausuntoon, jonka mukaan kiteyttämistä käytetään kemiallisena erotusmenetelmänä, jonka avulla voidaan saada puhtaita kiinteitä yhdisteitä. MDMA:n kidemuoto tavallaan osoittaa aineen olevan varsin puhdasta. Kiteytymisen yhteydessä on kuitenkin mahdollista, että kiteiden sisään jää pieniä määriä epäpuhtauksia. Epäpuhtaudet näkyvät kiteiden kellertävänä tai ruskehtavana värinä, kun täysin puhdas kiteinen MDMA on valkoista. Hovioikeus katsoi, että vastaajan hallussaan pitämä MDMA on ollut käytännössä lähes puhdasta huumausainetta. Hovioikeus ei lausunut hallussapidetystä aineesta saatavien käyttöannosten määrästä.

Tutkittujen ratkaisujen perusteella vaikuttaa siis olevan jossain määrin vakiintumatonta, miten kidemäisen ja jauhemaisen MDMA:n määrää ja vaarallisuutta arvioidaan. Edellä mainittua hovioikeuden ratkaisua lukuun ottamatta tutkituissa ratkaisuissa ei nimenomaisesti ole lausuttu kidemäisen MDMA:n vaarallisuudesta suhteessa tablettimuotoiseen MDMA:han tai muutoin. Vastaavasti myöskään jauhemaisen MDMA:n vaarallisuudesta ei ole lainkaan lausuttu. Ratkaisuista on pääteltävissä, että niissä tapauksissa, joissa kidemäisen ja jauhemaisen MDMA:n määrää ja vaarallisuutta on arvioitu ekstaasitablettien vastaavuuteen tai niistä saataviin käyttöannoksiin nähden, tuomitut rangaistukset ovat pitkälti vastanneet vastaavasta määrästä ekstaasitabletteja vakiintuneesti tuomittavia rangaistuksia. Kuten edellä on todettu, yhden hovioikeuden ratkaisun ja siinä viitatus asiantuntijalausunnon mukaan kidemäinen MDMA on kuitenkin vaarallisempaa kuin tablettina käytettävä MDMA (ekstaasi) sen voimakkaamman ja nopeamman vaikutuksen sekä siihen sisältyvän suuremman yliannostuksen riskin vuoksi. Myöhemmässä oikeuskäytännössä pohdittavaksi tulleeekin suuremmassa määrin se, tuleeko kidemäistä MDMA:ta ja missä määrin arvioida ankarammin kuin tablettimuotoista MDMA:ta (ekstaasi). Samoin pohdittavaksi tulee jauhemaisen MDMA:n vaarallisuus ja rangaistavuus suhteessa muissa muodoissa ilmenevään MDMA:han.

Ekstaasitablettien osalta todettakoon Helsingin hovioikeuden ratkaisu (tuomio 17.11.2017 nro 17/146811, R 17/22), jossa vastaajan oli katsottu pitäneen hallussaan 2.500 ekstaasitablettia. Vastaajan tehtävänä oli ollut 300-400 euron palkkiota vastaan noutaa huumausaineet metsäkätköstä myytäväksi edelleen. Hän oli lisäksi vienyt huumausainekaupasta saatuja varoja toimeksiantajalleen Viroon. Hovioikeus päätyi katsomaan, että vastaajan tehtävä rikoskokonaisuuden toteuttamisessa ei ollut vähämerkityksellinen tai epäitsenäinen siten, että hänen rangaistuksensa tulisi sen vuoksi mitata tavallista alhaisemmaksi. Hovioikeus katsoi, että vastaaja olisi tullut tuomita aiemman vankeusrangaistuksen alentavaa vaikutusta huomioon ottamatta 3 vuoden pituiseen vankeusrangaistukseen. Hovioikeus tuomitsi vastaajan aiemmin tuomitun vankeusrangaistuksen alentava vaikutus huomioon 1 vuoden pituiseen ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

6. LYHYT KATSAUS PSILOSYPBE-SIENIÄ KOSKEVAAN RANGAISTUSKÄYTÄNTÖÖN

Psilosybe-sienet on luokiteltu huumausaineeksi voimassa olevassa huumausainelaissa. Psilosybe-sienissä oleva psilosybiini muuttuu elimistössä psilosiiniksi, joka on aktiivinen keskushermoston serotoniinireseptoreihin vaikuttava aine. Sienet aiheuttavat autonomisen hermoston ylivireystilan, josta seuraa muun muassa pupillien laajentumista, sydämen sykkeen kohoamista, koordinaation heikentymistä ja joskus pahoinvointia. Sienet voivat voimistaa positiivisia tai negatiivisia tunteita, muuttaa tietoisuutta ja ajattelua ja aiheuttaa myös aistiharhoja. Psilosybe-sienet kuuluvat hallusinogeeneihin, kuten LSD ja ekstaasi, jotka vaikuttavat kuitenkin hermoston serotoniini- ja dopamiinijärjestelmiin laajemmin ja tehokkaammin kuin sienet.

Psilosybe-sieniä käytetään ruoassa tai juomassa, johon on sekoitettu tai uutettu tuoreita, kuivattuja tai pakastettuja sieniä. Vaikutukset alkavat noin puolen tunnin kuluessa ja kestävät 3 - 8 tuntia. Päihdyttävä annoskoko saadaan muutamasta grammasta kuivattuja sieniä. Kuivatut sienet sisältävät vaikuttavia aineita noin kymmenkertaisen määrän tuoreisiin sieniin verrattuna. Sieniin kehittyy nopeasti suuri sietokyky.²⁴

Aikaisemmassa oikeuskäytännössä Psilosybe-sieniä pidettiin erittäin vaarallisena huumausaineena. Aiemmassa laatuhankkeessa huumausainien sienten osalta psilosiinien kerta-annoksena suun kautta nautittuna pidettiin 10-20 mikrogrammaa vastaten 1,5 – 3,5 grammaa sieniä.

Ratkaisussa KKO 2017:33 korkein oikeus kuitenkin päätyi jossain määrin toisistaan poikkeavien asiantuntijalausuntojen perusteella katsomaan, ettei Psilosybe-sieniä voida pitää erittäin vaarallisena huumausaineena. Tätä korkein oikeus perusteli ratkaisusta tarkemmin ilmenevillä perusteilla muun muassa sillä, että sienten käyttöön ei liity virheellisestä annostelusta johtuvaa hengenvaaraa, käytöstä ei kehity fyysistä riippuvuutta eikä siihen liity voimakkaita vieroitusoireita. Käyttöön ei myöskään katsottu liittyvän lyhytaikaisestakin käytöstä johtuvaa vakavan terveydellisen vaurion vaaraa.

Kun tämä korkeimman oikeuden 31.5.2017 annettu ratkaisu KKO 2017:33 muutti suhtautumista Psilosybe-sieniin vaarallisena huumausaineena, ennen tätä ajankohtaa annetuilla ratkaisuilla ei enää ole olennaista merkitystä Psilosybe-sieniä koskevaa rangaistuskäytäntöä selvittäessä.

Kyseisessä ratkaisussa korkein oikeus päätyi asiassa pyydettyjen asiantuntijalausuntojen perusteella katsomaan, että tavanomainen käyttöannos oli noin 2 – 3 grammaa kuivattuja sieniä, mikä määrää vastaa ratkaisun perustelujen mukaan noin 20 – 30 grammaa tuoretta sientä. Rangaistuksen mittaamisen osalta korkein oikeus katsoi, että sieniä voitiin pitää jonkin verran hasista vaarallisempina ja päätyi katsomaan, että kuivattuna 300 gramman (noin 100 – 150 tavanomaista käyttöannosta) sadon tuottaneen erän viljelemisen perusteella tuomittava oikeudenmukainen seuraamus olisi 60 päivää vankeutta. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan vastaava seuraamus hasiksen osalta tuomittaisiin tekotavasta riippuen noin 100 gramman (noin 200 käyttöannosta) osalta.

Ratkaisussa vastaaja oli tuomittu myös huumausainerikoksen valmistelusta hänen tuotuaan maahan Psilosybe-sieniä viljelläkseen 55 kappaletta sienten kasvatusalustoja. Alustojen koosta ei tässä tapauksessa ollut esitetty selvitystä, mutta niiden määrä huomioon ottaen korkein oikeus katsoi oikeudenmukaiseksi rangaistukseksi yksin tästä rikoksesta 60 päivää vankeutta.

Korkeimman oikeuden ratkaisun antamisen jälkeen Helsingin hovioikeus on antanut pääasiasratkaisun noin kymmenessä huumausainerikosasiassa, joissa on ollut kysymys myös Psilosybe-sienistä tai niiden kasvatusalustan hallussapidosta. Suurimmassa osassa tapauksia²⁵ huumausainerikoksen kohteena on ollut myös muita aineita eikä näistä ole saatavissa johtoa Psilosybe-sieniä koskevaan rangaistuskäytäntöön. Vastaavasti myös muissa hovioikeuksissa Psilosybe-sieniä koskevissa pääasiasratkaisuissa pääpaino on usein ollut muissa huumausaineissa, eivätkä ratkaisut juurikaan tarjoa eväitä Psilosybe-sieniä koskevan rangaistuskäytännön arvioimiseen.²⁶

Varsinaiset rangaistuksen mittaamista koskevat hovioikeusratkaisut ovat enimmäkseen liittyneet kasvatusalustoihin.

Helsingin hovioikeuden asiassa R 16/1119 vastaajaa syytettiin huumausainerikoksen valmistelusta hänen tilattuaan internetin kautta itselleen ulkomailta postitse toimitettavaksi kaksi Psilosybe-sienten kasvatusalustaa. Vantaan kärjäoikeus oli katsonut 1.4.2016 antamassaan tuomiossa tuolloisen

²⁴ Ks. KKO 2017:33 ja siinä viitatu asiantuntijalausunnot

²⁵ Esim. Helsingin hovioikeus 20.6.2019 nro 128340, R 18/1750, Helsingin hovioikeus 13.9.2018 nro 137345, R 17/2644

²⁶ Näin esimerkiksi Turun hovioikeus 9.11.2017 nro 145225, R 17/436, Turun hovioikeus 7.2.2018 nro 104554, R 17/1148, Itä-Suomen hovioikeus 11.7.2017 nro 127776, R 17/128, Itä-Suomen hovioikeus 5.6.2018 nro 109504, R 18/495.

oikeuskäytännön nojalla, että kysymys oli erittäin vaarallisesta huumausaineesta, ja tuomitsi rangaistukseksi 80 päiväsakkoa. Hovioikeus (tuomio 4.7.2017 nro 126404) otti huomioon korkeimman oikeuden edellä mainitussa ratkaisussa Psilosybe-sienestä ja sen käyttöannoksista lausutun ja totesi kasvatusalustojen osalta seuraavaa.

”Todisteena esitetyn Tullilaboratorion tutkimuselosteen mukaan Psilosybe-sienten kasvatusalustojen tuotosta on olemassa erilaisia arvioita, mutta Tullilaboratoriolla ei ole ollut tiedossa tieteellisiä tutkimuksia asiasta. Tullilaboratorion omassa kasvatuskokeessa oli tutkittu neljää eri alkuperää olevaa kasvatusalustaa, jotka olivat tuottaneet 2 - 2,5 kuukauden kasvatuksen aikana keskimäärin 286 grammaa sieniä. Kasvatusalustojen tuottamien sienten määrä oli vaihdellut 140 grammasta 490 grammaan.

Edellä mainittujen seikkojen perusteella hovioikeus arvioi, että yhdestä Psilosybe-sienten kasvatusalustasta voidaan odottaa saatavan keskimäärin noin 10-15 käyttöannosta. Asiassa ei ole väitettykään, että vastaajalla olisi ollut tarkoitus viljellä Psilosybe-sieniä muuhun kuin omaan käyttöön. Hänen syyllisyytensä aste on siten tämänkaltaisen rikoksen laatuun ja laajuuteen nähden tavanomainen.

Korkein oikeus on edellä mainitussa ratkaisussaan KKO 2017:33 katsonut, että 55 Psilosybe-sienten kasvatusalustan maahantuomisesta olisi huumausainerikoksen valmisteluna tuomittava 60 päivän vankeusrangaistus. Kaikki edellä mainitut rangaistuksen määrittämiseen vaikuttavat seikat huomioon ottaen hovioikeus katsoo, että oikeudenmukainen rangaistus vastaajan syyksi luetusta teosta on 30 päiväsakkoa.”

Kasvatusalustojen maahantuonnista oli kysymys myös toisessa Helsingin hovioikeuden 4.7.2017 antamassa tuomiossa nro 126484 (R 17/906). Vastaajan syyksi oli luettu huumausainerikoksen valmisteluna 12 Psilosybe-sienten kasvatusalustan maahantuonti viljelytarkoituksessa. Ennen korkeimman oikeuden ratkaisua annetussa käräjäoikeuden tuomiossa (Vantaan käräjäoikeus 2.3.2017 nro 108934) vastaajalle oli tuomittu 80 päivän ehdollinen vankeusrangaistus. Tässäkin asiassa syyttäjän todisteena vedottiin edellä mainittuun Tullilaboratorion tutkimuselosteeseen ja siinä määriteltäisiin tuottoarvioihin.

Hovioikeus päätyi tässäkin asiassa katsomaan, että yhdestä kasvatusalustasta voidaan odottaa saatavan keskimäärin noin 10 -15 käyttöannosta. Tässä tapauksessa alustoista vain kaksi oli tutkittu tarkemmin ja todettu niiden tuottamat sienirihmastot ja sienet Psilosybe-sukuun kuuluviksi. Kaikki alustat olivat ulkoisen tarkastelun perusteella samanlaisia. Hovioikeus katsoi, että kaikkien alustojen osalta voitiin soveltaa edellä mainittua keskimääräistä tuotto-odotusta, vaikka sienten tarkempaa lajia ja pitoisuuksia ei ollut tarkemmin selvitetty. Kun tässä tapauksessa alustoista kaksi oli tarkoitettu vastaajalle itselleen ja loput 10 muille viidelle henkilölle, hovioikeus päätyi ratkaisuun KKO 2017:33 viitaten katsomaan, että oikeudenmukainen rangaistus oli 80 päiväsakkoa.

Rovaniemen hovioikeuden ratkaisussa 28.6.2017 nro 126325 (R 16/1071) oli niin ikään kysymys kasvatusalustojen postitilauksista. Tässäkin asiassa syyttäjä vetosi todisteena edellä mainittuun Tullilaboratorion kasvatuskoetta koskevaan tutkimuselosteeseen. Jo Oulun käräjäoikeus oli päättänyt katsomaan, että vain neljää kasvatusalustaa koskenut Tullilaboratorion lausunnosta ilmenevä tutkimustulos ei ollut tieteellisesti erityisen kattava, mutta sitä voitiin pitää suuntaa antavana selvityksenä tuottoennusteesta ja oli katsonut yhden alustan tuottavan vastaajan tuossa asiassa myöntämät 250 grammaa (tuoretta) sientä. Tämä yhden alustan tuottoarvo oli lähtökohtana myös hovioikeuden ratkaisussa, jossa hovioikeus korkeimman oikeuden ratkaisusta ilmenevien käyttöannosten perusteella katsoi, että alustoista ja kasvatuspurkista olisi ollut saatavissa noin 60 grammaa kuivattua sientä ja siten noin 20 – 30 käyttöannosta. Hovioikeus katsoi, että oikeudenmukainen rangaistus kahdesta huumausainerikoksen valmistelusta ja lievästä salakuljetuksesta oli käräjäoikeuden katsoman 30 päivän vankeusrangaistuksen sijasta 50 päiväsakkoa.

Yhteenvetona Psilosybe-sieniä koskevasta oikeuskäytännöstä voidaan todeta, että usein Psilosybe-sienet ovat huumausainerikoksen kohteena asioissa, joissa on kysymys myös muistakin huumausaineista ja rangaistuksen mittaamista koskevat perustelut eivät useinkaan ole painottuneet sieniä koskevaan

arviointiin. Mittaamisessa silloin, kun sitä on sienten osalta ratkaisuihin enemmälti perusteltu, on kuitenkin otettu huomioon korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 2017:33 ilmenevät oikeusohjeet. Kasvatusalustojen tuottoarvossa on jonkinlaista vähäistä horjuvuutta, mutta yleensä on sovellettu noin 250 grammaan tuoretta sientä koskevaa tuottoarvoa ja määritelty rangaistus tämän perusteella korkeimman oikeuden ratkaisusta ilmeneviä tavanomaisia käyttöannoksia ja muita mittaamisperusteita soveltaen.

7. UUDET HUUMAUSAINEET

Suomen huumausainelainsäädäntö perustuu pääsääntöisesti kansainvälisiin sopimuksiin, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat Yhdistyneiden kansakuntien vuoden 1961 huumausaineyleissopimus, psykotrooppisia aineita koskeva yleissopimus vuodelta 1971 sekä vuonna 1988 tehty yleissopimus huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan. Tämän lisäksi huumausainelain nojalla valvotaan huumausaineina myös Euroopan neuvoston päätöksen (2005/387/YOS) pohjalta uusia psykoaktiivisia aineita sekä kansallisesti huumausaineeksi luokiteltuja aineita. Käytännössä aineet voivat siten olla joko kansainvälisesti tai kansallisesti huumausaineeksi luokiteltuja, millä seikalla on teon kaksoisrangaistavuuden kannalta merkitystä siinä tapauksessa, että rikoksen tekopaikka on ulkomailla, mutta rikosasia käsitellään Suomessa.

Uusien huumausaineiden kohdalla huumausaineeksi luokittelu perustuu useimmiten ensin kansalliseen luokitteluun ja vasta myöhemmin aineet luokitellaan kansainvälisellä tasolla huumausaineiksi. Esimerkiksi viime aikoina uudet fentanyyli johdannaiset on kiireellä luokiteltu kansallisesti huumausaineiksi, koska näitä erittäin voimakkaasti vaikuttavia uusia opioideja on tullut huumausainemarkkinoille lisääntyvässä määrin ja esimerkiksi Pohjois-Amerikassa on ollut huomattava määrä opioideihin liittyviä kuolemantapauksia. Suomessa esitykset aineiden kansallisesta valvontaan ottamisesta tekee Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea, joka arvioi aineiden haitallisuuden yhdessä Tullin, poliisin ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen kanssa. Fimea lähettää esityksensä sosiaali- ja terveysministeriöön, jossa valmistellaan tarvittavat asetusmuutokset. Päätös asetusten muuttamisesta tehdään valtioneuvoston yleisistunnossa.

Uusien huumausaineiden kohdalla on eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta ollut Tullin tekemien takavarikkojen perusteella havaittavissa, että niiden esiintyvyys Suomessa on melko lyhytaikaista. Aineiden maahantuonti nimittäin loppuu yleensä kokonaan siinä vaiheessa, kun aine luokitellaan Suomessa huumausaineeksi. Tämä on oletettavasti seurausta siitä, että aineista rangaistaan ankarammin silloin, kun ne on luokiteltu huumausaineeksi kuin esimerkiksi kuluttajamarkkinoilta kielletyksi psykoaktiiviseksi aineeksi. Uusien huumausaineiden kohdalla on tyypillistä, että vähäisemmistäkin grammamääristä on saatavissa suuri määrä käyttöannoksia, minkä johdosta rikoksia tutkitaan törkeinä huumausainerikoksina, joista enimmäisrangaistus on kymmenen vuotta vankeutta, kun taas kuluttajamarkkinoilta kiellettyinä psykoaktiivisina aineina maahantuontitapauksiin sovelletaan salakuljetusrikosta koskevaa säännöstä, josta enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta.

Aineiden lyhyt elinkaari Suomessa vaikuttaa myös siihen, ettei suurimmasta osasta aineita muodostu juurikaan oikeuskäytäntöä. Koska aineita jatkuvasti muutetaan kemialliselta rakenteeltaan uusiksi aineiksi, ei myöskään tieteellistä tutkimustyötä ole juurikaan tehty, saatu tehtyä tai edes kannata tehdä. Laatuhanketyöryhmä on työtään varten tutustunut Fimean tekemiin arvio- ja arviointilomakkeisiin, joita Fimea on laatinut ehdottaessaan tiettyjen aineiden lisäämistä huumausaineasetukseen. Sanotuissa lomakkeissa on hyvin yleisesti todettu, ettei huumausaineeksi esitettävästä aineesta ole julkaistu toksikologisia tai farmakologisia tutkimustuloksia. Käyttöannostietojen selvittämisessä ovat siten tyypillisesti ainoana lähteenä internetin keskustelupalstat, joissa käyttäjät kertovat aineiden käytöstään ja kokeiluistaan. Fimean arviointilomakkeiden mukaan käyttäjien ilmoittamiin annostietoihin tulee aina suhtautua varauksella, koska käytetystä aineesta tai sen puhtaudesta ei ole varmuutta.

Oikeuskäytännössä uusien huumausaineiden kohdalla ongelmia on aiheuttanut varsin yleisesti rangaistuksen mittaaminen, koska vain harvoista aineista on ehtinyt muodostua laajempaa

oikeuskäytäntöä. Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2018:76, joka on ensimmäinen uusia huumausaineita koskeva ennakkopäätös, antanut ohjeen rangaistuksen mittaamiseen. Ratkaisussa todettiin, että alfa-PVP ei eroa olennaisesti amfetamiinista ja metamfetamiinista, eikä sitä ole mahdollisen tiheämmän käytön vuoksi aiheutta vähemmän vaarallisenä kuin edellä mainittuja huumausaineita. Rangaistustason arvioinnissa voidaan siten ottaa lähtökohdaksi näitä koskeva rangaistuskäytäntö. Tämän jälkeen korkein oikeus totesi, että takavarikoidusta alfa-PVP-erästä olisi ollut mahdollista saada noin 4.000 käyttöannosta. Koska oikeuskäytännössä on pidetty normaalivahvuisen amfetamiinin tavanomaisena käyttöannoksena vakiintuneesti noin 0,2:ta grammaa (esim. KKO 2006:82, kohta 5), rikoksen kohteena oleva alfa-PVP:n määrä voitiin rinnastaa noin 800 grammaan normaalivahvuista amfetamiinia, minkä jälkeen korkein oikeus tarkasteli amfetamiinin rangaistuskäytäntöä. Korkeimman oikeuden ratkaisun perustelut huomioon ottaen näyttää siltä, että uusien huumausaineiden kohdalla rangaistuksen mittaaminen voidaan tehdä vertailemalla huumausainetta käyttöannosten perusteella jonkin ns. perinteisen huumausaineen määrään ja sitä koskevaan rangaistustasoon.

Seuraavissa taulukoissa on lueteltu Suomessa 1.1.2015 – 5.8.2019 välisenä aikana huumausaineeksi luokitellut aineet. Kyseisten huumausaineiden sijainti huumausaineasetuksessa on voinut siirtyä listasta toiseen, jos aine on kansallisten luokittelun jälkeen myös kansainvälisesti luokiteltu huumausaineeksi. Taulukoissa oleva luokittelupäivämäärä tarkoittaa ajankohtaa, jolloin kyseinen aine on luokiteltu huumausaineeksi Suomessa. Lisäksi taulukoissa on sellaisia jo ennen vuotta 2015 luokiteltuja huumausaineita, joita on edelleen esiintynyt Suomen huumausainemarkkinoilla.

7.1. Amfetamiinin kaltaiset uudet huumausaineet

Alla mainitut huumausaineet ovat keskushermostoon vaikuttavia stimulantteja, jotka muistuttavat vaikutuksiltaan ja muilta ominaisuuksiltaan amfetamiinia.

HUUMAUSAINE	LUOKITTELUPVM	KÄYTTÖANNOS	LISÄTIEDOT
alfa-PVP	30.12.2013	25 mg puhtaasta aineesta	KKO 2018:76
alfa-PVT	2.2.2015	Tavallisesti 50-100 mg suun kautta tai nuuskaamalla tai 15-20 mg rektaalisesti (1)	Muistuttaa rakenteeltaan alfa-PVP:tä, MDPV:tä ja pyrovaleronia (1)
Etyylifenidaatti	4.8.2014	40 mg (2)	Erittäin vaarallinen huumausaine (2) RHO 30.10.2015 nro 15/146195: erittäin vaarallinen huumausaine
Metiopropamiini (MPA)	4.8.2014		Kemialliselta rakenteeltaan metamfetamiinin analogi (3)
2-fluoroamfetamiini (2-FA)	30.12.2013	Nasaalisesti 50-100 mg, oraalisesti 10-50 mg (4)	Vaikutuksiltaan ja toksisuudeltaan amfetamiinin kaltainen (4)
3-fluoroamfetamiini (3-FA)	30.12.2013	Oraalisesti 20-60 mg (5)	Voidaan ominaisuuksiltaan ja vaikutuksiltaan rinnastaa amfetamiiniin (5)
4-fluoroamfetamiini (4-FA)	30.12.2013	Normaali annos 100-150 mg (6)	Voidaan ominaisuuksiltaan ja vaikutuksiltaan rinnastaa amfetamiiniin (6)

4F-alfa-PVP	2.2.2015	Tavallisesti 50-100 mg otettuna suun kautta tai 10-20 mg otettuna nenän kautta tai höyrystettynä ja hengitettynä (1)	Rakenteeltaan katinoni ja on alfa-PVP:n johdannainen, muistuttaa myös hyvin läheisesti pyrovaleronia (1)
-------------	----------	--	--

- (1) Fimean arviolomake 12.12.2014 dnro 3363/06.08.00.10/2014
- (2) FT, oikeuskemian professori Ilkka Ojanperän lausunto 6.10.2014
- (3) Fimean lausunto 18.11.2014 dnro 002940/00.04.05/2014
- (4) Fimean arviointilomake 21.11.2012 dnro 4165/20.40.40/2012
- (5) Fimean arviointilomake 21.11.2012 dnro 4166/20.40.40/2012
- (6) Fimean arviointilomake 21.11.2012 dnro 4167/20.40.40/2012

7.1.1. Alfa-PVP:hen liittyvää rangaistuskäytäntöä

Alfa-PVP luokiteltiin huumausaineeksi 30.12.2013, minkä vuoksi sitä ei ole käsitelty huumausaineena Helsingin hovioikeuspiirin aikaisemmassa huumausaine-, lääke- ja dopingrikoksia koskevassa laatuhankeeseen raportissa vuodelta 2006. Alfa-PVP:tä ei ole myöskään tarkasteltu Kouvolan hovioikeuspiirissä tehdyssä rangaistuskäytäntöä ja mittaamista koskevassa selvityksessä vuodelta 2007. Edellä mainittujen selvitysten jälkeen kyseistä huumausainetta on kuitenkin esiintynyt nyt tarkasteltavana olleen aineiston perusteella suhteellisen yleisesti ratkaisukäytännössä.

Nyt tarkasteltavana olleessa aineistossa alfa-PVP:tä on käsitelty muun muassa seuraavissa ratkaisuissa:

KKO 2018:76 (edellä viitattu)

Rovaniemen HO R 17/84 nro 120845 Käräjäoikeus oli todennut, että rangaistuksen arvioinnissa alfa-PVP:n osalta voitiin soveltuvien osin ottaa lähtökohdaksi amfetamiinia koskeva rangaistuskäytäntö, huumausaineen pitoisuus ja siitä saatavien käyttöannosten määrät. Alfa-PVP oli katsottu erittäin vaaralliseksi huumausaineeksi (Helsingin hovioikeuden ratkaisu 6.3.2015 R 14/1561). Vastaajan menettely oli koskenut 10,7 grammaa alfa-PVP:tä. Tavanomaiseksi alfa-PVP:n käyttöannokseksi oikeuskäytännössä oli katsottu noin 25-50 milligrammaa. Muuntohuumeiden pitoisuudet vaihtelivat eikä huumausainetta internetissä ostava voinut tietää, mikä huumausaineen pitoisuus oli. Muuntohuumeisiin liittyi vakavan yliannostuksen riski. Käräjäoikeus katsoi, että normaalin vahvuudesta 10,7 grammasta alfa-PVP:tä olisi saanut noin 214 käyttöannosta, mikäli yhden käyttöannoksen suuruus olisi ollut 50 milligrammaa. Tämä määrä vastaisi noin 42,8 grammaa amfetamiinia ottaen huomioon, että amfetamiinin tyypillinen käyttöannos oli 0,2 grammaa. Lähes puhtaasta määrästä alfa-PVP:tä olisi mahdollista saada tätäkin enemmän käyttöannoksia jatkamalla ainetta. Nyt kysymyksessä olevassa asiassa ei ollut näytetty, että aine olisi ollut lähes puhdasta taikka erittäin puhdasta, joten käräjäoikeus katsoi, että kyseisessä tapauksessa käyttöannoksen määräksi voitiin arvioida 50 milligrammaa. Noin 40 grammasta amfetamiinia seuraisi oikeuskäytännön mukaan 7 – 8 kuukautta vankeutta. Käräjäoikeus katsoi edellä lausutuista perusteista oikeudenmukaiseksi seuraamukseksi vastaajan syyksi luetuista rikoksista 7 kuukautta vankeutta, joka voitiin tuomita ehdollisena. Vastaaja valitti käräjäoikeuden tuomiosta hovioikeuteen vaatien muun ohella rangaistuksen alentamista. Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden tuomiota.

Helsingin HO R 17/799 nro 119450 Käräjäoikeus oli lukenut vastaajan syyksi tämän tuoneen laittomasti postitse maahan 6,3 grammaa kideäistä alfa-PVP:tä. Käräjäoikeus totesi rangaistusseuraamusta koskevissa perusteluissaan oikeuskäytännössä (HHO 6.3.2015 nro 15/109655) katsotuksi, että alfa-PVP oli erittäin vaarallinen huumausaine ja että sen käyttöön liittyi virheellisestä annostelusta johtuvaa hengenvaaraa, vakavan terveydellisen vaurion vaaraa sekä voimakkaita vieroitusoireita. Alfa-PVP:n

tavanomainen käyttöannos oli 50 milligrammaa. Vastaajan tilaamasta määrästä olisi siten normaalivahvuksena saanut 126 käyttöannosta. Käräjäoikeus katsoi, että vastaajan rikoksen edellä kuvattu vakavuus ja vaarallisuus edellyttivät vankeusrangaistusta, joka hänen aikaisempi rikollisuutensa ja siitä annetut tuomiot huomioon ottaen tuli olla ehdoton. Käräjäoikeuden mukaan oikeudenmukainen seuraamus teosta oli 3 kuukautta vankeutta. Vastaaja valitti käräjäoikeuden tuomiosta ja vaati muun ohella, että vankeusrangaistus lievennetään sakoksi tai että sitä ainakin alennetaan. Hovioikeus ei myöntänyt jatkokäsittelylupaa.

Helsingin HO R 17/1187 nro 100538 Käräjäoikeus oli lukenut vastaajan syyksi kaksi törkeää huumausainerikosta, joista ensimmäisessä vastaaja oli tuonut laittomasti postitse Puolasta maahan 25,6 grammaa 99 painoprosenttista alfa-PVP:tä ja toisessa vastaavalla tavoin 50,7 grammaa 100 painoprosenttista alfa-PVP:tä. Käräjäoikeus oli todennut, että alfa-PVP oli oikeuskäytännössä katsottu erittäin vaaralliseksi huumausaineeksi ja että ensimmäisestä ainemäärästä olisi saatu 500 keskimääräisiä käyttöannosta ja toisesta yli 1000. Huumausaineen määrän perusteella kummassakin kohdassa kysymys oli suuresta määrästä erittäin vaarallista huumausainetta, joten törkeän huumausainerikoksen tunnusmerkistö täyttyi. Tekoja oli pidettävä myös kokonaisuutena arvostellen törkeinä. Käräjäoikeuden rangaistuksen mittaamista koskevien perustelujen mukaan ensiksi mainitusta teosta olisi tullut tuomita yksinään 8 kuukautta vankeutta ja toisesta 1 vuosi 2 kuukautta vankeutta. Myös muut rangaistukseen mittaamiseen vaikuttavat seikat, ja samalla tuomiolla syyksi luetut muut rikokset huomioon ottaen, käräjäoikeus oli tuominut vastaajan yhteiseen 1 vuoden 7 kuukauden vankeusrangaistukseen. Vastaaja valitti tuomiosta syyksi lukemisten osalta vaatien myös joka tapauksessa rangaistuksensa lieventämistä. Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden ratkaisun perusteluineen syyksi lukemisen ja rangaistuksen mittaamisen osalta.

Helsingin HO R 17/636 nro 107055 Käräjäoikeus oli lukenut vastaajan syyksi törkeän huumausainerikoksen, jossa tämä oli yhdessä kanssavastaajien kanssa tuonut maahan ulkomailta tilaamalla noin 100 gramman erän alfa-PVP-huumausainetta. Alfa-PVP:n pitoisuus oli ollut 94 painoprosenttia, mikä huomioon ottaen aine oli ollut tarkoitettu jatkettavaksi eteenpäin levitystä varten. Käräjäoikeus totesi rangaistusseuraamusta koskevissa perusteluissaan, että huumausainerikoksissa teoista seuraava rangaistus perustui pitkälti huumausaineesta saatavien käyttöannoksien määrään. Alfa-PVP:n tavanomainen käyttöannos oli 50 mg, jolloin kyseisen syytekohdan erästä laskennallisesti olisi ollut saatavissa 2.000 käyttöannosta. Käräjäoikeus pohti perusteluissaan myös sitä, oliko eri asia se, pystyivätkö välittäjät jakamaan välittämänsä aineen näin pieniin käyttöannoksiin ja se, että käyttäjien toleranssin kasvaessa myös käyttöannoskoko kasvoi ja saattoi olla moninkertainen tavanomaiseen käyttöannokseen nähden. Käräjäoikeus totesi, että huumausainerikos postitilauksella oli hyvin helppo rikos toteuttaa ja oli siksi hyvin houkutteleva huumausaineen käyttäjille. Uudet laboratorioden kehittelemät huumausaineet olivat huomattavan paljon vahvempia kuin perinteiset huumausaineet ja siksi niistä sai vähäisestä määrästä huomattavan suuren määrän käyttöannoksia. Nämä uudet huumausaineet olivat myös erittäin edullisia postitse tilattaessa. Ensikertalaiset rikoksentehtäjät saattoivat siksi syllistyä hyvinkin vakavaan rikokseen sitä itse etukäteen oikein ymmärtämättä. Nyt kyseessä ollut vastaaja ei kuitenkaan ollut ensikertalainen ja oli tiennyt, mitä he olivat olleet tekemässä ja minkälaisista määrää he olivat olleet tilaamassa. Siksi käräjäoikeus ei katsonut vastaajaa oikeutetuksi alempaan rangaistukseen teon helppouden tai käyttöannosmäärän odottamattomuuden takia. Käräjäoikeus kuitenkin totesi, että uusien huumausaineiden vahvuudesta johtuen käyttöannoksien määrään perustuvaa rangaistustasoa oli perusteltua tarkistaa hieman alaspäin. Käräjäoikeus mittasi edellä mainitusta syytekohdasta vastaajalle vankeutta 1 vuosi 8 kuukautta. Vastaaja valitti tuomiosta vaatien muun ohella rangaistuksen alentamista. Hovioikeus katsoi, että käräjäoikeuden tuomitsema vankeusrangaistus oli oikeudenmukainen seuraamus vastaajan syyksi luetusta rikoksesta.

Helsingin HO R 17/809 nro 150396 Käräjäoikeus oli lukenut vastaajan syyksi huumausainerikoksen, jossa rikoksen kohteena oli ollut 1,0 grammaa alfa-PVP:tä. Käräjäoikeuden perustelujen mukaan oikeuskäytännössä alfa-PVP oli katsottu erittäin vaaralliseksi huumausaineeksi, joka voitiin rinnastaa vaikutuksiltaan amfetamiiniin. Siten rangaistuksen mittaamisessa voitiin lähtökohdaksi ottaa amfetamiinia

koskeva rangaistuskäytäntö. Alfa-PVP:n tavanomaiseksi käyttöannokseksi oli katsottu 0,05 grammaa ja amfetamiinin 0,2 grammaa. Siten vastaajan tilaamasta 1,0 grammasta olisi ollut saatavissa noin 20 käyttöannosta. Amfetamiiniin verrattuna vastaava käyttöannosmäärä olisi saatavissa noin neljästä grammasta amfetamiinia. Oikeuskäytännön mukainen seuraamus teosta oli käräjäoikeuden mukaan sakkorangaistus. Syyttäjä valitti toisen syytekohtan syyksilukemisen osalta ja rangaistuksen koventamisperusteen osalta. Hovioikeus katsoi, että vastaaja oli syyllistynyt myös toisen syytekohtan mukaiseen huumausainerikokseen tuomalla yhdessä ainakin yhden tuntemattomaksi jääneen henkilön kanssa maahan 15,1 grammaa kidemäistä alfa-PVP:tä, josta olisi ollut saatavissa noin 300 käyttöannosta. Vastaava käyttöannosten määrä oli saatavissa noin 60 grammasta amfetamiinia. Hovioikeus tuomitsi vastaajan näistä kahdesta huumausainerikosta yhteiseen 9 kuukauden vankeusrangaistukseen koventamisperustetta soveltaen.

Helsingin HO R 17/2397 nro 113081 Vastaaja oli tuonut laittomasti postitse maahan huumausainetta eli yhteensä 10,7 grammaa pitoisuudeltaan 100 painoprosenttista alfa-PVP:tä. Vastaaja oli yrittänyt tilata internetin välityksellä MDPV:tä, mutta hänelle oli lähetetty alfa-PVP:tä. Käräjäoikeus ja hovioikeus katsoivat, että rangaistus oli tältä osin arvioitava vastaajan uskottavasti ja syytteeseen kirjatulla tavalla tilaamaksi ilmoittaman huumausaineen MPDV:n pohjalta (samassa tuomiossa on käsitelty myös furanyylifentanyyliä).

Helsingin HO R 16/301 ja 324 nrot 109322 ja 109395 Helsingin hovioikeus R 16/301 ja 324 nrot 109322 ja 109395: H:n syyksi oli luettu maahantuonnin 1 osalta 72,1 grammaa MDPV:tä (pitoisuus 50 painoprosenttia), tilauksen 9 osalta 700 grammaa alfa-PVP:tä tai MDPV:tä, tilauksen 14 ja maahantuonnin 8 osalta Kiinasta tilatut 500 grammaa alfa-PVP:tä sekä samaan huumausaine-erään kohdistuen 443,7 gramman alfa-PVP-erän (pitoisuus 95 painoprosenttia) ja 75,7 gramman alfa-PVP-erän (pitoisuus 23 painoprosenttia) maahantuonnit Suomeen, tammikuun 2015 huumausaine-erän osalta yksi kilogramma alfa-PVP:tä (pitoisuus 100 painoprosenttia) sekä B:lle lähetetyt 37 grammaa alfa-PVP:tä eli yhteensä 2.309,1 grammaa alfa-PVP:tä tai MDPV:tä (kun samaan erään kohdistuvien tilauksen 14 ja maahantuonnin 8 osalta huomioon on otettu vain tilattu määrä 500 grammaa alfa-PVP:tä). Pitoisuudet huomioon ottaen määrästä on ollut saatavissa ainakin 150.000 käyttöannosta. Syyte oli hovioikeudessa tilauksen 1 ja maahantuonnin 7 osalta hylätty. Hovioikeus totesi, että H:n syyksi luetuissa rikoksissa kysymyksessä oli ollut suuri määrä erittäin vaarallista huumausainetta, jota H oli hankkinut Kiinasta levittääkseen sitä edelleen laajalle ostajapiirille Suomeen. Huumausainerikosta oli myös kokonaisuutena arvostellen pidettävä törkeänä. Maahantuonnit olivat tapahtuneet toisten henkilöiden toimesta, minkä lisäksi tilausten tekemisessä ja yhteydenpidossa kanssavastajien kanssa oli käytetty erilaisia peittelykeinoja. Rikokset olivat tapahtuneet lähes vuoden kestäneen ajanjakson kuluessa. Näihin seikkoihin nähden H:n rikollinen toiminta oli ollut suunnitelmallista, kuten käräjäoikeus oli katsonut, ja rangaistusta määrättäessä oli siten sovellettava rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaista koventamisperustetta. Hovioikeus katsoi, että oikeudenmukainen seuraamus H:n syyksi luetusta törkeästä huumausainerikoksesta oli 9 vuotta vankeutta.

Muita tarkasteltavana olleen aineiston alfa-PVP:tä koskevia ratkaisuja:

- Helsingin HO R 18/627 nro 128730
- Helsingin HO R 17/2391 nro 118503
- Helsingin HO R 17/2614 nro 126534
- Helsingin HO R 17/2644 nro 137345
- Helsingin HO R 16/325 nro 109551
- Helsingin HO R 16/1559 nro 125540
- Helsingin HO R 16/1987 nro 120118
- Helsingin HO R 17/1038 nro 126019

7.1.2. Johtopäätöksiä ja havaintoja Alfa-PVP:hen liittyvästä rangaistuskäytännöstä

Tarkasteltavana olevassa aineistossa alfa-PVP:hen liittyvissä asioissa on lähes poikkeuksetta ollut kysymys internetin kautta ulkomailta tilatuista huumausaineista. Koska valtaosa Suomeen saapuneista tilauksista on pysäytetty lentotullissa Helsinki-Vantaan lentokentällä, alfa-PVP:tä koskevien asioiden käsittely on keskittynyt pitkälti Helsingin hovioikeuspiiriin ja sen sisällä Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen.

Työryhmän näkemyksen mukaan korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2018:76 on jo edellä todetuin tavoin selkeyttänyt rangaistuksen mittaamista alfa-PVP:tä koskevissa asioissa. Sanotun ratkaisun perusteella alfa-PVP:tä koskevissa asioissa rangaistuksen mittaamisessa voidaan ottaa lähtökohdaksi amfetamiinia ja metamfetamiinia koskeva rangaistuskäytäntö. Aineiston perusteella alfa-PVP on rinnastettu pidempään käytössä olleista huumausaineista amfetamiiniin jo puheena olevaa korkeimman oikeuden ratkaisua edeltäneessä oikeuskäytännössä. Näin ollen alfa-PVP:tä koskevat rangaistuksen mittaamisen lähtökohdat ovat olleet tavanomaista käyttöannoksen suuruutta lukuun ottamatta jo jonkin aikaa suhteellisen vakiintuneita.

Aineiston perusteella myös alfa-PVP:tä koskevissa tapauksissa keskeisimpinä rangaistuksen mittaamiseen liittyvinä seikkoina on otettu huomioon aineen määrä ja laatu. Korkein oikeus on arvioinut ratkaisussaan, että tavanomainen alfa-PVP:n käyttöannos on noin 25 milligrammaa puhdasta ainetta. Korkeimman oikeuden ratkaisua edeltäneessä oikeuskäytännössä alfa-PVP:n tavanomaisena käyttöannoksena pidetty noin 50 milligrammaa. Työryhmän näkemyksen mukaan alfa-PVP:n tavanomaisena käyttöannoksena tulee pitää korkeimman oikeuden ratkaisussa lausutuun tavoin noin 25 milligrammaa. Sanotusta lähtökohtaisesta käyttöannoksen koosta voitaneen poiketa lähinnä tapauksissa, joissa alfa-PVP:n pitoisuus poikkeaa tavanomaisesta.

Tarkasteltavana olleen aineiston perusteella alfa-PVP:n pitoisuudet ovat olleet poikkeuksetta hyvin korkeita, sillä ne ovat vaihdelleet 93 painoprosentista 100 painoprosenttiin. Tyypillinen pitoisuus on siis hyvin lähellä puhdasta alfa-PVP:tä. Alfa-PVP:n tavanomainen pitoisuus sekä sen tavanomainen käyttöannoksen koko huomioon ottaen jo pienestä määrästä alfa-PVP:tä saadaan huomattavan suuri määrä käyttöannoksia. Aineen korkean pitoisuuden ja pienen käyttöannoksen vuoksi alfa-PVP:n käyttöön on katsottu oikeuskäytännössä liittyvän virheellisestä käyttämisestä johtuvaa hengenvaaraa, vakavan terveydellisen vaurion vaaraa sekä voimakkaita vieroitusoireita. Edellä kerrottujen seikkojen on useimmissa ratkaisussa katsottu lisäävän rikoksen vahingollisuutta ja vaarallisuutta. Toisaalta yksittäisessä ratkaisussa uusien huumausaineiden (mm. alfa-PVP) vahvuudesta johtuen huumausaineesta saatavien käyttöannosten määrään perustuvan rangaistuksen mittaamisen on katsottu johtavan liian ankaraan lopputulokseen.

Amfetamiinia koskevassa oikeuskäytännössä törkeän huumausainerikoksen tunnusmerkistön mukaisena suurena määränä huumausainetta on pidetty noin 100 grammaa pitoisuudeltaan tavanomaista ainetta, mikä vastaa noin 500 käyttöannosta (tavanomaisen käyttöannoksen suuruus 0,2 grammaa). Alfa-PVP:tä koskevassa hovioikeuskäytännössä 25,6 grammaa on pidetty suurena määränä tilanteessa, jossa sanotusta määrästä saatavien käyttöannosten määräksi on arvioitu 50 milligramman käyttöannoskoon perusteella noin 500. Työryhmä pitää perusteltuna, että noin 500 käyttöannosta vastaavaa määrää alfa-PVP:tä pidetään myös jatkossa lähtökohtaisesti suurena määränä huumausainetta. Mikäli alfa-PVP:n pitoisuus on lähellä sataa painoprosenttia, suurena määränä tulisi näin ollen pitää noin 12,5 grammaa. Suuren määrän arvioinnissa tulee kuitenkin ottaa aina tapauskohtaisesti huomioon alfa-PVP:n mahdollinen tavanomaisesta poikkeava pitoisuus.

Työryhmä kiinnitti aineiston perusteella huomiota siihen, että alfa-PVP:n ja siitä saatavissa olevien käyttöannosten määrän noustessa huomattavan suuriksi, rangaistuskäytäntö vaikuttaisi jossakin määrin poikkeavan amfetamiinia koskevasta suhteellisen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä. Yksittäisessä alfa-PVP:tä ja MDPV:tä koskevassa hovioikeuden ratkaisussa käyttöannosten määrät nousivat yli 100.000 ja yli 150.000 käyttöannokseen (1.792,60 grammaa ja 2.224,80 grammaa), jolloin rangaistuksiksi mitattiin 6 ja 7

vuotta vankeutta. Käyttöannosten perusteella edellä kerrotut määrät alfa-PVP:tä ja MDPV:tä rinnastuisivat noin 20 kiloon ja noin 30 kiloon amfetamiinia. Työryhmän käsityksen mukaan sanotuista määristä amfetamiinia mitattaisiin tavanomaisissa olosuhteissa pidempiä vankeusrangaistuksia.

Aineistoon kuuluneessa yksittäisessä ns. postihuumejutussa HHO R 17/2397 nro 113081 vastaaja oli yrittänyt tilata internetistä MDPV:tä, mutta hänelle oli lähetetty alfa-PVP:tä. Hovioikeus mittasi rangaistuksen vastaajan uskottavasti tilaamaksi ilmoittaman huumausaineen (MPDV) rangaistuskäytännön perusteella.

7.2. Fentanyylin kaltaiset synteettiset opioidit

Fentanyylit ovat erittäin vaarallisia synteettisiä opioideja. Niiden käyttöannokset ovat pieniä, mistä johtuen niiden tarkka annostelu on vaikeaa. Yliannostuksesta seuraa hengenvaarallinen hengityslama.

Fentanyylijohdannaisten ja erityisesti hyvin pieninä annoksina vaikuttavan karfentaniilin liika-annostelu tapahtuu helposti ja keskushermostoa ja hengitystä lamaavan vaikutuksen vuoksi kuolemaan johtavia myrkytyksiä on eri puolilta maailmaa raportoitu. Annostelu on erittäin vaikeaa erityisesti erittäin pienen vaikuttavan annoksen, mutta myös kokemattomuuden ja sekakäytön vuoksi. Lisäksi käyttäjät voivat annostella ainetta täysin tietämättään, koska ainetta on raportoitu eri vaikuttavia aineita sisältävinä seoksina ja tällöin paitsi opioidien käyttäjät myös henkilöt, joilla ei ole tarkoitusta käyttää opioideja, altistuvat tietämättään näiden aineiden toksisille vaikutuksille (Fimean arviointilomake 28.8.2017).

Fimea on esittäessään sosiaali- ja terveysministeriölle fentanyylijohdannaisten luokittelua huumausaineiksi todennut, että niiden väärinkäytöstä aiheutuvat riskit ovat verrattavissa fentanyylin ja muiden opioidien väärinkäytöstä seuraaviin riskeihin (esim. Fimean arviointilomake 5.9.2017 dnro 004837/06.08.04.01/2017).

Koska fentanyyleissä käyttöannokset ovat hyvin pieniä ja on havaittu, että maahantuotujen fentanyyliin ja niiden johdannaisten pitoisuus on vaihdellut lähes 1-100 painoprosentin välillä, pyritään nykyisin jokaisesta näytteestä tutkimaan sen pitoisuus, jos ainetta on riittävä määrä pitoisuuden määrittämiseksi. Tämän jälkeen käyttöannokset lasketaan puhtaasta huumausaineesta. Esim. 3 grammaa pitoisuudeltaan 2,3 painoprosenttista furanylifentanyyliä sisältää puhdasta huumausainetta 69 milligrammaa (3 x 0,023) ja 0,5 mg käyttöannoksella siitä saa annoksia 138.

Korkein oikeus on antanut toistaiseksi yhden fentanyyliä koskevan ennakkopäätöksen. Ratkaisussa KKO 2014:34 korkein oikeus on todennut, että fentanyyli on erittäin vaarallinen huumausaine, jonka tavanomainen käyttöannos on suuruusluokkaa 300 mikrogrammaa (0,3 mg). Asiassa esitettyjen asiantuntijalausuntojen perusteella fentanyyli on korkeimman oikeuden mukaan luokiteltavissa vaarallisemmaksi huumausaineeksi kuin heroini. Rangaistustason arvioinnissa voidaan korkeimman oikeuden mukaan siten ottaa lähtökohdaksi heroiniä koskeva rangaistuskäytäntö, mutta fentanyyliä koskevasta rikoksesta tuomittavan rangaistuksen tulee kuitenkin olla ankarampi kuin käyttöannosten määrät mukaan lukien vastaavan kaltaisesta heroiniä koskevasta rikoksesta tuomittavan rangaistuksen.

Korkein oikeus on 15.5.2019 käsitellyt toista fentanyyliä koskevaa rikosasiaa (VL:2018-63). Teossa vastaaja oli tilannut internetin kautta itselleen postitse toimitettavaksi 1 gramman fentanyyliä. Hänelle oli lähetetty 0,9 grammaa 86,8-painoprosenttista fentanyyliä. Alemmat oikeudet katsoivat, että kysymys oli erittäin vaarallisesta huumausaineesta ja että esitetyn selvityksen perusteella aineesta saatavissa olevien noin 2.600 käyttöannoksen perusteella kysymys oli myös suuresta määrästä huumausainetta. Kysymys oli siitä, oliko tekoa kokonaisuutena arvostellen pidettävä törkeänä. Korkein oikeus ei ole vielä antanut asiassa ratkaisua.

HUUMAUSSAINE	LUOKITTELU-PVM	KÄYTTÖANNOS	LISÄTIEDOT
--------------	----------------	-------------	------------

Akryloyylifentanyyli	14.11.2016	Käyttöannosten kuvattu olevan fentanyyliä pienempiä: - kevyt vaikutus 5-12,5 µg - vahvempi päihtymys 12,5-25 µg (1) - suuri annos 25-47,5 µg	Todettu olevan fentanyyliä voimakkaampi ja vaikutukseltaan pitkäkestoisempi, raportoitu käytettävän suun kautta tabletteina ja jauheena tai tabletit murskatun nenän kautta tai suonensisäisesti annostellen, nenäsumute tyypillisin käyttötapa (1)
Asetyyliifentanyyli	28.9.2015	Noin 5 mg tavallisesti otettuna nenän kautta nuuskattuna tai sumutteena (2)	Todettu noin 16 kertaa morfiinia tehokkaammaksi ja noin kolmannes fentanyylin vaikutuksesta; ainetta käytetään myös suonensisäisesti, polttamalla (esim. on havaittu kasvimateriaaliin sekoitettuna) tai otettuna kielen alla; vaarallisuudeltaan rinnastettavissa fentanyyliin (2)
Bentsodioksolifentanyyli	13.11.2017	Ei varmaa tietoa; vaikuttaisi, että käyttöannokset ovat suurempi kuin fentanyyllillä, rakenteeltaan samanlaisen asetyyliifentanyylin väärinkäyttöannokset 3-10 mg tavallisesti otettuna nenän kautta nuuskattuna tai sumutteena (3)	Asetyyliifentanyylin bentsodioksoli-johdannainen, raportoitu käytettävän nenäsuihkeena (3)
Bentsoyyliifentanyyli	13.11.2017		Ei havaintoja Suomessa
Butyyrifentanyyli	1.4.2016	Suun kautta otettuna alkaen 1 mg, suonensisäisesti 0,05 mg, kielen alla 0,5-1 mg tai poltettuna alkaen 100 mg (4)	Vaarallisuudeltaan rinnastettavissa fentanyyliin (4)

Furanyylifentanyyli (=2-furanyylifentanyyli)	1.4.2016	0,25-0,5 mg nenän tai suun kautta (4)	Vaarallisuudeltaan rinnastettavissa fentanyyliin (4)
Karfentaniili	13.11.2017	Käyttöannosten oltava pienempiä kuin fentanyylissä (5)	Noin 100 kertaa voimakkaampi kuin fentanyyli ja 10.000 kertaa voimakkaampi kuin morfiini; yksi voimakkaimmin vaikuttavista opioideista (5)
Metoksiasetyylifentanyyli	13.11.2017	Rajallisten kokemusten perusteella vaikuttaa, että käyttöannokset ovat vain hieman suurempia kuin fentanyylillä (esim. 0,5-1,5 mg nenän kautta) (6)	Kemialliselta rakenteeltaan lähellä asetyylifentanyyliä ja hyvin lähellä okfentaniiliä, ei havaintoja Suomessa (6)
Okfentaniili	28.9.2015	3 mikrogramman annos vastaa 5 mikrogrammaa fentanyyliä (7)	2,5 kertaa voimakkaampi kuin fentanyyli, vaarallisuudeltaan rinnastuu fentanyyliin, huomattava yliannostusriski (7)
<i>Para</i> -fluorofentanyyli	27.6.2018		
Syklopentyylifentanyyli	13.11.2017	Käyttöannoksesta ei varmaa tietoa (3)	Muistuttaa rakenteellisesti furanyylifentanyyliä, ei havaintoja Suomessa (3)
Syklopropyyllifentanyyli	13.11.2017	Käyttöannoksesta ei varmaa tietoa (3)	Muistuttaa rakenteellisesti furanyylifentanyyliä, ei havaintoja Suomessa (3)
Tetrahydrofuranyylifentanyyli (THF-F)	30.7.2018		
Tetrametyylisyklopropanifentanyyli	13.11.2017	Käyttöannoksista ei varmaa tietoa (6)	Ei havaintoja Suomessa
Tiofeenifentanyyli	15.11.2018	Väärinkäyttöannoksista ei ole löytynyt tietoja internetistä (8)	Muistuttaa rakenteeltaan uudemmista fentanyyli-johdannaisista furanyylifentanyyliä, ainetta ei ole raportoitu Suomessa (8)

U-47700	14.11.2016	10 mg (9)	7,5 kertaa potentimpaa kuin morfiini (9) VL:2019-51
2-fluorifentanyyli	13.11.2017	Tarkkoja käyttöannostietoja ei ole tiedossa	
3-fluorifentanyyli	13.11.2017	Tarkkoja käyttöannostietoja ei ole tiedossa	
3-fenyylipropanoyylifentanyyli	13.11.2017	Tarkkoja käyttöannostietoja ei ole tiedossa (3)	Ei havaintoja Suomessa
4-fluoributyryrifentanyyli	1.4.2016	1-2 mg suun kautta otettuna tai alkaen 0,6 mg nenäsumutteena (4)	Vaarallisuudeltaan rinnastettavissa fentanyyliin (4)
4-fluori-isobutyryrifentanyyli (4F-iBF)	13.11.2017	Käyttöannokset alustavasti noin 3-4 kertaa suurempia kuin fentanyyllillä ja vaikutusaika pidempi (10)	Vuonna 2016 Ruotsissa useita myrkytyskuolemia (10)
4-kloori-isobutyryrifentanyyli (4Cl-iBF)	13.11.2017	Käyttöannosten kuvattu olevan suurempia kuin fentanyyllillä (6)	Vuonna 2016 Ruotsissa useita myrkytyskuolemia (6)
3-metyylikrotonyylifentanyyli	15.11.2018	Väärinkäyttöannoksista ei löydy varmaa tietoa, rakenteellisesti samankaltaisen akroyylifentanyylin väärinkäyttöannokset nenäsumutteena käytettynä ovat käyttäjien kertomusten mukaan 5µg – 200 µg , aineen rakenteen perusteella voidaan olettaa annosten olevan hyvin pieniä (8)	Muistuttaa rakenteeltaan uudemmista fentanyyli-johdannaisista akroyylifentanyyliä, vaikutusmekanismi on fentanyylin kaltainen, rakenteellisesti samankaltaisen akroyylifentanyylin on hiirellä tehdyssä kokeessa havaittu olevan voimakkaampi kivun lievittäjä kuin fentanyyli ja vaikutus kestää pidempään, ainetta ei ole raportoitu Suomessa (8)
4-hydroksibutyryrifentanyyli (4-HO-BF)	15.11.2018	Väärinkäyttöannoksista ei ole luotettavaa tietoa, rakenteellisesti samankaltaisen butyryrifentanyylin	Muistuttaa rakenteeltaan uudemmista fentanyyli-johdannaisista

		väärinkäyttöannokset ovat nenän kautta nuuskattuna tai nenäsumutteena keskimäärin 0,5-3 mg (8)	butyyrifentanyyliä; ainetta ei ole raportoitu Suomessa (8)
4-metoksibutyyrifentanyyli (4-MeO-BF)	15.11.2018	Rakenteellisesti samankaltaisen butyyrifentanyylin väärinkäyttöannokset ovat nenän kautta nuuskattuna tai nenäsumutteena keskimäärin 0,5-3 mg; myös 4-metoksi-butyyrifentanyyliä kerrotaan annosteltavan saman kokoluokan tai hieman suurempina annoksina kuin fentanyyliä (8)	Muistuttaa rakenteeltaan uudemmista fentanyylijohdannaisista butyyrifentanyyliä; ainetta ei ole raportoitu Suomessa (8)

- (1) Fimean arviointilomake 22.9.2016 dnro 005020/06.08.04.01/2016
- (2) Fimean arviolomake 3.7.2015 dnro 003341/06.08.04.01/2015
- (3) Fimean arviointilomake 8.9.2017 dnro 004837/06.08.04.01/2017
- (4) Fimean arviolomake 12.1.2016 dnro 006122/06.08.04.01/2015
- (5) Fimean lausunto 1.9.2017 dnro 005115/00.04.05/2017
- (6) Fimean arviointilomake 7.9.2017 dnro 004837/06.08.04.01/2017
- (7) Fimean lausunto 24.11.2016 dnro 006252/00.04.05/2016 ja sen liitteenä oleva arviolomake 3.7.2015 dnro 003341/06.08.04.01/2015
- (8) Fimean arviolomake 6.9.2018 dnro 005282/06.08.04.01/2018
- (9) Fimean arviointilomake 25.8.2016 dnro 004501/06.08.04.01/201
- (10) Fimean arviointilomake 5.9.2017 dnro 004837/06.08.04.01/2017

7.2.1. Fentanyyleihin liittyvää rangaistuskäytäntöä

Fentanyyliä on käsitelty huumausaineena jo Helsingin hovioikeuspiirin aikaisemmassa huumausaine-, lääk- ja dopingrikoksia koskevassa laatuhankeksen raportissa vuodelta 2006. Raportin mukaan fentanyyli (Suomessa esiintynyt johdannainen 3-metyylifentanyyli) on erittäin voimakas opioidi ”superheroiini”, jonka käyttöannos on 250 mikrogrammaa (0,000250 g) puhdasta ainetta. Ainetta on tuolloin todettu esiintyneen alle 1 prosentin pitoisuuksina. Esimerkiksi 2 grammaa pitoisuudeltaan 0,8 prosentista ainetta sisältää puhdasta ainetta 0,016 grammaa. Pienien määrien vuoksi aineen on todettu olevan vaikeasti annosteltava ja toisaalta helposti salakuljettava. Aineeseen liittyi erittäin suuri myrkytyskuoleman riski yliannostuksen vuoksi, minkä perusteella aineen rangaistustason tuli olla heroiinia selvästi ankarampi. Työryhmä esitti tuolloin suosituksenaan, että vankeusrangaistusta sovellettaisiin 10 käyttöannoksen jälkeen ja huumausainerikos olisi fentanyylin kohdalla törkeä yli 100 käyttöannoksen kohdalla. Tämä 100 käyttöannosta todettiin saatavan noin 3 grammasta 0,8 painoprosenttista ainetta.

Nyt tarkasteltavana olleessa aineistossa fentanyyjejä on käsitelty muun muassa seuraavissa ratkaisuisissa:

KKO 2014:34 (viitattu edellä s. 47)

Vaasan HO R 16/676 nro 105524: Käräjäoikeus oli todennut vastaajan tahallisuuden ulottuneen 650

tavanomaisen käyttöannoksen hallussa pitämiseen. Määrä vastasi käyttötavasta riippuen 32,5–65 grammaa heroiinia. Mainitun heroiinimäärän hallussapidosta tuomittavien rangaistusten taso oli suunnilleen 1 vuosi 8 kuukautta – 2 vuotta 4 kuukautta. Vastaajan teon moitittavuutta vähensi se, että hänen ei ollut näytetty levittäneen fentanyyliä. Käräjäoikeus katsoi, että rangaistustason arvioinnissa lähtökohdaksi voitiin ottaa heroiinia koskeva rangaistuskäytäntö. Fentanyyliä koskevasta rikoksesta rangaistuksen tuli kuitenkin olla ankarampi kuin käyttöannosten määrät huomioiden vastaavasta määrästä heroiinia tuomittavan rangaistuksen. Vastaaja valitti ja vaati muun ohella rangaistuksen alentamista. Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden vastaajan rangaistusseuraamusta koskevat perustelut.

Helsingin HO R 17/1401 nro 108484: Hovioikeus katsoi vastaajan syylistyneen huumausainerikokseen, jossa tämä oli laittomasti tuonut postitse maahan huumausainetta eli 0,1 grammaa fentanyyliä vaikuttavana aineena sisältänyttä jauhetta. Fentanyylin kerta-annos pistämällä oli noin 50-300 mikrogrammaa puhdasainetta. Vastaajalle toimitetusta määrästä olisi ollut puhtasaineena saatavissa 333 – 2.000 käyttöannosta. Vastaajan maahantuoman aineen pitoisuutta ei ollut määritetty, mutta maahantuodusta aineesta saatavien käyttöannosten lukumäärä oli joka tapauksessa ollut hyvin suuri. Aineesta saatavien käyttöannosten määrän perusteella oli selvää, että aine oli ollut tarkoitettu levitykseen tai vähintäänkin oli syntynyt vaara siitä, että ainetta olisi päätynyt muidenkin kuin vastaajan omaan käyttöön. Fentanyyli oli erittäin vaarallinen huumausaine. Hovioikeus katsoi, että vastaajan tilaamasta fentanyylimäärästä olisi korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 2014:34 ilmenevän tavanomaisena pidettävän 300 mikrogramman käyttöannoksen ja sataprosenttisen pitoisuuden perusteella laskettuna ollut saatavissa 333 käyttöannosta, mitä oli pidettävä suurena määränä. Oikeudenmukainen rangaistus kyseisestä teosta huomioon ottaen, että fentanyylin pitoisuutta ei ollut selvitetty, oli yksinään noin 10 kuukauden vankeusrangaistus. Käräjäoikeuden tuomitsemaa rangaistusta korotettiin (*osin myös syyksilukeminen muuttui*).

Helsingin HO R 17/2397 nro 113081: Vastaajalle oli vaadittu rangaistusta huumausainerikoksesta, koska tämä oli laittomasti tuonut postitse maahan huumausainetta eli 0,5 grammaa furanyylifentanyyliä, jonka vastaaja oli tilannut internetin kautta ulkomailta. Käräjäoikeus totesi kysymyksessä olleen erittäin vaarallinen ja vahva huumausaine ja että arvioidulla 0,5 milligramman käyttöannoksella tilatulla 0,5 gramman suuruisella määrällä huumausainetta olisi ollut oletusarvoisesti saatavissa noin 1.000 annosta. Kyseisessä asiassa aineen pitoisuutta ei ollut pystytty selvittämään, joten käräjäoikeuden mukaan rangaistusarvoa ei voinut mitata sen mukaisesti, että kysymyksessä olisi pitoisuudeltaan lähes 100 prosenttista puhdasta huumausainetta. Selvää oli kuitenkin siitä huolimatta, että kysymys olisi sadoista käyttöannoksista. Käräjäoikeus otti rangaistusta alentavana seikkana huomioon sen, että vastaajan tausta huomioon ottaen oli uskottavaa, että kysymys oli ollut omaan käyttöön tilaamisesta. Käräjäoikeus totesi, että kysymyksessä olevasta määrästä furanyylifentanyyliä tavanomaisesti mitattaisiin noin 10 kuukauden – 1 vuoden mittainen vankeusrangaistus. Tässä asiassa enemmän selvityksen puutteessa käräjäoikeus katsoi kohtuulliseksi rangaistuksen pituudeksi 5 – 6 kuukautta. Vastaaja valitti käräjäoikeuden tuomiosta ja vaati rangaistuksen alentamista. Syyttäjä teki vastavalituksen ja vaati muun ohella rangaistuksen korottamista. Hovioikeus viittaasi tuomionsa perusteluissa asiassa todisteena esitettyyn Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen (Fimean) 14.1.2016 sosiaali- ja terveysministeriölle tekemään ehdotukseen, johon liitettyssä arviolomakkeessa oli todettu käyttäjien kertomusten perusteella furanyylifentanyylin väärinkäyttöannosten olevan 0,25 – 0,5 milligrammaa suun tai nenän kautta otettuna. Tältä pohjalta arvioituna vastaajan tilaamasta 0,5 gramman furanyylifentanyylimäärästä olisi ollut saatavissa 1.000 – 2.000 käyttöannosta. Toisaalta aineen vahvuutta ei ollut pystytty selvittämään, mikä syyttäjän ilmoituksen mukaan oli johtanut siihen, että vastaajaa oli syytetty ainoastaan huumausainerikoksesta. Vaikka aineen tarkempi vahvuus olikin jäänyt osoittamatta, kysymyksessä olevasta määrästä olisi joka tapauksessa ollut saatavissa useita satoja käyttöannoksia. Tämä seikka oli omiaan vaikuttamaan huumausainerikoksessa rangaistusta korottavaan suuntaan. Hovioikeus myös totesi, että silloin kun oli kysymys suurista huumausainemääristä, vastaajan ilmoittamalla mahdollisella omalla huumausaineen käytöllä oli rangaistusta alentavana seikkana myös vähemmän painoarvoa. Kun lääkintäviranomaiset olivat rinnastaneet furanyylifentanyylin ominaisuuksiltaan ja vaikutuksiltaan fentanyyliin, voitiin ensin mainitun

aineen arvioinnissa hakea johtoa myös oikeuskäytännön kannanotoista fentanyyliin. Kysymys oli poikkeuksellisen vaarallisesta, jopa heroiinia vaarallisemmasta huumausaineesta. Siitä olisi saatu varsin huomattava määrä käyttöannoksia. Hovioikeuden arvion mukaan tästä teosta yksinään olisi tuomittu lähelle vuotta ulottuva vankeusrangaistus. Hovioikeus korotti käräjäoikeuden tuomitsemää rangaistusta.

Helsingin HO R 18/1134 nro 142354: Vastaaja oli laittomasti tuonut postitse maahan huumausainetta eli 54 kpl erittäin vaaralliseksi huumausaineeksi luokiteltua fentanyyliä sisältäneitä lappuja tilaamalla sanotun huumausaine-erän ulkomailta itselleen postitse toimitettavaksi tai vähintäänkin luovuttamalla omat yhteystietonsa tällaisen huumausaine-erän toimittamiseksi Suomeen. Ottaen huomioon huumausaineen laatu ja määrä, oli se ollut tarkoitettu ainakin osittain levitykseen. Käräjäoikeuden mukaan oli perusteltua päätyä siihen johtopäätökseen, että yksi fentanyyliä sisältänyt lappu vastasi yhtä käyttöannosta, eli käyttöannoksia oli siten 54, mikä määrä vastasi käyttötavasta riippuen 2,7 – 5,4 grammaa heroiinia. Mainitun heroiinimäärän hallussa pitämisen ja osittaisen levitystarkoituksen rangaistustason voitiin katsoa olevan suunnilleen neljästä kuuteen kuukautta vankeutta. Käräjäoikeus tuomitsi vastaajan samaan tuomioon sisältyvä toinen huumausainerikos huomioon ottaen viiden kuukauden pituiseen ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Syyttäjä valitti käräjäoikeuden tuomiosta vaatien rangaistuksen korottamista. Syyttäjän mukaan fentanyyliä koskevasta rikoksesta tuomittavan rangaistuksen tuli olla ankarampi kuin käyttöannosten määrät mukaan lukien vastaavan kaltaisesta heroiinia koskevasta rikoksesta. Hovioikeus katsoi käräjäoikeuden toteamin tavoin, että yksi fentanyyliä sisältänyt lappu vastasi yhtä käyttöannosta, joka vastasi noin 54 käyttöannosta eli käyttötavasta riippuen noin 2,7 grammaa – 5,4 grammaa heroiinia. Heroiinista tuomittavat rangaistukset olisivat neljästä kuuteen kuukauteen vankeutta. Ottaen huomioon korkeimman oikeuden ennakkoratkaisussa KKO 2014:34 annettu oikeusohje siitä, että fentanyyliä koskevasta rikoksesta tuomittavan rangaistuksen tulee olla ankarampi kuin käyttöannosten määrät mukaan lukien vastaavan kaltaisesta heroiinia koskevasta rikoksesta, hovioikeus harkitsi oikeudenmukaiseksi rangaistukseksi vastaajalle seitsemän kuukautta vankeutta, joka voitiin määrätä ehdollisena. Vastaajan rangaistusta siten korotettiin.

7.2.2. Johtopäätöksiä ja havaintoja fentanyyliin ja sen kaltaisiin aineisiin liittyvästä rangaistuskäytännöstä

Aikaisemman laatuhanke-ryhmän suosituksessa esitettiin, että fentanyylin käyttöannos olisi 250 mikrogrammaa (0,000250 g) puhdasta ainetta. Kuten edellä on todettu, korkeimman oikeuden 27.5.2014 antamassa ratkaisussa KKO 2014:34 linjattiin, että tavanomainen käyttöannos on noin 300 mikrogrammaa (0,000300 g eli 0,3 mg). Kyseisessä tapauksessa tarkasteltavana oli fentanyylilaastareista saatavien käyttöannosten määrä, joka taas riippui osaltaan käyttötavasta ja määriteltiin tuossa ratkaisussa asiantuntijalausuntojen kannanottojen perusteella. Kysymys ei siten ollut puhtaan aineen hallussapidosta. Ratkaisun perusteluista voidaan kuitenkin päätellä, että käyttöannos on määritelty nimenomaan puhtaan aineen perusteella. Rangaistuksen mittaamisen osalta ratkaisussa katsottiin, että rangaistustason arvioinnissa voidaan ottaa lähtökohdaksi heroiinia koskeva rangaistuskäytäntö, mutta koska fentanyyli oli heroiinia vaarallisempaa, käyttöannosten perusteella suhteutettujen rangaistusten tuli olla heroiinia koskevaa rikosta ankarampia.

Heroinia koskeva vakiintunut rangaistuskäytäntö vastannee pitkälti aikaisemman laatuhanke-ryhmän rangaistussuosituksia. Myös korkeimman oikeuden näkemys heroiinin rangaistustasosta edellä mainitussa ratkaisussa (kohta 32) näyttäisi pohjautuvan näihin rangaistussuosituksiin, joiden mukaan yleinen käyttöannos suonensisäisesti käytettynä on 0,05 grammaa ja poltettaessa 0,1 grammaa.

Helsingin hovioikeuden ratkaisussa 5.10.2018 nro 1134 (R 18/1134) kysymys oli 54 fentanyylilapun maahantuonnista. Syytteen mukaan, jonka näkemyksen myös hovioikeus hyväksyi, yksi lappu vastasi yhtä käyttöannosta. Tästä ratkaisusta ei ilmene, että lappujen huumausainepitoisuutta olisi tutkittu. Vastaavasti kuin ratkaisussa KKO 2014:34 hovioikeus arvioi ensin mikä rangaistus 54 heroiinikäyttöannoksen hallussapidosta seuraisi (käyttötavasta riippuen 4 – 6 kk vankeutta) ja koska ratkaisun KKO 2014:34

oikeusohjeen mukaan fentanyylistä tuli tuomita heroiniä ankarammin, tuomitsi rangaistukseksi tästä huumausainerikoksesta ja toisesta vähäisemmästä huumausainerikoksesta 7 kuukautta vankeutta.

Fentanyylilaput ovat olleet rikoksen kohteena myös kahdessa Turun hovioikeuden ratkaisussa 31.8.2017 nro 113107 (R 16/822) ja 28.3.2018 nro 113821 (R 16/2037). Näistä ensimmäisessä fentanyylilappujen huumausainepitoisuus oli tutkittu ja tämän perusteella katsottiin, että yhdessä lapussa oli fentanyyliä 200 mikrogrammaa eli hallussapidon kohteena olleessa 299 lapussa oli yhteensä noin 200 tavanomaisena pidettävää käyttöannosta (= 300 mikrogrammaa). Hovioikeus katsoi, ettei vastaajan kertomalla omalla käyttöannoksen suuruudella ollut merkitystä, vaan lähtökohdaksi tuli ottaa tavanomainen käyttöannos. Hovioikeus tuomitsi vastaajan törkeästä huumausainerikoksesta 1 vuoden ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Toisessa Turun hovioikeuden ratkaisussa rikoksen kohteena olleiden fentanyylilappujen pitoisuutta ei ollut tutkittu. Hovioikeus päätyi kärjäoikeuden tavoin katsomaan, että kun laput olivat nimenomaan päihdekäyttöön valmistettuja eikä asiassa ollut esitetty, että fentanyylin pitoisuus olisi poikennut tavanomaisesta, yksi lappu vastasi yhtä tavanomaista käyttöannosta. Toisin kuin kärjäoikeus, hovioikeus ei katsonut teon kokonaistörkeysarvostelun täyttyvän kysymyksessä olevan 297 fentanyylilapun maahantuontirikoksen osalta ja tuomitsi vastaajan tästä huumausainerikoksesta ja vähäisemmästä salakuljetuksesta sekä täytäntöönpanemastaan 1 vuoden ehdollisesta vankeusrangaistuksesta yhteiseen 1 vuoden 4 kuukauden vankeusrangaistukseen.

Fentanyylilaastareita koskevista ratkaisuissa on ollut vaihtelua sen suhteen, onko rikoksen kohteena olevista laastareista saatavien käyttöannosten määrä laskettu tutkitusti laastareista saatavan puhtaan fentanyylin perusteella vai ottaen lähtökohdaksi korkeimman oikeuden ratkaisussa laastareista saatavista käyttöannoksista todettu. Kaikissa laastareita koskevista ratkaisuissa vastaajat ovat riitauttaneet korkeimman oikeuden ratkaisussa todetun käyttöannoksen suuruuden ja pitäneet oikeana käyttöannoksena huomattavasti suurempaa määrää fentanyyliä.

Vaasan hovioikeus on ratkaisussaan 10.2.2017 nro 105524 (R16/676) hyväksynyt kärjäoikeuden ratkaisun siltä osin, että rikoksen kohteena olevista 13 laastarista saatava 218,4 milligramman (364 – 650 käyttöannosta) hallussapito täytti törkeän huumausainerikoksen ja siitä tuomittaisiin yksistään noin 1 vuosi 10 kuukautta vankeutta. Turun hovioikeuden ratkaisussa 14.2.2017 nro 106082 (R 16/1282) 32 laastarista katsottiin korkeimman oikeuden ratkaisun perusteella saatavan noin 448 käyttöannosta ja vastaaja tuomittiin törkeästä huumausainerikoksesta 1 vuoden 4 kuukauden ehdolliseen vankeuteen. Toisessa Turun hovioikeuden tuomiossa (27.6.2018 nro 127831, R 17/1118) laastareista katsottiin niistä tutkimuksissa mitatun puhtaan fentanyylin (74,27 milligrammaa) ja 300 mikrogramman käyttöannoksen perusteella saatavan 247 väärinkäyttöannosta. Rikoksen kohteena oli myös muita erittäin vaarallisia huumausaineita, ja yhteenlaskettuna hallussapidon kohteena oli 359,5 käyttöannosta. Hovioikeus tuomitsi vastaajan tästä törkeästä huumausainerikoksesta ja varkaudesta yhteiseen 1 vuoden 6 kuukauden vankeusrangaistukseen ottaen lieventävänä huomioon myös aikaisempia vankeusrangaistuksia.

Helsingin hovioikeuden ratkaisussa 26.2.2018 nro 108484 keskeinen kysymys oli, että rikoksen kohteena olleen 0,1 gramman fentanyyliä vaikuttavana aineena sisältäneen jauheen huumausainepitoisuutta ei ollut tutkittu. Vastaajan väite oli, että hän oli tilannut vain 0,01 grammaa ainetta, mutta hänelle oli toimitettu 0,1 grammaa kyseistä jauhetta, jonka pitoisuutta ei ollut selvitetty. Toisin kuin kärjäoikeus hovioikeus päätyi lukemaan huumausainerikoksen vastaajan syyksi syytteen mukaan 0,1 grammaan kohdistuvana rikoksena perustellen ratkaisuaan muun muassa sillä, että kaupan olevan fentanyylin pitoisuus on syyttäjän esittämän todistelun (AlphaBay Market- sivuston listaus) mukaan hyvin korkea ja vastaaja oli itsekin myöntänyt, että aineen käytössä tuli lähteä siitä, että aine olisi lähes puhdasta. Koska fentanyylin pitoisuutta ei ollut selvitetty, hovioikeus katsoi oikeudenmukaiseksi rangaistukseksi 10 kuukautta vankeutta.

Todettakoon, että 0,1 grammasta puhdasta fentanyyliä saisi noin 330 300 mikrogramman käyttöannosta. Tuomittu 10 kuukauden rangaistus seuraisi vakiintuneesti noin 10 grammaan heroiniä (käyttötavasta riippuen 100 – 200 käyttöannosta) kohdistuvasta rikoksesta. Sillä, ettei aineen pitoisuutta ole tutkittu, voi siis olla huomattava merkitys paitsi jo syyksilukemisen, myös rangaistuksen mittaamisen kannalta. Lisäksi edellä mainitussa ratkaisussa kaupan olevan fentanyylin pitoisuudesta todettu huomioon ottaen

aikaisemman laatuhankeen kannanotot fentanyyliin esiintymisestä alle 1 prosentin pitoisuuksina voidaan asettaa kyseenalaiseksi.

Helsingin hovioikeuden ratkaisussa 21.2.2018 nro 107459 (R 17/891), jota on jo käsitelty toisaalla tässä työssä, vastaaja oli tilannut postitse 1 gramman fentanyyliä ja hänelle oli toimitettu 0,9 grammaa 86,8-prosenttista ainetta. Käräjäoikeus oli lukenut teon vastaajan syyksi syytteen mukaisesti törkeänä huumausainerikoksena, mutta ottanut rangaistusta mitatessaan huomioon rangaistusta alentavina seikkoina sen, että erä oli ollut verraten helposti saatavissa postitilauksena, aineen hinta oli ollut alhainen ja vastaajan tekoon oli hänen kertomallaan tavalla liittynyt ajattelemattomuutta. Käräjäoikeus tuomitsi teosta kolme vuotta vankeutta. Vastaajan valituksesta hovioikeus päätyi katsomaan, ettei rikos ollut kokonaisuutena arvostellen törkeä ja luki vastaajan syyksi vain perusmuotoisen huumausainerikoksen. Rangaistusta mitattaessa hovioikeus kuitenkin otti huomioon, että vastaaja oli yrittänyt tuoda maahan käyttöannosten perusteella hyvin suuren määrän erittäin vaarallista huumausainetta ja katsoi, että teosta oli tuomittava rangaistusasteikon enimmäisrangaistus kaksi vuotta vankeutta.

Todettakoon, että 0,9 grammassa sanotun vahvuista fentanyyliä on ollut puhdasta ainetta noin 0,78 grammaa (0,868x0,9g), josta määrästä oli saatavissa noin 2.600 300 mikrogramman suuruista käyttöannosta. Vastaavasta käyttöannosmäärästä heroiinin kohdalla seuraisi vakiintuneen rangaistuskäytännön nojalla noin 3 – 4 vuoden vankeusrangaistus. Kuten edellä on todettu, asia on korkeimman oikeuden käsiteltävänä (VL:2018-63).

Fentanyyliin kaltaisia synteettisiä opioideja koskevia rikoksia ei juuri ole ollut hovioikeuksien käsiteltävänä.

Edellä olevassa taulukossa mainituista aineista ratkaisuja on kuitenkin annettu ainakin butuurifentanyylistä²⁷, furanyylifentanyylistä²⁸, karfentaniilista²⁹, okfentaniilista³⁰ ja U-47700:sta³¹.

Butuurifentanyyliä koskevassa asiassa rikoksen kohteena on ollut myös muita huumausaineita, eikä ratkaisusta ole saatavissa johtoa tätä ainetta koskevaan rangaistuskäytäntöön. Karfentaniilia, ensiksi mainittua okfentaniilia ja pääsääntöisesti myös U-47700:aa koskevissa tuomioissa teot ovat ajalta ennen aineen luokittelua huumausaineeksi ja tuomioissa on siten ollut kysymys salakuljetusrikoksista. Näin ollen ratkaisuista ei voida tehdä ainakaan suoria johtopäätöksiä rangaistuksista nykytilanteessa, kun aineet on luokiteltu huumausaineiksi.

Todettakoon kuitenkin, että kaikissa ainetta U-47700 koskevissa ratkaisuissa on syyttäjän todisteena vedottu Fimean ehdotukseen sosiaali- ja terveysministeriölle 31.8.2016 ja siihen liittyvään arviointilomakkeeseen, jonka mukaan aineen vaikutusmekanismi on samankaltainen kuin morfiinilla, mutta aine on 7,5 kertaa morfiinia potentimpaa. Tavanomainen käyttöannos on käyttäjäkokemusten perusteella noin 10 mg. Näistä lähtökohdista rangaistusta on arvioitu myös asioissa, joissa rangaistusta on vaadittu salakuljetuksesta.

Kuten edellä on jo todettu, korkeimman oikeuden käsiteltävänä on U-47700:aa koskeva asia, jossa kysymys on ennen muuta huumausainerikoksen tunnusmerkistön täyttymisestä, kun tilaus oli tehty ennen aineen luokittelua huumausaineeksi, mutta aine oli saapunut Suomeen huumausaineeksi luokittelemisen jälkeen (VL:2019-51, Itä-Suomen hovioikeuden tuomio 5.2.2019 nro 104577).

Furanyylifentanyyliä koskevassa Helsingin hovioikeuden ratkaisussa 23.3.2018 nro 113081 rikoksen kohteena olevien aineiden huumausainepitoisuutta ei ollut selvitetty. Vastaaja oli tuonut postitse maahan

²⁷ Helsingin hovioikeus 26.6.2019 nro 128997, R 18/2530

²⁸ Helsingin hovioikeus 23.3.2018 nro 113081, R 17/2397, Itä-Suomen hovioikeus 5.2.2019 nro 104577, R 18/795, Vaasan hovioikeus 9.1.2019 nro 100859, R 18/727

²⁹ Helsingin hovioikeus 4.1.2019 nro 100125, R 18/582

³⁰ Helsingin hovioikeus 30.10.2017 nro 143055, R 17/175 ja 23.3.2018 nro 112572, R 17/2310

³¹ Helsingin hovioikeus 28.1.2019 nro 103751, R 18/1196, 26.6.2019 nro 128997, R 18/2530 ja 5.12.2018 nro 153060, R 18/1139 sekä Itä-Suomen hovioikeus 20.3.2018 nro 111507, R 17/560, 22.11.2018 nro 151362, R 17/1083, 5.2.2019 nro 104577, R 18/795 ja 5.2.2019 nro 104639, R 18/1135

internetin kautta tilaamansa 0,5 grammaa ainetta. Asiassa syyttäjän todisteena esitetyn Fimean huumausaineiksi luokiteltavien aineiden ehdotuksen 14.1.2016 ja siihen liittyvän arviointilomakkeen 12.1.2016 mukaan aine muistutti fentanyyliä ja käyttäjien kertomusten perusteella väärinkäyttöannokset olivat 0,25 – 0,5 milligrammaa. Vaikka aineen pitoisuutta ei ollut tutkittu, syytteessä lähdettiin siitä, että tästä määrästä oli saatavissa huomattava määrä käyttöannoksia ja vastaajaa syytettiin huumausainerikoksesta. Käräjäoikeus luki rikoksen vastaajan syyksi ja päätyi rangaistuksen osalta katsomaan, että koska aineen pitoisuutta ei ollut selvitetty, rangaistusta ei voitu mitata puhtaan aineen lähtökohdista. Käräjäoikeus harkitsi muun selvityksen puuttuessa kohtuulliseksi rangaistukseksi tästä teosta 5 – 6 kuukautta vankeutta ottaen huomioon myös sen, että vastaajan mukaan aine oli tilattu hänen omaan käyttöönsä. Syyttäjän vastavalituksesta hovioikeus päätyi katsomaan, että yksin tästä teosta tulisi tuomita lähelle vuotta ulottuva vankeusrangaistus. Rangaistusta harkitessaan hovioikeus otti huomioon Fimean arviointilomakkeesta ilmenevät käyttöannokset ja aineen rinnastuessa fentanyyliin fentanyyliä koskevan oikeuskäytännön ja toisaalta sen, ettei aineen pitoisuutta ollut selvitetty. Hovioikeus kuitenkin katsoi, että vaikka aineen tarkempi vahvuus olikin jäänyt osoittamatta, kysymyksessä olevasta määrästä oli joka tapauksessa ollut saatavissa satoja käyttöannoksia. Edelleen hovioikeus katsoi, että silloin kun kysymys oli suurista huumausainemääristä, vastaajan ilmoittamalla mahdollisella omalla huumausainekäytöllä oli rangaistusta alentavana seikkana vähemmän painoarvoa.

Todettakoon, että vakiintuneesti sovellettujen rangaistustaulukoiden perusteella 1.000 käyttöannoksesta heroiinia seuraisi käyttötavasta riippuen jopa 3 vuoden vankeusrangaistus. Huumausaineen pitoisuuden selvittämättä jättämisellä on tässäkin asiassa ollut huomattava merkitys paitsi syyksilukemisessa myös rangaistuksen mittaamisessa.

Vaasan hovioikeuden ratkaisussa 9.1.2019 nro 100859 (R 18/727) vastaaja oli tilannut internetin kautta 4,46 grammaa furanyylifentanyyliä. Tullilaboratorion tutkimuksen mukaan aineen huumausainepitoisuus oli 2,1 painoprosenttia eli lähetyksessä puhdasta ainetta oli 93 milligrammaa. Tässäkin asiassa syyttäjän näyttönä vedottiin edellä mainittuun Fimean ehdotukseen. Siinä käyttöannoksista todetun perusteella hovioikeus katsoi, että rikoksen kohteena olevasta aineesta oli saatavissa 372 – 186 käyttöannosta. Hovioikeus katsoi, että teko täytti törkeän huumausainerikoksen tunnusmerkistön ja katsoi yksin tästä teosta tuomittavaksi rangaistukseksi 1 vuosi 6 kuukautta vankeutta.

Itä-Suomen hovioikeuden ratkaisussa 5.2.2019 nro 104577 (R 18/795) oli kysymys paitsi muista huumausaineista, myös internetin välityksellä tilatun 8,3753 gramman furanyylifentanyylirän hallussapidosta. Aineen huumausainepitoisuus oli vaihdellut 8 ja 100 painoprosentin välillä. Tässä asiassa hovioikeus kiinnitti huomiota siihen, että todisteena esitetyn edellä mainitun Fimean ehdotuksen mukaan furanyylifentanyyliä oli pidetty vaikutuksiltaan viisi kertaa fentanyyliä miedompana ja selvästi lyhytkestoisempana. Hovioikeus kuitenkin katsoi, että vaarallisuudeltaan furanyylifentanyyli oli jossain määrin rinnastettavissa heroiiniin ja katsoi rikoksen kohteena olevasta aineesta saatavan noin 16.750 käyttöannosta. Rikoksen kohteena oli vähäisessä määrin myös muita huumausaineita. Rangaistusta mitatessaan hovioikeus otti huomioon, että rikosten motiivina oli ollut vastaajan voimakas päihderiippuvuus ja hän oli itse käyttänyt suurimman osan tilaamistaan aineista ja rahoittanut myynnillä omaa käyttöönsä. Hovioikeus katsoi, että yksin tästä törkeästä huumausainerikoksesta tulisi tuomita 2 vuotta 6 kuukautta vankeutta. Kuten edellä on todettu, tämä ratkaisu on korkeimman oikeuden käsiteltävänä (VL:2019-51).

Helsingin hovioikeuden ratkaisussa 21.8.2019 nro 134495 (R 18/2874) oli niin ikään kysymys furanyylifentanyylin maahantuonnista sitä postitse tilaamalla. Tässäkin asiassa syyttäjän näyttönä vedottiin edellä mainittuun Fimean ehdotukseen liittyvään arviointilomakkeeseen. Hovioikeus katsoi käräjäoikeuden tavoin, ettei vastaajan vetoamaa wikipediasta saatua tietoa aineen ominaisuuksista ja käyttöannoksista voitu pitää niin luotettavana, että sen antaman tiedon perusteella furanyylifentanyyliä voitaisiin pitää vaikutuksiltaan suunnilleen viisi kertaa fentanyyliä miedompana. Hovioikeus päätyi hakemaan johtoa ratkaisulleen fentanyyliä koskevasta oikeuskäytännöstä. Tässä asiassa kysymyksessä olleen furanyylifentanyylijauheen ja -nesteen huumausainepitoisuudet oli tutkittu ja tutkimusten perusteella

seokset sisälsivät 151,9 milligrammaa puhdasta furanyylifentanyyliä. Soveltaen 0,5 milligramman käyttöannosta hovioikeus katsoi, että aineista oli saatavissa 303,8 käyttöannosta. Hovioikeus tuomitsi vastaajan törkeästä huumausainerikoksesta 1 vuoden 2 kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

Okfentaniilia koskevassa Helsingin hovioikeuden ratkaisussa 23.3.2018 nro 112572 (R 17/2310) postitse maahantuodun huumausaineseoksen huumausainepitoisuus oli jäänyt selvittämättä. Vastaaja oli tilannut postitse maahan 2,3 grammaa jauhetta, joka oli tutkimusten mukaan sisältänyt okfentaniiliä, parasetamolia ja kofeiinia. Aineen huumausainepitoisuutta ei kuitenkaan ollut tutkittu. Syyttäjä vaati vastaajalle rangaistusta törkeästä huumausainerikoksesta sillä perusteella, että okfentaniili on synteettinen opioidi ja se on yhtä voimakasta tai jonkin verran voimakkaampaa kuin fentanyyli. Okfentaniilin käyttöannokset ovat pieniä ja sen käyttöön liittyy virheellisestä annostelusta johtuva hengenvaara. Kyseessä on siten erittäin vaarallinen huumausaine.

Näyttönä okfentaniilin ominaisuuksista syyttäjä vetosi Fimean lausuntoon, jonka mukaan okfentaniili on synteettinen opioidi, jota käytetään pääsääntöisesti joko jauheena nenän kautta tai liuottamalla nenäsumutteeksi. Tavanomaisesta käyttöannoksesta väärinkäytössä ei ole saatavissa muuta tietoa kuin, että okfentaniili on noin yhtä voimakasta tai jonkin verran voimakkaampaa kuin fentanyyli, jonka tavanomaisena aloittelijan käyttöannoksena on pidetty 50-200 mikrogrammaa. Vaarallisuudeltaan okfentaniili on päihdekäytössä rinnastettavissa erittäin vaaralliseksi luokiteltuun fentanyyliin. Annokset ovat pieniä, jolloin virheannostelua tapahtuu helposti ja yliannostelun aiheuttama hengityksen lamautuminen aiheuttaa hengenvaaran.

Käräjäoikeus katsoi, että okfentanyyli oli ominaisuuksiensa ja käyttöannosten osalta perusteltua rinnastaa fentanyyliin ja arvioida rikosta fentanyyliä koskevista lähtökohdista. Kun tiedossa oli, että rikoksen kohteena oleva jauhe oli seos eikä sen huumausainepitoisuutta ollut tutkittu, käräjäoikeus katsoi, että lähtökohdaksi oli otettava se vastaajan kannalta edullisin vaihtoehto, että kysymyksessä oli ollut käyttövalmis sekoitus. Käräjäoikeus katsoi, että tällöin aineen huumausainepitoisuuden on okfentaniilin ollessa kyseessä oltava hyvin alhainen, jotta käyttöannos olisi käytännössä käyttäjän mitattavissa ja arvioitavissa. Tällaiset nuuskaamalla käytettävät käyttöannokset ovat muiden huumausaineiden osalta tyypillisesti noin 0,05 – 1 grammaa, jolloin käyttöannoksia olisi ollut saatavissa noin 2 – 50 kappaletta. Laskettuna korkeimman oikeuden käyttämällä käyttöannoksella (300 mikrogrammaa) ja hovioikeuden laatuhankeesimerkkipitoisuudella (0,8 %), 2,3 grammasta olisi puolestaan saatavissa 61,3 käyttöannosta. Käräjäoikeus päätyi katsomaan, ettei teko ollut kokonaisuutena arvostellen törkeä ja tuomitsi vastaajan huumausainerikoksesta 70 päiväsakon rangaistukseen.

Syyttäjä valitti ja vaati vastaajan tuomitsemista törkeästä huumausainerikoksesta ja ainakin rangaistuksen koventamista. Hovioikeus katsoi käräjäoikeuden tavoin, että vaikka okfentaniili oli erittäin vaarallista huumausainetta, mutta seoksen huumausainepitoisuus ja siitä saatavien käyttöannosten määrä oli jäänyt näyttämättä, rikosta ei voitu pitää kokonaisuutena arvostellen törkeänä. Rangaistuksen osalta hovioikeus katsoi, että koska seoksen huumausainepitoisuus ja siitä saatavien käyttöannosten määrä oli jäänyt selvittämättä eikä voitu poissulkea, että aine oli tarkoitettu vain vastaajan omaan käyttöön, rangaistuksen muuttamiselle ei ollut aihetta.

Yhteenvedonä edellä käsitellyistä ratkaisuista voidaan todeta, että fentanyylin ja sen kaltaisten aineiden käyttöannokset ovat erittäin pieniä ja pienestäkin grammamäärästä puhdasta ainetta voidaan siten saada huomattava määrä käyttöannoksia, jolla taas on merkitystä rikoksen vahingollisuutta ja vaarallisuutta arvioitaessa. Jotta näihin aineisiin kohdistuvista rikoksista voitaisiin tuomita oikeasuhtaisia rangaistuksia, tärkeää siten olisi, että rikoksen kohteena olevan aineen huumausainepitoisuus olisi selvillä.

Pääsääntöisesti näihin aineisiin kohdistuneissa rikoksissa on ollut kysymys internetissä tehdyistä postimyyntitilauksista, jolloin tuomioharkinnassa ratkaistavaksi tulevat tähän tekotapaan tyypillisesti liittyvät kysymykset kuten esimerkiksi tekijän tietoisuus aineen laadusta ja vahvuudesta tilausta tehtäessä sekä aineen hankkiminen levitystarkoitukseen / omaan käyttöön.

Käyttöannosten osalta huomion arvoista on, että vastaajat ovat usein katsoneet käyttöannoksen olevan huomattavasti suurempi kuin esimerkiksi korkeimman oikeuden fentanyyliä koskevassa ratkaisussa tai Fimean lausunnoissa lähtökohdaksi otetut käyttöannokset. Hovioikeudet ovat kuitenkin pitkälti pitäytyneet lausunnoissa todetuissa käyttöannoksissa, joskin harkinnassa on tyypillisesti sovellettu vastaajamyönteistä suurinta lausunnoista ilmenevää käyttöannosmäärää. Tarkastelussa olleiden ratkaisujen perusteella näyttäisi kuitenkin siltä, että furanyylifentanyylin osalta kysymystä aineen suorasta rinnastavuudesta fentanyyliin on arvioitu jossain määrin epäyhtenäisesti.

7.3. Bentsodiatsepiinit tai muuntobentsodiatsepiinit

Kansainvälisesti huumausaineeksi on luokiteltu useita lääkinnällisessä käytössä olevia bentsodiatsepiineja. Huumausaineeksi luokitellut bentsodiatsepiinit ovat YK:n vuoden 1917 psykotrooppisia aineita koskevan yleissopimuksen luettelossa IV. Keväällä 2016 luokiteltiin vain muutamassa maassa lääkinnällisessä käytössä oleva etitsolaami sekä useita muuntobentsodiatsepiineja Suomessa huumausaineiksi. Toisen kerran bentsodiatsepiinijohdannaisia luokiteltiin huumausaineeksi 5.8.2019.

Muuntobentsodiatsepiineilla ei ole Suomessa lääkinnällistä käyttöä. Niiden väärinkäyttö ja sitä myötä saatavuus on lisääntynyt. Bentsodiatsepiineja käytetään usein yhdessä muiden rauhoittavien aineiden tai alkoholin kanssa, mikä lisää niiden vaikutuksia. Fimean näkemyksen mukaan muuntobentsodiatsepiinit rinnastuvat väärinkäytössä yleisimmin väärinkäytettyihin lääkekäytössäkkin oleviin bentsodiatsepiineihin (esim. Fimean arviointilomake 8.1.2016 dnro 006122/06.08.04.01/2015).

Korkein oikeus on antanut yhden bentsodiatsepiineja koskevan ennakkoratkaisun: KKO 2005:62. Tapauksessa oli bentsodiatsepiinien osalta kyse alpratsolaamista, diatsepaamista, klonatsepaamista, oksatsepaamista ja tematsepaamista. Asiassa pyydettyjen asiantuntijalausuntojen mukaan tavanomaiset väärinkäyttöön soveltuvat kerta-annokset suun kautta otettuna ovat seuraavat: diatsepaami noin 15 milligrammaa, oksatsepaami noin 50 milligrammaa, tematsepaami noin 30 milligrammaa, alpratsolaami noin 2 milligrammaa ja klonatsepaami noin 2 milligrammaa. Huumausainekäyttönä pidetään aina tabletin liuottamista ja saadun liuoksen pistämistä suoneen. Korkeimman oikeuden mukaan vaarallisuudeltaan lievään ryhmään kuuluvien bentsodiatsepiinien on todettu olevan kokonaisuudessaan kannabisvalmisteita haitallisempia, mutta vähemmän haitallisia kuin esimerkiksi amfetamiini ja ekstaasi.

Bentsodiatsepiinit ja muuntobentsodiatsepiinit esiintyvät tyypillisesti tablettimuotoisina. Siten käyttöannoksena lähtökohtaisesti voidaan Tullilaboratorion näkemyksen mukaan pitää yhtä tablettia. Tablettien pitoisuus voi kuitenkin vaihdella, koska niitä ei valmisteta valvotuissa jakelukanavissa.

HUUMAUSAINE	LUOKITTELUPVM	KÄYTTÖANNOS	LISÄTIEDOT
Adinatsolaami	5.8.2019	5-50 mg, tavallisesti 15-30 mg suun kautta otettuna (2)	Muuntobentsodiatsepiini, muistuttaa alpratsolaamia ja triatsolaamia, ei havaintoja Suomessa viime vuosina (2)
Deskloorietitsolaami	1.4.2016	Aloittelijan annos 5-10 mg, toleranssin kehittyessä jopa kymmenkertaisia annoksia (1)	Muuntobentsodiatsepiini, verrattavissa alpratsolaamiin ja oksatsepaamiin (1)
Diklatsepaami	1.4.2016	1-2 mg (1)	Muuntobentsodiatsepiini, rakenteeltaan diatsepaamin kloorijohdannainen, rinnastuu diatsepaamiin ja

			klonatsepaamiin, 1 mg vastaa käyttäjien mukaan noin 10 mg diatsepaamia (1)
Etitsolaami	1.4.2016	Terapeuttiset annokset ahdistuksen hoitoon ovat 0,25-0,5 mg 2-3 kertaa päivässä suun kautta otettuna. Nukahtamisvaikeuksiin annos on 1-2 mg ennen nukkumaan menoa. Vaikutuksiltaan 1 mg etitsolaamia on käyttäjien keskusteluissa verrattu 10 mg diatsepaamiin. (3)	Bentsodiatsepiini, rakenteellisesti muistuttaa brotitsolaamia, lääkinnällisessä käytössä ainakin viidessä maassa (3)
Flualpratsolaami	5.8.2019	Käytetään tavallisesti 0,25 – 0,5 mg annoksina suun kautta nautittuna (2)	Muuntobentsodiatsepiini, rakenteeltaan triatsolobentsodiatsepiini ja alpratsolaamin fluorijohdannainen; hiirillä tehdyillä testeillä keskushermostoa lamaannuttava ja sen kouristuksia lievittävä, rauhoittava ja nukuttava vaikutus oli jopa 70 kertaa diatsepaamia voimakkaampi (2)
Flubromatsolaami	1.4.2016	0,1-0,5 mg (1)	Muuntobentsodiatsepiini, muistuttaa rakenteeltaan alpratsolaamia ja pyratsolaamia (1)
Flubromatsepaami	1.4.2016	4-8 mg suun kautta otettuna (1)	Muuntobentsodiatsepiini, rakenteellisesti muistuttaa bromatsepaamia, hyvin pitkävaikutteinen bentsodiatsepiini ja sen vuoksi rinnastuu diatsepaamiin, klonatsepaamiin ja klooridiatsepoksidiin (1)
Fluklotitsolaami	5.8.2019	0,25–0,5 mg suun kautta nautittuna (2)	Muuntobentsodiatsepiini, rakenteellisesti muistuttaa brotitsolaamia ja etitsolaamia (2)
Flunitratsolaami	5.8.2019	0,08 – 0,15 mg (2)	Muuntobentsodiatsepiini, muistuttaa rakenteellisesti klonatsolaamia, tyypillinen käyttötapa suun kautta tai suun limakalvoilta imeytettynä (2)

Klonatsolaami	1.4.2016	Alkaen 0,5 mg rentoutumiseen ja ahdistuksen lievittämiseen, 1-2 mg nukahtamiseen (1)	Muuntobentsodiatsepiini (1)
Meklonatsepaami	1.4.2016	Alkaen 2-3 mg suun kautta ja voivat kasvaa toleranssin kehittymisen myötä (4)	Muuntobentsodiatsepiini; klonatsepaamin johdannainen; kuvatus vaikutusajan pituuden vuoksi verrattavissa keskipitkävaikutteisiin bentsodiatsepiineihin kuten alpratsolaamiin, oksatsepaamiin ja tematsepaamiin (4)
Metitsolaami	5.8.2019	Alkaen 2-4 mg suun kautta nautittuna (2)	
Nifoksipaami	1.4.2016	1-2 g suun kautta (4)	Muuntobentsodiatsepiini, rinnastuu keskipitkävaikutteisiin bentsodiatsepiineihin kuten diatsepaamiin, klonatsepaamiin ja klooridiatsepoksidiin (4)
Nitratsolaami	5.8.2019	Alkaen 0,5-1 mg aina 3 mg asti, tavallisena väärinkäyttöannoksena pidetään 1-2 mg (2)	Muuntobentsodiatsepiini, rakenteellisesti muistuttaa klonatsepaamia ja flubromatsolaamia (2)
Pyratsolaami	1.4.2016	1-3 mg otettuna suun kautta (4)	Muuntobentsodiatsepiini, alpratsolaamin kaltainen (4)
3-hydroksifenatsepaami	5.8.2019	0,5-4 mg suun kautta tai kielen alla nautittuna	Muuntobentsodiatsepiini, fenatsepaamin ja loratsepaamin kaltainen (2)

(1) Fimean arviointilomake 8.1.2016 dnro 006122/06.08.04.01/2015

(2) Fimean arviointilomake 6.6.2019 dnro 001548/06.08.04.01/2019

(3) Fimean arviointilomake 12.1.2016 dnro 006122/06.08.04.01/2015

(4) Fimean arviointilomake 11.1.2016 dnro 006122/06.08.04.01/2015

7.4. PCP:n metoksijohdannaiset

Fensyklidiini eli PCP on luokiteltu huumausaineeksi YK:n psykotrooppisia aineita koskevassa yleissopimuksessa. Fensyklidiiniä käytetään väärinkäytössä sen hallusinogeenisten ja euforisoivien vaikutusten vuoksi. Fensyklidiinin käyttö Suomessa on harvinaista. Keväällä 2015 luokiteltiin taulukossa mainitut aineet huumausaineeksi. 3-MeO-PCP ja 4-MeO-PCP ovat Fimean toimenpide-ehdotuksen dnro 003363/06.08.00.10/2014 mukaan kemialliselta rakenteeltaan aryylysykloheksyyliamiineja ja ne ovat YK:n yleissopimuksen kautta huumausaineeksi luokitellun fensyklidiinin (PCP) metoksijohdannaisia. Näillä yhdisteillä on anesteettisia ja dissosiativisia ominaisuuksia päihteinä käytettäessä. Sanottujen aineiden väärinkäytön seurauksina on lisäksi havaittu hallusinaatioita ja väkivaltaisuutta. Eräässä kuolemaan johtaneessa myrkytystapauksessa 3-MeO-PCP on todettu kuolinsyyksi. 2-metoksifensyklidiini (2-MeO-PCP) on näiden aineiden paikkaisomeeri. Aineista yleisimmin Suomessa takavarikkojen perusteella esiintyy 3-MeO-PCP:tä.

HUUMAUSAINE	LUOKITTELUPVM	KÄYTTÖANNOS	LISÄTIETOJA
-------------	---------------	-------------	-------------

2-MeO-PCP	28.9.2015		Ei ole esiintynyt Suomessa
3-MeO-PCP	28.9.2015	5-20 mg suun tai nenän kautta otettuna, vakavien haittojen riski kohoaa nopeasti 20 mg annoksesta ylöspäin (1)	Aineen käyttöön liittynyt maailmalla useita kuoleman- ja myrkytystapauksia (1) THL:n lausunto 11.7.2017: pidettävä erittäin vaarallisena huumausaineena aineen käyttöön liittyvän virheellisestä annostelusta johtuvan hengenvaaran vuoksi Turun HO 26.10.2018 nro 18/146026: erittäin vaarallinen huumausaine
4-MeO-PCP	28.9.2015	alkaen 50-100 mg nautittuna suun kautta tai nuuskattuna nenän kautta. Myös usean sadan milligramman annoksia on kerrottu käytettävän suun kautta. (2)	

(1) Fimean lausunto 17.5.2017 dnro 002714/00.04.05/2017

(2) Fimean arviolomake 12.12.2014 dnro 003363/06.08.00.10/2014

7.5. Synteettiset kannabinoidit

Synteettiset kannabinoidit ovat kannabiksen tavoin vaikuttavia aineita, mutta kasvipäraseen kannabikseen verrattuna synteettisten kannabinoidien käyttöön liittyy merkittäviä lisäriskejä. Aineet ovat huomattavasti kannabista voimakkaampia ja niiden tarkka annostelu voi olla vaikeaa. Yleisemmin niitä käytetään polttamalla.

Synteettisiä kannabinoideja käytetään joko jauheena suun kautta tai tyyppillisimmin liuottamalla jauhe johonkin liuottimeen, minkä jälkeen liuos ruiskutetaan johonkin vihreään kuivaan kasvirouheeseen poltettavaksi kannabiksen tavoin. Kun liuotin vaihtuu pois, kannabinoidi jää epätasaisesti kasvimateriaaliin, mikä vaikeuttaa annostelua. Vaihtoehtoisesti aine liuotetaan sähkösavukkeisiin sopivaan nesteeseen ja se hengitetään sähkösavukkeen tavoin.

Takavarikkojen perusteella Suomessa esiintyvät yleisimmin kasvimateriaaliin sekoitetut kannabinoidit ja hasista jäljittelevät massat, joita käytetään polttamalla. On huomattava, että kun kysymys on kasvimassasta, ei käyttöannoksia voida laskea suoraviivaisesti grammamäärän perusteella, koska punnitustulos perustuu kasvimassan painoon, johon kannabinoidi on lisätty. Tämän vuoksi on tärkeää kiinnittää huomiota aineen olomuotoon (kasvimateriaaliin sekoitettu / jauhemuotoinen), koska se vaikuttaa merkittäväällä tavalla käyttöannosten lukumäärään.

HUUMAUSAINE	LUOKITTELUPVM	KÄYTTÖANNOS	LISÄTIETOJA
AB-CHMINACA	28.9.2015	0,1-0,25 mg (kidemäinen tai jauhemainen) (1) 1-2 g sekoitettuna 25-30 g kasvirouhetta (1)	Esiintyy sekä kidemäisessä/jauhemaisessa muodossa että sekoitettuna kasvirouheeseen (1) AB-CHMINACA:n voimakas teho jo pieninä annoksina johtaa helposti yliannostukseen. Aine voidaan vaikutusmekanismien ja vaikutusten perusteella osittain rinnastaa kannabikseen. On kuitenkin kannabista vaarallisempi (1). AB-CHMINACA:n käytöstä on ehditty raportoida aiheutuneen joitakin vakavia kuolemaan johtaneita myrkytyksiä. Kuolemaan johtaneet myrkytykset ovat johtuneet AB-CHMINACA:n liiallisesta annostelusta aiheutuvista sydämen rytmihäiriöistä. Lisäksi aineen käytöstä on ilmennyt vakavia myrkytystiloja, jotka ovat epidemian lailla ilmenneet paikallisesti ilmeisesti saatavuuden lisääntyessä. Myrkytystilan oireina oli vakavia sekavuustiloja ja kouristelua, jotka edellyttivät sairaalahoitoa. (1) RHO 9.3.2018 nro 18/110337 (R 17/35): erittäin vaarallinen huumausaine (huom. tuomiossa kirjattu aine väärin AB- CHMINACA. Tällaista ainetta ei ole valtioneuvoston asetuksessa)
AB-PINACA	15.11.2018		
ADB-CHMINACA	30.7.2018		
CU-MYL-4CN- BINACA	30.7.2018		
MDMB-CHMICA	28.9.2015	MDMB-CHMICA:n tavanomaisen käyttöannoksen määrittäminen on vaikeaa, sillä aine esiintyy usein seoksina muiden synteettisten kannabinoidien kanssa. Toisaalta käyttäjätäkään eivät olleet kovin tietoisia käyttämänsä aineen annoksista ja puhtaudesta.	Käytöstä raportoitu aiheutuneen useita kuolemaan johtaneita myrkytyksiä (3) RHO 9.3.2018 nro 18/110337 (R 17/35): erittäin vaarallinen huumausaine

		Internetin keskustelusivuilla mainittiin useimmiten käyttöannokseksi 1–5 mg. Varman tiedon puuttuessa voitiin MDMB-CHMICA:n keskimääräiseksi käyttöannokseksi arvioida 3 mg. (2)	
UR-144	15.11.2018		
5F-AKB-48 = 5F-APINACA	13.11.2017		
5F-MDMB-PINACA = 5F-ADB	15.11.2018	5F-MDMB-PINACA:n käyttöannoksesta ei ole löydettävissä tarkempia tietoja. Ainetta pidetään kuitenkin hyvin potenttina, joten keskimääräinen annos voidaan käytettävissä olevien tutkimustietojen valossa arvioida samaan suuruusluokkaan kuin MDMB-CHMICA:n annokset (noin 1 mg, poltettaessa) (4)	Vaikutusmekanismin, käyttötapojen ja tavoiteltujen subjektiivisten vaikutusten perusteella aine rinnastetaan kannabikseen. Toksisuuden osalta synteettiset kannabinoidi-reseptoriagonistit ovat usein katsottavissa kannabista vaarallisemmiksi; käytöstä raportoitu aiheutuneen useita kuoleman- ja myrkytystapauksia (4)
5F-PB-22	15.11.2018		
5FUR-144 = XLR-11	13.11.2017	2-5 mg kasvirouheen seassa (5)	Rinnastuu perinteisistä aineista kannabikseen mutta on tätä myrkyllisempää, pidettävä erityisen vaarallisena huumausaineena aineen käyttöön liittyvän virheellisestä annostelusta johtuvan hengenvaaran vuoksi sekä lyhytaikaisestakin käytöstä johtuvan vakavan terveydellisen vaaran vuoksi (6)

- (1) Fimean lausunto 24.11.2016 dnro 006207/00.04.05/2016 ja sen liitteenä oleva arviolomake 3.7.2015 dnro 003341/06.08.04.01/2015
- (2) Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lausunto 17.5.2016
- (3) Fimean lausunto 4.5.2017 dnro 002182/00.04.05/2017
- (4) Fimean lausunto 31.7.2017 dnro 004493/00.04.05/2017
- (5) Fimean lausunto 18.5.2017 dnro 002780/00.04.05/2017
- (6) Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lausunto 11.7.2017

7.6. Synteettiset katinonit

Taulukossa mainitut aineet ovat sukua kat-huumeen vaikuttavalle aineelle (katinoni).

HUUMAUSAINE	LUOKITTELUPVM	KÄYTTÖANNOS	LISÄTIETOJA
Etyloni	13.11.2017		
Pentedroni	13.11.2017		
4-metyylietkatinoni (4-MEC)	13.11.2017		

7.7. 25X-NBOMe -aineet

25X-NBOMe -aineet (25C-NBOMe, 25I-NBOMe, 25B-NBOMe ja 25H-NBOMe) ovat kemialliselta rakenteeltaan fenetyyliamiineja. Näillä yhdisteillä on hallusinogeenisia ja piristäviä vaikutuksia päihteenä käytettäessä. Kyseessä olevat neljä ainetta ovat keskenään kemialliselta rakenteeltaan hyvin lähellä toisiaan poiketen bentseenirenkaassa olevien substituenttien osalta.

Koska mainituilla aineilla on hallusinogeenisia vaikutuksia, niitä usein käytetään ja markkinoidaan LSD:n korvikkeena. Aineet esiintyvät usein imeytettynä lappuihin, jolloin yhtenä käyttöannoksena voidaan LSD:n tavoin pitää yhtä lappua.

HUUMAUSAINE	LUOKITTELUPVM	KÄYTTÖANNOS	LISÄTIEDOT
25B-NBOMe	3.3.2014	0,5 mg (1)	Rinnastuu 2C-B ja MDMA, erittäin vaarallinen huumausaine (1)
25C-NBOMe	3.3.2014	0,4-1,2 mg (2)	I-S HO 11.7.2017 nro 17/127776: erittäin vaarallinen huumausaine
25I-NBOMe	3.3.2014	0,2–0,8 mg nenän kautta tai kielen alla (usein imeytettynä lappuihin) (3) noin 1 mg (2)	I-S HO 11.7.2017 nro 17/127776: erittäin vaarallinen huumausaine
25H-NBOMe	3.3.2014		

- (1) FT, oikeuskemian professori Ilkka Ojanperän lausunto 5.9.2014
- (2) kirjattu Ojanperän todistajan kuulustelusta Itä-Suomen hovioikeuden tuomioon 11.7.2017 nro 17/127776
- (3) Fimean arviolomake 27.9.2013 dnro 3741/20.40.40/2013

8. TEKOTAVAN VAIKUTUS RANGAISTUKSEN MITTAAMISEEN ERITYISESTI UUSIEN HUUMAUSAINEIDEN OSALTA

8.1. Internet-tilaus tekotapana

Huumausainekauppaa käydään enenevässä määrin internetissä. Puolustuksessa esiintyy usein väite tekotavan helppoudesta, tekijän ajattelemattomuudesta tai kokeilunhalusta sekä siitä, ettei tekijä ollut tarkemmin perillä tilaamansa aineen laadusta, vahvuudesta ja siitä saatavista käyttöannoksista.

Väitteet tekijän selvillä olosta aineen laadun tai pitoisuuden suhteen liittyvät ennen muuta syyksilukemiseen, eivätkä sellaisenaan ole tämän työn tarkastelun kohteena. Todettakoon kuitenkin, että

korkein oikeus on myöntänyt valitusluvan (VL 2018-63) asiassa, jossa A oli tilannut internetin kautta itselleen postitse toimitettavaksi 1 gramman fentanyyliä. Hänelle oli lähetetty 0,9 grammaa 86,8-painoprosenttista fentanyyliä, josta oli saatavissa noin 2.600 käyttöannosta. Hovioikeus oli teko-olosuhteiden perusteella päättänyt katsomaan, että kysymyksessä oli ollut ennemminkin hetken mielijohteesta tehty harkitsematon yksittäinen teko kuin suunnitelmallinen suuren huumausainemäärän maahantuonti levitystarkoituksessa eikä teko näin ollen ollut kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Korkeimman oikeuden käsiteltävänä olleissa niin sanotuissa postimyyntijutuissa on ollut kysymys ensisijaisesti syyksilukemisesta, eikä ratkaisuisa ole otettu nimenomaisesti kantaa tekotapaan mittaamiseen vaikuttavana seikkana. Ratkaisussa KKO 2018:76 (kohdat 15-16), jossa huumausainerikos oli tehty tilaamalla alfa-PVP:tä internetistä, korkein oikeus on kuitenkin mittaamisharkinnassaan katsonut, ettei asiassa ole erityisiä perusteita alentaa tai korottaa rangaistusta tavanomaisesta.

Helsingin hovioikeus on esimerkiksi ratkaisussaan 22.2.2017 nro 107472 (R 16/1889) katsonut, että rangaistusta lieventävää vaikutusta ei ollut sillä, että tekijä oli tilannut ja myynyt huumausaineita internetin välityksellä ja teot oli sen vuoksi ollut helppo toteuttaa. Asiassa on ollut kysymys useasta levitystarkoituksessa internetissä tehdystä verraten laajamittaisesta huumausaineen maahantuonnista. Vastaavalla tavalla huumausaineen tilaamiseen internetistä tekotapana on suhtauduttu Helsingin hovioikeuden ratkaisussa 26.4.2019 nro 118792 (R 18/1452), jossa oli niin ikään kysymys noin kymmenestä erillisestä ostosta, joista osa oli luettu vastaajan syyksi levitystarkoituksessa tehtyinä törkeinä huumausainerikoksina.

Ratkaisuisa 24.6.2019 nro 128233 (R 18/1623), 24.6.2019 nro 128282 (R 18/1622) ja 24.6.2019 nro 128303 (R 18/1671) Helsingin hovioikeus sen sijaan päätyi katsomaan, että ”tilattaessa huumausainetta postitse, annosmäärälle ei välttämättä tule antaa aivan samanlaista merkitystä rangaistuksen mittaamisessa kuin muissa tapauksissa ottaen huomioon, että lähetykset sisältävät yleensä ainakin tietyn vähimmäismäärän huumausainetta, postitse hankittavan huumausaineen hankintahinnan edullisuus sekä nettihankinnan vaivattomuus”. Näissä ratkaisuisa oli kysymys yksittäisistä 5 – 10 gramman alfa-PVP -tilauksista.

Koska korkein oikeus ei ole antanut ratkaisua nimenomaisesti tästä kysymyksestä, edellä mainittujen ratkaisujen perusteella ei voida tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Internetin välityksellä tehdyt huumausaineiden maahantuontirikokset vaihtelevat joka tapauksessa huomattavasti teko-olosuhteiltaan yksittäisistä omaan käyttöön tehdyistä tilauksista laajamittaiseen levitystarkoituksessa tehtyihin huumausainerikoksiin. Oikeuskäytännössä on niin ikään esiintynyt väitteitä siitä, että huumausainelähetys on saapunut henkilölle ilman hänen myötävaikutustaan joko mainoslähetystenä (vastaanottajan yhteystiedot ovat saattaneet olla toimittajalla esimerkiksi aikaisempien tilausten vuoksi) tai ns. automaattisesti toimitettuna korvaavana lähetystenä silloin, kun vastaanottaja ei ole saanut ensimmäistä lähetystä. Yksin teon toteuttaminen internetin välityksellä ei siten voine olla ratkaisevaa mittaamisharkinnassa, vaan huomiota tulee kiinnittää yleisemmin kaikkiin rikoslain 6 luvun 4 §:ssä säädettyihin seikkoihin.

8.2. Levitystarkoitus

Vakiintuneesti on katsottu, että huumausaineiden omaan käyttöön liittyvät teot ovat vähemmän moitittavia kuin huumausaineiden levittämistä sisältävät rikokset. Vakiintuneesti on katsottu myös, että mitä suurempi määrä huumausainetta on teon kohteena, sitä vahvemmin se viittaa siihen, ettei ainetta ole tarkoitettu vain omaan käyttöön (esim. KKO 2003:94 ja KKO 2003:100).

Uusimille huumausaineille on tyypillistä se, että käyttöannokset ovat erittäin pieniä ja siten jo verraten pienestä grammamäärästä ainetta saadaan mittava määrä käyttöannoksia. Ainakin joissakin tilanteissa, joissa kysymys on esimerkiksi yhdestä yksittäisestä internet-tilauksesta ilman tekijän aiempaa huumausaineisiin liittyvää rikostaustaa, voitaneen perustellusti kysyä, onko ainetta yksin siitä saatavien käyttöannosten perusteella katsottava hankitun levittämistarkoituksessa. Edellä mainitussa nyt

korkeimman oikeuden käsiteltävänä olevassa fentanyliliä koskevassa ratkaisussa hovioikeus otti yhtenä kokonaistörkeysarvosteluun vaikuttavana tekijänä huomioon sen, että mikään asiassa esitetty ei tukenut tekijän levitys- tai myyntitarkoitusta. Vastaaja oli kertonut, ettei hän ollut tilausta tehdessään mieltänyt kuinka suuren määrän käyttöannoksia (2.600) yhdestä grammasta fentanyliliä voi saada eikä pienempää määrää ollut mahdollista tilata.

Toinen näkökulma asiaan on toisaalta se, että huumausaineita tilaavan henkilön voitaneen yleensä olettaa olevan perillä tilaamansa aineen ominaisuuksista. Lisäksi voidaan ajatella, että tekijän tarkoituksiperistä riippumatta jo yksin rikoksen kohteena olevan aineen suuren käyttöannosmäärän perusteella on olemassa vaara siitä, että ainetta päätyisi levitykseen, mikä taas puhuu osaltaan teon vahingollisuuden ja vaarallisuuden puolesta.

Korkeimman oikeuden kannanottoa tästä kysymyksestä nimenomaisesti uusimpiin huumausaineisiin soveltuen ei ole ja selvää on, että joka tapauksessa riittävä näyttö levittämistarkoituksesta edellyttää aina tapauskohtaista harkintaa.

8.3. Rikosten keskinäinen yhteys

Internetissä tehtyjen huumausainetilausten osalta käsillä on usein tilanne, jossa vastaaja on verraten lyhyen ajan sisällä tehnyt useita ostoja, joista syytetään erillisinä huumausaine- tai salakuljetusrikoksina. Toisinaan oikeuskäytännössä on esitetty myös väitteitä siitä, että useana lähetyksenä toimitetut huumausaineet on tosiasiaa tilattu yhdellä tilauksella, jonka huumausaineen toimittaja on tilaajasta riippumattomasta syystä jakanut useammaksi lähetykseksi. Puolustus on niin ikään vedonnut siihen, että henkilölle on toimitettu huumausainelähetyksiä ilman hänen myötävaikutustaan ns. mainoslähetyksinä tai saapumatta jääneitä lähetyksiä korvaavina lähetyksinä. Kyselyvastauksissa pohdittiin sitä, tulisiko rikosten keskinäiselle yhteydelle näissä tilanteissa antaa jonkinlaista erityistä merkitystä.

Rikoslain 7 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan yhteistä rangaistusta mitattaessa lähtökohdaksi on otettava siitä rikoksesta tuomittava rangaistus, josta tuomioistuimen harkinnan mukaan olisi tuleva ankarin rangaistus, sekä mitattava rikoksista yhteinen rangaistus siten, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa myös rikosten lukumäärään, vakavuuteen ja keskinäiseen yhteyteen.

Korkein oikeus on useita dopingrikoksia koskevassa mittaamisratkaisussaan KKO 2017:88 (kohta 8) todennut seuraavaa.

”Samalla kerralla tuomittavina olevien rikosten keskinäinen yhteys voi vaikuttaa joissakin tilanteissa yhteistä rangaistusta lieventävästi ja joskus taas sitä koventavasti. Rikoslain 7 luvun säättämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä on todettu, että rikoksentekijän kokonaissyylisyyttä vähentävänä seikkana voidaan pitää esimerkiksi sitä, että tekijä on tehnyt vain yhden rikollisen teon, joka kuitenkin täyttää useamman rikoksen tunnusmerkistön. Sama koskee jatkettua rikosta käsitteen alkuperäisessä merkityksessä eli silloin kun todella on kysymys ”saman rikoksen jatkamisesta”. Rikosten keskinäisestä yhteydestä ilmenevä suunnitelmallisuus voi toisaalta vaikuttaa yhteisen rangaistuksen koventamisperusteena (HE 40/1990 vp s. 32). Yhtenäisrangaistusjärjestelmään siirtymisen tavoitteena on kuitenkin ollut, että yhteistä rangaistusta mitattaessa on pyrittävä aikaisempaa enemmän kokonaisrangaistukseen, joka olisi oikeudenmukaisessa ja kohtuullisessa suhteessa tuomittavina olevien rikosten kokonaisuuteen (HE 40/1990 vp s. 31).”

Korkein oikeus katsoi, että A:n ja B:n yhdessä tekemät rikokset muodostavat laatuunsa, tekotapaansa ja ajalliseen yhteyteensä nähden jatkumon. Vaikka heidän menettelynsä on ollut suunnitelmallista ja se on edellyttänyt useita erillisiä rikoksentekopäätöksiä, toiminnan motivaatioperusta on pysynyt samana. Tällöin aina uudesta rikoksesta johtuva kokonaisrangaistusta lisäävä vaikutus on vähäisempi verrattuna tilanteeseen, jossa rikoksilla ei ole mitään keskinäistä yhteyttä (kohta 27).

Vastaavin perustein useiden internetissä tehtyjen huumausaineostojen osalta voisi olla perusteltua katsoa, että rangaistus tulisi määrätä niin sanottua kolmasosasääntöä lievemmin. Johtoa mittaamiselle ainakin vertailumielessä voisi ehkä hakea myös siitä, mikä rangaistus olisi, jos kyseinen määrä ainetta olisi tilattu yhdellä teolla. Jos kysymys on useasta eri aineesta, eteen tulevat tällöin jäljempänä tässä työssä käsiteltävät useamman aineen tilanteisiin liittyvät mittaamisongelmat.

9. LÄÄKEAINEET JA -VALMISTEET

9.1. Yleistä

Tässä kappaleessa käsitellään ainoastaan niitä lääkkeitä eli lääkeaineita tai -valmisteita, joita ei ole määriteltä myöskin huumaus- tai dopingaineiksi. Muita kuin huumausaine- tai dopingaineiksi määriteltäjä lääkkeitä koskeva menettely voi lähtökohtaisesti tulla rangaistavaksi lääkerikoksena tai salakuljetuksena. Hovioikeuksista on pyydetty laatuhanke varten vuosilta 2016-2018 kaikki ratkaisut, joihin on liittynyt lääkerikos tai salakuljetus tai näiden lievät tekemuodot. Tarkasteltujen ratkaisujen perusteella lääkerikoksissa on tyypillisesti ollut kysymys lääkkeen maahantuonnista.

9.2. Lääkkeiden maahantuontia koskeva sääntely

Läakerikoksesta säädetään rikoslain 44 luvun 5 §:ssä. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan lääkerikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi on tuomittava se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta lääkelain tai lääkkeiden valvontaa koskevan, Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 100 a tai 235 artiklan nojalla annetun asetuksen taikka niiden nojalla annetun säännöksen tai yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti valmistaa, tuo maahan, varastoi, pitää myynnissä tai luovuttaa lääkelaisa tarkoitettuja lääkkeitä, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Ankarampi rangaistus on säädetty muun muassa salakuljetuksesta. Rikoslain 46 luvun 5 § 1 momentin mukaan salakuljetuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi on tuomittava se, joka ilman asianmukaista lupaa taikka muuten tuontia tai vientiä koskevien säännösten tai määräysten vastaisesti tuo tai yrittää tuoda maahan taikka vie tai yrittää viedä maasta tavaraa, jonka tuonti tai vienti on kielletty tai edellyttää viranomaisen lupaa tai tarkastusta.

Lääkkeen määritelmä ilmenee lääkelain 3 §:stä. Sen mukaan lääkkeellä tarkoitetaan valmistetta tai ainetta, jonka tarkoituksena on sisäisesti tai ulkoisesti käytettynä parantaa, lievittää tai ehkäistä sairautta tai sen oireita ihmisessä tai eläimessä. Lääkkeeksi katsotaan myös sisäisesti tai ulkoisesti käytettävä aine tai aineiden yhdistelmä, jota voidaan käyttää ihmisen tai eläimen elintoimintojen palauttamiseksi, korjaamiseksi tai muuttamiseksi farmakologisen, immunologisen tai metabolisen vaikutuksen avulla taikka terveydentilan tai sairauden syyn selvittämiseksi. Epäselvissä tapauksissa, joissa tuote voi kaikki sen ominaisuudet huomioon ottaen vastata lääkkeen ja muualla lainsäädännössä tai Euroopan unionin säädöksissä olevan muun valmisteen määritelmää, sovelletaan valmistukseen ensi sijassa, mitä lääkkeestä on säädetty.

Lain 4 ja 5 §:ssä on määriteltä, mitä lääkevalmisteella sekä lääkeaineella tarkoitetaan. Edellisen pykälän mukaan lääkevalmisteella tarkoitetaan lääkettä 1) joka on valmistettu tai maahantuotu tämän lain mukaisesti; ja 2) joka on tarkoitettu lääkkeenä käytettäväksi; sekä 3) jota myydään tai muutoin kulutukseen luovutetaan myyntipakkauksessa. Jälkimmäisen pykälän mukaan lääkeaine on kemiallisesti tai muuten tieteellisin menetelmin yksityiskohtaisesti määriteltä elimistöön vaikuttava aine, jota käytetään lääkevalmisteen valmistuksessa tai lääkkeenä sellaisenaan.

Lain 6 §:n (16.10.2009/773) mukaan Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen tehtävänä on tarvittaessa päättää, onko ainetta tai valmistetta pidettävä lääkkeenä, perinteisenä kasvirohdosvalmisteena tai homeopaattisena valmisteena.

Lain 19 § (13.1.2006/22) 1 momentin mukaan yksityishenkilö saa tuoda Suomeen henkilökohtaista lääkitystään varten lääkevalmisteita, jotka on hankittu valmisteen vähittäisjakeluun oikeutetulta toimittajalta. Lääkeaineiden tuonti ei ole sallittua. Reseptilääkkeen hankinnan tulee perustua lääkkeen määräämiseen oikeutetun henkilön antamaan lääkemääräykseen. Lisäksi ulkomailta Suomeen tuleva henkilö saa tuoda mukanaan samanaikaisesti maahan tuotavan seuraeläimen hoitoon tarvittavia lääkkeitä korkeintaan yhden kuukauden tarvetta vastaavan määrän. Pykälän 4 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tuonnin tarkemmista edellytyksistä sekä rajoituksista, jotka koskevat tuotavan lääkkeen hankintamaata, lääkkeen hankintatapaa ja maahan tuotavan lääkkeen enimmäismäärää.

Lääkevalmisteiden henkilökohtaisesta tuonnista Suomeen annetun valtioneuvoston asetuksen 3 §:ssä on säädetty yksityishenkilön henkilökohtaisen tuonnin edellytyksistä. Pykälän 1 momentin mukaan yksityishenkilö voi tuoda Suomeen lääkevalmisteita henkilökohtaiseen käyttöönsä, edellyttäen että 1) lääkevalmisteella on myyntilupa valtiossa, josta se on hankittu, tai jos lääkevalmisteella ei ole myyntilupaa, sen hankinta on perustunut lääkkeen määräämiseen oikeutetun henkilön asianmukaisesti antamaan lääkemääräykseen; 2) lääkevalmiste on hankittu toimittajalta, jolla on valmisteen ostomaassa oikeus lääkkeiden vähittäisjakeluun; ja 3) henkilö pystyy tarvittaessa osoittamaan, että lääkevalmiste on tarkoitettu hänen omaan lääkitykseensä, reseptilääkkeestä tämä tulee osoittaa lääkkeen määräämiseen oikeutetun henkilön asianmukaisesti antamalla lääkemääräyksellä tai lääkärintodistuksella.

Lisäksi pykälän 2 ja 3 momentin mukaan lääkevalmistetta henkilökohtaisesti Suomeen tuovalla tai sitä postitse Euroopan talousalueeseen kuuluvasta maasta vastaanottavalla yksityishenkilöllä tulee olla tarvittavat asiakirjat mukanaan hänen tuodessaan valmisteen Suomeen ja postitse vastaanotettaessa ennen lääkevalmisteen vastaanottamista. Lääkevalmisteiden hankkiminen ja vastaanottaminen postitse Euroopan talousalueen ulkopuolisesta valtiosta on kielletty.

9.3. Johtopäätökset

Yhteenvedona lääkkeiden maahantuontia koskevista säännöksistä voidaan todeta, että yksityishenkilö voi edellytysten täyttyessä tuoda omaan käyttöönsä lääkevalmisteita mukanaan maahan tai tilata niitä postitse Euroopan talousalueelta. Lääkevalmisteita ovat lähtökohtaisesti myyntipakkauksessaan olevat tuotteet. Muussa muodossa olevat lääkkeet ovat lääkeaineita ja yksityishenkilölle lääkeaineen maahantuominen on siis aina kiellettyä. Samoin yksityishenkilölle on kiellettyä lääkevalmisteiden tilaaminen postitse Euroopan talousalueen ulkopuolelta.

Lääkkeen maahantuonnin osalta arvioitavaksi tulee lääkerikoksen toissijaisuus suhteessa salakuljetukseen, josta on säädetty lääkerikosta ankarampi rangaistus. Rikosten rajanvedon osalta on oikeuskäytännössä vakiintuneesti katsottu, että kun maahantuotujen lääkkeiden on niiden määrän perusteella voitu katsoa olleen tarkoitettu vain henkilökohtaiseen käyttöön, kysymys on ollut salakuljetuksen sijaan lääkerikoksesta (ks. ISHO 11.12.2017, 150040). Tältä osin on lisäksi huomattava, että toisin kun salakuljetuksen kohdalla lääkerikoksen syyksilukemiseen riittää törkeä huolimattomuus, millä seikalla voi tapauskohtaisesti olla lääkkeiden määrä ohella merkitystä samoin kuin sillä, että lääkerikoksen yritys ei ole rangaistava toisin kuin on salakuljetuksen kohdalla.

Käytännössä käsillä on tavallisesti tilanne, jossa vastaaja on tilannut väitteen mukaan lähinnä luontaistuotteina pitämiensä lääkevalmisteita Euroopan talousalueen ulkopuolelta. Tilaaminen on ollut varsin yksinkertaista ja toisaalta valmisteen oikeudellisen aseman selvittely olisi usein vaatinut huomattavaa vaivannäköä. Tähän nähden vastaaja on yleensä vedonnut joko kieltoerehdykseen tai tahallisuuden puuttumiseen ja siihen, että menettely olisi katsottava enintään huolimattomaksi. Tähän kysymyksenasetteluun liittyen korkein oikeus on antanut ennakkoratkaisun KKO 2015:66 tapauksessa, jossa A oli tilannut postitse Yhdysvalloista verkkokaupasta 200 kappaletta 5 milligrammaa melatoniinia sisältäviä valmisteita. A oli vedonnut muun ohella siihen, että hän oli luullut tilaavansa lisäravinteeksi luokiteltavaa valmistetta eikä hänen tästä syystä ollut katsottava menetelleen tahallaan tai edes törkeän

huolimattomasti ja hänet tuli joka tapauksessa vapauttaa rikosoikeudellisesta vastuusta kieltoerehdyksen perusteella. Mainitsemillaan perusteilla korkein oikeus katsoi A:n menetelleen tahallisesti ja ettei kysymyksessä ollut vastuuvapauden tuottava kieltoerehdys.

Korkein oikeus on antanut useita lääkerikosta koskevia ennakkoratkaisuja (KKO 2007:45, KKO 2013:12, KKO 2015:67 ja KKO 2017:6). Näistä vain KKO 2015:67 on käsitellyt rangaistuksen määräämistä. Sanotussa ratkaisussa oli kysymys siitä, että vastaaja oli tilannut Yhdysvalloista verkkokaupasta 960 kappaletta 3 milligrammaa melatoniinia sisältäviä valmisteita. Hovioikeudessa vastaajan syyksi oli luettu lääkerikos, johon myös korkein oikeus katsoi vastaajan syyllistyneen. Rangaistuksen määräämisen osalta korkein oikeus totesi, ettei vastaajalle tuomittua rangaistusta ollut perusteita alentaa siitä, mihin hovioikeus oli päättänyt. Hovioikeus oli mittaamista koskevilla perusteluissa todennut, että oikeuskäytännön mukainen rangaistus olisi ollut noin 45 – 60 päiväsakkoa, ja tuominnut vastaajan tätä lievempään 40 päiväsakon rangaistukseen. Lopputulosta hovioikeudessa oli lieventänyt se, että vastaajan oli katsottu edistäneen rikoksensa selvittämistä.

Korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuihin KKO 2016:34 ja 35 on ollut kysymys lääkaineiden salakuljetuksesta ja lääkkeen määritelmän täyttymisestä. Syytteiden tultua hylätyksi näissä tapauksissa ei ole ollut kysymys rangaistuksen mittaamisesta.

Rangaistuskäytännön yhtenäisyyttä huumausaine-, lääke- ja dopingrikoksissa vuonna 2006 selvittäneen Helsingin hovioikeuspiirin laatuhankeessa johtopäätösten tekemistä on todettu vaikeuttaneen se, että lääkerikoksia koskeneisiin tuomioihin oli sisältynyt myös muita rikoksia ja nimenomaan lääkerikosten osuus oli ollut pieni. Tältä osin tilanne on säilynyt muuttumattomana. Kolmen viime vuoden ajalta saatujen hovioikeuksien pelkästään lääkaineita koskeneiden tuomioiden määrä on ollut pieni ja kaikista jutuista, joissa lääkaineet ovat olleet mukana, on voitu havaita, että yhteistä rangaistusta määrättäessä lääkerikosten tai lääkkeiden salakuljetuksen merkitys on yleensä jäänyt vain vähäiseksi lopputuloksen kannalta. Laatuhanke varten tutkitut salakuljetustapaukset eivät yleensä koskeneet lääkainetta, vaan pääasiassa nuuskaa tai tupakkaa. Pelkästään lääkainetta koskevilla ratkaisuisakaan ei ole otettu laajemmin kantaa rangaistuksen määräämisen periaatteisiin.

Vaikka laajempia rangaistuskäytäntöä koskevia johtopäätöksiä aineistosta ei ole tehtävissä, voidaan silti todeta, että lääkerikosten kohdalla vankeusrangaistukseen on yleensä päädytty, kun kysymys on ollut myyntiin tarkoitetuista lääkevalmisteista, joiden määrä on ollut huomattava eli tuhansia tabletteja tai kapsелеita. Pienemmät määrät lääkkeitä omaan käyttöön tarkoitettuna on voitu sovittaa sakolla.

10. DOPINGAINEET

10.1. Yleistä

Rikoslain 44 luvun 6 §:n mukaan joka laittomasti 1) valmistaa tai yrittää valmistaa dopingainetta, 2) tuo tai yrittää tuoda maahan dopingainetta tai 3) myy, välittää, toiselle luovuttaa tai muulla tavoin levittää tai yrittää levittää dopingainetta, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, dopingrikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Dopingrikoksesta tuomitaan myös se, joka pitää hallussaan dopingainetta todennäköisesti tarkoituksenaan levittää sitä laittomasti.

Dopingaineiden määritelmä on rikoslain 44 luvun 16 §:n 1 momentissa. Dopingaineet on tarkemmin määritelty rikoslain 44 luvun 16 §:n 1 momentissa tarkoitetuista dopingaineista annetussa valtioneuvoston asetuksessa. Dopingaineet ovat rikoslaissa ja asetuksessa jaoteltu neljään pääryhmään eli 1) synteettisiin anabolisiin steroideihin ja niiden johdannaisiin, 2) testosteroniin ja sen johdannaisiin, 3) kasvuhormoniin ja 4) kemiallisiin aineisiin, jotka lisäävät testosteronin, sen johdannaisten tai kasvuhormonin tuotantoa ihmiskehossa.

Aiemmassa dopingrikoksia koskevassa, vuoden 2006 laatuhankeessa on todettu, että Suomessa dopingrikosten ratkaisukäytäntö on täysin vakiintumaton eikä korkeimman oikeuden ratkaisuja ole.

Korkein oikeus on vuoden 2006 jälkeen antanut kolme dopingrikoksia koskevaa ennakkopäätöstä KKO 2008:51, KKO 2009:67 ja KKO 2017:88, joista jälkimmäisessä on ollut kyse juuri rangaistuksen mittaamisesta. Ratkaisuissa KKO 2008:51 ja KKO 2009:67 on ollut ensisijaisesti kysymys muusta kuin rangaistuksen mittaamisesta eli siitä, mitä voidaan pitää suurena määränä dopingainetta ja ratkaisussa KKO 2008:51 myös siitä, onko hallussapidon tarkoituksena todennäköisesti ollut dopingaineen levittäminen. Ratkaisuista on kuitenkin saatavissa johtoa myös rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavista seikoista.

Työryhmä on lisäksi tarkastellut hovioikeuksien vuosina 2016 – 2018 antamia tuomiota dopingrikoksista. Näiden osalta johtopäätösten tekeminen on ollut haastavaa, koska dopingrikokset ovat yleensä olleet osa muuta rikoskokonaisuutta eikä rangaistuksen mittaamista dopingrikoksen osalta ole juurikaan perusteltu.

Jäljempänä on lueteltu korkeimman oikeuden ratkaisuista ja työryhmän tarkastelemista hovioikeuden tuomioista ilmeneviä, rangaistukseen mittaamiseen vaikuttavia seikkoja.

10.2. Rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavia seikkoja

10.2.1. Dopingaineen laatu/vaarallisuus

Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2017:88 todennut, että mitattaessa rangaistusta dopingrikoksissa merkitystä on annettava sille, miten vaarallisesta dopingaineesta on kysymys. Tältä osin on viitattu huumausainerikoksia koskevaan rangaistuskäytäntöön ja todettu, että rikoksen kohteena olevan aineen laatu ilmentää rikoksen vahingollisuutta ja vaarallisuutta. Ratkaisussa on vielä todettu, että rangaistavan menettelyn keskittyminen vaarallisimpina pidettyihin dopingaineisiin lisää tekojen vaarallisuutta ja vahingollisuutta verrattuna tilanteisiin, joissa menettelyn kohteena ovat terveydelle vähemmän haitalliset aineet.

Ratkaisussa ei ole annettu merkitystä sille, mistä yksittäisestä dopingaineesta on kysymys, vaan niissä on yleisemmin arvioitu eri pääryhmien dopingaineiden keskinäistä vaarallisuutta. Vaarallisimpina dopingaineina on pidetty anabolisia steroideja. Testosteronien ja synteettisten anabolisten steroidien keskinäisestä vaarallisuudesta ei ratkaisussa ole lausuttu. Hallituksen esityksessä (HE 17/2001) on todettu kasvuhormonin osalta, että sen käyttöön liittyy vähemmän haittavaikutuksia kuin synteettisten anabolisten steroidien ja testosteronin käyttöön. Korkein oikeus on istukkahormonia koskevassa ennakkopäätöksessään KKO 2009:67 todennut, että istukkahormonia ei sellaisenaan voida pitää terveydelle niin vaarallisena aineena kuin anabolisia steroideja. Tästä on katsottu seuraavan, että vaarallisiin dopingaineisiin verrattuna suhteellisesti suurempaakaan istukkahormonimäärää ei välttämättä tule pitää huomattavan suurena määränä dopingainetta.

10.2.2. Dopingaineiden määrä

Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2017:88 todennut, että dopingaineen laadun ohella merkitystä on annettava sille, miten suuri määrä dopingainetta on ollut käsillä. Myös tältä osin on viitattu huumausainerikoksia koskevaan rangaistuskäytäntöön ja todettu, että aineen määrä ilmentää aineen laadun ohella rikoksen vahingollisuutta ja vaarallisuutta.

Dopingaineen määrää arvioidaan sen perusteella, kuinka moneen keskimääräiseen käyttöjaksoon dopingaineet riittäisivät. Yhden käyttöjakson tyyppillisenä pituutena on pidetty noin kahden kuukauden aktiivista dopingaineiden käyttöä ja tätä seuraavaa noin kahden kuukauden taukoa eli yhteensä noin neljän kuukauden ajanjaksoa. Koska yksi neljän kuukauden käyttöjakso sisältää kaksi aktiivista kuukautta, tarvittavan vaikuttavan aineen määrä yhden käyttöjakson aikana lasketaan 60 vuorokauden osalta.

Ratkaisussa KKO 2008:51 vastaaja oli pitänyt hallussaan anabolisia steroideja ja testosteronia tabletteina ja ampulleina. Kyseisissä ratkaisuissa dopingaineiden riittävyyden arviointi on perustunut tablettien kappalemääriin tai ampullien tilavuuteen millilitroina.

Sitä vastoin ratkaisussa KKO 2017:88 dopingaineiden riittävyyden arviointi on perustunut kunkin dopingaineen milligrammoissa arvioituun keskimääräiseen vuorokautiseen väärinkäyttöannokseen. Ratkaisussa on todettu, että tilanteissa, joissa aineiden pitoisuus ja keskimääräinen väärinkäyttömäärä milligrammoissa on luotettavasti selvitetty, on aineiden riittävyyden arviointi syytä perustaa tällaiseen laskentatapaan. Myös jo aikaisemmassa ennakkoratkaisussa KKO 2008:51 viitatus Kansanterveyslaitoksen lausunnon mukaan luotettavimmin väärinkäytössä tarvittava määrä voidaan laskea yksittäisen aineen tavanomaisista hoidollisista ja väärinkäytön aikana käytetyistä annoksista vuorokaudessa. Tällöin selvitettyä tulee siis olla kunkin dopingaineen osalta aineen pitoisuus eli kuinka paljon vaikuttavaa ainetta se sisältää sekä aineen keskimääräinen väärinkäyttömäärä eli kuinka monta milligrammaa ainetta käytetään väärinkäytön aikana vuorokaudessa.

Työryhmän läpikäymissä hovioikeuden tuomioissa huomionarvoista on se, että dopingaineiden määriä ja laatuja on tuomioissa kuvattu hyvin eri tavoin. Tämä ilmenee myös vuonna 2011 julkaistusta, dopingrikoksista vuosina 2007 – 2008 annettuja lainvoimaisia käräjä- ja hovioikeuden tuomioita tarkastellusta tutkimuksesta (Kainulainen, Heini: Rangaistuskäytäntö dopingrikoksissa, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 110, 2011). Työryhmän tarkastelemissa tuomioissa dopingaineen laatu ja määrä on syyttäjän rangaistusvaatimuksessa ilmoitettu esimerkiksi seuraavilla tavoilla: 1) ilmoittamalla pelkästään ampullien määrä (esimerkiksi 100 ampullia), 2) ilmoittamalla ampullien määrä sekä tilavuus (esimerkiksi 100 kappaletta 10 ml ampullia), 3) ilmoittamalla ampullien määrä, tilavuus sekä pitoisuus (esimerkiksi 100 kappaletta 10 ml 20 mg/ml ampulleja) tai 4) ilmoittamalla ainoastaan, kuinka moneen keskimääräiseen käyttöjaksoon dopingaineet riittäisivät. Tuomioiden perusteella ei myöskään voida päätellä, onko aineiden vaikuttava määrä tai dopingaineen keskimääräinen väärinkäyttömäärä tai millä tavoin nämä määrät ovat olleet esillä oikeudenkäynnissä.

Rangaistuksen määräämisessä olennainen merkitys on siten selvityksellä, josta ilmenee kunkin hallussapidetyn dopingaineen laatu, tablettien osalta määrä (x kappaletta) ja ampullien osalta tilavuus (X ml) sekä pitoisuus (ampullien osalta X mg/X ml tai tablettien osalta X mg/tabletti) ja keskimääräinen väärinkäyttöannos (X mg/vrk). Tällöin aineiden riittävyyden arviointi voidaan luotettavasti perustaa aineiden pitoisuuteen ja keskimääräiseen väärinkäyttömäärään milligrammoissa KKO 2017:88 ratkaisun mukaisesti.

Esimerkki laskentatavasta KKO 2018:77 ratkaisun mukaisesti:

Syytteen mukaan vastaaja on pitänyt hallussaan dopingaineita eli 10 kappaletta x-nimisiä 5 ml:n 100mg/ml ampulleja sekä 50 kappaletta x- nimisiä 20 mg/kpl tabletteja. Molemmat aineet ovat anabolisia steroideja.

Hallussapidetyn ampullimuotoisen dopingaineen vaikuttavan aineen määrä on yhteensä (10 kpl x 5 ml x 100 mg/ml) 5.000 mg. Oikeudenkäynnissä esitetyn selvityksen mukaan kyseisen dopingaineen käyttöannos aktiivisen käyttöjakson aikana on 40 mg/vrk. Koska yksi neljän kuukauden väärinkäyttöjakso sisältää edellä todetun mukaisesti kaksi aktiivista käyttöjaksoa, tarvittavan vaikuttavan aineen määrä on laskettava 60 vuorokauden osalta. Vaikuttavan aineen määrä yhden käyttöjakson aikana on siten (60 vrk x 40 mg/vrk) 2.400 mg. Hallussapidetystä ampullimuotoisesta dopingaineesta saadaan siten (5.000 mg / 2.400 mg) 2,08 käyttöjaksoa.

Hallussapidetyn tablettimuotoisen dopingaineen vaikuttavan aineen määrä on yhteensä (50 kpl x 20 mg/kpl) 1.000 mg. Oikeudenkäynnissä esitetyn selvityksen mukaan kyseisen dopingaineen keskimääräinen käyttöannos 20 mg/vrk. Vaikuttavan aineen määrä yhden käyttöjakson aikana on siten (60 vrk x 20 mg/vrk) 1.200 mg. Hallussapidetystä tablettimuotoisesta dopingaineesta saadaan siten (1.000 mg / 1.200 mg) 0,83 käyttöjaksoa.

Vastaajan hallussapitämistä ampulli- ja tablettimuotoisista dopingaineista saadaan siten yhteensä (2,08 + 0,83) 2,91 käyttöjaksoa.

Oikeudenkäynneissä voidaan esittää väite siitä, että vastaajan käyttöannos on ollut merkittävästi suurempi kuin lausunnossa ilmoitettu kyseisen dopingaineen keskimääräinen käyttöannos. Korkeimman oikeuden

ratkaisuissa KKO 2009:67 ja KKO 2018:77 on todettu, että arvioitaessa dopingaineiden riittävyttä sille, mitä vastaaja tai kanssavastaaja kertovat dopingaineiden käyttämisestään, ei voida antaa ratkaisevaa merkitystä. Erityisesti rangaistuksen mittaamisessa voidaan kuitenkin ottaa huomioon se, liittyykö hallussapitoon mittavaa aineiden omaa käyttöä vai tapahtuuko hallussapito pelkästään levittämistarkoituksessa. Istukkahormonia koskevassa ennakkopäätöksessä KKO 2009:67 on katsottu, että vastaajalla voidaan katsoa olleen omaa käyttöä varten sellainen määrä dopingaineita, jotka riittäisivät keskimäärin muutamaaan käyttöjaksoon.

Oikeudenkäynnissä voidaan myös esittää väite siitä, että vastaaja on käyttänyt useita dopingaineita päällekkäin. Ratkaisut KKO 2008:51 ja KKO 2017:88 ovat koskeneet sekä synteettisiä anabolisia steroideja että testosteronia. Molemmissa tapauksissa kaikki dopingaineet on laskettu yhteen ja tämän jälkeen laskettu käyttöjaksojen määrä. Ratkaisuista ei ilmene, että oikeudenkäynnissä olisi ollut esillä kysymys useamman aineen yhteiskäytöstä ja sen merkityksestä arvioitaessa käyttöjaksojen määrää.

Mainittu kysymys on ollut esille Vaasan hovioikeuden ratkaisussa (tuomio 7.6.2019, nro 17/122924, R 15/1225), jossa vastaaja oli esittänyt, että kasvuhormonia ja testosteronia käytetään yhtäjaksoisesti, jolloin eri aineiden käyttöjaksojen yhteen laskeminen voi johtaa virheelliseen lopputulokseen. Hovioikeus on ratkaisussaan viitannut kirjallisena todisteena olleeseen Seppälän lausuntoon, jonka mukaan kasvuhormonin lihaksia kasvattava vaikutus on selvästi vähäisempi kuin testosteronin ja anabolisten steroidien. Kasvuhormonin käyttäminen yhdessä testosteronin tai anabolisten steroidien kanssa kasvattaa lihasmassaa ja voimaa huomattavasti enemmän kuin, jos aineita käytettäisiin erikseen. Lausunnon mukaan kasvuhormonia käytetään lihasten kasvatuksessa lähinnä tehostamaan testosteronin ja anabolisten steroidien vaikutuksia. Lausunnon mukaan pelkästään kasvuhormonia käyttäviä lihasmassan kasvattajia on vähän ja he ovat lähinnä naisia, jotka haluavat välttää anabolisten steroidien aiheuttamia miesmäisiä piirteitä. Hovioikeus on ratkaisussaan tämän jälkeen lausunut, että edellä todetun perusteella arvioitaessa testosteronin ja synteettisen kasvuhormonin riittävyttä väärinkäytössä lähtökohtana on pidettävä sitä, että aineita käytetään samanaikaisesti vahvistamaan toistensa lihaksia ja voimaa kasvattavia vaikutuksia. Tästä seuraa, että vastaajan omaa käyttöä arvioitaessa aineiden riittävyttä ei voida laskea sellaisenaan yhteen, vaan kummakin aineen riittävyys on arvioitava erikseen. Hovioikeus on tämän jälkeen arvioinut hallussapidetystä testosteronista ja kasvuhormonista laskettavien käyttöjaksojen määrää kummankin aineen osalta erikseen.

10.2.3. Muut rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavat seikat

Rangaistuksen mittaamiseen dopingrikoksissa vaikuttaa muun muassa se, liittyykö hallussapitoon myös omaa käyttöä vai tapahtuuko hallussapito ainoastaan levittämistarkoituksessa. Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2009:67 on todettu, että pelkästään levittämistarkoituksessa tapahtuvassa hallussapidossa on usein kyse ammattimaisesta rikollisuudesta.

Olennaista merkitystä tulee antaa myös sille, kuinka laajamittaisesta ja suunnitelmallisesta toiminnasta on ollut kysymys. Ratkaisuissa on myös annettu merkitystä sille, miten pitkäkestoisesta toiminnasta on ollut kysymys ja onko toiminta päättynyt vasta kiinnijäämiseen. Merkitystä voidaan antaa myös toiminnan pääasialliselle motiiville, esimerkiksi sille, onko toiminnan motiivina ollut ainoastaan taloudellisen hyödyn tavoittelu.

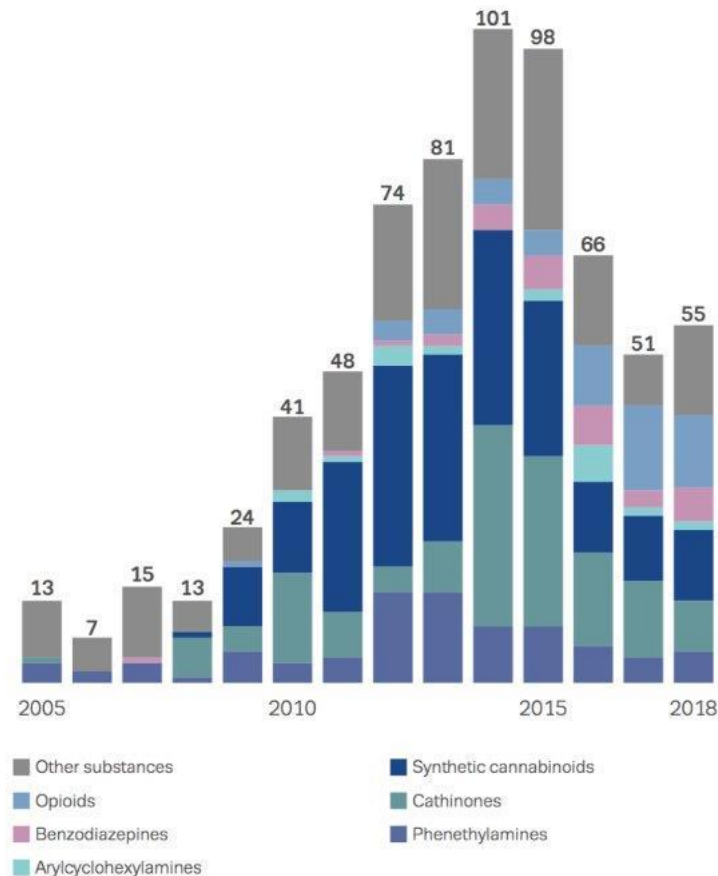
Viimeaikaisessa huumausainerikosten rangaistuksia koskevassa oikeuskäytännössä olennaisena rangaistukseen vaikuttavana seikkana on pidetty rikosentekijän osuutta rikoskokonaisuudessa. Nyt tarkastelluissa tuomioissa vastaajat ovat esitetyn selvityksen mukaan pääosin toimineet yksin. Myös dopingrikoksissa voi kuitenkin etenevässä määrin esiintyä tilanteita, jossa vastaajat toimivat yhdessä tai osana isompaa rikoskokonaisuutta. Myös dopingrikoksia koskevassa rangaistuksen mittaamisessa voi tulla arvioitavaksi se, miten merkityksellisenä, määräävänä ja itsenäisenä rikosentekijän osuutta on rikoskokonaisuudessa pidettävä.

11. KULUTTAJAMARKKINOILTA KIELLETYT PSYKOAKTIIVISET AINEET

11.1. Yleistä

Kuluttajamarkkinoilta kielletyissä psykoaktiivisissa aineissa on tyypillisesti kyse siitä, että huumausaineeksi luokiteltujen aineiden rakenteeseen on tehty kemiallisia muutoksia, jolloin tuloksena on uusia aineita alkuperäisen ainetta muistuttavin vaikutuksin, tai aineet ovat lääkkeiden kehityksessä tai muussa tieteellisessä tutkimuksessa kehitettyjä ja vailla kaupallista käyttötarkoitusta jääneitä yhdisteitä, joilla on päihdyttävä vaikutus. Tämän takia usein puhutaan ns. muuntohuumeista. Tällaisten aineiden tarjonta ja esiintyvyys Euroopassa on kasvanut vuodesta 2010 lukien merkittävästi, joskin uusien aineiden määrä viime vuosina on tasaantunut noin 50-60 aineeseen vuotta kohti. Vaikka uusien aineiden lukumäärä on viime vuosien aikana laskenut huippuvuosista, aineita kuitenkin esiintyy Euroopan huumevalvontaviraston EMCDDA:n mukaan määrällisesti aiempaa enemmän.

Number and categories of new psychoactive substances notified to the EU Early Warning System for the first time, 2005-18



Lähde: http://www.emcdda.europa.eu/media-library/infographic-number-and-categories-new-psychoactive-substances-notified-to%2%A0-eu-early-warning-system-first-time-2005-18_en

Aiemmin uusien muuntohuumeiden maahantuontia ja myyntiä rajoitettiin Suomessa pääasiassa lääkelain (395/1987) nojalla. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus (Fimea) päätti lääkelain 6 §:n nojalla tarvittaessa, onko ainetta tai valmistetta pidettävä lääkkeenä, perinteisenä kasvisrohdosvalmisteena tai homeopaattisena valmisteena. Fimea pystyi siten hallintopäätöksellään luokittelemaan aineen tai valmisteen lääkkeeksi. Vaikka tällaisilla aineilla ei ollut varsinaista lääkkeellistä käyttöä, ne luokiteltiin lääkkeiksi tai otettiin lääkeluetteloon lääkelain 3 §:n mukaisesti, koska ne täyttivät lääkkeen määritelmän ominaisuuksiensa perusteella. Lisäksi ne voitiin rinnastaa lääkekäytössä oleviin lääkemääräystä edellyttäviin lääkeaineisiin niiden voimakkaan farmakologisen vaikutuksen perusteella. Lääkkeeksi luokittelu oli nopeaa ja siten pystyttiin tehokkaasti estämään uusien muuntohuumeiden tuleminen markkinoille ilman sääntelyä. Koska muuntohuumeiden kohdalla tekotapa koski selvästi eniten aineiden maahantuontia, pystyttiin näihin tapauksiin soveltamaan salakuljetusrikosta, jossa oli menetelty lääkelain vastaisesti tuomalla maahan lääkeaineita.

Lainsäädäntöä katsottiin kuitenkin aiheelliseksi muuttaa sen jälkeen, kun Euroopan unionin tuomioistuin oli 10.7.2014 antanut saksalaisten tuomioistuinten esittämän ennakkoratkaisupyyntönsä johdosta tuomion, joka koski Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/83/EY ihmisille tarkoitettuja lääkkeitä koskevista yhteisön säännöistä tulkintaa sellaisessa tilanteessa, jossa jäsenvaltio on määritellyt kokonaisen huumausaineiden ryhmän lääkkeeksi. Saksan lääkelakia koskevissa asioissa oli kysymys synteettisistä kannabinoideista, joiden myynnistä saksalaiset tuomioistuimet olivat tuominneet rangaistuksia. EU:n tuomioistuin on ratkaisussaan todennut, että säännöksen piiriin eivät kuulu pääasiassa kyseessä olevan kaltaiset aineet, joista aiheutuvat vaikutukset rajoittuvat pelkästään elintoimintojen muuttamiseen ilman, että niistä voi aiheutua välittömiä tai välillisiä hyödyllisiä vaikutuksia ihmisen terveydelle, joita käytetään ainoastaan humalatilaa aikaansaamiseksi ja jotka näin ollen ovat ihmisten terveydelle haitallisia. Sanotussa tapauksessa kyse oli mausteyrteistä ja synteettisistä kannabinoideista koostuvista tuotteista.

Tällaisia tuotteita oli esiintynyt myös Suomessa ja muuntohuumeet olivat muutoinkin pääasiallisesti tarkoitettu päihdekäyttöön. Oikeuskäytäntö Suomessa muuttui EU-tuomioistuimen ratkaisun jälkeen epäyhtenäiseksi ja näytöllisesti oli vaikeaa osoittaa, täyttikö joku muuntohuume lääkelain mukaisen lääkkeen määritelmän. Korkein oikeus antoi kuitenkin lääkedirektiivin tulkintavaikutuksesta kaksi ennakkoratkaisua (KKO 2016:35 ja KKO 2016:36). Koska lainsäädäntöä on jo ennen mainittujen ratkaisujen antamista muutettu, ei tässä yhteydessä ole tarpeen selostaa niiden sisältöä tarkemmin.

Kuluttajamarkkinoilta kiellettyjä psykoaktiivisia aineita koskeva lainsäädäntö tuli Suomessa voimaan 20.12.2014. Tuolloin rikoslain 44 lukuun lisättiin uusi 5 a § kuluttajamarkkinoilta kielletyn psykoaktiivisen aineen kiellon rikkomisesta, jonka tunnusmerkistö vastaa hyvin pitkälti lääkerikoksen tunnusmerkistöä, ja voimaan tulivat valtioneuvoston asetus kuluttajamarkkinoilta kielletyistä psykoaktiivisista aineista sekä huumausainelain muutokset.

Huumausainelain 3 §:n 3 momentin mukaan kuluttajamarkkinoilta kielletyllä psykoaktiivisella aineella tarkoitetaan sellaisia huumausainetarkoituksessa käytettäviä aineita, jotka voivat olla terveydelle vaarallisia ja joista on tehty ilmoitus valvontaan ottamista varten 1 momentin 5 kohdan e alakohdassa tarkoitettulla tavalla tai jotka ovat tällaisen aineen paikkaisomeereja ja jotka eivät ole lääkeaineita eivätkä huumausaineita. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä siitä, mitä aineita on pidettävä kuluttajamarkkinoilta kiellettyinä psykoaktiivisina aineina. Asetusta on sen voimaantulon jälkeen muutettu lukuisia kertoja: joko sinne on lisätty uusia aineita, tai aineita on poistettu tästä luettelosta sen takia, että aine on luokiteltukin myöhemmin huumausaineeksi ja siirretty siten valtioneuvoston asetukseen huumausaineina pidettävistä aineista, valmisteista ja kasveista.

Valvontaan ottamista koskeva ilmoitus tarkoittaa Euroopan unionin yhteistä varhaisen vaiheen varoitusjärjestelmää (Early Warning System, EWS), jossa jäsenvaltiot ilmoittavat havaitsemistaan uusista psykoaktiivisista aineista Euroopan unionin viranomaisille ja toisille jäsenvaltioille.

Huumausainelain 3 a §:n mukaan aineen psykoaktiiviset ominaisuudet ja vaarallisuuden arvioi Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä poliisin ja Tullin

kanssa. Jos Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus katsoo, että aineen psykoaktiiviset ominaisuudet ja vaarallisuus edellyttävät 5 §:n mukaisten kieltojen toteuttamista, keskus toimittaa arvionsa sosiaali- ja terveysministeriölle ja liittää siihen toimenpide-ehdotuksensa, joka perustuu muun ohessa siihen, esiintyykö ainetta Suomessa tai voiko sitä todennäköisesti esiintyä Suomessa, ennen kuin aineen valvontaan ottamisesta voidaan päättää 3 §:n 1 momentin 5 kohdan c alakohdassa tarkoitetun neuvoston päätöksen mukaisesti.

Valtaosa kuluttajamarkkinoilta kiellettyjä psykoaktiivisia aineita koskevista tapauksista koskee aineiden laitonta maahantuontia ja käsitellään useimmiten rikoslain 46 luvun 4 §:n mukaisena salakuljetusrikoksena, josta on säädetty ankarampi rangaistus kuin kuluttajamarkkinoilta kielletyn psykoaktiivisen aineen kiellon rikkomisesta. Salakuljetusrikoksen ensisijaisuus on myös lain esitöissä (HE 327/2014 vp) tuotu selvästi ilmi. Jos henkilön hallusta on takavarikoitu kuluttajamarkkinoilta kiellettyä psykoaktiivista ainetta, on tapauksia käsitelty (lievänä) laittomaan tuontitavaraan ryhtymisenä, jossa on ryhdytty salakuljetettuun aineeseen.

Kuluttajamarkkinoilta kiellettyjen aineiden käyttöä ei ole säädetty rangaistavaksi.

Kuluttajamarkkinoilta kielletyt aineet ovat oikeuskäytännössä osoittautuneet melko hankaliksi, koska niistä on yleensä saatavilla melko vähän tietoa ja niiden esiintyvyys on monesti hyvin lyhytaikaista. Aineiden lyhyen elinkaaren takia niistä ei yleensä ole kovinkaan paljon tutkimustietoa, eikä niitä mainitusta syystä kannata välttämättä edes tutkiakaan. Tämä on johtanut myös siihen, että muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta oikeuskäytäntöä ei juurikaan muodostu, kun aineita koskevia oikeustapauksia ratkotaan tuomioistuimissa vain satunnaisesti.

Tilannetta kuvastaa laatuhanke varten kaikkiin hovioikeuksiin tehty aineistopyyntö ja saadun aineiston vähäinen määrä. Hovioikeuksista pyydettiin kaikki vuosina 2017 – 2019 annetut ratkaisut, joissa on kysymys alfa-PHP:stä, kratomista (eli mitragyniinistä), GBL:stä ja N-etylinorpentedronista (NEP). Alfa-PHP:tä koskevia ratkaisuja saatiin yhteensä 17, GBL:a koskevia ratkaisuja yhteensä 34 sekä kratomia ja N-etylinorpentedronia koskevia ratkaisuja kumpaakin 2. Aineistopyyntö rajoitettiin sanottuihin aineisiin, koska ne ovat markkinoilla vuosina 2018 – 2019 yleisimmin tavatut kuluttajamarkkinoilta kielletyt psykoaktiiviset aineet. Valikoituja aineita koskevia ratkaisun saatiin eniten Helsingin hovioikeudesta, mikä selittyy sillä, että näiden aineiden osalta yleisimmin on kysymys maahantuonnista lentopostin kautta.

Tyypillisin kuluttajamarkkinoilta kielletty psykoaktiivinen aine on gammabutyrolaktoni (GBL, lakka). GBL on poikkeuksellinen aine, koska sitä takavarikoidaan paljon paitsi Tullin toimesta maahantuonnin yhteydessä, myös poliisin toimesta kenttävalvonnan ja kotietsintöjen yhteydessä, kun yleensä kuluttajamarkkinoilta kielletyt psykoaktiiviset aineet jäävät takavarikkoon vain salakuljetustapausten yhteydessä. GBL on teollisuudessa puhdistusaineena ja liuottimena käytettävä kemikaali, jota käytetään laajasti päihtymistarkoituksessa. GBL:ää voidaan väärinkäyttää sellaisenaan tai siitä voidaan valmistaa hyvin yksinkertaisella menetelmällä huumausaineeksi luokiteltua gammahydroksivoihappoa (GHB, gamma). Elimistössä GBL metaboloituu GHB:ksi. GBL:n tyypillinen käyttöannos on 1-2 ml. Vaarallisuudeltaan ja käyttäjäkokemukseltaan GBL rinnastuu ekstaasiin.³² GBL:n kohdalla yliannostusriski on suuri. Vuosina 2006-2010 on Suomessa todettu GHB:a kaikkiaan 21 kuolemantapauksessa, joissa tapahtumatietojen mukaan 11 tapauksessa oli nautittu GBL:a (52 %). Vastaavasti samana aikana todettiin 14 GHB:n aiheuttamaa myrkytyskuolemaa ja näissä tapauksissa 10:ssä oli nautittu GBL:a (71 %). Ero on yhdenmukainen kirjallisuudessa esitettyjen epäilyjen kanssa GBL:n suuremmasta myrkyllisyydestä verrattuna GHB:iin.³³ Oikeuskäytännössä on vakiintuneesti tuomittu yhdestä litrasta GBL:ää 30 päivää vankeutta.

Muita jonkin verran enemmän esiintyviä kuluttajamarkkinoilta kiellettyjä psykoaktiivisia aineita ovat Tullin ja poliisin tekemien takavarikkojen perusteella myös alfa-PHP ja 4-Kloori-alfa-PVP. Nämä ovat kemialliselta rakenteeltaan pyrrolidinofenonirakenteen omaavia katinonijohdannaisia. Tämän kemiallisen rakenteen omaavista synteettisistä katinoneista tunnetuimpia ovat huumausaineeksi luokitellut MDPV, alfa-PVP ja

³² Professori Erkki Vuoren lausunto 21.3.2009 GBL:n käyttöön liittyneistä kuolemantapauksista

³³ Fimean arviointilomake gammabutyrolaktonista nro 3770/20.90.01/2011

pyrovaleroni. Vaikutusmekanismin, käyttötapojen ja tavoiteltujen subjektiivisten vaikutusten perusteella alfa-PHP ja 4-kloori-alfa-PVP rinnastetaan huumausaineista MDPV:hen ja alfa-PVP:hen sekä perinteisemmistä huumausaineista piristävien vaikutusten ja käyttötapojen osalta amfetamiiniin. Käyttöannos on samaa luokkaa kuin alfa-PVP:llä (25 mg).³⁴ On mahdollista, että näitä aineita tuodaan maahan juuri sen takia, että ne vaikuttavat alfa-PVP:n tavoin, mutta ovat luokittelunsa takia lievemmin rangaistavia.

11.2. Rangaistuksen mittaaminen

11.2.1. Syyttäjien omaksuma syyttämiskäytäntö

Työryhmän tekemän selvityksen mukaan syyttäjät ovat pyrkineet yhdenmukaistamaan syyttämiskäytäntöä kuluttajamarkkinoilta kiellettyjen psykoaktiivisten aineiden kohdalla huumausainerikoksia vastaavalla tavalla. Ensinnäkin on pyritty selvittämään, mihin perinteiseen huumausaineeseen kyseessä oleva kuluttajamarkkinoilta kielletty psykoaktiivinen aine rinnastuu ja mikä on sen käyttöannos. Näin pystytään arvioimaan sitä, minkälainen seuraamus aineesta tuomittaisiin, jos se olisi luokiteltu huumausaineeksi. Sen jälkeen otetaan huomioon, että kuluttajamarkkinoilta kielletyissä aineissa on pääasiassa kyse salakuljetusrikoksista, josta enimmäisrangaistukseksi on säädetty kaksi vuotta vankeutta. Koska kuluttajamarkkinoilta kiellettyjen aineiden käyttöannokset tyypillisesti ovat hyvin pieniä, useimmat tapauksista tulisivat arvioitavaksi törkeinä huumausainerikoksina, joissa seuraamuskäytäntö on suhteellisen vakiintunut. Ottaen huomioon törkeän huumausainerikoksen ja salakuljetuksen enimmäisrangaistuksen välinen suhde 1/5 (2 vuotta / 10 vuotta), on seuraamuskannanoton lähtökohtana pidetty siten viidesosaa siitä, mitä aineesta törkeänä huumausainerikoksena olisi tuomittu. Tämän lisäksi on otettu huomioon muun muassa aineen vaarallisuus ja mahdollinen levitystarkoitus sekä muut yleiset rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavat seikat.

11.2.2. Havaintoja tutkitusta oikeuskäytännöstä

Kuten edellä on todettu, laatuhanketta varten hovioikeuksista saatu aineisto on ollut varsin niukka. Yleisenä havaintona voidaan todeta, että kuluttajamarkkinoilta kiellettyjen psykoaktiivisten aineiden osalta ei ole muodostunut vakiintunutta rangaistuskäytäntöä. Pääosassa tapauksista tutkittavana olevat kuluttajamarkkinoilta kielletyt psykoaktiiviset aineet ovat esiintyneet vain yhdessä tai muutamassa syytekohtassa yleisimmin salakuljetuksena tai laittomaan tuontitavaraan ryhtymisenä, mutta myös kuluttajamarkkinoilta kiellettyä psykoaktiivista ainetta koskevan kiellon rikkomisena. Useimmissa tapauksissa yhteisen rangaistuksen pohjaksi on asetettu muu syytekohta, ja hyvin yleistä oli, että näitä aineita koskevien kohtien vaikutus yhteiseen rangaistukseen oli muiden vastaajan syyksi luettujen kohtien laadun ja määrän johdosta vähäinen tai aineiden vaikutusta yhteiseen rangaistukseen ei ollut perusteltu.

Aineistona olleen oikeuskäytännön perusteella ei voida päätellä, onko syyttäjien omaksuma syyttämiskäytäntö hyväksytty rangaistuksen määräämisen perusteeksi tuomioistuimissa. Salakuljetuksena käsiteltävissä kkp-aineiden maahantuonneissa tulisi rangaistusta määrättäessä ottaa huomioon salakuljetusrikoksia koskeva rangaistuskäytäntö yleisesti. Salakuljetusrikoksen kohteena voi olla hyvinkin erilaisia tavaroita, ja kohteena olevissa tavaroissa on havaittavissa myös maantieteellisesti eroja. Vaikka kkp-aineita käytetään päihtymistarkoituksessa samoin kuin esimerkiksi huumausaineita, ei salakuljetuksena käsiteltävissä kkp-aineiden maahantuonneissa voitane (jo pelkästään rangaistusasteikkojen eroavuudesta johtuvista syistä) ottaa rangaistuksen määräämisen lähtökohdaksi käyttöannospohjasta arviointia vastaavalla tavalla kuin huumausainerikoksissa. Kkp-aineiden osalta rangaistuksen määräämisen tulisi sitä vastoin olla suhteessa salakuljetusrikoksen rangaistuskäytäntöön ja -asteikkoon kuitenkin siten, että rangaistus on rikoslain 6 luvun 4 §:n edellyttämällä tavalla oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen

³⁴ Fimean lausunto 15.2.2019 dnro 000765/00.04.05/2019

vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen. Erityisesti tältä osin tulisi huomioida, että salakuljetusrikoksessa rangaistusasteikko on sakosta kahteen vuoteen vankeutta, kun taas törkeän huumausainerikoksen osalta enimmäisrangaistus ylittää jopa 10 vuoteen vankeutta.

12. TEKIJÄN SYYLLISYYS JA OSALLISUUS

Työryhmän tehtävänä on ollut selvittää, miten korkeimman oikeuden ja eri hovioikeuksien ratkaisukäytännössä on arvioitu tekijän aseman merkitystä teon vahingollisuuden ja vaarallisuuden tai tekijän syyllisyyden suhteen. Selvitettävänä oli myös, miten tekijän osuus rikoksen tekemisessä on vaikuttanut rangaistuksen mittaamiseen. Yhtenä selvitettävänä seikkana on ollut niin ikään se, mikä on ollut rikoksella saavutetun hyödyn vaikutus rangaistuksen mittaamisessa sekä vielä koventamis- ja lieventämisperiaatteiden soveltaminen ja konkreettinen vaikutus rangaistukseen.

Tehtävänannon mukaisesti raportissa on tältä osin käyty läpi tekijän osallisuutta ja asemaa rangaistuksen mittaamisessa. Sen jälkeen on arvioitu erikseen kuriireille mitattavaa rangaistusta. Vielä on selvitetty huumausaineen kätkijälle tuomittavaa rangaistuskäytäntöä ja lopuksi koventamis- ja lieventämisperiaatteiden soveltamista huumausainerikoksissa.

Läpikäydyistä hovioikeuksien tuomioista on havaittavissa, että erityisesti korkeimman oikeuden ennakkopäätösten KKO 2017:9 ja KKO 2017:23 jälkeen annetuissa hovioikeuksien tuomioissa on aiempaa avoimemmin ja perusteellisemmin arvioitu rangaistuksen mittaamista jokaisen tekijän osalta erikseen. Näin ollen tähän raporttiin on valikoituneet suhteellisen laajasta materiaalista jokaisesta hovioikeudesta vain ne tuomiot, joita työryhmän jäsenet ovat pitäneet tehtävänannon kannalta merkityksellisinä annettujen korkeimman oikeuden ennakkopäätösten ohella. Myös nämä hovioikeuden tuomiot on yksilöity tarkemmin jäljempänä.

12.1. Tekijän osallisuudesta ja asemasta rangaistusta mitattaessa

Korkein oikeus on omassa ratkaisukäytännössään tuonut selkeästi esille sen, ettei huumausainerikoksesta tuomittavan rangaistuksen tule perustua yksin rikoksen kohteena olevan huumausaineen laatuun ja määrään, vaan rangaistuksen mittaamisessa on otettava huomioon kaikki rikoslain 6 luvun 4 §:ssä mainitut seikat (ks. KKO 2017:9, kohta 12 ja KKO 2017:23, kohta 10).

Viimeksi mainittua säännöstä koskevan hallituksen esityksen mukaan myös rikoksen tekotapa vaikuttaa törkeysarvosteluun. Tekotapojen erot heijastavat pääsääntöisesti teon vaihtelevaa vahingollisuutta tai vaarallisuutta taikka ne kertovat tekijän syyllisyyden asteesta. Tekotapaa määrittävien piirteiden, kuten esimerkiksi tekijän aseman merkitys, määräytyy sen mukaan, mitä ne kertovat teon vahingollisuudesta ja vaarallisuudesta tai tekijän syyllisyydestä (HE 44/2002 vp s. 189 – 190).

Rangaistus määrätään kulloinkin tarkasteltavana olevaa rikosta koskevassa säännöksessä säädetyn rangaistusasteikon perusteella. Sen pohjalta tapahtuvassa mittaamisharkinnassa ovat keskeisessä asemassa kysymyksessä olevaa rikosta koskevat rangaistuksen mittaamista ohjaavat korkeimman oikeuden ratkaisut (ks. KKO 2017:23 kohta 7).

Etenkin törkeimmissä huumausainerikoksissa teon rangaistusarvoon vaikuttavat merkittävästi myös muut seikat kuin rikoksen kohteena olevan huumausaineen laatu ja määrä. Erityisesti laajamittaiseen huumausaineiden laittomaan maahantuontiin osallistuu yleensä useita henkilöitä selvästi erilaisissa tehtävissä. Tehtävän osoittama syyllisyys voi tällöin vaihdella rikokseen osallisten välillä huomattavasti (ks. KKO 2017:9).

Myös jo edellä lausuttuja näkökantoja aikaisemman korkeimman oikeuden ratkaisun 2005:56 (ään.) on oikeuskirjallisuudessa tulkittu osoittavan, että rangaistuksen mittaamisessa on annettava merkitystä teon

suunnitelmallisuudelle ja motiiville sekä tekijän asemalle huumeiden levitysorganisaatiossa. Jos tekijä ei ole itse huumeiden käyttäjä, vaan toimii huumeiden levitysketjun yläpäässä tarkoituksenaan hankkia taloudellista hyötyä, teon katsotaan ilmentävän suunnitelmallisuutta.³⁵

Edellä lausutut seikat huomioon ottaen vastaajien erilaiselle asemalle ja osuudelle huumausainerikoksessa on annettava merkitystä rangaistusta mitattaessa. Hyvän tuomion perustelutavan mukaisesti tämä olisi myös syytä tuoda esille rangaistuksen määräämistä koskevilla perusteluilla.

Korkein oikeus on käsitellyt tekijän osallisuutta ja asemaa rangaistusta mitattaessa muun muassa seuraavissa ennakkopäätöksissään:

KKO 2001:91: Korkein oikeus katsoi selvitetyn, että A oli puhelimessa kehottanut B:tä noutamaan huoltoasemalle kätetyn suureksi tietämyksensä ja sittemmin 163 gramman painoiseksi osoittautuneen kokaiinierän ja toimittamaan sen myöhemmin ilmoitettavaan paikkaan. A:n toiminta oli tähdännyt siihen, että B tai tämän toimeksiannosta joku muu siirtää kokaiinierän kätköpaikastaan eteenpäin kohti sen varsinaisia levittäjiä. A oli näin toiminut eriytyneessä tehtävässä ja osaltaan määräysvaltaa käyttävässä asemassa organisaatiossa, jonka päämääränä oli ollut välittää maahan salakuljetettu huumausaine edelleen ja lopuksi käyttäjilleen. Se seikka, että A ei ollut osallistunut aineen varsinaiseen käsittelyyn tai että hänen toimintansa ei ulkonaisen esteen vuoksi ollut johtanut tavoiteltuun lopputulokseen, ei vähentänyt hänen teosta ilmenevää syyllisyyttään.

KKO 2005:56: A:n syyksi oli luettu törkeänä huumausainerikoksena paitsi 7 800 ekstaasitabletin ja 100 gramman amfetamiinin hallussapito myös 5 305 ekstaasitabletin ja sanotun amfetamiinin myynti sekä 20 ekstaasitabletin käyttö 1.9.2000 ja 16.10.2001 välisenä aikana. Korkein oikeus antoi merkitystä sille, että A, joka ei ole juurikaan itse käyttänyt huumausaineita, oli toiminut varsin pitkään tietyn huumausaineiden levitysketjun yläpäässä motiivinaan taloudellisen hyödyn tavoittelu. Rikos oli edellyttänyt suunnitelmallisuutta. Tuomittua rangaistusta ei rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen sekä rikoksesta ilmenevään tekijän syyllisyyteen nähden voitu sinänsä pitää liian ankarana eikä se juurikaan poikennut tällaisista rikoksista yleensä tuomituista rangaistuksista.

KKO 2006:60: Vastaajat olivat ratkaisussa tarkemmin selostetulla tavalla tuoneet laittomasti maahan noin 3.000 kappaletta 8 milligramman Subutex-tablettia. Korkein oikeus otti ratkaisussaan alempien oikeuksien tavoin huomioon vastaajien erilaisen osallisuuden saman huumausaine-erän maahantuonnin toteutuksessa. L:n osalta sovellettiin lisäksi koventamisperustetta.

KKO 2018:76: A:n syyksi oli luettu törkeä huumausainerikos, koska tämä oli yrittänyt laittomasti tuoda maahan 100,5 grammaa puhdasta alfa-PVP:tä tarkoituksenaan myydä siitä 80 grammaa ja käyttää itse loput. Korkein oikeus totesi, että A:n tarkoitus oli ollut levittää suurin osa huumausaine-erästä taloudellista hyötyä saadakseen. Lisäksi A oli syylistynyt törkeään huumausainerikokseen aiemman huumausainerikoksista saamansa ehdollisen tuomion koeajalla. Toisaalta A:n teko ei ollut ollut erityisen suunnitelmallinen, vaan se oli liittynyt A:n omaan huumausaineiden käyttöön. Se, että huumausaineen levittäminen oli jäänyt yritykseksi, kun lähetys on takavarikoitu tullitarkastuksessa, ei vaikuttanut rangaistuksen mittaamiseen. Korkeimman oikeuden mukaan asiassa ei ollut erityisiä perusteita alentaa taikka korottaa rangaistusta tavanomaisesta.

Hovioikeudet ovat käsitelleet tekijän osallisuutta ja asemaa rangaistusta mitattaessa muun muassa seuraavissa ratkaisuissaan:

Helsingin HO, R 17/1432 nro 108745: Hovioikeus arvioi A:n, B:n ja C:n osallisuuksia törkeässä huumausainerikoksessa. A oli osallistunut huumausaineen hakemiseen kätköltä, kuljettamiseen asunnolle, huumausaine-erän ”jatkamiseen” ja huumausaineiden pakkaamiseen. B oli osallistunut useita kertoja huumausaineen levittämiseen. B oli toiminut veljensä pyynnöstä eikä hän ollut tavoitellut huomattavaa

³⁵ Ks. Metsäpelto 2005 s. 442; Tapani ja Tolvanen: Rikosoikeus, rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano, 2016, s.50.

taloudellista hyötyä. Hovioikeus arvioi B:n syyllisyyden vähäisemmäksi kuin A:n. B:n asema ei kuitenkaan hovioikeuden ratkaisun perusteluista tarkemmin ilmenevin tavoin rinnastunut kuriirin tehtävään. C ei ollut osallistunut huumausaineiden käsittelyyn. Hän oli ollut tietoinen asunnossa olleista huumausaineista ja sallinut erään henkilön hakea niitä sieltä. C menettely rinnastui korkeimman oikeuden ratkaisussa 2017:88 kuvattuun menettelyyn ja se tuli ottaa huomioon rangaistusta mitattaessa.

Helsingin HO R 17/1791 nro 119018: Hovioikeus arvioi A:n, B:n ja C:n osallisuutta tekoon ja sen merkitystä rangaistuksen mittaamisessa. Hovioikeus totesi, että A:n syyksi luetussa rikoksessa huumausaineen laatu, määrä ja pitoisuus puolsivat ankaraa rangaistusta. Asiassa oli kuitenkin otettava huomioon myös A:n tosiasiallinen rooli teon toteuttamisessa. A:n osallisuus ei ollut rajoittunut pelkästään huumausaineiden maahantuontiin palkkiota vastaan, vaan hän oli sen lisäksi ollut suunnittelemassa tekoa ja myös luovuttamassa huumausaineita edelleen. A oli siten ollut aktiivisesti toteuttamassa tekoa ja päättämässä sen toteuttamistavasta. A ei siten ollut ollut ”epäitsenäinen kuriiri”. Toisaalta A ei ollut ollut toiminnan pääasiallinen organisoija eikä se henkilö, joka toiminnasta tosiasiallisesti hyötyi. A:n rooli oli kuitenkin ollut merkitsevä ja keskeinen. A:n osallisuus huomioon ottaen hänelle tuli mitata rangaistus hieman kuriirin asemassa toimineita ankarammin. A tuomittiin 7 vuoden vankeusrangaistukseen.

B oli tullut toimintaan mukaan A:n pyynnöstä. Hänen pääasiallinen tehtävänsä oli ollut siirtää palkkiota vastaan huumausaineita kätköstä niiden vastaanottajalle. Myös B oli A:n tavoin osallistunut aktiivisesti teon suunnitteluun ja toteutukseen. Myöskään B ei ollut toiminnan alkuunpanija, organisoija tai se taho, joka sai menettelystä merkittävimmän hyödyn. B:n osallisuus tekoon oli A:ta vastaava. Myös B tuomittiin 7 vuoden vankeusrangaistukseen.

C:n asema oli ollut A:n ja B:n asemasta poikkeava. C ei ollut ollut kosketuksissa huumausaineisiin, vaikka hän oli ollut valvomassa kuljetusten onnistumista ja tiedottanut siitä eteenpäin. C oli ollut tietoinen toimintakokonaisuudesta ja hänen asemansa toiminnan suunnittelussa ja järjestämisessä oli ollut A:ta ja B:tä merkittävämpi. C oli pitänyt yhteyttä toiminnan muihin järjestäjiin ja huumausaineet oli tosiasiaa saatu C:n kautta. C tuomittiin 8 vuoden vankeusrangaistukseen.

Helsingin HO R 17/1792, nro 105343: Asiassa A oli kaupannut huumausaineita verkkokaupassa. Verkkokaupan avulla huumausaineita oli pystytty levittämään nopeasti eri puolille Suomea. A oli perustanut verkkokaupan ja antanut B:lle ohjeet myyntitilin käyttämisestä. A oli jatkanut huumausaineiden välittämistä ja myyntiä myös ollessaan suorittamassa vankeusrangaistusta törkeästä huumausainerikoksesta. B oli toiminut hovioikeuden arvion mukaan asiassa aktiivisesti, huolimatta siitä, että laitton myyntikanava oli toiminut A:n ohjeistuksella. A tuomittiin jonkin verran B:tä ankarampaan rangaistukseen.

Helsingin HO R 18/412, nro 142473: HO pohti A:n, B:n ja C:n osallisuutta asiassa ja sen merkitystä rangaistuksen mittaamiseen. Rikoksen kohteena oli ollut huomattava määrä marihuanaa. HO tuomitsi vastaajat eri pituisiin ehdottomiin vankeusrangaistuksiin. HO totesi, että A:n asema huumausainekaupassa oli ollut keskeinen ja hän oli käyttänyt määräysvaltaa huumausaineiden osalta. A oli ollut mukana suunnittelemassa ja organisoimassa laajamittaista huumausainekauppaa. Tässä tarkoituksessa A:lla on ollut laaja kontaktiverkosto. A on merkittävästi hyötynyt huumausainekaupasta. B:n rooli huumausainekaupassa oli ollut A:n roolia olennaisesti vähäisempi. C:n osalta HO lausui, että hänen osuutensa ei ollut täysin kuriiriin verrattava. C:n osallisuus oli kuitenkin vähämerkityksellisempi ja epäitsenäisempi kuin huumausaineiden levityksestä huolehtineiden vastaajien (A ja B) osuus.

Helsingin HO R 16/2548, nro 17/138166: Hovioikeus lausui rangaistuksen mittaamista koskeissa perusteluissaan, että huumausaineiden laadun, määrän ja teko-olosuhteiden perusteella oli ilmeistä, että huumausaineiden maahantuonti on liittynyt organisoidun rikollisryhmän toimintaan, mistä A:n oli täytynyt olla tietoinen. A ei ollut ollut määräävässä asemassa huumausaineiden maahantuonnissa, mutta hänen toimintansa oli kuitenkin ollut siinä olennaista. A:lle oli luvattu hänen kertomansa mukaan palkkioksi 500 euroa ja matkakuluina 500 euroa. Asiassa ei ollut esitetty riittävää selvitystä siitä, että A olisi osallistunut huumausaineen hankintaan tai että hänen tarkoituksenaan olisi ollut osallistua muilla toimenpiteillä huumausaineen levittämiseen tai että hän olisi tullut hyötymään huumausaineen levittämisestä hänelle

luvattua palkkiota enempää. Vaikka hovioikeus katsoi, että A:n tehtävänä oli ollut toimia kuriirina saamansa toimeksiannon ja ohjeiden mukaisesti, oli hänellä kuitenkin ollut tietynlaista määräämisvaltaa oman toimintansa suhteen. Hän oli voinut vaikuttaa kuljetuksen aikataulutukseen. Lisäksi auto oli rekisteröity A:n nimiin jo lähes kaksi kuukautta ennen kuljetustehtävää, mikä osoitti A:n toimineen suunnitelmallisesti asiassa. Hänellä on vielä auton rekisteröinnin jälkeen ollut aikaa harkita suostumistaan tehtävään sekä mahdollisuus toimia toisin.

Helsingin HO R 18/412, nro 142473: HO pohti A:n, B:n ja C:n osallisuutta asiassa ja sen merkitystä rangaistuksen mittaamiseen. Rikoksen kohteena oli ollut huomattava määrä marihuanaa. HO tuomitsi vastaajat eri pituisiin ehdottomiin vankeusrangaistuksiin. HO totesi, että A:n asema huumausainekaupassa oli ollut keskeinen ja hän oli käyttänyt määräysvaltaa huumausaineiden osalta. A oli ollut mukana suunnittelemassa ja organisoimassa laajamittaista huumausainekauppaa. Tässä tarkoituksessa A:lla on ollut laaja kontaktiverkosto. A on merkittävästi hyötynyt huumausainekaupasta. B:n rooli huumausainekaupassa oli ollut A:n roolia olennaisesti vähäisempi. C:n osalta HO lausui, että hänen osuutensa ei ollut täysin kuriiriin verrattava. C:n osallisuus oli kuitenkin vähämerkityksellisempi ja epäitsenäisempi kuin huumausaineiden levityksestä huolehtineiden vastaajien (A ja B) osuus.

Itä-Suomen HO, R 17/831, nro 18/113376: Hovioikeus lausui, että rangaistuksen mittaamisessa tuli kiinnittää huumausaineen määrän ja laadun (26,7 kg amfetamiinia (pitoisuus 73 painoprosenttia) ja 35,2 kg marihuanaa) lisäksi henkilön osuuteen rikoksen tekemisessä. Hovioikeus arvioi ratkaisussaan neljän vastaajan osallisuutta tekoon. Hovioikeus antoi syyllisyyttä ja osallisuutta arvioidessaan merkitystä kunkin vastaajan konkreettisille toimille huumausaineiden maahantuonnissa. A, jonka osallisuuden HO katsoi merkittäväksi, tuomittiin 8 vuoden vankeusrangaistukseen. B:llä oli ollut keskeinen asema huumausaineiden toimittajana, koska hän oli käyttänyt määräysvaltaa niihin ja huolehtinut niiden toimittamisesta Suomeen. Lisäksi B oli valvonut kuljetuksen onnistumista. B tuomittiin hovioikeudessa 10 vuoden vankeusrangaistukseen. C ja D, joiden osallisuudet olivat rajoittuneet lähinnä ns. kuriirina toimimiseen ja huumausaineiden vastaanottamiseen ja varastointiin, tuomittiin 5 vuoden 6 kuukauden ja 6 vuoden 6 kuukauden vankeusrangaistuksiin.

Itä-Suomen HO, R 17/555, nro 113674: Hovioikeus arvioi A:n, B:n, C:n, D:n ja E:n osallisuutta ja sen vaikutusta rangaistuksen mittaamiseen amfetamiinin ja MDMA-tablettien levitykseen liittyvässä törkeässä huumausainerikoksessa.

Hovioikeus totesi, että A oli ollut keskushenkilö, jonka määräysvallassa oli ollut huumausaineiden toimittaminen B:lle ja edelleen C:lle. A oli toiminut levitysketjun yläpäässä ja hänen päämääränään oli ollut välittää maahan salakuljetettu huumausaine edelleen ja lopuksi käyttäjilleen. A oli määrännyt luovuttamiensa huumausaineiden hinnan ja takaisinmaksun aikataulun. Hovioikeus korotti käräjäoikeuden tuomitsemaa rangaistusta. B oli toiminut A:n alaisuudessa ja toimittanut A:n luovuttamat huumausaineet edelleen. B oli myös perinyt huumausaineisiin liittyviä maksuja ja toimittanut rahat edelleen A:lle. Hovioikeus piti B:n roolia huumausainerikoksessa keskeisenä ja korotti siihen nähden B:lle tuomittua rangaistusta. C oli ollut yhteydessä ainoastaan A:han ja toiminut huumausaineiden välitysketjun alimpana. Hänellä ei ollut ollut määräysvaltaa huumausaineiden toimitusajankohtiin tai takaisinmaksuihin. Hovioikeus korotti perusteluista ilmenevistä syistä C:n rangaistusta. D:n osuus tuomittiin huumausaineiden määrään ja laatuun perustuvan oikeuskäytännön mukaisesti, koska hänen tarkemmasta osallisuudestaan tekoon ei ollut esitetty selvitystä. E oli ollut C:n ja tämän hallussa olleiden huumausaineiden kuljettajana. E:n rooli oli verrattavissa avunantoon. Käräjäoikeuden tuomitsemaa rangaistusta ei muutettu.

Itä-Suomen HO R 18/469 nro 129521: Hovioikeus kiinnitti perusteluissaan erityisesti huomiota siihen, kuinka keskeinen huumausainetta hallussa pitäminen tehtävä on ollut, minkälaista määräysvaltaa hän on käyttänyt hallussaan olleisiin huumausaineisiin, kuinka itsenäisesti hän on tehtävän suorittanut, minkälaista hyötyä hän on rikoksesta saanut tai tavoitellut ja onko hän osallistunut myös jollakin muulla tavalla huumausainerikoksen suunnittelun ja toteuttamiseen. A:n osalta hovioikeus lausui perusteluissaan, että tämä oli toiminut toiseen vastaajaan nähden alisteisessa asemassa ja tämän ohjauksessa ilman omaa päätäntävaltaa. Huumausaineiden hallussapito on kestänyt lyhyen ajan eikä asiassa ole esitetty siitä, että A

olisi saanut menettelystään palkkiota. A oli välittänyt huumausainetta (amfetamiinia) vain organisaation sisällä, mikä vastasi kuriirin toimintaa. A:n osuus on kuitenkin ollut kuriirin tai pelkän kätäjän tehtävää keskeisempi. A on tehnyt toisen vastaajan pyynnöstä myös muita tekijätoimia. A:n toimintaa nähdessä oli ilmeistä, että hän oli tuntenut organisaation, siihen kuuluvat henkilöt sekä näiden tehtävät.

Rovaniemen HO, R 18/179, nro 18/129607: Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden rangaistuksen mittaamista koskevat perustelut. Käräjäoikeus oli lausunut perusteluissaan, että A oli kuljettanut kokaiinin Suomeen, joten hän oli toiminut kuriirina. A oli kuitenkin tämän lisäksi pakannut aineen yhdestä erästä yhteensä viiteen erään. Huumausaineiden käsittelyn ja jatkamisen perusteella A oli ollut selvillä aineen laadusta ja sen levittämistarkoituksesta. A ei ole ollut asiassa tavanomainen kuriiri. Käräjäoikeus otti A:n aseman huomioon rangaistusta mitattaessa sitä jonkin verran lieventävänä seikkana.

Turun HO, R 16/1415, nro 17/112804: A oli yhdessä muiden henkilöiden kanssa tuonut Alankomaista Suomeen, kuljettanut ja pitänyt hallussaan huomattavan määrän (54.215 grammaa) amfetamiinia ja (4.881 grammaa) hasista. Hovioikeus kiinnitti A:lle rangaistusta mitattaessaan huomiota siihen, että A oli osallistunut peitelastina olleiden heinien hankintaan, järjestänyt B:n kuljettajaksi toimittamaan huumausaine-erän Suomeen sekä ohjeistanut B:tä kuljetuksen aikana. A oli menettelyllään mahdollistanut huumausaine-erän kuljettamisen Suomeen. Asiassa ei kuitenkaan ollut esitetty selvitystä siitä, että A olisi ollut määräysvaltaa käyttävässä asemassa salakuljetusorganisaatiossa tai että hänen tehtävänsä olisi ulottunut välikätenä toimimista pidemmälle. A tuomittiin hovioikeudessa käräjäoikeuden tuomitseman 10 vuoden vankeusrangaistuksen asemasta 8 vuoden vankeusrangaistukseen.

Vaasan HO R 16/825, nro 16/118177: Hovioikeus on ratkaisun perusteluista tarkemmin ilmenevin tavoin vastaajien osallisuuksia ja niiden merkitystä rangaistuksen mittaamisessa arvioidessaan korostanut teon erityistä suunnitelmallisuutta, teon tekemistä täysin taloudellisen edun saamiseksi ja vastaajien asemaa huumausaineiden myyntiorganisaatiossa.

12.1.1. Johtopäätöksiä

Edellä viitattujen tapausten perusteella on todettavissa, että tekijän asema ja osallisuus voi olla samaa huumausainetta koskevassa rikoskokonaisuudessa hyvin erilainen. Rangaistuksen mittaamisen kannalta merkitystä on esimerkiksi sillä, onko tekijällä ollut itsenäistä määräysvaltaa huumausaineesta, onko tekijä saanut taikka tavoitellut teostaan merkittävää taloudellista hyötyä, vai onko tekijä toiminut yksittäisessä vähäisemmässä asemassa esimerkiksi saadakseen huumausainetta taikka rahoittaakseen omaa huumausaineiden käyttöä.

Selvää on, että merkittävässä asemassa olevan tekijän, ja etenkin huumausaineorganisaation toimineen niin sanotun päätekijän, rangaistuksen tulisi olla yksittäisessä vähämerkityksellisemmässä roolissa toiminutta tekijää ankarampi.

Käytettävissä olleessa aineistossa niin sanottujen päätekijöiden, joiden osallisuus tekoon oli keskeinen ja merkittävä, rangaistukset noudattivat varsin pitkälti huumausaineiden laatuihin ja määriin perustuvia taulukointeja. Osallisuuden aleneminen johti kussakin yksittäisessä asiassa ja kunkin yksittäisen vastaajan osalta erikseen arvioituihin rangaistusten lieventämissiin. Koska aineistossa olevissa oikeustapauksissa on tyypillisesti vastaajien syyksi luettu lukuisia rikoksia, joista on tuomittu yhteinen rangaistus, koska rangaistuksen mittaamiseen liittyy useissa tapauksissa myös muita rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavia seikkoja ja koska asiat poikkeavat toisistaan laadultaan ja yksityiskohdiltaan, aineiston perusteella ei ole mahdollista esittää rangaistusten lieventämiseen ”numeraalisia nyrkkisääntöjä”. Tekijän osallisuuden merkitys rangaistuksen mittaamisessa jää näin ollen harkittavaksi kussakin yksittäisessä asiassa erikseen. Aineiston perusteella voidaan kuitenkin todeta, että tekijän osallisuudelle on annettu oikeuskäytännössä konkreettinen ja myös merkittävä vaikutus rangaistuksen mittaamisessa.

Työryhmä kiinnitti työssään edellä todetuin tavoin huomiota siihen, että niin sanottujen päätekijöiden rangaistukset noudattivat suhteellisen vakiintuneesti huumausaineiden määriin ja laatuihin perustuvia taulukointeja. Oikeuskäytännössä ei ole edes hyvin merkittävää vastaajan osallisuutta osoittavissa tilanteissa juurikaan poikettu sanotuista taulukoinneista ankarampaan suuntaan (esim. ISHO 28.3.2018 nro 18/113674, jossa yhden vastaajan osalta on todettu, että tämä oli haltuunsa saaman amfetamiinin noin 500 gramman määrästä ja 61 painoprosentin pitoisuudesta päätellen toiminut myös sen myyjänä. Koska vastaajan roolista ei ole ollut kuitenkaan tarkempaa selvitystä, rangaistus on tuomittu lähinnä aineen määrän ja pitoisuuden perusteella rangaistuskäytäntöä vastaavasti. Tältä osin kts. Myös KKO 2011:108, 11 kohta).

Toisaalta sanotuissa tilanteissa on joissakin asioissa sovellettu rikoslain 6 luvun 5 §:ssä tarkoitettua koventamisperustetta. Näin tekijän poikkeuksellinen osallisuus on tullut otetuksi huomioon rangaistuksen mittaamisessa ja myös tosiasiallisesti ankaroittanut syyksi luetusta rikoksesta tuomittua rangaistusta.

12.2. Huumausaineen kuriirille tuomittavasta rangaistuksesta erikseen

Korkein oikeus on antanut tekijän osallisuuden ja aseman arviointiin liittyen nimenomaan kuriireja koskevia ennakkopäätöksiä. Ohessa mainittuna neljä merkityksellistä ratkaisua:

KKO 2006:58: Subutex-tablettien laiton maahantuontia ratkaisussaan korkein oikeus katsoi, ettei asiassa ollut aihetta korottaa eräiden vastaajien rangaistuksia muun ohella siitä syystä, että he olivat toimineet vain kuriireina A:n toimeksiannon ja ohjeiden mukaisesti vähäistä palkkiota vastaan. Osa heistä oli lähtenyt hakumatkalle saadakseen Subutex-tabletteja myös omaan käyttöönsä.

KKO 2017:9: A oli tuonut laittomasti maahan 7.884 grammaa 38–45 -prosenttista amfetamiinia edelleen levittämistä varten. A oli toiminut niin sanottuna kuriirina kuljettamalla saamiensa ohjeiden mukaan palkkiota vastaan huumausaine-erän sisältäneen henkilöauton Virosta Suomeen. Teon kohteena olleen huumausaineen määrän ja laadun lisäksi korkein oikeus otti huomioon A:n epäitsenäisen ja muita osallisia rajoitetumman aseman huumausaineiden maahantuonnissa ja tuomitsi A:n rangaistukseen, joka oli huomattavasti alempi kuin tällaisen huumausaine-erän laittomasta maahantuonnista olisi muutoin tuomittu.

KKO 2017:23: A:n oli todettu tuoneen laittomasti maahan 13,7 kilogrammaa 48-prosenttista amfetamiinia. A oli toiminut niin sanottuna kuriirina kuljettamalla saamiensa ohjeiden mukaan palkkiota vastaan huumausaine-erän sisältäneen matkailuauton Liettuasta Suomeen tarkoituksenaan jatkaa Norjaan. Teon kohteena olleen huumausaineen määrän ja laadun lisäksi korkein oikeus otti huomioon A:n epäitsenäisen ja muita osallisia rajoitetumman aseman huumausaineiden maahantuonnissa ja tuomitsi A:n rangaistukseen, joka oli huomattavasti alempi kuin tällaisen huumausaine-erän laittomasta maahantuonnista olisi muutoin tuomittu.

KKO 2017:93: A oli viidellä eri kerralla tuonut laittomasti maahan kullakin kerralla vähintään 10 kilogrammaa marihuanaa. Maahantuodun huumausaineen määrä oli ollut hyvin suuri, ja A:n syyksi oli luettu viisi törkeää huumausainerikosta. Huumausaineen suuren määrän sekä teko-olosuhteiden perusteella oli ilmeistä, että huumausaineiden maahantuonti oli liittynyt organisoidun rikollisryhmän toimintaan, mistä A:n oli täytynyt olla tietoinen. A oli myös osallistunut salakuljetuksessa käytetyn ajoneuvon hankintaan. A:n menettely oli ollut toistuvaa ja se oli päättynyt vasta hänen jäätyä kiinni. Nämä seikat puolsivat ankarahkon rangaistuksen mittaamista. Toisaalta korkein oikeus totesi A:n tehtävän edellä katsotun tavoin rajoittuneen ainoastaan kuriirina toimimiseen. Asiassa ei ollut näytetty, että A olisi osallistunut rikoksen suunnitteluun tai huumausaineen hankintaan, että hänen tarkoituksenaan olisi ollut muilla toimenpiteillä osallistua huumausaineen levittämiseen taikka että hän olisi tullut hyötymään huumausaine-erän Suomessa tapahtuvasta laittomasta levittämisestä luvattua palkkiota enempää.

Edellä selostettuja seikkoja harkittuaan korkein oikeus katsoi, että A:lle tuomittavan rangaistuksen tuli hänen asemansa huomioon ottaen olla jonkin verran alempi kuin tällaisen huumausaine-erän

maahantuonnista tulisi muutoin tuomita. Korkein oikeus piti hovioikeuden tuomitsemaa 4 vuoden 6 kuukauden vankeusrangaistusta oikeudenmukaisena seuraamuksena A:n syyksi luetusta rikoksesta. Rangaistusta ei ollut syytä alentaa siitäkään huolimatta, että syyte kohdissa 2 – 5 oli huumausaineen määrän osalta korkeimman oikeuden ratkaisusta tarkemmin ilmenevin tavoin osittain hylätty.

12.2.1. Johtopäätöksiä

Edellä viitatuissa kuriiria koskeissa ratkaisuissa merkille pantavaa on, ettei korkein oikeus ole nähnyt kuriirin asemaa pelkästään teon moitearvostelua heikentävänä seikkana, vaikkakin molemmissa ratkaisuissa KKO 2017:9 ja KKO 2017:23 korkein oikeus on päättänyt tuomitsemaan yksistään kuriirin asemassa toimineen tekijän huomattavasti normaalirangaistusta alempaan rangaistukseen.

Korkein oikeus on kiinnittänyt ratkaisuissaan huomiota muun ohella siihen, että huumausaineita tuotaessa laittomasti maahan kiinnijäämisriski on yleensä suurin ylitettäessä raja. Laajamittaisissa huumausainerikoksissa huumausaine-erän kuljettaminen rajan ylitse annetaan sen vuoksi usein tätä tarkoitusta varten erikseen palkattujen henkilöiden tehtäväksi. Näin toimittaessa rikoksen paljastuminen rajanylityksessä ei välttämättä johda muiden tekijöiden kiinni jäämiseen eikä edes siihen, etteikö huumausaineiden maahantuontia voitaisi jatkaa. Rikoksen onnistuminen riippuu kuitenkin pitkälti siitä, välttääkö huumausaineiden kuriiri kiinnijäämisen. Näistä syistä huumausainekuriirin tehtävää voidaan tällaisessa rikoksessa pitää välttämättömänä ja keskeisenä. Tämä seikan on katsottu vaikuttavan kuriirin syyllisyyttä lisäävästi.

Hovioikeudet ovat käsitelleet kuriirille mitattavaa rangaistusta muun muassa seuraavissa ratkaisuissaan:

Itä-Suomen HO 13.7.2018 nro 18/129521: A on pitänyt hallussaan 601,2 grammaa amfetamiinia ja välittänyt siitä B:lle 295 grammaa. Loppuosa on ollut tarkoitus välittää eteenpäin. Yksin huumausaineen määrän ja laadun perusteella oikeuskäytännön mukainen seuraamus A:n syyksi luetusta törkeästä huumausainerikoksesta olisi käräjäoikeuden tuomitsema 2 vuoden 6 kuukauden vankeusrangaistus. Arvioitaessa A:n osallisuutta huumausainerikoksen tekemisessä hovioikeus on kuitenkin kiinnittänyt huomiota ensinnäkin siihen, että hän on toiminut C:n nähden alisteisessa asemassa ja tämän ohjauksessa ilman omaa päätäntävaltaa. Hän on pitänyt huumausainetta hallussaan vain lyhyen ajan eikä mitään selvitystä hänen toiminnasta saamastaan tai sillä tavoitellusta palkkiosta ole esitetty. A on välittänyt amfetamiinia vain organisaation sisällä eikä ole luovuttanut sitä käyttäjille, mikä vastaa kuriirin toimintaa. Hänen tehtävänsä ja asemansa on kuitenkin ollut kuriirin tai pelkän kätäjän tehtävää keskeisempi. Hän on C:n pyynnöstä tehnyt muutakin kuin vain kuljettanut ja säilyttänyt huumausainetta ja hänen toimintaansa nähden on ilmeistä, että hän on tuntenut organisaation ja siihen kuuluvat keskeiset henkilöt ja näiden tehtävät. Mainitut seikat huomioon ottaen hovioikeus on pitänyt oikeudenmukaisena seuraamuksena A:lle hänen syykseen luetusta teosta 2 vuoden ja 2 kuukauden vankeusrangaistusta.

Helsingin HO R 17/1683 nro 129021: Nyt kysymyksessä olevassa asiassa kohdassa 8 hasista oli yhteensä 1.878 grammaa ja tällaisesta määrästä tuomittava rangaistus on tavanomaisesti noin 1 vuosi 5 kuukautta vankeutta. Kaikkiaan kohdissa 1-8 hasista on ollut yhteensä noin 8,9 kilogrammaa ja tällaisesta määrästä yhdellä kertaa tuomittaisiin noin 2 vuoden 10 kuukauden vankeusrangaistus. Kysymyksessä olevassa tapauksessa rangaistusta määrättäessä on otettava huomioon se, että hasista on tuotu Suomeen kahdeksalla eri kerralla ja jokaisella kerralla teko on vaatinut erillisen rikosentekopäätöksen. Tämä lisää tekojen moitittavuutta. Myös yksittäisinä tekoina arvioitaessa kysymyksessä olevasta kahdeksasta eri kerrasta tuomittava rangaistuskäytännön mukainen rangaistus on noin 2 vuotta 10 kuukautta. M:n syyksi on luettu kohtien 1 – 8 törkeät huumausainerikokset. Kohdan 8 törkeästä huumausainerikoksesta tulisi M:lle tuomita käräjäoikeuden katsomin tavoin yksin noin 1 vuoden 3 kuukauden vankeusrangaistus. Tätä törkeästä huumausainerikoksesta tuomittavaa rangaistusta on pidettävä yhteisen rangaistuksen mittaamisen lähtökohtana. Maahantuodun huumausaineen määrä ja laatu sekä M:n asema kuriirina huomioon ottaen hovioikeus katsoo oikeudenmukaiseksi yhteiseksi rangaistukseksi M:n syyksi luetuista rikoksista 2 vuotta 3 kuukautta vankeutta.

Pelkästään kuriirina toimivan tekijän osuus on arvioitaessa huumausaineiden laitonta maahantuontia kokonaisuudessaan kuitenkin yleensä vähämerkityksellisempi ja epäitsenäisempi kuin huumausaineiden maahantuonnin organisoinnista huolehtineiden tekijöiden osuus. Tähän voi viitata esimerkiksi se, että tehtävä rajoittuu vain tiettyyn kuljetustehtävään ja ettei kuriiri käytä maahan tuomaansa huumausaineerää koskevaa määräysvaltaa tai osallistu huumausaineiden laittoman maahantuonnin tai edes oman osuutensa suunnitteluun.

Samaa voi osoittaa myös se, että kuriiri ei saa osallistumisestaan huumausaineiden laittomaan maahantuontiin muuta hyötyä kuin palkkion, joka on vähäinen verrattuna laittomasti maahan tuodun huumausaine-erän edelleen levittämiseen odotettavissa olevaan taloudelliseen hyötyyn. Lisäksi huumausainekuriiri voidaan yleensä tarvittaessa korvata toisella henkilöllä. Tällaiset huumausainekuriirin rikokseen liittyvät piirteet vähentävät häneen kohdistuvaa moitearvostelua.

Rangaistusta määrättäessä huumausainerikoksessa kuriirina toimineelle henkilölle on verrattava edellä mainittuja ja tapaukseen mahdollisesti liittyviä muitakin kuriirin syyllisyyttä lisääviä ja vähentäviä perusteita. Rangaistus on määrättävä kiinnittämällä huomiota kuriirin maahan tuoman huumausaineen laadun ja määrän lisäksi kuriirin osuuteen rikoksen tekemisessä ja muihin hänen syyllisyyteensä vaikuttaviin tekijöihin. Ainakin jos kuriirin osuus rikoksen tekemisessä on rajattu tarkoin vain kuljetustehtävään eikä hän ole tavoitellut rikoksella muuta hyötyä kuin vähäistä palkkiota eikä rikoksen tekemiseen liity muitakaan hänen syyllisyyttään lisääviä piirteitä, kuriirin rangaistuksen on perusteltua olla huomattavasti alempi kuin rikoksen suunnitteleiden ja sen keskeisten vaiheiden toteuttamisen järjestelleiden ja sen tuottamaa hyötyä tavoitelleiden henkilöiden rangaistus.

12.2.2. Kuriiria koskevien ratkaisujen merkitys ja vaikutus rangaistuksiin

Viimeksi mainitut korkeimman oikeuden kuriiria koskevat ratkaisut ovat vaikuttaneet merkittävästi myös hovioikeuskäytäntöön.

Merkillepantavaa on kuitenkin, että molemmissa korkeimman oikeuden ratkaisuissa KKO 2017:9 ja KKO 2017:23 on ollut kysymys huomattavan suuren huumausainemäärän tuomisesta maahan (ensimmäisessä yli 7,8 kilogrammaa 38 – 45 -prosenttista amfetamiinia ja toisessa 13,7 kilogrammaa 48-prosenttista amfetamiinia), joten jo pelkästään huumausaineiden laadun ja määrän myötä molemmissa tapauksissa rangaistusten mittaaminen on lähtenyt rangaistustaulukot huomioon ottaen useiden vuosien vankeusrangaistuksista eikä kummassakaan korkeimman oikeuden ratkaisussa ei ole tullut rangaistusten pituudet huomioon ottaen arvioitavaksi vankeusrangaistuksien ehdollisuuden edellytykset. Molemmissa ratkaisuissa vastaajien on myös mainittu toimineen yksinomaan kuriirin asemassa.

Ensiksi mainitussa ratkaisussa KKO 2017:9 ei ollut näytetty, että A olisi osallistunut rikoksen suunnitteluun tai huumausaineen hankintaan tai että hänen tarkoituksenaan muin toimenpitein olisi ollut osallistua huumausaineen levittämiseen taikka että hän olisi tullut hyötymään huumausaine-erän Suomessa tapahtuvasta laittomasta levittamisestä hänelle luvattua 500 euron palkkiota enempää.

Toisessa ratkaisussa KKO 2017:23 huumausaineen laadun ja määrän sekä teko-olosuhteiden perusteella oli ilmeistä, että huumausaineiden maahantuonti oli liittynyt organisoidun rikollisryhmän toimintaan, mistä A:n oli täytynyt olla perillä. Nämä seikat puolsivat korkeimman oikeuden mukaan rangaistuksen mittaamista rangaistusasteikon yläpäästä. Toisaalta asiassa oli katsottu selvitetyn, että A oli osallistunut amfetamiinin laittomaan maahantuontiin kuljettamalla huumausaine-erän sisältäneen ajoneuvon saamiensa ohjeiden mukaisesti Liettuasta Suomeen tarkoituksenaan jatkaa edelleen Norjaan. A ei ollut ollut määräävässä asemassa huumausaineeseen nähden tai osallistunut rikoksen suunnitteluun, vaan hänen tehtävänsä oli ollut huumausaineen kuljettaminen.

Molemmissa ratkaisuissa korkein oikeus on katsonut, että vastaajalle tuomittavan rangaistuksen on tullut olla vastaajan osuuden rajoituksella yksinomaan kuriirina toimimiseen, huomattavasti alempi kuin tällaisen huumausaine-erän maahantuonnista tulisi muutoin tuomita.

Vankeusrangaistusten pituudessa tämä on tarkoittanut ratkaisussa KKO 2017:9 vankeusrangaistuksen alentamista 8,5 vuodesta 5,5 vuoteen (eli vaikutus noin 35 prosenttia) ja ratkaisussa KKO 2017:23 10 vuodesta 6 vuoteen (eli vaikutus 40 prosenttia).

12.3. Huumausaineen kätkijälle tuomittavasta rangaistuksesta erikseen

Vastaajien erilaista asemaa ja osuutta tarkasteltaessa korkein oikeus on antanut kuriirin roolin ohella myös erikseen huumausaineen kätkijän roolia tarkastelevan ennakkoratkaisun.

Kyseisessä asiassa ratkaistavana olleet kysymykset koskivat rangaistuksen mittaamista erityisesti siinä, miten tekijän epäitsenäinen ja muita osallisia rajoitetumpi asema huumausaineen kätkijänä vaikuttivat tekijälle tuomittavaan rangaistukseen:

KKO 2018:45: A oli noin puolentoista kuukauden ajan pitänyt hallussaan 3,8 kilogrammaa noin 13-prosenttista amfetamiinia. A:n tehtävänä laajassa rikoskokonaisuudessa oli ollut kätkeä huumausaine-erä ja palauttaa se pyydettyä takaisin. Jäätyään poliisin kiinniottamaksi A oli heti tunnustanut tekonsa ja osoittanut poliisille huumausaineen kätköpaikan.

Korkein oikeus totesi perusteluissaan, että yksin huumausaineen määrän ja sen laadun perusteella törkeästä huumausainerikoksesta tulisi A:lle mitata noin neljän ja puolen vuoden pituinen vankeusrangaistus. Laajamittaisiin huumausainerikoksiin osallistui usein henkilöitä, joiden osuus rikoksen tekemisessä oli huumausainekuriirin tehtävään rinnastettavalla tavalla vähämerkityksellisempi ja epäitsenäisempi kuin huumausainerikoksen suunnittelusta, organisoinnista tai toteuttamisesta keskeisesti vastanneilla rikoksentehtijöillä. Pelkästään huumausaine-erää hallussaan pitäneen tai sen kätkeneen tekijän osuus voi olla tällä tavalla vähäisempi. Mitattaessa rangaistusta huumausaineen kätkijälle onkin perusteltua kiinnittää huomiota samanlaisiin seikkoihin, joiden on ratkaisussa KKO 2017:9 katsottu vaikuttavan huumausainekuriirille tuomittavan rangaistuksen mittaamiseen.

Huomiota on kiinnitettävä erityisesti siihen, kuinka keskeinen huumausainetta hallussa pitäneen tehtävä on ollut, minkälaista määräysvaltaa hän on käyttänyt hallussaan olleeseen huumausaine-erään, kuinka itsenäisesti hän on tehtävän suorittanut, minkälaista hyötyä hän on rikoksesta saanut tai tavoitellut ja onko hän osallistunut myös jollakin muulla tavalla huumausainerikoksen suunnitteluun tai toteuttamiseen.

Arvioidessaan A:n osuutta huumausainerikoksen tekemisessä korkein oikeus kiinnitti huomiota ensinnäkin siihen, että A oli pitänyt huumausainetta hallussaan suhteellisen pitkän ajan. A oli lisäksi itsenäisesti vastannut huumausaineen kätkemisestä ja vain hän oli tiennyt huumausaineen sijainnin. Hän oli myös kerran siirtänyt kätkemänsä huumausaine-erän uuteen paikkaan. A:n tehtävä ei ollut ollut rikoskokonaisuuden kannalta keskeinen mutta se oli ollut tarpeellinen, jotta huumausainetta voitaisiin myöhemmin levittää. Nämä seikat korostivat korkeimman oikeuden mukaan A:n syyllisyyttä ja siten myös tämän teon moitittavuutta.

Toisaalta korkein oikeus totesi A:n suostuneen huumausaine-erän kätkemiseen tuntemiensa henkilöiden pyynnöstä tarkoituksin, että hän palauttaisi sen takaisin pyydettyä. A ei ollut muilla tavoilla osallistunut huumausainerikokseen taikka sen suunnitteluun tai valmisteluun. Vaikka huumausaine-erä oli ollut noin puolentoista kuukauden ajan A:n hallinnassa, kysymys oli ollut pääasiassa luonteeltaan passiivisesta säilyttämisestä.

Korkein oikeus myös totesi, ettei sen käytettävissä olleesta oikeudenkäyntiaineistosta ollut ilmennyt, että A:lle olisi ennen tehtävänsä ryhtymistä luvattu palkkio, ja että huumausaineen tilapäisestä säilyttämisestä tai kätkemisestä tekijälle tuleva hyöty, kuten rahapalkkio, oli yleensä vähäinen verrattuna huumausaineen edelleen levittämisestä odotettavissa olevaan hyötyyn. Kyseisessä ratkaisussa mikään asiassa esitetty ei korkeimman oikeuden mukaan viitannut siihen, että A olisi voinut odottaa saavansa tehtävästään ainakaan tavanomaista suuremman palkkion. Kun A:n toiminta oli rajoittunut yksinomaan huumausaineen

kätkemiseen, Korkein oikeus katsoi, että vastaajalle tuomittavan rangaistuksen tuli olla huomattavasti alempi kuin vastaavanlaisen huumausaine-erän valmistamisesta tai levittämisestä yleensä tuomitaan. Edellä todettujen seikkojen perusteella korkein oikeus piti oikeudenmukaisena rangaistuksena A:n syyksi luetusta rikoksesta jonkin verran alle kolmen vuoden pituista vankeusrangaistusta (*vaikutus tässä tapauksessa yli 1,5 vuoden verran, eli enemmän kuin kolmannes rangaistuksesta*).

Vaasan hovioikeus on käsitellyt kätkijälle mitattavaa rangaistusta seuraavassa ratkaisussaan:

Vaasan HO R 16/443 nro 125209: A:n syyksi on luettu 3,88 kilogramman amfetamiinierän kätkeminen. Kyse on suuresta määrästä erittäin vaarallista huumausainetta. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tekijä tuomitaan tällaisesta teosta lähtökohtaisesti useamman vuoden pituiseen vankeusrangaistukseen. M on kuitenkin toiminut vain huumausaineen kätkijänä. Hän on lisäksi edesauttanut tutkimuksissa paljastamalla kätkön ja luovuttamalla koko määrän poliisille. Nämä seikat puhuvat lievemmän rangaistuksen puolesta. Vaikka otetaan huomioon edellä mainitut rangaistusta alentavat seikat ja se, että kätketyn aineen amfetamiinipitoisuus on ollut korkeintaan 15 prosenttia, rangaistus on amfetamiinin suuri määrä huomioon ottaen liian lievä. Oikeudenmukainen rangaistus A:n syyllisyys ja rikoksen vaarallisuus huomioon ottaen on 2 vuotta 10 kuukautta vankeutta.

12.4. Rikoksen selvittämisen edistäminen ja rikoksen vaikutusten estämisen merkitys rangaistuksen lieventämiseen

Rikoslain 6 luvun 6 §:n 3 kohdan mukaan rangaistuksen lieventämisperusteita ovat muun ohella tekijän pyrkimys estää tai poistaa rikoksensa vaikutuksia ja hänen pyrkimyksensä edistää rikoksensa selvittämistä.

Mainitussa lainkohdassa tarkoitettujen rangaistuksen lieventämisperusteiden tarkoituksena on rohkaista tekijää selvittämään rikostaan ja ehkäisemään sen seurauksia. Kuten lain esitöistä ilmenee, rikosentekijän teonjälkeisen käyttäytymisen tuoma rangaistuksen lievennys perustuu lähinnä tarkoituksenmukaisuussyihin, kuten prosessitaloudellisiin säästöihin ja tutkinnallisiin etuihin sekä rikoksen haittojen vähentämiseen (HE 44/2002 vp s. 198 – 199).

Lieventämiselle ei ole säädetty mitään kiinteää prosenttilukua, vaan kyse on aina tapauskohtaisesta harkinnasta, jossa on otettava huomioon korkeimman oikeuden ennakkopäätösten mukaisesti muun muassa, missä vaiheessa tekijä on selvittänyt rikostaan ja miten oma-aloitteisesti ja millä tavoin asennoituen tekijä on suhtautunut rikoksensa selvittämiseen.

Korkein oikeus on antanut useita ratkaisuja, joissa on ollut kyse tekijän pyrkimyksestä edistää rikoksensa selvittämistä ja selvittämisen lieventävästä vaikutuksesta tekijälle tuomittavaan rangaistukseen.

KKO 2015:69 Korkein oikeus on katsonut hovioikeuden tavoin, että oikeudenmukainen ja vakiintuneen rangaistuskäytännön mukainen seuraamus A:n syyksi luetuista rikoksista on ilman lieventämisperusteiden soveltamista ollut neljä vuotta vankeutta. A on kuitenkin pyrkinyt edistämään rikostensa selvittämistä. Hän on ilmiantanut itsensä ja tunnustanut rikoksensa oma-aloitteisesti ennen kuin häntä on niistä epäilty. Hän on kertonut esitutkinnassa rikoksistaan avoimesti ja muun ohella paljastanut 11,2 kilogrammaa marihuanaa sisältäneen huumausainekätkön sijainnin. A:n syyksi luetut rikokset ovat kokonaisuudessaan huomattavan huumausainemäärän levittämiseen tähdänneitä huumausainerikoksia, jollaisten selvittäminen on yleisen edun kannalta erityisen tärkeää, mutta tutkinnallisesti työlästä ja vaikeampaa kuin esimerkiksi rikosten, jotka ovat kohdistuneet henkilöön tai yhteisöön ja joilla siten on asianomistaja. A:n myötävaikutus rikostensa selvittämiseen on ollut merkittävä ja mahdollisesti ratkaiseva. A:n oma-aloitteisuus osoittaa hänessä lisäksi vahvaa tahtoa toimia oikein, kun otetaan huomioon vastaavista teoista vakiintuneen rangaistuskäytännön mukaan tuomittavan rangaistuksen ankaruus ja se, miten tekijäkumppanit usein reagoivat tämäläyppisten rikosten oma-aloitteeseen selvittämiseen. A on lisäksi osoittamalla poliisille noin 11,2 kilogrammaa marihuanaa sisältäneen huumausainekätkön sijainnin estänyt sen pääsyn katukauppaan. A:n osuus rikoksensa vaikutusten poistamisessa on ollut tältä osin ratkaiseva. Arvioidessaan A:n

huumausainerikostensa selvittämiseen ja törkeän huumausainerikoksen vaikutusten poistamiseen tähdännyttä oma-aloitteista menettelyä kokonaisuudessaan Korkein oikeus on katsonut, että teoista kohdassa 15 kerrotuin vakiintunein perustein tuomittavaa 4 vuoden yhteistä vankeusrangaistusta on rikoslain 6 luvun 6 §:n 3 kohdan nojalla perusteltua lieventää 1 vuodella 6 kuukaudella.

KKO 2017:33 A:n teot olivat tulleet ilmi siten, että hän oli ottanut yhteyttä Tulliin saatuaan selville, että syytekohtassa 4 tarkoitetut kasvatusalustat olivat olleet Tullin hallussa. A oli ilmoittanut olleensa tilauksen tekijä, vaikka tilaus oli tehty toisen henkilön nimellä. A oli lisäksi esitutkinnassa kertonut aikaisemmista kasvatusalustatilauksistaan, joista hänet oli sittemmin syytekohtaan 1 mukaisesti tuomittu. Kaikista tilauksista esitutkintaviranomaisella ei ollut ollut tietoa tutkinnan tuossa vaiheessa. A:n edellä kuvattu pyrkimys edistää rikostensa selvittämistä oli otettava rangaistusta lieventävänä huomioon. Lieventämisperusteen vaikutus huomioon ottaen oikeudenmukainen yhteinen rangaistus oli 60 päivää vankeutta, kun se ilman lieventämistä olisi ollut kohdassa 26 todetun perusteella 80 päivää.

KKO 2018:45 Jo edellä viitatussa korkeimman oikeuden ennakkopäätöksessä oli kyse kätkijälle mitattavan rangaistuksen lisäksi myös tekijän pyrkimyksestä edistää rikoksen selvittämistä ja poistaa sen vaikutuksia. Kyseiset toimet otettiin rangaistusta lieventävänä seikkana huomioon. Arvioidessaan lieventämisperusteen vaikutusta A:lle tuomittavaan rangaistukseen korkein oikeus totesi, että A oli välittömästi tunnustanut tekonsa poliisin otettua hänet kiinni. A oli lisäksi korkeimman oikeuden ratkaisusta tarkemmin ilmenevin tavoin heti paljastanut poliisille huumausainekätkön, jonka sijainnin vain hän oli tiennyt ja jonka löytäminen ilman hänen myötävaikutustaan olisi ollut vaikeaa taikka mahdotonta. A:n katsottiin siten myötävaikuttaneen rikoksensa selvittämiseen ja estäneen sen, että suuri määrä erityisen vaarallista huumausainetta olisi päätynyt levitykseen. Korkein oikeus katsoi, että A:n pyrkimys estää rikoksensa vaikutuksia ja edistää sen selvittämistä oli perusteltua ottaa huomioon alentamalla hänelle tuomittavaa vankeutta noin kolmanneksella jo edellä perustellusta kätkijälle tuomittavasta jonkin verran alle kolmen vuoden vankeusrangaistuksesta, eli noin 1 vuodella. Korkein oikeus tuomitsi siten A:lle rangaistukseksi vankeutta 1 vuotta 11 kuukautta. Vankeusrangaistus tuomittiin tässäkin tapauksessa ehdottomana viitaten aikaisempaan oikeuskäytäntöön, jossa on vakiintuneesti katsottu, että mitä lähempänä rangaistus on 2 vuotta vankeutta, sitä painavampia perusteita tarvitaan, jotta rangaistus voidaan tuomita ehdollisena (KKO 2015:18 kohta 19 ja siinä mainitut ratkaisut).

Hovioikeudet ovat käsitelleet rikoksen selvittämistä ja rikoksen vaikutuksen estämistä muun muassa seuraavissa ratkaisuissaan:

Helsingin HO R 17/1432 nro 108745: RM:lle myös kohdan 2 rikoksesta tuomittava rangaistus olisi ollut ilman lieventämisperusteen soveltamista noin neljä vuotta vankeutta. Koska syyksilukeminen on kuitenkin merkittävältä osin perustunut RM:n jo esitutkinnassa tekemään tunnustukseen, hänen rangaistustaan on tässä tapauksessa rikoslain 6 luvun 6 §:n 3 kohdan nojalla lievennettävä tuntuvasti ja hovioikeuden harkinnan mukaan noin neljäsosalla. Toisen vastaaja R:n osalta on todettu, että R:n on täytynyt olla tietoinen asunnossa olleesta RM:n huumausaineesta, mutta R:n ei ole näytetty osallistuneen huumausaineen käsittelyyn. Hän oli sallinut erään RM:n kaverin hakea huumausainetta asunnolta. R:n osuus huumausainerikoksen rikoskokonaisuudessa on ollut hyvin vähäinen (ks. KKO 2017:88, kohta 43). Näistä syistä ja ottaen lisäksi huomioon myös R:n pyrkimys tunnustamisellaan edistää rikoksensa selvittämistä, hovioikeus katsoo, että tuntuva sakkorangaistus on riittävä seuraamus R:n rikoksesta.

Helsingin HO R 18/1291 nro 144342: O on tuonut laittomasti maahan neljällä eri kerralla kullakin noin 700 grammasta noin 850 grammaan kokaiinia. Kysymys on siten jokaisella maahantuontikerralla ollut suuresta määrästä erittäin vaarallista huumausainetta. Huumausaineen määrä on ollut yhteensä noin 3.200 grammaa. Käräjäoikeuden tuomiosta ilmenevän O:n kertomuksen perusteella on ilmeistä, että huumausaineiden maahantuonti on ollut osa organisoidun rikollisryhmän toimintaa. O on poliisikuulusteluissa välittömästi tunnustanut huumausaineiden maahantuonnin ja merkittävästi selvittänyt maahantuontia kolmen aikaisemman kerran osalta. Käräjäoikeus on katsonut, että oikeudenmukainen rangaistus O:n syyksi luetuista rikoksista ilman rangaistuksen mittaamiseen alentavasti vaikuttavia

perusteita olisi ollut 8 vuotta 6 kuukautta vankeutta. Hovioikeus on hyväksynyt käräjäoikeuden ratkaisun tältä osin. Hovioikeus on katsonut korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuista 2017:9 ja 2017:23 ilmenevän oikeusohjeen perusteella, että O:n aseman huumausainekuriirina tulisi yksinään johtaa rangaistuksen alentamiseen siten, että se olisi hieman enemmän kuin 5 vuotta 6 kuukautta vankeutta. O on lisäksi heti kiinni jäätyään tunnustanut tekonsa ja myötävaikuttanut rikostensa selvittämiseen. Hänen myötävaikutuksensa on kuitenkin tapahtunut sellaisessa vaiheessa, että se ei ole estänyt huumausaineen päätymistä levitykseen. Viimeksi mainitut seikat huomioon ottaen hovioikeus katsoo, että oikeudenmukainen yhteinen rangaistus O:n syyksi luetuista rikoksista on 4 vuotta 6 kuukautta vankeutta.

Itä-Suomen HO 28.3.2017 nro 17/112650: A:n hallusta on tavattu syytteen kohdassa 2 mainitut huumausaineet. Kun häntä on kuulusteltu niiden johdosta toisen kerran 2.7.2015, hän on kertonut hankkineensa kohdassa 1 mainitut 50 grammaa amfetamiinia keväällä 2015 ja myyneensä siitä noin 35 grammaa. A on kertonut kohdan 1 teosta oma-aloitteisesti. Hän on siten edistänyt rikoksen selvittämistä, mikä on otettava rangaistusta lieventävänä huomioon. Koska A kuitenkin tuolloin oli jo myynyt osan huumausaineesta, tunnustus ei ole siltä osin estänyt eikä poistanut rikoksen vaikutuksia. Tämän vuoksi rangaistusta on lievennettävä vain vähän, noin puoli kuukautta. Edellä mainituilla perusteilla hovioikeus on katsonut, että oikeudenmukainen yhteinen rangaistus A:n syyksi nyt luetuista rikoksista koventamis- ja lieventämisperusteet sekä aiemmin tuomittu rangaistus huomioon ottaen on 10 kuukautta vankeutta.

Rovaniemen HO 9.3.2018 nro 110337: A:n syyksi luetun hallussa pidetyn huumausaineen määrää on hovioikeudessa alennettu 16 grammaan, josta hän on saanut itselleen 6 grammaa. Ottaen lisäksi huomioon, että A:n syyksi luettu huumausaineen myynti on ollut vähäistä ja että A on omalta osaltaan edistänyt rikoksensa selvittämistä, oikeudenmukainen rangaistus A:n syyksi luetusta rikoksesta on sen vahingollisuus ja vaarallisuus, teon vaikuttimet ja siitä ilmenevä A:n syällisyys huomioon ottaen 4 kuukauden ehdollinen vankeusrangaistus.

Turun HO 8.6.2018 nro 18/125115: A:n syyksi on luettu kaksi törkeää huumausainerikosta (sk 2 myynyt 100 grammaa nestemäistä amfetamiinia ja 2 x 20 grammaa tahnamaista amfetamiinia sekä sk 4 laittomasti tuonut maahan 586 kpl Subutex 8mg tbl) A on esitutkinnassa toimillaan edistänyt rikostensa selvittämistä. Hän ei kuitenkaan ole ryhtynyt noihin toimiin oma-aloitteisesti vaan vasta jouduttuaan poliisin kiinni ottamaksi. A:n esitutkinnassa omaksumalla rikoksen selvittämiseen syytekohtassa 4 pyrkivällä asennoitumisella, vaikka se oli ilmennyt vasta kolmannella kuulemiskerralla, on kuitenkin ollut tarkoituksenmukaisuusnäkökohtien kannalta merkitystä, kun se on johtanut prosessitaloudellisiin säästöihin ja tutkinnallisiin etuihin. A:n osuus rikoksensa vaikutusten poistamisessa syytekohtassa 4 on ollut tältä osin ratkaiseva. A:n menettelyn merkitys rikoksen selvittämisessä ja pyrkimyksessä estää tai poistaa rikoksen vaikutuksia on kuitenkin huomattavasti ratkaisusta KKO 2015:69 ilmenevään vastaajan toimintaan nähden vähäisempi, mutta merkittävämpää kuin esimerkiksi ratkaisussa KKO 2018:2. Nyt käsiteltävässä asiassa hovioikeus katsoo, että A:n edellä kuvattu myötävaikutus rikoksen selvittämisessä on ollut siinä määrin merkittävää, ettei A:n asennoitumista voida rangaistusta mitattaessa jättää vaille merkitystä, vaan hänelle tuomittavaa rangaistusta on perusteltua alentaa rikoslain 6 luvun 6 §:n 3 kohdan nojalla. Rikoslaita tai lain esitöistä ei käy ilmi, kuinka paljon lieventämisperusteen soveltaminen vaikuttaa tuomittavan rangaistuksen määrään. Mitään kiinteää prosenttilukua ei ylipäätään voida antaa, vaan kyse on tapauskohtaisesta harkinnasta, jossa on ratkaisun KKO 2015:69 mukaan otettava huomioon muun muassa selvittämisen vaihe ja oma-aloitteisuus. Yhteinen rangaistus A:n syyksi luetuista teoista ennen rangaistusta lieventävien seikkojen vaikutuksen huomioon ottamista olisi 1 vuosi 10 kuukautta, josta syytekohtan 5 teon laskennallinen osuus on 1 vuosi 6 kuukautta ja syytekohtan 4 teko vaikuttaisi rangaistuksen määrään 4 kuukaudella. Ottaen huomioon, että syytekohtan 4 osalta A on pyrkinyt poistamaan rikoksen vaikutuksia kahden amfetamiinipussin osalta, yhteinen rangaistus on 1 vuosi 9 kuukautta vankeutta. *[KO 1 vuosi 10 kuukautta → HO 1 vuosi 9 kuukautta]*

Turun HO 1.11.2017 nro 17/143912: A on esitutkinnassa tunnustanut kohdassa 1 tarkoitetun autosta löydetyn amfetamiinin (100 grammaa) kuuluneen hänelle. Hän on menettelyllään rikoslain 6 luvun 6 §:n sekä sen esitöiden (HE 44/2002 vp. sivu 199) tarkoittamalla tavalla myötävaikuttanut rikoksensa

selvittämiseen, koska rikosepäily kohdassa 1 on voitu tunnustuksen perusteella rajata häneen. A:n myötävaikutus tulee ottaa huomioon hänen rangaistustaan lieventävänä seikkana. Oikeudenmukainen yhteinen rangaistus A:n syyksi luetuista teoista on 1 vuosi vankeutta.

Turun HO 15.12.2017 nro 17/151597: Vastaajat eivät ole olleet selvittämisessä oma-aloitteisia. Poliisi oli tiennyt heidän osallisuudestaan rikoksiin televalvonnan perusteella. Toisaalta kukin on selvittänyt omalta osaltaan tekoa hyvin varhaisessa vaiheessa esitutkintaa. Syyttäjä on hovioikeudessa pitänyt sinänsä hyväksyttävänä ajatusta siitä, että lieventämisperusteen soveltamisen rangaistusta alentava vaikutus olisi suurempi kuin käräjäoikeus on tuominnut. Näihin seikkoihin nähden rangaistusta on kunkin osalta alennettava viidellä kuukaudella siitä, mitä rangaistus olisi ilman lieventämisperusteen soveltamista. Ottaen huomioon kohdan 8 teon, joka on kohdistunut 250 kappaleeseen ekstaasitabletteja, yhteinen rangaistus A:n syyksi luetuista teoista ennen rangaistusta alentavien ja lieventävien seikkojen vaikutuksen huomioon ottamista on 1 vuosi 10 kuukautta. Lieventämisperusteen soveltamisen jälkeen yhteinen rangaistus on 1 vuosi 5 kuukautta vankeutta. Rikoslain 7 luvun 6 §:n mukainen kohtuullistaminen huomioiden yhteinen rangaistus oli 9 kuukautta.

VaaHO R 15/1225 nro 122924: A:n syyksi syytekohtassa 13 luetusta törkeästä huumausainerikoksesta seuraa vähintään vuoden mittainen vankeusrangaistus. Yksittäisenä tekona syytekohtaan 13 teosta tulisi lähtökohtaisesti tuomittavaksi noin yhden vuoden neljän kuukauden mittainen vankeusrangaistus. A on esitutkinnassa myöntänyt syytekohtaan 13 teon ja muutoinkin selvittänyt asiaa mm. kertomalla siitä, minkä verran amfetamiinia hän on myynyt. Oletettavaa on, että aineen myynti olisi ollut ilman A:n omaa kertomaa vaikeasti selvitettävissä. A on rikoslain 6 luvun 6 §:n 3 kohdassa tarkoitettu tavoin pyrkinyt edistämään rikoksensa selvittämistä. Rangaistusta voidaan siten lieventää em. lainkohdan nojalla. Lievennyksen vaikutus syytekohtaan 13 rikoksesta tuomittavaan rangaistukseen on neljä kuukautta. Edellä lausutun perusteella oikeudenmukainen yhteinen rangaistus A:n syyksi nyt luettavista rikoksista on 1 vuosi 1 kuukausi.

12.4.1. Johtopäätöksiä

Edellä viitattujen tapausten perusteella on todettavissa, että rangaistusta mitattaessa voidaan sinänsä antaa merkitystä tekijän kaikenlaisille pyrkimyksille selvittää rikoksensa ja estää tai poistaa sen vaikutuksia. Rikoslain 6 luvun 3 §:n tausta ja tavoitteet huomioon ottaen on kuitenkin perusteltua, että tekijän toimet teon jälkeen vaikuttavat tuomittavaan rangaistukseen sitä enemmän, mitä varhaisemmassa vaiheessa toimet tehdään. Lisäksi tekijän menettelyn vaikutus rangaistuksen mittaamiseen on vielä merkittävämpi silloin, kun rikoksen seuraukset pystytään ehkäisemään tai muutoin poistamaan. Vaikka lieventämisperusteen soveltaminen ei lain sanamuodon mukaan edellytä tekijän oma-aloitteisuutta tai vapaaehtoisuutta voidaan näille seikoille kuitenkin antaa harkinnassa merkitystä. Toisaalta silloin, kun tekijä on oma-aloitteisesti kertonut tapahtumista, mutta tunnustamisen kohteena ollut huumausaine on joko kokonaan tai osittain luovutettu eteenpäin, on rangaistusta lievennetty vain vähän (ISHO 28.3.2017 nro 17/112650). Myös tekijän rikoksen selvittämiseen pyrkivälle asennoitumiselle on annettu merkitystä (Turun HO 8.6.2018 nro 18/125115). Silloin kun tekijä on kiinnijäytyään tunnustanut teon, ei tunnustamista ole pidetty pelkästään rikoksen selvittämisen edistämisenä, joka tulisi ottaa lieventävänä huomioon (Itä-Suomen HO 8.6.2018 nro 18/123533). Myöskään aineiden takavarikointi itsessään ei lievennä rangaistusta (Itä-Suomen HO 16.6.2017 nro 17/123362).

12.5. Koventamisperusteen soveltaminen ja merkitys huumausainerikoksissa

Osassa työryhmän käytössä olleista hovioikeuksien tuomioista on ollut kyse koventamisperusteen käyttämisestä.

Yleisimmin rangaistusta on vaadittu kovennettavaksi tekijän aikaisemman samankaltaisen rikollisuuden (rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 5 kohta) vuoksi. Toisena koventamisperusteena käytettävissä olleesta aineistosta nousi esille rikoksen tekeminen osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa (rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohta). Järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvä koventamisperuste ei kuitenkaan esiintynyt materiaalisissa kovinkaan monessa ratkaisussa.

Vaikka huumausainerikokset ovat tyypillisesti suunnitelmallisia rikoksia, rikollisen toiminnan suunnitelmallisuus (rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 1 kohta) ei noussut koventamisperusteena merkittävästi esille aineistossa. Myöskään rikoksen tekeminen palkkiota vastaan (rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 3 kohta) ei juurikaan noussut esille aineistossa, vaikka esimerkiksi kuriirin toimintaan liittyvissä tapauksissa on ollut kyse palkkiota vastaan tekemisestä.

12.5.1. Tekijän aikaisempi samankaltainen rikollisuus

Korkein oikeus on antanut maaliskuussa 2019 ennakkopäätöksen KKO 2019:21, jossa se on käsitellyt tekijän aikaisempaan samankaltaiseen rikollisuuteen liittyvän koventamisperusteen soveltamisen edellytyksiä arvokuljetusautoon kohdistunutta ryöstön yritystä koskevassa tapauksessa. Kyseisessä ennakkopäätöksessä on merkille pantavia perusteluita muun ohella siitä, millaisiin seikkoihin rikosten samankaltaisuutta arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota (mm. teon suunnitelmallisuus ja harkinta). Ratkaisussa on myös otettu kantaa rikosten välissä kuluneen ajan merkitykseen. Ratkaisuissa esitetyt seikat voivat tulla arvioitavaksi myös huumausainerikosten ratkaisemisen yhteydessä.

Korkein oikeus on tuonut ratkaisussaan esille tekijän aikaisempaan rikollisuuteen liittyen koventamisperustetta koskevan lain esitoissa esitettyjä näkökantoja sekä aikaisempaa ratkaisukäytäntöä asiasta.

Koventamisperusteen keskeisen tausta-ajatuksen mukaan uusiminen ei sinänsä kovenna rangaistusta, vaan rangaistusta voidaan koventaa vain sellaisen rikosten toistamisen johdosta, joka osoittaa tekijässä ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä. Tämä piittaamattomuus on pääteltävissä uuden ja aikaisemman rikoksen välisestä suhteesta. Laissa tarkoitettu piittaamattomuus voi olla käsillä muun muassa silloin, kun uudessa ja aikaisemmassa rikollisuudessa on kysymys samankaltaisista teoista (HE 44/2002 vp s.194).

Edelleen koventamisperusteen soveltamista harkittaessa on kiinnitettävä rikosten toistamisen ja niiden samankaltaisuuden ohella huomiota myös tuomittavana olevan ja aikaisemman rikoksen laatuun. Lain edellyttämän piittaamattomuuden on katsottu tulevan todistetuksi ennen kaikkea silloin, kun rikokset ovat suunniteltuja ja harkittuja ja osoittavat rikoksentekijässä tietoista haluttomuutta noudattaa lakia.³⁶

Oikeuskäytännössä koventamisperustetta on sovellettu tyypillisesti silloin, kun tekijä on toistuvasti syyllistynyt samoihin tai samankaltaisiin rikoksiin (ks. esim. KKO 1980 II 81 ja KKO 2008:85). Koventamisperusteen soveltaminen ei kuitenkaan kaikissa tapauksissa edellytä sitä, että tekijä olisi tuomittu lukuisia kertoja rangaistukseen, vaan yhdenkin aikaisemman rikoksen on todettu voivan muodostaa koventamisperusteen, jos muut sen soveltamiselle säädetyt edellytykset ovat olemassa.³⁷

Koventamisperusteen soveltamisen ulkopuolelle jää sellainen satunnainen uusiminen, jonka ei voida katsoa liittyvän tekijän aikaisempaan rikollisuuteen. Satunnaisuutta osoittaa muun muassa rikosten välillä kulunut pitkäikäinen aika.³⁸ Ratkaisussa KKO 2006:82 (kohta 11) katsottiin, että koventamisperustetta ei voitu soveltaa, kun tuomittavana olevan vastaajan törkeän huumausainerikoksen ja hänen syykseen aikaisemmissa

³⁶ ks. KKO 2018:44, kohta 24 ja siinä viitatu HE 125/1975 II vp s. 12—13 ja HE 44/2002 vp s. 195.

³⁷ LaVM 1/1976 vp s. 3.

³⁸ HE 125/1975 II vp s. 12—13 ja HE 44/2002 vp s. 194—195.

tuomioissa luettujen rikosten välillä oli kulunut yli kahdeksan vuoden mittainen aika (kts. KKO:n ratkaisun 2019:21 kohdat 15–18).

Korkein oikeus totesi tarkasteltavana olevassa tapauksessa, että A:n nyt kysymyksessä ollut ja aikaisempi rikos olivat molemmat edellyttäneet erityisen huolellista etukäteissuunnittelua, valmistautumista ja varustautumista. Ilmeistä oli, että molemmissa rikoksissa tekijöillä oli täytynyt olla tiedossaan sekä teon toteuttamiseksi laadittu kokonaissuunnitelma että heidän oma toimenkuvansa ja sen merkitys rikoksen kokonaisuudessa. Molemmat rikokset olivat siten olleet suunnitelmallisia ja harkittuja. Rikoksilla oli tavoiteltu ja aikaisemmalla rikoksella myös saatu sellaista taloudellista hyötyä, jota voitiin hyödyn määrän perusteella luonnehtia lajityypissään erityisen merkittäväksi. Rikokset olivat siten rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettulla tavalla samankaltaisia, mikä sinällään oli osoitus A:n ilmeisestä piittaamattomuudesta lain kielloista ja käskyistä.

Korkeimman oikeuden mukaan edellä kerrotut seikat osoittivat sellaista ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä, että koventamisperuste saattoi tulla sovellettavaksi, vaikka huomioon otettavana oli vain yksi aikaisempi rikos.

A:n aikaisemman ja nyt tuomittavana olleen rikoksen välillä oli kulunut noin yhdeksän vuotta. Korkein oikeus katsoi, että pelkillä aikarajoilla ei voinut yksiselitteisesti määritellä sitä, milloin uutta rikosta voidaan pitää koventamisperusteen soveltamisalan ulkopuolelle jäävänä satunnaisena uusimisena. Mitä vakavammasta ja suunnitelmallisemmasta teosta aikaisemmassa ja uudessa, pitkälti samanlaisessa rikoksessa on kysymys, sitä epätodennäköisempää on, että kysymys olisi satunnaisesta uusimisesta. Kun huomioon toisaalta otettiin A:n aikaisemman rikoksen ja nyt tuomittavana olevan rikoksen huomattava samankaltaisuus sekä niiden poikkeuksellisen harkittu ja suunnitelmallinen laatu, nyt tuomittavaa rikosta ei voinut pitää sellaisena satunnaisena uusimisena, joka osoittaisi muuta kuin A:n tietoista haluttomuutta noudattaa lakia ja jäisi siten koventamisperusteen soveltamisen ulkopuolelle. Myös B:n osalta uuden ja aikaisemman rikoksen suunnitelmallinen ja harkittu laatu sekä nyt tuomittavana olleella ja aikaisemmalla rikoksella tavoitellun hyödyn määrään liittyvät seikat tekijänsä tietoista haluttomuutta noudattaa lakia, kuten edellä A:n osalta edellä oli todettu. Myöskään B:n syyllistymistä uuteen, aikaisempaa rikosta olennaisesti muistuttavaan ja vakavaan rikokseen ei voinut pitää sellaisena satunnaisena uusimisena, joka jäisi koventamisperusteen soveltamisalan ulkopuolelle.

Nyt tarkasteltavana olleessa aineistossa tekijän aikaisempi samankaltainen rikollisuus (rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 5 kohta) on ollut koventamisperusteena esillä muun muassa seuraavissa hovioikeuksien ratkaisuissa:

Helsingin HO, R 16/301, nro 17/152605: HO otti huomioon A:lle rangaistusta mitatessaan huomioon, että toiminta oli ollut laajamittaista ja että siinä oli havaittavissa työnjakoa ja toiminnan peittelyä. A ei ollut itse tehnyt tilauksia eikä rahansiirtoja. Kuriirit olivat tuoneet huumausaineet maahan tai maahantuontiin oli käytetty postittamista. Viestintään oli käytetty välineitä, joista viestien jäljittäminen oli vaikeaa. A:n menettelyn johdosta sovellettiin myös koventamisperustetta. Hovioikeus arvioi myös muiden vastaajien osallisuuksia ja otti perusteluissaan kantaa myös eri vastaajien osallisuuksien merkitykseen heille rangaistuksia mitattaessa.

Helsingin HO R 17/2240 nro 110786: Käräjäoikeuden tuomion perusteluissa oli todettu V:n rikosrekisteriotteesta ilmenevän, että hän oli toistuvasti syyllistynyt lukuisiin huumausainerikoksiin, rattijuopumuksiin ja kulkuneuvon kuljettamiseen oikeudetta vuosina 2014 ja 2015. V oli kertonut käyttäneensä huumausaineita ja olleensa niistä riippuvainen. Huumausaineet eivät kuitenkaan olleet olleet pelkästään hänen omaa käyttöään varten, vaan hänen oli katsottu myös levittäneen niitä. Viimeisimmän vankeusrangaistuksen suoritettuaan hän oli syyllistynyt samankaltaiseen rikollisuuteen verraten nopeasti uudelleen aikana, jolloin hän oli oman kertomansa mukaan ollut aluksi päihteitä. V:n kertoma hänen päihteidenkäytöstään ei käräjäoikeuden mukaan antanut aihetta arvioida koventamisperusteen

soveltamista toisin. Käräjäoikeus katsoi, että V:n syyksi nyt luettujen rikosten suhde hänen aikaisempaan rikollisuuteensa osoitti rikosten lukuisuuden ja samankaltaisuuden vuoksi hänessä ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä. Tämän vuoksi käräjäoikeus sovelsi rangaistuksen mittaamisessa rikoslain 6 luvun 5 §:n 5 kohdan mukaista koventamisperustetta. Koventamisperusteen soveltaminen korotti tuomittavan rangaistuksen yhdeksi vuodeksi kahdeksi kuukaudeksi vankeutta. Kun jäännösrangaistuksen täytäntöönpano vaikutti vielä yhteiseen rangaistukseen 60 päivää, käräjäoikeus tuomitsi V:n yhteiseen 1 vuoden 4 kuukauden vankeusrangaistukseen. V valitti käräjäoikeuden tuomiosta hovioikeuteen muun ohella koventamisperusteen soveltamisen osalta. Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden ratkaisua. *(Koventamisperuste vaikutti rangaistukseen noin 3 kuukautta eli yhden neljäsosan verran.)*

12.5.2. Teon suunnitelmallisuus

Teon suunnitelmallisuutta (rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 1 kohta) on sovellettu koventamisperusteena esillä muun muassa seuraavissa ratkaisuissa.

KKO 2006:58 Käräjäoikeus oli syytteet enemmälti hyläten tuominnut A:n viidestä törkeästä huumausainerikoksesta ja ampuma-aserikoksesta yhteiseen 6 vuoden vankeusrangaistukseen. Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden tuomiota. A on hänen syykseen luetuilla törkeillä huumausainerikoksilla tuonut maahan yhteensä 11 205 Subutex-tablettia. Tämä merkitsee hyvin suurta, vähintään yli 44 000 käyttöannoksen huumausainemäärää. A on hankkimisensa kuriirien välityksellä ja tuonnin rahoittaen liike-toiminnanomaisesti järjestänyt tablettien maahantuonnin Ranskasta Suomeen antaen kuriireille myyjän yhteystiedot ja muut ohjeet. A:n toiminta on siten ollut myös sovellettavan rikoslain 6 luvun 2 §:n 1 kohdan tarkoittamalla tavalla suunnitelmallista. Huomioon ottaen Subutexin vaarallisuus huumausaineena, A:n rikosten käsittämän huumausaineen määrä ja edellä mainittu rangaistuksen koventamisperuste, teon suunnitelmallisuuden vuoksi korkein oikeus on katsonut, että hovioikeuden A:lle mittaama rangaistus on liian lievä ja että oikeudenmukainen rangaistus A:n syyksi luetuista rikoksista on 7 vuotta 6 kuukautta vankeutta. *[6 vuotta – 7 vuotta 6 kuukautta, vaikutus 25 prosenttia]*

Itä-Suomen HO 22.6.2017 nro 17/125153: A:n rikoksen kohteena on ollut, ottaen huomioon 9,8 prosenttia THC:tä sisältänyt 203 gramman kannabiserä, käräjäoikeuden toteamalla tavalla yhteensä 27,2 kilogrammaa kannabista. Määrästä 23,2 kilogramman erän THC pitoisuus on ollut edellä todetulla tavalla alle 2,2 prosenttia. Nyt kysymyksessä olevan kannabiksen normaalia alhaisempi pitoisuus on perusteltua ottaa huomioon rangaistusta alentavana seikkana. Toisaalta, kun kannabis on kuitenkin ollut myyntiin tarkoitettua ja myyntikelpoista, pitoisuuden vaikutus rangaistukseen ei voi olla kovin merkittävä. Toisaalta A:n rangaistusta mitattaessa on käräjäoikeuden toteamilla perusteilla sovellettava koventamisperustetta. Rikoksen erityinen suunnitelmallisuus huomioon ottaen koventamisperusteen vaikutuksen rangaistukseen on oltava tuntuva. Yleisen huumausaineen määrään perustuvan rangaistuskäytännön mukainen rangaistus A:n syyksi luetusta törkeästä huumausainerikoksesta olisi suunnilleen käräjäoikeuden tuomitsema 3 vuoden 10 kuukauden vankeusrangaistus. Kun otetaan huomioon kannabiksen pitoisuuden vaikutus ja toisaalta koventamisperusteen soveltaminen, hovioikeus katsoo, ettei A:n rangaistuksen muuttamiseen ole aihetta. *[Käräjäoikeus 3 vuotta 10 kuukautta = hovioikeus]*

12.5.3. Rikoksen tekeminen osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa

Rikoksen tekeminen osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa (rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohta) on noussut koventamisperusteena esille muun muassa seuraavassa Rovaniemen hovioikeuden tuomiossa:

Rovaniemen HO R 17/859 nro 144946: Käräjäoikeus oli soveltanut M:n ja R:n osalta rangaistuksen koventamisperustetta, koska rikokset oli tehty osana vakavien rikosten tekemistä varten järjestäytyntä

ryhmää (syytekohtat 2 ja 10). Koventamisperusteen vaikutus tuomioon oli ollut molempien vastaajien osalta noin neljännes lisää tuomion pituuteen. Hovioikeudessa oli riidatonta, että M oli Bandidos Oulu MC:n jäsen ja presidentti. Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden tuomion koventamisperustetta koskevat perustelut seuraavin lisäyksin. Kokonaisuutena syytekohtaa arvioiden hovioikeus katsoi, että tehty rikos oli varsin vakava ja luonteeltaan tyypillinen Bandidos MC:n Suomen organisaatiolle todistaja K:n kertomalla tavalla. Kohdassa 2 oli ollut kysymys 100 gramman ja 86,3 gramman amfetamiinieristä. Kun K:n kertomalla tavalla huumausaineet olivat järjestön pääasiallinen tulonlähde ja kauppaa käytiin kerhon nimissä, myös M:n kohdassa 2 syyksi luetun teon oli katsottava tapahtuneen pyrkimyksenä hyödyntää järjestön toimintaa sekä siten tehdyn ryhmän nimissä ja ryhmän lukuun etenkin, kun huumeen jakelussa on käytetty ryhmän jäseniä R:ä ja Y:tä.

Yhdessä tapauksessa on todettu sanktiokumulaatiotilanteessa, että koventamista ei voitu soveltaa:

Turun HO 12.10.2017 nro 17/140498: A on laittomasti kuljettanut, yrittänyt hankkia, yrittänyt tuoda maahan ja yrittänyt levittää huumausainetta. A:lle kuuluvaa huumausainetta on takavarikoitu autosta 9.663 grammaa amfetamiinia ja 200 grammaa hasista. Amfetamiinin pitoisuus on ollut 19,5 - 20,4 prosenttia. Rikoksen kohteena olleen huumausaineen määrä ja laatu sekä A:n käräjäoikeuden tuomiosta sivulta 6 ilmenevä keskeinen rooli tekokokonaisuudessa, sekä korkeimman oikeuden viimeaikainen rangaistuskäytäntö huomioon ottaen lähtökohtainen rangaistus kohdan 1 törkeästä huumausainerikoksesta on 8 vuotta 6 kuukautta vankeutta. Oikeudenmukainen yhteinen vankeusrangaistus ilman lieventämis- ja koventamisperusteita sekä jäännösrangaistuksen vaikutusta on siten 8 vuotta 10 kuukautta vankeutta. Hovioikeus on hyväksynyt käräjäoikeuden perustelut lieventämisperusteesta. Rangaistuksen mittaamisen lähtökohdan ollessa hovioikeudessa kuitenkin toinen kuin käräjäoikeudessa, hovioikeus on pitänyt noin viidesosan suuruisen lieventämisperusteen vaikutuksena 1 vuotta 9 kuukautta. Hovioikeus on hyväksynyt käräjäoikeuden perustelut siltä osin kuin se ei ole soveltanut rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 5 kohdan koventamisperustetta. Lisäksi hovioikeus on todennut, että A:n aikaisemmat rikokset vaikuttavat rangaistuksen mittaamiseen jäljempänä perusteluissa mainituin tavoin jäännösrangaistuksen täytäntöönpanon kautta. Rikoslain esitöiden (HE 262/2004 s. 51-52) mukaan määrättäessä jäännösrangaistusta täytäntöönpantavaksi on vaarana sanktiokumulaatio. Tämä tarkoittaa sitä, että sama peruste – rikoksen uusiminen – voi koventaa rangaistusta samanaikaisesti monella eri tavoin. Tämä ei vastaa rikosoikeusjärjestelmän perusperiaatteita. Sanktiokumulaation vaara on olemassa muun muassa, kun tekijän aikaisempi rikollisuus on vaikuttanut rangaistuksen mittaamiseen ilman, että 6 luvun 5 §:n 5 momenttia on sovellettu. A:n aikaisemman rikollisuuden huomioon ottaminen rangaistusta koventavana seikkana johtaisi edellä lausutuin tavoin sanktiokumulaatioon. Rangaistusta ei ole siten kovennettu A:n aikaisemman rikollisuuden perusteella.

12.6. Ehdottomasta vankeusrangaistuksesta

Huumausainerikokset ovat rangaistuksen mittaamisen näkökulmasta edellä todetuin tavoin rangaistuksista laaditut taulukot huomioon ottaen suhteellisen yhtenäisen rikostyyppi, mikä on oletettavasti usein myös huumausainerikoksia tekevien henkilöiden tiedossa. Poikkeavaa ei ole, että huumausainetta pyritään esimerkiksi tuomaan maahan kerrallaan määrä, joka ei välttämättä täyttäisi törkeän tekemuodon tunnusmerkistöä.

Esimerkiksi amfetamiinin osalta sen pitoisuuden ollessa tavanomaista katukauppatasoa törkeän huumausainerikoksen ylittävänä määränä pidetään yleensä 100 grammaa amfetamiinia. Tällöin amfetamiinin määrän ollessa 100–500 gramman välillä vankeusrangaistuksessa liikutaan 1 vuoden – 2 vuoden 4 kuukauden välillä (ks. Kouvolan hovioikeuspiirissä tehty selvitys vuodelta 2007).

Näissä tapauksissa voi usein tulla harkittavaksi vankeusrangaistuksen pituuden ohella sen ehdollisena tuomitsemisen edellytykset.

Rovaniemen hovioikeuden ratkaisuihin R 18/640 (7.11.2018) ja R 19/274 (2.5.2019) on molemmissa ollut kyse kuriirille tuomittavista rangaistuksista ja myös vankeusrangaistuksen ehdollisena tuomitsemisen edellytyksistä. Ensiksi mainitussa ratkaisussa R 18/640 vastaaja oli hänen syykseen luetussa törkeässä huumausainerikoksessa pitänyt laittomasti hallussaan ja tuonut maahan korvausta vastaan levittämistarkoituksessa 500 kappaletta 8 milligramman Subutex-tablettia, 87,30 grammaa pitoisuudeltaan 43-prosenttista amfetamiinia sekä hieman yli 1,3 kilogrammaa kannabista. Yksistään kuriirina toimineelle vastaajalle tuomittavan rangaistuksen pituuden olisi hovioikeuden mukaan tullut olla noin kaksi vuotta vankeutta. Tämän lisäksi kyseisessä asiassa vastaajan pyrkimys edistää rikoksensa selvittämistä otettiin huomioon mikä lieventämisperusteena huomioon ottaen alensi vastaajalle tuomitun rangaistuksen 1 vuodeksi 10 kuukaudeksi vankeutta. Toisessa ratkaisussa R 19/274 vastaajan syyksi oli luettu menettely, jossa tämä oli laittomasti tuonut maahan, pitänyt hallussaan, kuljettanut ja muulla tavalla levittänyt huumausaineeksi luokiteltavia Subutex 8 mg -tabletteja. Vastaaja oli tuonut Liettuasta Suomeen mukanaan kuljettaen ainakin 1.000 Subutex-tablettia, jotka tämä oli luovuttanut toiselle henkilölle saaden niistä ainakin yhteensä 1.000 euroa. Hovioikeus harkitsi ratkaisussa kuriirin asemassa toimineelle vastaajalle oikeudenmukaiseksi rangaistukseksi 1 vuoden ja 8 kuukauden vankeusrangaistuksen.

Molemmissa ratkaisuihin hovioikeuden harkittavaksi tuli myös se, voitiinko vastaajille mitatut lähes kahden vuoden pituiset vankeusrangaistukset määrätä ehdollisina. Hovioikeus katsoi molemmissa ratkaisuihin, että törkeät huumausainerikokset olivat vakavia ja että tämä puolsi merkittävästi ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitsemista. Hovioikeus määräsi kummankin vastaajan vankeusrangaistuksen ehdottomana (ks. KKO 2015:18, KKO 2011:93 ja 2014:87).

13. LAINSÄÄDÄNNÖN VERTAILU RUOTSIN JA SUOMEN VÄLILLÄ

Ruotsissa huumausainerikoksista säädetään erityislilla (narkotikastrafflag (1968:64), eli huumausainerikokset eivät sisälly rikoslakia vastaavaan brottsbalkeniin (1962:700).

Narkotikastrafflagin huumausainerikosten otsikointi ja porrastus poikkeaa hieman rikoslain vastaavasta. Myös tunnusmerkistöjen muotoilussa on eroja, vaikkakin sekä Ruotsin että Suomen rangaistussäännöksessä kuvastuu pyrkimys kuvata mahdollisimman laajasti ja tyhjentävästi huumausaineisiin liittyvä moitittava menettely.

13.1. Perusmuotoinen huumausainerikos

Perusmuotoista huumausainerikosta vastaavan narkotikabrottin (narkotikastrafflag 1 §) rangaistusasteikko on enintään kolme vuotta vankeutta, kun rikoslain 50 luvun 1 §:n mukaisessa huumausainerikoksessa rangaistusasteikko on sakosta kahteen vuoteen vankeutta. Ruotsin perusmuotoinen huumausainerikos ei siis ole lainkaan sakolla sovitettavissa (ellei tapaukseen sovellu rangaistusasteikosta poikkeamiseen johtavia lieventäviä seikkoja; brottsbalkeniin sisältyy tältä osin vastaavat säännökset kuin rikoslakiin).

Tunnusmerkistöä tarkastelemalla ³⁹ on havaittavissa, että yhtäläisesti rikoslain vastaavan säännöksen kanssa hankkiminen, hallussapito, luovutus, valmistaminen ja välittämien on erikseen mainittu tekotapoina. Erona rikoslain säädökseen Ruotsin rangaistussäännöksessä viitataan vain huumausaineeseen, ei kasveihin tai sieniin, joita voidaan käyttää huumausainetarkoituksessa. Narkotikastrafflagissa ei ole säädetty rangaistusta huumausaineen maahantuonnin tai maastaviennin osalta, kuten rikoslaissa, vaan kriminalisointi tältä osin sisältyy erityislakiin lagen om straff för smuggling (2000:1225).

Narkotikastrafflag 1 §

Se, joka luvattomasti

³⁹ Lainkohtien käännökset eivät ole virallisia käännöksiä. Alkuperäiset ruotsinkieliset säädöstekstit liitteinä.

1. luovuttaa huumausaineita,
2. valmistaa huumausaineita, jotka ovat tarkoitettuja väärinkäyttöön,
3. hankkii huumausaineita luovuttamistarkoituksessa,
4. hankkii, käsittelee, pakkaa, säilyttää tai tekee muita huumausaineisiin, jotka eivät ole tarkoitettuja omaan käyttöön, liittyviä toimenpiteitä,
5. tarjoaa huumausaineita myyntiin, tallettaa tai vastaanottaa maksua huumausaineesta, välittää yhteystietoja myyjän ja ostajan välillä tai ryhtyy johonkin muuhun toimenpiteeseen, jos toimenpide on tarkoitettu edistämään huumausaineiden kaupankäyntiä, tai,
6. pitää hallussaan, käyttää tai tekee muita huumausaineisiin liittyviä toimenpiteitä, tuomitaan, jos teko on tahallinen, huumausainerikoksen johdosta enintään kolmen vuoden vankeusrangaistukseen.

Esimerkkinä Ruotsin oikeuskäytännöstä 4 kappaleen 8 milligramman Subutex-tablettien hallussapito on katsottu perusmuotoiseksi ⁴⁰ huumausainerikokseksi. Hovioikeuden tuomio on tosin vuodelta 2007, mutta linja vaikuttaa Suomea tiukemmalta ottaen erityisesti huomioon, että teko ei ole Ruotsin järjestelmässä sovitettavissa sakolla.

13.2. Lievä huumausainerikos/käyttörikos

Narkotikastrafflagin 2 §:n mukainen ringa narkotikabrott on rangaistusasteikoltaan täysin vastaava rikoslain 50 luvun 2 a §:n mukaisen huumausaineen käyttörikoksen kanssa: molempien rangaistusasteikko on sakkoa tai enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistus. Narkotikastrafflagin tunnusmerkistön muotoilu kuitenkin poikkeaa selvästi käyttörikoksen tunnusmerkistöstä: siinä missä jälkimmäisessä korostetaan vähäisen määrän lisäksi omaa käyttöä, Ruotsin rangaistussäännös on muotoiltu perinteisen lievän tekemuodon muotoilun tapaan. Koska kuitenkin narkotikastrafflag 1 §:n perusmuotoisen huumausainerikoksen tunnusmerkistön kohdissa 3 ja 4 viitataan luovuttamiseen ja muuhun kuin omaan käyttöön, oletettavasti lievä tekemuoto pääsääntöisesti soveltuu vain omaan käyttöön tarkoitettuihin huumausaineisiin. Ruotsin oikeuskäytännössä yhteisesti käytetyn pienen kannabismäärän osalta ei ole katsottu, että kyseessä olisi huumausaineen luovuttaminen, joten teko rangaistiin lievänä huumausainerikoksena. ⁴¹

Narkotikastrafflag 2 §

Jos 1 §:ssä tarkoitettua rikosta, ottaen huomioon rikoksen laatu ja huumausaineiden määrä sekä muut olosuhteet, on pidettävä vähäisenä, tuomitaan lievästä huumausainerikoksesta sakkoihin tai enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen.

13.3 Törkeä tekemuoto

Ruotsin järjestelmän merkittävä ero rikoslain porrastukseen verrattuna on kaksiasteinen törkeä tekemuoto: narkotikastrafflagin 3 §:ssä jaotellaan huumausainerikokset törkeisiin ja erittäin törkeisiin. Rangaistusasteikko on 2 – 7 vuotta törkeän tekemuodon osalta ja 6 – 10 vuotta erittäin törkeän tekemuodon osalta. Rangaistusmaksimi on siten sama kuin rikoslain 50 luvun 2 §:n mukaisessa törkeässä huumausainerikoksessa, mutta minimirangaistus on siis Ruotsissa kaksi vuotta Suomen yhden vuoden sijaan ja erittäin törkeän tekemuodon osalta asteikko alkaa kuudesta vuodesta.

Tunnusmerkistöjen muotoilussa on hieman eroja, molemmissa järjestelmissä erityisinä kvalifiointiperusteina on otettu esille huumausaineen vaarallisuus, suuri määrä, järjestäytyneisyys ja häikäilemättömyys. Suomen rangaistussäännöksessä on erikseen kirjoitettu auki häikäilemättömyyden osalta esimerkkinä huumausaineiden välitys alaikäisille, vastaavaa tarkennusta ei sisälly narkotikastrafflagin tunnusmerkistöön. Lisäksi rikoslaissa yhtenä erityisenä kvalifiointiperusteena mainittu huomattavan ta-

⁴⁰ Hovrätten för Övre Norrland (RH 2007:85)

⁴¹ Svea hovrätten (RH 2006:3)

loudellisen hyödyn tavoittelu sellaisenaan puuttuu Ruotsin säännöksen tunnusmerkistöstä, tosin viittauksen laajamittaiseen toimintaan voidaan katsoa kattavan tämän.

Narkotikastrafflag 3 §

Jos 1 § tarkoittua rikosta on pidettävä törkeänä, tuomitaan törkeästä huumausainerikoksesta vähintään kahden vuoden ja enintään seitsemän vuoden vankeusrangaistukseen. Rikoksen törkeyttä arvioidessa on erityisesti otettava huomioon, onko rikos osa toimintaa, joka on toteutettu osana laajempaa kokonaisuutta tai ammattimaisesti ja joka käsittää erityisen suuren määrän huumausaineita tai ollut muuten erityisen vaarallista tai häikäilemätöntä.

Jos rikosta on pidettävä erittäin törkeänä, tuomitaan erittäin törkeästä huumausainerikoksesta vähintään 6 vuoden ja enintään 10 vuoden vankeusrangaistukseen. Rikoksen erityistä törkeyttä arvioitaessa on erityisesti otettava huomioon, onko rikos ollut osa toimintaa, joka on toteutettu osana järjestäytynyttä toimintaa aikomuksena harjoittaa laajamittaista huumausainekauppaa, käsittää suuren määrän huumausaineita tai ollut muuten erityisen vaarallista tai häikäilemätöntä.

Törkeäksi tekemuodoksi on Ruotsin oikeuskäytännössä katsottu esimerkiksi 450 ekstaasitablettia ja 5 litraa GHB:ta.⁴² Törkeän ja erittäin törkeän huumausainerikoksen rajanvedosta esimerkkinä Högsta Domstolin suhteellisen tuore ratkaisu B 3492-17, annettu 9.11.2017: erittäin törkeänä huumausainerikoksena ei pidetty 1 kilogramman kokaiinierään ja 700 gramman kannabiserään liittyviä huumausainetekemisiä siitä huolimatta, että päätekijä oli taivutellut kolme muuta henkilöä säilyttämään ja luovuttamaan huumausaineita.

13.4. Tuottamuksellinen huumausainerikos

Ruotsin järjestelmässä on erityinen tuottamuksellista tekoa koskeva rangaistussäännös, jolle ei löydy vastinetta rikoslain 50 luvussa. Tuottamuksellinen tekemuoto koskee vain Ruotsin perusmuotoisen huumausainerikoksen kohtien 1 – 5 mukaisia tekotapoja, edellyttää törkeää huolimattomuutta ja sisältää erityisen lausekkeen vähäisen teon rankaisemattomuudesta. Rangaistusasteikko on sakkoa tai yksi vuosi vankeutta eli ankarampi kuin Ruotsin järjestelmän lievässä tekemuodossa.

Narkotikastrafflag 3 a §

Se joka törkeästä tuottamuksesta syyllistyy 1 § 1-5 kohdissa mainittuun tekoon, tuomitaan huumausaineen huolimattomasta käytöstä sakkoihin tai enintään yhden vuoden vankeusrangaistukseen.

Jos rikos on katsottava vähäiseksi, ei tuomita vastuuseen.

Tuottamuksellisen tekemuodon soveltamisesta on löydettävissä hyvin vähän oikeuskäytäntöä. Ho-vioikeustasolla voidaan mainita vanha tapaus vuodelta, jossa Göta hovrätt⁴³ tuomitsi vastaajan sakkorangaistukseen huumausainerikoksen tuottamuksellisesta tekemuodosta. Tapauksessa on kyse siitä, että vastaaja N:n vastaanottaessa ja pitäessä hallussaan rahaa vastaaja A:n puolesta sekä luovuttaessaan rahat A:lle N:n täytyi olla tietoinen siitä, että rahat ovat peräisin huumausainekaupasta. Tapauksessa on käyty läpi tietoisuutta puoltavia seikkoja, joita oli muun muassa se, että N:n katsottiin tienneen A:n huumausaineiden käytöstä sekä se, että välikäsien käyttäminen maksuliikenteessä viittaa maksun salaamistarkoitukseen.

⁴² Hovrätten för Västra Sverige (RH 2001:17)

⁴³ Göta hovrätt, målnummer B 220/85, avgörandedatum 1985-12-17

13.5. Valmistelu- ja edistämiskriminalisoinnit sekä yrityksen rinnastuminen täytettyyn tekoon

Huomattavia eroja Suomen ja Ruotsin järjestelmien välillä on huumausainerikoksen valmistelua ja edistämistä koskeissa säännöksissä.

Narkotikastrafflag 3 b §

Se joka tahallisesti

1. luovuttaa, valmistaa, saa, hankkii, käsittelee, kuljettaa tai tekee vastaavia huumausaineen esiasteeseen liittyviä toimenpiteitä, jotka ovat tarkoitettuja huumausaineen luvattomaan valmistamiseen, tai
2. säilyttää, pitää tai tekee muita vastaavia huumausaineen esiasteeseen toimenpiteitä, tuomitaan huumausaineiden luvattomasta käsittelystä korkeintaan kahden vuoden vankeusrangaistukseen.

Jos rikos katsotaan lieväksi, tuomitaan sakkoihin tai enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen.

Jos rikos katsotaan törkeäksi, tuomitaan vähintään kuuden kuukauden ja enintään kuuden vuoden vankeusrangaistukseen.

Narkotikastrafflagissa rangaistussäännös sisältää porrastuksen lievään ja törkeään tekomuotoon, rikoslain 50 luvun 3 §:ssä ei ole vastaavaa porrastusta. Molempien maiden järjestelmissä on lueteltu eri valmistukseen liittyvät tekomuodot mahdollisimman tyhjentävästi, ja Ruotsin rangaistussäännöksessä viitataan huumausaineen esiasteeseen.⁴⁴

Narkotikastrafflag 4 §

Huumausainerikoksen, lievän huumausainerikoksen, törkeän tai erittäin törkeän huumausainerikoksen yrityksestä tai valmistelusta sekä salahankeesta huumausainerikokseen, törkeään huumausainerikokseen tai erittäin törkeään huumausainerikokseen tuomitaan, mikäli teko ei tule tuomittavaksi 1 §:n 6 kohdan mukaisesti, brottsbalkenin 23. luvun mukaisesti.

Yrityksestä luvattomaan huumausaineisiin liittyvään tekoon tuomitaan, jos teko ei tule tuomittavaksi 3 b § 2 kohdan mukaan, brottsbalkenin 23. luvun mukaisesti.

Rikoslakia vastaavan brottsbalkenin 23. luku sisältää yleiset säännökset rikoksen yrityksen, valmistelun ja salanhankkeen rangaistavuudesta. Salahankekriminalisoinnithan ovat rikoslaissa hyvin harvalukuisia, mutta Ruotsin lainsäädännössä salahanke huumausainerikokseenkin on mahdollinen, kaikkiin tekemuotoihin.

Huumausainerikosten kriminalisoinnissa yrityksen rinnastuminen täytettyyn tekoon on rikoslaissa kirjattu tunnusmerkistöön perusmuotoisessa huumausainerikoksessa, josta ”johdetaan” törkeä tekemuoto sekä tunnusmerkistöön käyttörikoksessa. Ruotsin järjestelmässä sama periaate toteutuu tämän erillisen lainkohdan kautta.

13.6. Rangaistusten mittaaminen Ruotsin tuomioistuinkäytännössä ja lainsäädännöllinen kehitys viime vuosina huumausainerikoksia koskien

Vuonna 2014 julkaistun huumausainerangaistuksia koskevan laajan tutkimuksen ja sitä koskevan mietinnön (Statens Offentliga Utredningar, SOU 2014:43) perusteella tuomioistuinten yleisellä ratkaisukäytännöllä on ollut jo pitkään suuri merkitys huumausainerikosten seuraamusharkinnassa, jolloin aina vuoteen 2011 asti huumausainerikosten otsikointi ja rangaistukset usein perustuivat huumausaineen määrään ja laatuun. Näin siitähän huolimatta, että huumausainerikoksia koskevien säännösten uusimisen yhteydessä lain

⁴⁴ ”Narkotikaprekursorer”.

esitöissä ja myös korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä on jo ennen vuotta 2011 korostettu varovaisuutta ”sapluunanomaisia” rangaistusten mittaamiskäytäntöjä kohtaan (ss. 57-58). Tuomioistuinten rangaistuksen mittaamiskäytännössä omaksuttiin ja hyödynnettiin jo 1980-luvun lopulta rangaistustaulukoita, joita kehitettiin eri vaiheissa. Tämä johti aikaa myöten traditioon, jossa rikoksen otsikointi ja siitä langetettava seuraamus määräytyivät lähes yksinomaan huumausaineen laadun ja määrän perusteella. Tältä osin tilanne näyttäytyy pitkälti vastaavana kuin Suomessa 2000-luvun alkupuolelta eteenpäin, jolloin tavanomaisesti huumausainerikosten seuraamusharkinnassa hyödynnettiin vuonna 1999 laadittua ja 2006 täsmennettyä rangaistusten suositustaulukkoa.

Korkein oikeus otti ratkaisussaan 16.6.2011 (NJA 2011, s. 357, ”Mefedrondomen”) kantaa tähän tuolloin vallitsevaan käytäntöön ja antoi tämän ratkaisunsa jälkeen yhteensä 17 huumausainerikoksia koskevaa tuomiota aina kesäkuulle 2014 asti. Näistä annetuista tuomiosta kolmeatoista pidetään uutta linjaa luovina ennakkoratkaisuina, joissa rangaistukseen mittaaminen erkaannutettiin aiemmasta taulukkoon perustuvasta käytännöstä, ja jotka myös johtivat törkeän huumausainerikoksen lainsäädännölliseen jakamiseen kahteen eri törkeysmuotoon. Keskeisenä oikeusohjeena näissä ratkaisuissaan korkein oikeus korosti, että myös huumausainerikoksissa tulee kiinnittää yksittäistapauksissa huomiota teon olosuhteisiin ja erityispiirteisiin aivan samalla tavalla kuin muidenkin rikosten arvioinnissa.

Näissä edellä viitatuissa ratkaisuissaan⁴⁵ korkein oikeus muutti selvästi seuraamusharkinnassa huomioitavien seikkojen painotusta (rangaistusarvoa; ”straffvärde”) suhteessa aiempaan traditioon; huumausaineen laadulla ja määrällä ei enää ollut samaa merkitystä kuin aikaisemmassa rangaistusten mittaamiskäytännössä. Huumausaineen määrää pidettiin vain yhtenä ratkaisuun vaikuttavana tekijänä, muiden tekijöiden merkityksen korostuessa tässä arvioinnissa. Huumausaineen määrällä ja laadulla oli kuitenkin edelleen suuri merkitys arvioitaessa huumausainerikosten lievempiä tekemuotoa arvioitaessa.

Vakavamman huumausainerikollisuuden arvioinnissa keskiöön nousi menettelyn ammattimaisuus, järjestäytyneisyyden aste, taloudellinen hyötymistarkoitus sekä häikäilemätön luonne huumausaineen levittämissä. Menettelyn törkeysarvostelussa huomiota kiinnitettiin erityisesti henkilön rooliin huumausainerikoksen toteuttamisessa, osallisuuden asteeseen sekä asemaan organisaatiossa järjestäytyneemmän toiminnan tapauksissa. Myös henkilön omalle käsitykselle ja tietämykselleen asemastaan organisaatiosta annettiin merkitystä, samoin taloudellisen hyödyn jakautumiselle osallisten kesken.

Vaikka huumausaineen laatua ja määrää koskevan kriteerin rangaistusarvoa ja vaikuttavuutta alennettiin, tämä kriteeri näyttäytyy kuitenkin usein rangaistuksen mittaamisen lähtöpisteenä. Sen jälkeen seuraamusharkinnassa tuli otettavaksi huomioon kaikki teon olosuhteista ilmi käyvät rangaistusarvoon korottavasti tai alentavasti vaikuttavat seikat.⁴⁶

Rangaistusarvoa *korottavina* huomioitiin seuraavat seikat:

- kysymys on ollut suurista määristä huumausainetta
- kysymys on ollut järjestäytyneestä huumausaineesta, erityisesti jos se on ollut kansainvälisellä tasolla
- huumausaineen kauppa on ollut laajamittaista ja hyvin organisoitua
- rikollisuus on ollut omiaan johtamaan huumausaineen laajamittaiseen levitykseen
- useat ihmiset ovat osallistuneet huumausainerikoksen toteuttamiseen

⁴⁵ ks. NJA 2011, s.357 ”Mefedrondomen”, NJA 2011 s.675 I ”MDPV-Domen I”, NJA 2011, s. 675 II ”MDPV-Domen II”, NJA 2011, s.799 ”Internetförsäljningsdomen”, NJA 2012 s.70 ”Källarförrådsdomen”, NJA 2012 s. 115 ”Målvaktsdomen”, NJA 2012 s. 144 ”Nittiosjukilosdomen”, NJA 2012 s. 510 ”Bagageutrymmesdomen”, NJA 2012 s. 528 ”Kokainhandelsdomen”, NJA 2012 s. 535 ”Cannabis smugglingsdomen”, NJA 2012 s. 650 ”Mefedrondomen II”, NJA 2012 s. 849 ”Femtiotablettersdomen” ja NJA 2013 s. 321 ”Haltdomen”.

⁴⁶ SOU 2014:43, s. 62-105

- tekijällä on ollut keskeinen tai muulla tavalla johtava tai tärkeä asema huumausaineiden käsittelyn takana olevassa organisaatiossa
- tekijällä on ollut käsitys tai tietämys asemastaan em. organisaatiossa ja organisaation toiminnan sisällöstä
- tekijän menettelyn tarkoituksena on ollut kaupankäynti huumausaineella
- tekijän menettelyn vaikuttimena on toiminut taloudellisen hyödyn tavoittelu taikka toiminta on ollut omiaan antamaan tekijälleen muuta kuin vähäistä taloudellista hyötyä
- tekijä on saanut osuutensa rikoshyödyistä, päättänyt rikoshyödyn jakamisesta ja myös saanut itse suurimman taloudellisen hyödyn rikoksesta
- tekijä on saanut palkkion tai korvauksen menettelystään ja on saanut määritellä palkkionsa määrän
- tekijä on suunnitellut jatkavansa ja laajentavansa huumausaineiden kauppaan liittyvää toimintaansa
- teko on ollut pitkäkestoinen
- kysymys on ollut (rajat ylittävistä) huumausaineiden salakuljetuksesta Ruotsiin
- salakuljetus on toteutettu vaikeasti paljastettavalla tavalla
- huumausaineiden levittämisen toteuttamistapa on ollut erityisen tehokas taikka hienostunut
- huumausaineiden myynti tapahtuu laajalle, tekijälle entuudestaan tuntemattomalle joukolle, esim. internetin välityksellä, alaikäisille taikka rangaistuslaitosolosuhteissa
- tekijä on hyväksikäyttänyt muita henkilöitä toiminnassaan, tarkoituksin suojata itseään paljastumiselta.

Rangaistusarvoa *alentavina* huomioitiin seuraavat seikat:

- rikollisuudella on ollut yhteys tekijän omaan huumausaineiden väärinkäyttöön
- huumausaine on ollut pääasiassa hankittuna omaa käyttöä varten
- kysymys on ollut yhteishankinnan luonteisesta menettelystä, jossa itse huumausaineen hankinnan tehnyt henkilö on valikoitunut sattumanvaraisesti
- huumausaineen myynti on rajoittunut tekijän ystävä- ja tuttavapiiriin
- kysymys on ollut passiivisesta tai epäitsenäisestä huumausaineen säilytys- tai kuljettamistoiminnasta
- huumausaineen käsittely on ollut lyhytkestoista
- tekijällä ei ole ollut huumausaine-erään määräysvaltaa taikka omistusoikeutta siihen
- teko on jäänyt yrityksen asteelle
- tekijään on kohdistunut uhkaa, pakottamista taikka hyväksikäyttöä
- kysymys on ollut vähäisestä myötävaikutuksesta.

Edellä kuvattujen, oikeuskäytännön tasolla tapahtuneiden muutosten myötä Ruotsissa tuli arvioitavaksi, johtaako em. kehitys osaltaan muutospaineeseen myös lainsäädännön tasolla. Johtopäätös ja lopputulema tältä osin oli se, että perusmuotoista huumausainerikosta ja huumausaineen salakuljetusta ja näitä lievempiä tekemuotoja koskevaa lainsäädäntöä ei muutettu. Sen sijaan törkeää huumausainerikosta koskeva rangaistussäännös jaettiin kahteen osaan (törkeä huumausainerikos/erittäin törkeä huumausainerikos). Yhtenä keskeisenä syynä muutokselle näyttäytyy se, että kun kyseessä on erittäin suuret määrät huumausainetta, ei suhteellisuusperiaatteelle jää tilaa varsinaisessa seuraamusharkinnassa. Jo aiemmin oli Ruotsissa havaittu, että huumausainerikoksissa rangaistustaso on merkittävästi korkeampi kuin muun tyyppisessä rikollisuudessa.⁴⁷

Korkeimman oikeuden kesäkuussa 2011 antaman tuomion (”Mefedrondom”) jälkeen havaittiin uuden käytännön myös tulleen yleisesti hyväksytyksi ja omaksutuksi ali- ja hovioikeuskäytännössä; huumausaineiden määrä ja laatu eivät olleet enää ratkaisevassa asemassa rangaistusarvoharkinnassa. Korkein oikeus ei kuitenkaan ollut antanut oikeusohjetta, mikä merkitys rangaistusarvoharkinnassa tulee

⁴⁷ SOU 2014:43, s. 228-229

antaa eri tekijöille, jotka joko korottavat taikka alentavat teon rangaistusarvoa. Ongelmaksi muodostui se, että alempien tuomioistuinten ratkaisukäytännössä rangaistusarvoharkinnassa korottavat ja alentavat tekijät ”ulosmittasivat” usein toisensa, jolloin rangaistusarvoharkinnassa (jälleen) huumausaineen määrän ja laadun merkitys korostui ⁴⁸. Tämän ohella havaittiin, että huumausainerikoksen törkeän tekemuodon rangaistusasteikon sisällä oli muodostunut käytäntöä ”rangaistusasteikoista rangaistusasteikoiden sisällä” ⁴⁹, mikä käytäntö ei saanut tukea lain sanamuodosta. Lisäksi rangaistusasteikkoa törkeän tekemuodon osalta pidettiin melko laajana ja havaittiin tarve erotella tietyt erittäin vakavat tekemuodot, jotka tulisi seuraamusharkinnassa mitata tuolloin voimassaolleen rangaistusasteikon ylemmästä päästä. ⁵⁰

Tämän kehityksen seurauksena Ruotsissa päädyttiin jakamaan huumausainerikoksen törkeä tekemuoto kahteen osaan. Jo aiemmin vuonna 2010 oli vastaava jaottelu tehty törkeän pahoinpitelyrikoksen osalta (tosin rangaistusasteikot eivät vastaa tässä vertailussa toisiaan). Lainmuutoksen tarkoituksena oli tuolloin korottaa kaikista vakavimpien törkeiden pahoinpitelyrikosten rangaistustasoa. Huumausainerikosten kohdalla lainmuutoksen tarkoitus ei kuitenkaan ollut vaikuttaa yleisellä tasolla vakavimpien huumausainerikosten rangaistustasoon, vaan selkeyttää lainsäädäntöä ja luoda tuomioistuimille edellytykset sille, että tuomioistuimet voivat tuomitsemistoiminnassaan rangaistusasteikon sisällä täysimääräisesti ja vapaasti huomioida teon rangaistusarvoon vaikuttavia tekijöitä. Muutoksen tarkoituksena on paitsi harmonisoida vallitseva käytäntö lainsäädännön tasolla toisaalta myös selvästi vahvistaa, että asteikon ylintä osaa tulee käyttää niissä tapauksissa, joissa kysymys erittäin suurien huumausainemäärien käsittelystä. Näissä tapauksissa rangaistustasoa on myös tarkoitettu korotettavaksi. ⁵¹

13.7. Oikeuskäytännön kehitystä Suomessa 2000-luvulla

Korkein oikeus on antanut noin 50 huumausainerikoksia (koskien myös osin doping- ja lääkerikoksia) koskevaa ennakkoratkaisua 2000-luvulla, joissa on käsitelty paitsi tahallisuutta ja näytönarviointia, myös merkittävässä määrin rangaistuksen mittaamista. Vastaavasti 1990-luvulla näitä ennakkoratkaisuja annettiin vain kolme. Seuraavassa keskitytään lähinnä niihin ennakkoratkaisuihin, jotka ovat koskeneet selvimmin teon rangaistusarvon punnintaperusteita. Kuriositeettina todettakoon, että termi ”rangaistusarvo” (edellä ilmenee ensimmäistä kertaa korkeimman oikeuden tuomioperusteluissa ratkaisussa KKO 2017:9 (ns. kuriiritapaus); tätä ennen ko. termi ei esiinny yhdessäkään huumausainerikosta koskevassa tapauksessa tarkastelujaksolla 1980-luvulta alkaen. Vastaavasti Ruotsin oikeuskäytännössä ko. termi ”straffvärde/ straffvärdebedömning” on ollut yleisesti jo käytössä pidempään.

Ratkaisussa KKO 1997:117 mittaamiskysymys koski ns. selvittämisalennusta; korkein oikeus lausui myös vastaajien ”keskinäisen rikollisuuden vertailusta” ja sen vaikutuksesta rangaistukseen (ns. jutun sisäinen oikeudenmukaisuus). Ratkaisu on mielenkiintoinen, kun arvioidaan nykykehitystä. Roolituskysymys huumausainerikoksissa ei ole lainkaan tuore kysymys korkeimman oikeuden rangaistusten mittaamista koskevassa ratkaisukäytännössä.

Ratkaisu KKO 1998:162 koski ainoastaan ns. selvittämisalennuksen perusteita.

Ratkaisussa KKO 1999:89 rangaistuksen mittaamiskysymys on perusteltu varsin kursorisesti ja osaltaan kuvastaa taulukkorangaistusajattelua (viittaus yleisesti noudatettuun, määrään perustuvaan rangaistuskäytäntöön). Rangaistusta ankaroittavina perusteina on viitattu teon erityiseen suunnitelmallisuuteen, pitkäkestoisuuteen sekä liiketoiminnanomaisuuteen. Näiden seikkojen vuoksi rangaistus mitattiin ankarammin kuin mitä ”vastaavanlaatuisesta ja –suuruudesta” hasiserästä muutoin mitattaisiin.

⁴⁸ SOU 2014:43, s. 231

⁴⁹ SOU 2014:43, s. 242

⁵⁰ SOU 2014:43, s. 249

⁵¹ SOU 2014:43, s.250

Korkein oikeus antoi 2000 luvun alussa useita rangaistuksen mittaamiskysymyksiä, joista osassa rangaistuksen mittaamiskysymys ei ole ollut pääasiana ratkaisun kohteena, mutta joissa korkein oikeus on selvästi tarkemmin perustellut rangaistuksen mittaamisessa huomioitavia seikkoja.

Ratkaisussa KKO 2001:13 korkein oikeus ei antanut ratkaisevaa merkitystä aineen laadulle ja määrälle, koska vastaaja ei ollut tarkoin selvillä hallussaan pitämänsä kassin sisällöstä. Korkein oikeus kiinnitti huomiota sen sijaan huumausaineen levittämisen vaarallisuuteen ja vahingollisuuteen sekä vastaajan toiminnan merkitykseen, teon vaikuttamiin ja teon ilmentämään syyllisyyteen. Lisäksi merkitystä annettiin sille, ettei toiminnan pääasiallisen tarkoituksena ollut taloudellisen hyödyn saaminen, vaikkakin tämä oli myöhemmin vastaanottanut huomattavan summan huumausaineen myyntitulosta, tilaisuuden siihen tarjouduttua.

Ratkaisussa KKO 2001:91 mittaamiskysymyksessä on otettu huomioon, että vastaaja oli toiminut eriytyneessä tehtävässä ja osaltaan määräysvaltaa käyttävässä asemassa organisaatiossa, jonka päämääränä oli ollut välittää maahan salakuljetettu huumausaine edelleen ja lopuksi käyttäjilleen.

Ratkaisussa KKO 2002:5 mittaamisperustelu oli niin ikään toissijainen kysymys ja perustelut ovat sisällöltään samankaltaiset ratkaisun KKO 2001:91 kanssa. Alemmissa oikeusasteissa rangaistusta ankaroittavina piirteinä pidettiin huumausaineen määrää ja laatua (korkea pitoisuus) sekä tekokokonaisuutta (hovi-oikeus viittaa levitystarkoitukseen ja laajamittaisuuteen, mutta vain törkeysarvostelun osalta). Molemmat ennakkoratkaisut osaltaan ilmentävät melko kaavamaista rangaistuksen mittaamiskäytäntöä, joskaan eri vastaajien keskinäisen syyllisyyden aste ei näissä ollut ratkaisun kohteena.

Ratkaisussa KKO 2002:97 ilmenee ensimmäistä kertaa perusteluissa julkilausuttuna oikeusohjeena rikoslain 6 luvun rangaistuksen mittaamista koskevien säännösten huomioiminen. Tapaus koski Temgesic-lääkettä ja sitä antaneen lääkärin menettelyä, jossa korkein oikeus totesi, ettei vastaajan menettelyssä ollut huumausainerikoksiin tavallisesti liittyvää taloudellisen hyödyn motiivia eikä huumausaineen levittämistarkoitusta, jolloin vastaajan syyllisyys on olennaisesti vähäisempi kuin tässä rikostyyppissä yleensä.

Ratkaisussa KKO 2003:100 oli mittaamiskysymyksenä rangaistuksen koventamisperusteen sovellettavuudesta uusintarikollisuuden perusteella tilanteessa, jossa huumausainerikoksena syyksiluettu menettely kohdistui ei-vähäiseen, mutta vain omaan käyttöön tarkoitettuun huumausainemäärään. Vaikkakaan ratkaisu ei rangaistusarvotematikan kannalta ole erityisen informatiivinen on KKO:n perusteluilla edelleen nähtävissä painoarvoa oikeuskäytännössä: ”Asiakirjoista on pääteltävissä, että A on piintynyt huumeiden käyttäjä ja ainakin jonkinasteisesti huumeriippuvainen. Korkein oikeus katsoo, että uuden rikoksen ja aikaisemman rikollisuuden välinen suhde ei rikosten samankaltaisuudesta huolimatta ole osoittanut A:ssa sellaista erityistä syyllisyyttä, jota voitaisiin pitää ilmeisenä piittaamattomuutena lain kielloista ja käskyistä. Rikoslain 6 luvun 2 §:n 4 kohdan koventamisperustetta ei voida sen vuoksi soveltaa.”

Ratkaisuissa KKO 2003:63, KKO 2004:46 ja KKO 2004:45 kysymys on ollut lähinnä rangaistuslajin valinnassa huomioitavista painotuksista, jotka osaltaan ilmentävät kuitenkin myös rangaistusarvopunnintaa tässä harkinnassa.

Ratkaisussa KKO 2005:56 pääasiana oli ekstaasin vaarallisuusarviointi. Mittaamisen osalta korkein oikeus eksplisiittisesti kirjoitti auki rikoslain 6 luvun mukaisesti mittaamisharkinnassa (siinä asiassa) huomioitavat perusteet (Kohta 8): ”Rikoslain 6 luvun 1 §:n 1 momentin (466/1976) mukaan rangaistusta mitattaessa on otettava huomioon kaikki asiaan vaikuttavat rangaistusta koventavat ja lieventävät perusteet sekä rangaistuskäytännön yhtenäisyys. Rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen sekä rikoksesta ilmenevään tekijän syyllisyyteen. Rangaistuksen lieventämisperusteena on rikoslain 6 luvun 3 §:n 3 kohdassa (466/1976) mainittu tekijän oma-aloitteinen pyrkimys poistaa rikoksensa vaikutuksia tai edistää rikoksensa selvittämistä.”

Rangaistuksen mittaamisessa korkein oikeus huomioi ankaroittavina seuraavat seikat: ”Ekstaasin myynti on tapahtunut pienissä erissä kuudelle henkilölle sen edelleen levitystä varten ja maksun A on kulloinkin saanut vasta kauppahinnan tultua edelleenmyyjille suoritetuksi. A:n saaman hyödyn määräksi on laskettu runsaat 16 000 euroa. A, joka ei ole juurikaan itse käyttänyt huumausaineita, on siten sanotuvin tavoin toiminut varsin pitkään tietyn huumausaineiden levitysketjun yläpäässä motiivinaan taloudellisen hyödyn tavoittelu. Rikos on edellyttänyt suunnitelmallisuutta. Tuomittua rangaistusta ei rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen sekä rikoksesta ilmenevään tekijän syyllisyyteen nähden voida sinänsä pitää liian ankarana eikä se juurikaan poikkea tällaisista rikoksista yleensä tuomituista rangaistuksista.” Korkein oikeus sovelsi rikoksen tekoaikana voimassa olleita rangaistuksen määräämistä koskevia säännöksiä, koska 1.1.2014 voimaan tulleen rikoslain 6 luvun säännökset eivät olisi johtaneet lievempään lopputulokseen.

Ratkaisussa KKO 2006:58 pääasiana oli rangaistuksen mittaaminen Subutexin kohdalla. Mittaamisen osalta korkein oikeus sovelsi, samoin kuin edellisessä viitatussa ratkaisussa, tekoaikana voimassa olleen rikoslain 6 luvun säännöksiä. Mittaamisen osalta korkein oikeus lausui: ”Huumausainerikoksissa rangaistuksen mittaamiseen vaikuttaa keskeisesti se, kuinka vaarallisesta huumausaineesta on kysymys ja kuinka suuri määrä huumausainetta on ollut käsillä. Pitkään käytössä olleiden huumausaineiden osalta on tässä suhteessa muodostunut vakiintunutta rangaistuskäytäntöä, josta voidaan saada johtoa näiden seikkojen merkitystä harkittaessa Subutexin osalta.” Korkein oikeus antoi siten merkitystä erityisesti käyttöannospäätösten arvioinnille huumausaineen määrän osalta.

Ratkaisussa KKO 2005:56 ja KKO 2006:58 viittaus 6 lukuun liittyy keskeisesti lainvalintakysymykseen (1.1.2014 voimaan tulleen rikoslain uudistus mm. rikoslain 6 luvun osalta). Näiden ratkaisujen jälkeenkin selkeästi mittaamisratkaisuja koskevissa korkeimman oikeuden perusteluissa on kuitenkin pääsääntöisesti näytettyynyt viittaus rikoslain 6 luvun mukaisesti rangaistuksen määräämisessä huomioitaviin perusteluihin (ks. esim. KKO 2006:60, KKO 2006:82, KKO 2011:41, KKO 2011:108, KKO 2015:18, KKO 2015:69). Tämän tyyppisessä ”muistuttamisessa” on siten nähtävissä korkeimman oikeuden nimenomainen tarkoitus ohjata alempia oikeusasteita laajemmin huomioimaan huumausainerikosten seuraamusharkinnassa vaikuttavia perusteita.

Ratkaisussa KKO 2006:60 korkein oikeus otti huomioon vastaajien erilaisen osallisuuden saman huumausaine-erän maahantuonnin toteutuksessa (kohta 6)

Ratkaisussa KKO 2006:82 arvioinnin kohteena oli poikkeuksellisen vahvan pitoisuuden vaikutus rangaistuksen mittaamisessa sitä ankaroittavana seikkana.

Ratkaisussa KKO 2009:53 pääasia koski GHB:n vaarallisuusarviointia ja kvalifointiperusteen käsilläoloa. Mittaamisen osalta korkein oikeus kiinnitti pääasiassa huomiota huumausaineen yhteismäärään ja niistä saatavien käyttöannosten määrään, koska muut seikat eivät näytäneet olleen arvioinnin kohteena.

Ratkaisussa KKO 2011:41 korkein oikeus arvioi pääasiana ns. jengikoventamisperusteen sovellettavuutta. Korkein oikeus katsoi tuomioperusteluissaan, että huumausaineen (amfetamiini) vaarallisuus ja poikkeuksellisen suuri määrä vaikuttivat siihen, ettei rangaistuksia alennettu, vaikka koventamisperustetta ei sovellettu (toisin kuin hovioikeudessa). Ratkaisussa näytetään siten rangaistusasteikon yläpään soveltaminen tilanteessa, jossa kysymys on erittäin suurista määristä erittäin vaarallista huumausainetta.

Ratkaisussa KKO 2011:108 khatin osalta mittaamisratkaisu perustuu huumausaineen määrään ja käyttöannoksiin ja vertailuun hasikseen. Kuriositeettina näytetään, että vaikka asiassa ei vastaajilla katsottu olleen taloudellista hyötymistä pääasiallisena motiivinaan, tätä seikkaa koskeva argumentaatio on alempien oikeusasteiden ratkaisussa koskettanut ainoastaan menettämisseuraamusta koskevaa harkintaa, ei rangaistuksen mittaamista.

Ratkaisussa KKO 2014:43 toissijaisessa mittaamisratkaisussa fentanyylin kohdalla huomioitiin yksinomainen levitystarkoitus rangaistusta ankaroittavana tekijänä. Toisaalta levitys ei ollut laajamittaista eikä tapahtunut taloudellisen hyödyn saamiseksi. Korottavat ja lieventävät perusteet siten näyttäytyvät ratkaisussa vaikutukseltaan toinen toisensa poissulkevasti.

Ratkaisussa KKO 2015:18 pääasia koski tekojen kvalifointia ja yksiköintiä. Katsottuaan jatkettun menettelyn yksiköimisen yhdeksi törkeäksi huumausainerikokseksi, korkein oikeus toteaa rangaistuksen mittaamisen osalta: ”Ne seikat, jotka vaikuttavat rikoksen törkeysarviointiin, otetaan huomioon myös määrättäessä rangaistusta rikoksen rangaistusasteikon puitteissa sitä koskevien säännösten mukaisesti (KKO 2014:85 kohta 7). Edellä kohdassa 14 mainitut, muun muassa yksittäisten huumausaine-erien määrien suhteelliseen vähäisyyteen ja rikoksen yksiköintiin liittyvät seikat ovat siten merkityksellisiä arvioitaessa A:n syyksi luetun rikoksen vahingollisuutta ja vaarallisuutta sekä hänen siitä ilmenevää syyllisyyttään.” Lieventävinä perusteina katsottiin, ettei taloudellisen hyödyn saaminen ollut teon vaikuttimena, että luovutukset olivat koskeneet pieniä määriä kerrallaan ja vastaanottajana oli vastaajan tuntema henkilö.

Ratkaisu 2015:69 koski ainoastaan lieventämisperusteen (ns. selvittämislennus) vaikutusta rangaistuksen mittaamisessa.

Näiden ratkaisujen jälkeen korkein oikeus antoi vuosina 2017-2018 useampia törkeitä huumausainerikoksia koskevia ennakkoratkaisuja, joista rangaistuksen mittaamista koskevia merkittävimmät ennakkoratkaisut ovat ns. kuriiritapaukset KKO 2017:9 ja KKO 2017:23. Näissä ratkaisuissa luotuja linjauksia on vielä vahvistettu ennakkoratkaisuissa KKO 2017:93, KKO 2018:45 ja KKO 2018:76.

Ensimmäisessä kuriiritapauksessa KKO 2017:9 lausui kohdassa 11 seuraavaa:

”Oikeuskäytännössä rangaistus huumausainerikoksesta määräytyy usein melko kaavamaisesti aineen määrän ja laadun perusteella. Tämä edistää rangaistusten mittaamisessa rangaistuskäytännön yhtenäisyyttä ja ennakoitavuutta. Toisaalta huumausainerikokset ovat kohdistuneet yhä suurempiin määriin huumausainetta ja niiden kohteeksi on tullut lukuisia uusia erittäin vaarallisina pidettäviä huumausaineita. Tämä on yhdessä edellä mainitun kaavamaisen mittaamistavan kanssa johtanut törkeistä huumausainerikoksista tuomittavien rangaistusten kohoamiseen lähelle enimmäisrangaistusta myös sellaisista teoista, jotka eivät tekotavoiltaan ole kaikkein vahingollisimpia, vaarallisimpia ja suurinta syyllisyyttä osoittavia. Ankarimmat rangaistukset eivät siten kohdistu vain kaikkein törkeimpiin huumausainerikoksiin eivätkä tekojen rangaistusarvot ole riittävästi erotettavissa toisistaan. Samalla törkeiden huumausainerikosten rangaistuskäytäntö on erkaantunut muun tyyppisistä rikoksista, joissa on sama rangaistusasteikko.”

Korkein oikeus kiinnitti siten varsin perustellusti huomiota siihen, että vaikka korkeimman oikeuden käytännössä oli jo tätä ennen annettu oikeuskäytäntöä ohjaaviksi tarkoitettuja ennakkoratkaisuja, oli ns. taulukkorangaistusajattelu vallitsevana alempien oikeusasteiden ratkaisukäytännössä.

Erityisen huomionarvoista perustelujen tasolla ratkaisussa KKO 2017:9 (kohta 6) on rangaistuksen mittaamisen lähtökohtana avattu tekijän *syyllisyyttä*; ”Tekijän syyllisyys viittaa sekä teon vaikuttimiin että teon ilmentämään syyllisyyteen (KKO 2008:85 kohta 4)”. Mainittakoon, että korkeimman oikeuden viit-taama tapaus on koskenut törkeää pahoinpitelyrikosta. Korkein oikeus jatkoi rangaistuksen mittaamisen lähtökohdista: ”Rikoslain 6 luvun 4 §:ää koskevan hallituksen esityksen mukaan myös rikoksen tekotapa vaikuttaa törkeysarvosteluun, vaikka sitä ei mainita lainkohdassa erikseen. Tekotapojen erot heijastavat pääsääntöisesti teon vaihtelevaa vahingollisuutta tai vaarallisuutta taikka ne kertovat tekijän syyllisyyden asteesta. Tekotapaa määrittävien piirteiden kuten esimerkiksi tekijän aseman merkitys määräytyy sen mukaan, mitä ne kertovat teon vahingollisuudesta ja vaarallisuudesta tai tekijän syyllisyydestä (HE 44/2002 vp s. 189 - 190). Korkein oikeus siten tavallaan ”laajensi” rikoslain 6 luvun 4 §:n ilmaisemaa sanamuotoa

sekä myös perusteli tarkemmin rangaistuksen mittaamisen lähtökohtia siitä, mitä aiemmassa korkeimman oikeuden käytännössä oli ilmaistu.

Puheena olevan ennakkoratkaisunkin mukaan rangaistuksen mittaamiseen vaikuttaa keskeisesti huumausaineen laatu ja määrä (10-kohta). Ennakkoratkaisun merkittävin oikeusohje ilmenee kuitenkin kohdassa 12: ”Huumausainerikoksesta tuomittavan rangaistuksen ei tule perustua yksin rikoksen kohteena olevan huumausaineen laatuun ja määrään, vaan rangaistuksen mittaamisessa on otettava huomioon kaikki rikoslain 6 luvun 4 §:ssä mainitut seikat. Etenkin törkeimmissä huumausainerikoksissa teon rangaistusarvoon vaikuttavat merkittävästi myös muut seikat kuin rikoksen kohteena olevan huumausaineen laatu ja määrä. Erityisesti laajamittaiseen huumausaineiden laittomaan maahantuontiin osallistuu yleensä useita henkilöitä selvästi erilaisissa tehtävissä. Tehtävän osoittama syyllisyys voi tällöin vaihdella rikokseen osallisten välillä huomattavasti.”

Kohdassa 13 korkein oikeus huomauttaa, että aiemmissa ratkaisuissaan se on ottanut huomioon vastaajien erilaisen osuuden huumausainerikoksissa ja antanut sille merkitystä rangaistuksen mittaamisessa (KKO 2006:60, KKO 2005:56 ja KKO 2001:91). Samoin kohdassa 14 korkein oikeus viittaa aiemmin antamiinsa ratkaisuihin kuriiritapauksissa (KKO 2006:58 ja KKO 2008:18). Arvioidessaan kuriirin roolia korkein oikeus huomauttaa sen olevan välttämätön ja keskeinen maahantuonnin toteuttamisessa, millä seikalla on tekijän syyllisyyttä lisäävä vaikutus (15-kohta). Kuriirin osuus on kuitenkin yleensä vähämerkityksellisempi ja epäitsenäisempi kuin huumausaineiden maahantuonnin organisoinnista huolehtineiden tekijöiden osuus. Tätä voi osoittaa tehtävän rajoittaminen kuljetukseen, ettei kuriiri käytä määräysvaltaa aineeseen, että kuriiri saa verrattain vähäisen palkkion ja että kuriiri voidaan helposti korvata toisella, mitkä seikat vähentävät tekijään kohdistuvaa moitearvostelua (16-kohta). Kuriirin osuutta on arvioitava aina tapauskohtaisesti punniten syyllisyyttä lisääviä ja sitä vähentäviä perusteita. Mikäli osuus rajoittuu vain em. syyllisyysmoitetta vähentäviin olosuhteisiin, tulee rangaistus mitata huomattavasti alemmaksi kuin rikoksen suunniteluiden ja sen keskeisten vaiheiden toteuttamisen järjestelleiden ja sen tuottamaa hyötyä tavoitelleiden henkilöiden rangaistus (17-kohta). Alemmat oikeusasteet olivat mitanneet kuriirille 8 vuoden 6 kuukauden vankeusrangaistuksen; korkein oikeus alensi rangaistuksen 5 vuoteen 6 kuukauteen.

Ratkaisussa KKO 2017:12 pääasia koski näytönarviointia. Mittaamisen osalta kohdassa 38 korkein oikeus toteaa: ”Huumausainerikoksille on Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä ja oikeuskäytännössä yleisesti muodostunut sellaista yhtenäistä rangaistuskäytäntöä, jolle voidaan antaa merkitystä rangaistuksen mittaamisessa. Kuten ratkaisusta KKO 2017:9 ilmenee, huumausainerikoksissa teon rangaistusarvoon vaikuttavat merkittävästi myös muut seikat kuin rikoksen kohteena olevan huumausaineen laatu ja määrä.” Ratkaisu ilmentää siten selvästi tarkoitusta erkaannuttaa rangaistuksen mittaaminen kaavamaisesta käytännöstä.

Ratkaisussa KKO 2017:23 oli myös kysymys kuriiritapauksesta ja puhtaasta rangaistuksen mittaamisratkaisusta. Mittaamisratkaisun perustelut ovat pitkälti yhtenevät ratkaisun KKO 2017:9:n kanssa. Erityisesti KKO kiinnittää huomiota kuitenkin kohdassa 13 seuraaviin seikkoihin: ”Huumausaineen laadun ja määrän sekä teko-olosuhteiden perusteella on ilmeistä, että huumausaineiden maahantuonti on liittynyt organisoidun rikollisryhmän toimintaan, mistä A:n on täytynyt olla perillä. Nämä seikat puoltavat rangaistuksen mittaamista rangaistusasteikon yläpäästä.” Kysymys oli keskimääräistä vahvemmasta amfetamiinista. Toisaalta tekoon ei liittynyt muita syyllisyysmoitetta ankaroittavia tekijöitä, minkä vuoksi Korkein oikeus katsoi, että rangaistuksen tulee olla huomattavasti alempi kuin alemmissa oikeusasteissa oli tuomittu (KO oli tuominnut 10 vuotta vankeutta, hovioikeus 9 vuotta ja KKO 6 vuotta).

Ratkaisussa KKO 2017:93 pääasia koski näytönarviointia kuriiritapauksessa. Mittaamisratkaisu noudattaa ratkaisuissa KKO 2017:9 ja KKO 2017:23 tehtyjä linjauksia.

Ratkaisussa KKO 2018:45 kysymys oli rangaistuksen mittaamisesta huumausaineen kätäjälle. Mittaamisratkaisussa on haettu analogiaa ennakkoratkaisuun KKO 2017:9. Kohdassa 15 korkein oikeus

toteaa, että ”laajamittaisiin huumausainerikoksiin osallistuu usein henkilöitä, joiden osuus rikoksen tekemisessä on huumausainekuriirin tehtävään rinnastettavalla tavalla vähämerkityksellisempi ja epäitsenäisempi kuin huumausainerikoksen suunnittelusta, organisoinnista tai toteuttamisesta keskeisesti vastanneilla rikoksenteekijöillä. Pelkästään huumausaine-erää hallussaan pitäneen tai sen kätkeneen tekijän osuus voi olla tällä tavalla vähäisempi. Mitattaessa rangaistusta huumausaineen kätkijälle onkin perusteltua kiinnittää huomiota samanlaisiin seikkoihin, joiden on ratkaisussa KKO 2017:9 katsottu vaikuttavan huumausainekuriirille tuomittavan rangaistuksen mittaamiseen. Huomiota on kiinnitettävä erityisesti siihen, kuinka keskeinen huumausainetta hallussa pitäneen tehtävä on ollut, minkälaista määräysvaltaa hän on käyttänyt hallussaan olleeseen huumausaine-erään, kuinka itsenäisesti hän on tehtävän suorittanut, minkälaista hyötyä hän on rikoksesta saanut tai tavoitellut ja onko hän osallistunut myös jollakin muulla tavalla huumausainerikoksen suunnitteluun tai toteuttamiseen.” Tekijän roolin rajoittuessa kätkemiseen, korkein oikeus sovelsi samoja perusteita rangaistuksen mittaamisessa kuin kuriirin osalta aiemmissa tapauksissa ja tuomitsi tekijän huomattavasti alempaan rangaistukseen kuin vastaavanlaisen huumausaine-erän valmistamisesta ja levittämisestä yleensä tuomitaan. Lisäksi korkein oikeus arvioi ns. selvittämisen vaikutuksen rangaistuksen mittaamisessa. Vaikutuksen merkittävyyttä eli rangaistuksen alentamista noin vuodella (1/3-vaikutus) korkein oikeus perusteli paitsi välittömällä tunnustamisella myös kätkön paljastamisella, joka muutoin olisi jäänyt todennäköisesti löytymättä.

Ratkaisussa KKO 2018:76 pääasia koski alfa-PVP:n vaarallisuusarviointia ja myös rangaistuksen mittaamista. Rangaistuksen mittaamisen perusteista huumausainerikoksissa korkein oikeus lausuu kohdassa 7 seuraavaa: ”Huumausainerikoksissa rangaistuksen mittaamiseen vaikuttaa keskeisesti se, kuinka vaarallisesta huumausaineesta on kysymys ja kuinka suuri määrä huumausainetta on ollut. Pitkään käytössä olleiden huumausaineiden osalta on tässä suhteessa muodostunut vakiintunutta rangaistuskäytäntöä, josta voidaan saada johtoa näiden seikkojen merkitystä harkittaessa (esim. KKO 2011:108, kohta 11 ja KKO 2017:9, kohta 10). Huumausaineen määrää voidaan suuntaa antavasti arvioida ja eri huumausaineiden määriä vertailla keskenään huumausaineen tavanomaisen käyttöannoksen avulla (KKO 2018:7, kohta 13 ja siinä mainitut ratkaisut). Huumausainerikoksesta tuomittavan rangaistuksen ei kuitenkaan tule perustua yksin rikoksen kohteena olevan huumausaineen laatuun ja määrään, vaan rangaistuksen mittaamisessa on otettava huomioon kaikki rikoslain 6 luvun 4 §:ssä mainitut seikat (KKO 2017:9, kohta 12 ja KKO 2017:23, kohta 10)”.

Vertaillaessa Suomen korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntöä Ruotsin käytäntöön voidaan havaita samoja kehityspiirteitä. Ruotsissa korkein oikeus alkoi jo v. 2011 kiinnittää erityistä huomiota rangaistuksen mittaamiskäytännön kaavamaisuuteen ja erkaantumiseen muissa rikostyypeissä mitattavista rangaistuksista.

Suomessa sama ilmeni ensimmäisessä ns. kuriiritapauksessa alkuvuodesta 2017 (KKO 2017:9, annettu 7.3.2017). Kuten edellä on todettu, rangaistuksen mittaamista koskevia ennakkoratkaisuja huumausainerikoksia koskien oli annettu kuitenkin jo lukuisia ennen vuodesta 2017 eteenpäin annettuja mittaamisratkaisuja. Alempien oikeusasteiden tuomitsemiskäytännössä näiden ratkaisujen vaikuttavuus seuraamusharkinnassa ei kuitenkaan näyttäytynyt itsestään selvänä. Arvioitaessa yleisellä tasolla ennakkoratkaisun KKO 2017:9 antamien jälkeistä alempien oikeusasteiden ratkaisukäytäntöä, on havaittavissa selvästi mittaamiskäytännössä korkeimman oikeuden linjausten vaikutus ja myös tuomioperustelujen parantuminen erityisesti rikokseen osallisten syyllisyysarvioinnin kohdalla. Orjallista kaavamaisuutta rangaistusten mittaamiskäytännössä ei ankarammin arvosteltavien tekemuotojen osalta ole enää selvästi havaittavissa.

Ruotsin korkeimman oikeuden käytännössä syyllisyysmoitetta (eli teon rangaistusarvoa) korottavasti ja alentavasti vaikuttavat perusteet näyttäytyvät osin monitahoisempina kuin Suomen korkeimman oikeuden käytännössä, mikä johtunee uutta suuntaa näyttävien ennakkoratkaisujen suuremmasta lukumäärästä. Huumausainerikosten mittaamisharkinnassa huomioitavat perusteita voidaan siten soveltuvin osin hakea perustellusti myös Ruotsin korkeimman oikeuden käytännöstä, vähintäänkin argumentaation tasolla

LIITE**Alkuperäiset säädöstekstit: Ruotsin narkotikastrafflag (1968:64) 1 – 4 §****Narkotikastrafflag (1968:64)****1 § Den som olovligen**

1. överlåter narkotika,
 2. framställer narkotika som är avsedd för missbruk,
 3. förvärvar narkotika i överlåtelsesyfte,
 4. anskaffar, bearbetar, förpackar, transporterar, förvarar eller tar annan sådan befattning med narkotika som inte är avsedd för eget bruk,
 5. bjuder ut narkotika till försäljning, förvarar eller befordrar vederlag för narkotika, förmedlar kontakter mellan säljare och köpare eller företar någon annan sådan åtgärd, om förfarandet är ägnat att främja narkotikahandel, eller
 6. innehar, brukar eller tar annan befattning med narkotika
- döms, om gärningen sker uppsåtligen, för narkotikabrott till fängelse i högst tre år.

2 § Är brott som avses i 1 § första stycket med hänsyn till arten och mängden narkotika samt övriga omständigheter att anse som ringa, döms för ringa narkotikabrott till böter eller fängelse i högst sex månader.

3 § Är brott som avses i 1 § första stycket att anse som grovt, döms för grovt narkotikabrott till fängelse i lägst två och högst sju år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om brottet har utgjort ett led i en verksamhet som bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt, avsett en särskilt stor mängd narkotika eller annars varit av särskilt farlig eller hänsynslös art.

Är brottet att anse som synnerligen grovt, döms för synnerligen grovt narkotikabrott till fängelse i lägst sex och högst tio år. Vid bedömningen av om brottet är synnerligen grovt ska det särskilt beaktas om brottet har utgjort ett led i en verksamhet som utövats i organiserad form i syfte att i stor omfattning bedriva handel med narkotika, avsett en synnerligen stor mängd narkotika eller annars varit av synnerligen farlig eller hänsynslös art.

3 a § Den som av grov oaktsamhet begår gärning som avses i 1 § första stycket 1-5 döms för vårdslöshet med narkotika till böter eller fängelse i högst ett år.
I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

3 b § Den som uppsåtligen

1. överlåter, framställer, förvärvar, anskaffar, bearbetar, förpackar, transporterar eller tar annan liknande befattning med narkotikaprekursorer som är avsedda för olovlig framställning av narkotika, eller
 2. förvarar, innehar eller tar annan befattning med sådana narkotikaprekursorer
- döms för olovlig befattning med narkotikaprekursorer till fängelse i högst två år.

Om brottet med hänsyn till arten och mängden narkotika som avses framställas samt övriga omständigheter är att anse som ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om brottet är att anse som grovt, döms till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt skall det särskilt beaktas om brottet har utgjort ett led i en verksamhet som har bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt, avsett framställning av särskilt stor mängd narkotika eller annars varit av särskilt farlig eller hänsynslös art.

4 § För försök eller förberedelse till narkotikabrott, ringa narkotikabrott, grovt narkotikabrott eller synnerligen grovt narkotikabrott liksom för stämpling till narkotikabrott, grovt narkotikabrott eller

synnerligen grovt narkotikabrott döms det, om gärningen avser annan befattning än som avses i 1 § första stycket 6, till ansvar enligt 23 kap.brottsbalken.

För försök till olovlig befattning med narkotikaprekursorer döms det, om gärningen avser annan befattning än som avses i 3 b § första stycket 2, till ansvar enligt 23 kap.brottsbalken.